choderlos de laclos

«BIBLIOTECA PENTRU TOȚI» ÎN 1970

Pentru «Biblioteca pentru toți» anul 1970 va fi un an jubiliar: înființată în martie 1895 de către Dumitru Stăncescu și Carol Müller «Biblioteca pentru toți» va împlini, peste cîteva luni, trei sferturi de veac de apariție, practic neîntreruptă; la 9 ianuarie 1970 se vor împlini, de asemenea, zece ani de apariție a seriei noi a colecției, care a răspîndit în ultimul deceniu, în țara noastră, în 550 de volume (=numere), peste 40 000 000 de exemplare, cifră fără precedent în activitatea editorială românească. Dintre aparițiile anului 1970 vă recomandăm:

Tudor Arghezi	— *Ce-ai cu mine, vîntule?*
Ion Barbu	— *Versuri și proză*
Hortensia Papadat-Bengescu	— *Rădăcini*, roman, 2 volume.
D. Stăncescu	— *Sora Soarelui*, basme (volumul va cuprinde și un scurt istoric al «Bibliotecii pentru toți» — precum și un catalog complet al aparițiilor din anii 1895—1899)
Longos	— *Dafnis și Cloe*; Heliodor — *Teagene și Haricleea*, romane
* * *	— *O mie și una de nopți*, vol. III—IV
Gottfried Keller	— *Heinrich cel verde*, roman, 3 volume
J. Conrad	— *Negrul de pe Narciss*, roman
Alfred de Vigny	— *Cinq Mars*, roman
Paul Claudel	— *Teatru*
A. Allais	— *Schițe umoristice*
E.Th.A. Hoffmann	— *Elixirul dragostei*, roman
Șalom Alehem	— *Halal de mine, sînt orfan*, roman
Vl. Maiakovski	— *Vladimir Ilici Lenin*, poeme
F. Gundolf	— *Goethe*, monografie, 3 volume
Al. von Humboldt	— *Priveliști din Cordilieri*

CITIȚI «BIBLIOTECA PENTRU TOȚI» — CEA MAI VECHE ȘI MAI RĂSPÎNDITĂ COLECȚIE ROMÂNEASCĂ!

Vol. I și II lei 10
editura pentru literatură

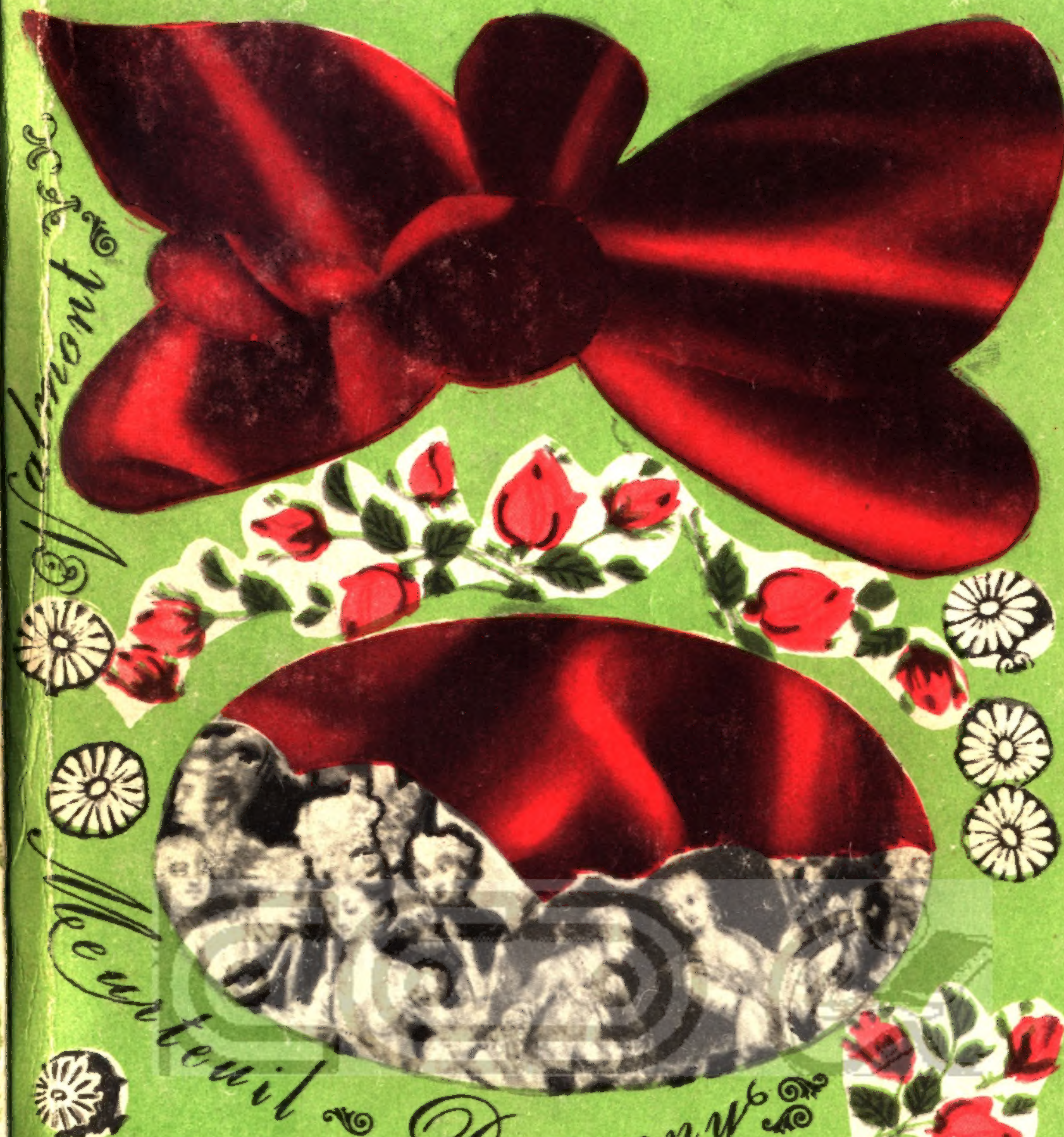
540

choderlos de laclos

choderlos de laclos
legăturile primejdioase
**

Ilustrația copertei : *Emilia Bâboia*

choderlos de laclos

legăturile primejdioase

sau
scrisori culese într-o societate
și publicate pentru instruirea
altor societăți

★ ★

ROMAN

TRADUCERE DE
AL. PHILIPPIDE
ȘI GRIGORE STURDZA

1969
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

PARTEA A TREIA

SCRISOAREA a LXXXVIII-a

Cécile Volanges către vicontele de Valmont

Cu toată plăcerea pe care o am, domnule, de a primi scrisorile domnului cavaler Danceny, şi cu toate că nici eu nu doresc mai puţin decît el să ne putem revedea, fără ca să fim împiedicaţi, n-am îndrăznit totuşi să fac ceea ce îmi propuneţi. În primul rînd e prea primejdios : cheia aceasta, pe care vreţi s-o pun în locul celeilalte, seamănă într-adevăr destul de mult cu aceea : este însă oarecare deosebire între ele, şi mama mea se uită la toate, îşi dă seama de toate. Osebit de asta, cu toate că de cînd sîntem aici n-am folosit-o încă niciodată, ajunge un pic de ghinion, şi dacă se bagă de seamă aş fi pierdută pe vecie. Apoi, mi se pare că nu-i un lucru îngăduit ; să umbli cu chei false e prea din cale-afară ! E drept că dumneavoastră aţi avea bunătatea să vă luaţi sarcina de-a o face ; dar dacă s-ar afla, tot în capul meu s-ar sparge toate, de vreme ce s-ar vedea că aţi făcut-o pentru mine. În sfîrşit, am vrut să încerc de două ori s-o iau, şi desigur n-ar fi greu de loc dacă ar fi vorba de altceva : dar nu ştiu de ce am început să tremur, şi n-am mai avut curajul. Cred deci că e mai bine să rămînem ca şi pînă acum.

Dacă aveţi mai departe bunătatea de a fi atît de complezent cît aţi fost pînă acum, veţi găsi oricum mijlocul de a-mi înmîna o scrisoare. Chiar cu prilejul ultimei, fără nenorocul care v-a făcut să vă întoarceţi brusc la un moment dat, ne-ar fi fost foarte uşor. Îmi dau seama că nu puteţi, ca mine, să vă gîndiţi numai la asta ; dar prefer să am mai multă răbdare şi să nu risc atît. Sînt sigură că şi domnul Danceny ar spune la fel ; căci de cîte ori voia ceva care pe mine mă supăra prea tare, totdeauna consimţea să renunţe.

Vă voi da, o dată cu scrisoarea aceasta, pe a dumneavoastră, pe aceea a domnului Danceny, precum şi cheia dumneavoastră. Nu vă sînt mai puţin recunoscătoare pentru toate amabilităţile pe care le aveţi faţă de mine şi vă rog să le continuaţi. E foarte adevărat că sînt foarte nenorocită, că fără dumneavoastră aş fi şi mai nenorocită ; dar, la urma urmelor, e mama mea ; trebuie să am răbdare. Şi dacă domnul Danceny mă va iubi mereu, iar dumneavoastră nu mă veţi părăsi, vor veni poate vremuri mai fericite.

Am cinstea de a fi, domnule, cu foarte multă recunoştinţă, a dumneavoastră preaumilă şi preasupusă slugă.

*...26 septembrie 17***

SCRISOAREA a LXXXIX-a

Vicontele de Valmont către cavalerul Danceny

Dacă treburile dumitale, dragă prietene, nu merg totdeauna atît de repede cît ai dori, nu trebuie să dai vina numai pe mine. Mă lovesc aici de multe obstacole. Vigilenţa şi severitatea doamnei de Volanges nu sînt singurele ; tînăra dumitale prietenă îmi creează şi ea cîteva. Fie indiferenţă, fie timiditate, nu face totdeauna ceea ce o sfătuiesc ; şi cred totuşi că ştiu mai bine decît ea ce trebuie făcut.

Găsisem un mijloc simplu, comod şi sigur de a-i transmite scrisorile dumitale, şi chiar de-a uşura apoi întîlnirile pe care le doreşti : dar n-am putut s-o decid să se servească de el. Aceasta mă întristează cu atît mai mult cu cît nu văd nici un alt mijloc care te-ar putea apropia de ea ; şi chiar în ce priveşte corespondenţa, mă tem mereu să nu ne compromitem toţi trei. Îţi închipui, cred, că nu vreau nici să iau asupra mea acest risc, nici să vă expun lui, pe dumneata sau pe ea.

Aş fi totuşi foarte mîhnit dacă lipsa de încredere a prietenei dumitale m-ar împiedica de a vă fi de folos ; ai face poate bine să-i scrii în privinţa aceasta. Gîndeşte-te ce vrei să faci, numai dumneata se cuvine să hotărăşti ; căci nu-i de ajuns

să-ţi serveşti prietenii, mai trebuie să-i serveşti aşa cum vor ei. Totodată ai putea să afli mai bine ce fel de sentimente are faţă de dumneata; căci femeia care-şi păstrează o voinţă proprie nu iubeşte atît de mult pe cît spune.

Asta nu înseamnă că aş bănui-o cumva pe iubita dumitale de lipsă de statornicie; dar e foarte tînără; îi este foarte tare teamă de mămica ei, care, după cum ştii, nu caută decît să-ţi facă rău; şi e poate primejdios s-o laşi prea mult timp fără să se gîndească la dumneata. Să nu te îngrijorezi, totuşi, prea tare de cele ce-ţi spun. La drept vorbind, nu am nici un motiv de a fi neîncrezător; şi dacă îţi atrag atenţia e numai din prietenească solicitudine.

Nu-ţi scriu mai mult căci am şi eu povestea mea. Nu sînt atît de înaintat ca dumneata, dar iubesc tot atît şi asta e o consolare; şi în cazul cînd nu voi izbuti în treburile mele, dacă voi putea să-ţi fiu de folos, voi găsi că mi-am întrebuinţat bine timpul. Te las cu bine, prietene.

Castelul ...26 septembrie 17"

SCRISOAREA a XC-a

Preşedinta de Tourvel către victontele de Valmont

Aş dori mult, domnule, ca scrisoarea aceasta să nu vă pricinuiască nici o supărare; sau dacă totuşi va trebui să vă supere, cel puţin durerea dumneavoastră să fie alinată de aceea pe care o încerc eu scriind-o. Mă cunoaşteţi acum destul ca să fiţi sigur că intenţia mea nu e de a vă mîhni; dar nici dumneavoastră, fără îndoială, n-aţi vrea să mă aduceţi la o deznădejde fără scăpare. Vă conjur deci, în numele prieteniei afectuoase pe care v-am făgăduit-o, în numele sentimentelor poate mai vii, dar cu siguranţă nu mai puţin sincere, pe care le aveţi faţă de mine, să nu ne mai vedem; plecaţi; şi pînă atunci, să evităm mai cu seamă convorbirile acelea particulare şi prea primejdioase în care — prin virtutea unei puteri de neconceput — fără să ajung vreodată să vă spun ceva ce vreau, îmi petrec timpul ascultînd ceea ce n-ar trebui să ascult.

Chiar ieri, cînd aţi venit după mine în parc, singurul meu gînd era de a vă spune ceea ce vă scriu azi; ce-am făcut, totuşi? nimic alta decît să mă ocup de dragostea dumneavoastră... de dragostea dumneavoastră căreia niciodată nu trebuie să-i răspund! A! fie-vă milă, îndepărtaţi-vă.

Nu vă fie teamă că absența ar schimba vreodată sentimentele mele față de dumneavoastră : cum aș putea să le înfrîng, cînd nu mai am curajul de a mă lupta împotriva lor ? Vedeți, vă spun totul ; mi-e mai puțin teamă să vă mărturisesc slăbiciunea decît de a mă lăsa stăpînită de ea ; dar puterea aceasta pe care am pierdut-o asupra sentimentelor mele voi păstra-o asupra faptelor mele, da, voi păstra-o, sînt hotărîtă, chiar cu prețul vieții mele.

Vai ! Nu-i așa de mult de cînd mă credeam foarte sigură că n-o să am niciodată de purtat asemenea lupte. Mă felicitam, mă mîndream poate prea tare cu asta. Cerul a pedepsit cu cruzime această mîndrie : dar plin de îndurare chiar și în clipa cînd ne lovește, îmi dă un avertisment înainte de cădere ; și aș fi de două ori vinovată dacă aș mai comite vreo imprudență acum cînd sînt prevenită că nu mai am nici o putere.

Mi-ați spus de sute de ori că n-ați dori o fericire plătită de lacrimile mele. A ! să nu mai vorbim de fericire, dar lăsați-mă să-mi recîștig oarecare liniște.

Îndeplinindu-mi rugămintea, cîte drepturi noi n-ați dobîndit asupra inimii mele ? iar de acestea, întemeiate pe virtute, nu va mai trebui să mă apăr. Cîtă bucurie n-aș găsi în recunoștința ce v-aș purta ! V-aș datora blînda desfătare de a gusta fără remușcări un sentiment delicios. Acum, dimpotrivă, speriată de sentimentele mele, de gîndurile mele, mi-e la fel de teamă să mă gîndesc la dumneavoastră ca și la mine ; chiar numai amintirea care se leagă de dumneavoastră mă înspăimîntă ; cînd nu pot să fug de ea, încerc s-o înfrunt ; nu o îndepărtez, dar o resping.

N-ar fi mai bine pentru amîndoi să punem capăt acestei stări de tulburare și de neliniște ? dumneavoastră, suflet atît de sensibil chiar în mijlocul rătăcirilor, și care ați rămas prietenul virtuții, veți ține seamă de situația nenorocită în care mă aflu, nu-mi veți nesocoti rugămintea ! Aceste zbuciumări violente vor fi urmate de-un interes mai blînd, dar nu mai puțin afectuos ; și atunci, trăind doar prin binefacerile dumneavoastră, îmi voi îndrăgi existența și-mi voi spune în bucuria care-mi va învălui inima : liniștea ce mă cuprinde o datorez prietenului meu.

Supunîndu-vă unor ușoare privațiuni, pe care nu vi le impun, ci vi le cer, credeți că veți plăti prea scump sfîrșitul chinurilor mele ? A ! dacă pentru a vă face fericit ar fi de ajuns să consimt a fi nenorocită, puteți fi sigur că n-aș ezita nici un moment... Dar să mă fac vinovată !... nu, prieten drag, nu, aș prefera să mor de o mie de ori.

Stăpînită de pe acum de sentimentul rușinii, în ajunul remușcărilor, mi-e teamă și de ceilalți și de mine însămi ; roșesc cînd sînt în societate, și mă îngrozesc cînd sînt singură ; toată viața mea e un chin ; nu-mi voi putea găsi liniștea decît grație consimțămîntului dumneavoastră. Hotărîrile mele cele mai vrednice de laudă nu ajung să mă liniștească ; pe aceasta am luat-o încă de ieri, și totuși am plîns toată noaptea.

Vedeți-o pe prietena dumneavoastră, pe aceea pe care-o iubiți, cerșindu-vă rușinată liniștea și inocența. A ! Doamne ! dacă n-ați fi fost dumneavoastră ar fi ajuns ea vreodată să facă această rugăminte umilitoare ? Nu vă reproșez nimic ; îmi dau eu însămi prea bine seama cît e de greu să

rezişti unui sentiment cotropitor. Un geamăt nu e un murmur. Faceţi din generozitate ceea ce eu fac din datorie ; şi tuturor sentimentelor pe care mi le-aţi inspirat, voi adăuga pe acela al unei veşnice recunoştinţe. Adio, adio, domnule.

...27 septembrie 17''

SCRISOAREA a XCI-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

Uluit de scrisoarea dumneavoastră, încă nu ştiu, doamnă, ce-aş putea să vă răspund. Fără îndoială, dacă ar trebui să aleg între nenorocirea dumneavoastră şi a mea, m-aş sacrifica fără să şovăiesc ; interese atît de mari, însă, ar merita, cred, să fie mai întîi discutate şi lămurite ; şi cum am putea-o face, dacă nu trebuie nici să ne mai vorbim, nici să ne mai vedem ?

E cu putinţă ? Cînd ne unesc sentimentele cele mai delicate, o spaimă deşartă ajunge să ne despartă, poate pentru totdeauna ! Zadarnic blînda prietenie, dragostea înfocată îşi vor cere drepturile lor ; glasul lor nu va fi auzit ; şi pentru ce ? ce primejdie iminentă vă ameninţă ? A ! credeţi-mă, temeri de felul acestora, plăsmuite cu atîta uşurinţă, alcătuiesc, cred eu, un destul de puternic motiv de a vă simţi în afară de orice primejdie.

Îngăduiţi-mi să v-o spun, regăsesc aici urma impresiilor defavorabile pe care au căutat unii să vi le dea despre mine. Nu tremură nimeni lîngă omul pe care-l stimează ; mai cu seamă, nimeni nu îndepărtează de la sine pe acela pe care-l consideră vrednic de oarecare prietenie ; te temi şi fugi numai de omul primejdios.

Şi totuşi, cine a fost vreodată mai respectuos şi mai supus decît mine ? Vedeţi, am început să-mi supraveghez limbajul ; nu-mi mai îngădui denumirile acelea atît de dulci, atît de scumpe inimii mele pe care ea nu încetează să vi le dea în taină. Nu mai aveţi în faţa dumneavoastră pe îndrăgostitul credincios şi nenorocit care primeşte sfaturile unei prietene afectuoase şi sensibile, ci pe acuzatul în faţa judecătorului său, pe sclavul în faţa stăpînului. Aceste noi titluri impun, fără îndoială, îndatoriri noi : mă oblig să le îndeplinesc pe toate. Ascultaţi-mă, iar dacă mă condamnaţi, accept sentinţa şi plec. Făgăduiesc chiar mai mult : preferaţi oare despotismul care judecă fără să asculte ? vă simţiţi în stare să fiţi nedreaptă ? porunciţi numai şi iarăşi mă supun.

Dar sentinţa aceasta, sau porunca aceasta vreau s-o aud din gura dumneavoastră. Şi de ce ? mă veţi întreba la rîndul dumneavoastră. A ! dacă puneţi această întrebare, cît de puţin cunoaşteţi dragostea şi inima mea ! Nu înseamnă oare nimic să vă mai văd încă o dată ? Şi cînd veţi semăna deznădejdea în sufletul meu, o privire mîngîietoare îl va împiedica poate să se lase doborît de ea. În sfîrşit, dacă trebuie să renunţ la dragoste, la prietenie — singurele lucruri pentru care trăiesc — cel puţin să vă priviţi opera, şi compătimirea dumneavoastră îmi va rămîne ; această mică favoare, chiar dacă n-aş merita-o, mă învoiesc s-o plătesc, cred că destul de scump, ca să pot nădăjdui s-o obţin.

Cum adică ! vreţi să mă îndepărtaţi de dumneavoastră ! Consimţiţi deci să ne înstrăinăm unul de altul ! Ce zic, chiar doriţi aceasta ; şi în timp ce mă încredinţaţi că absenţa nu va modifica întru nimic sentimentele dumneavoastră, nu-mi grăbiţi plecarea decît ca să le puteţi înăbuşi mai uşor.

De pe acum vreţi să le înlocuiţi prin recunoştinţă. Aşadar sentimentul pe care l-ar obţine de la dumneavoastră un necunoscut pentru cel mai mic serviciu, ba chiar duşmanul dumneavoastră cînd ar înceta de-a vă face rău, iată tot ce-mi oferiţi ! Şi aţi vrea ca inima mea să se declare satisfăcută ! Întrebaţi-o pe-a dumneavoastră : dacă iubitul, dacă prietenul dumneavoastră v-ar vorbi într-o zi de recunoştinţa lor, nu le-aţi răspunde indignată : Plecaţi, sînteţi nişte ingraţi ?

Mă opresc şi vă solicit indulgenţa. Iertaţi expresia unei dureri care e opera dumneavoastră ; ea nu va dăuna în nici un chip desăvîrşitei mele supuneri. Dar la rîndul meu, vă conjur în numele acestor sentimente atît de alese pe care chiar dumneavoastră le reclamaţi, nu refuzaţi de a mă asculta ; şi dacă n-ar fi decît din milă pentru zbuciumul cumplit în care m-aţi aruncat, nu-i mai întîrziaţi clipa. Rămîneţi cu bine, doamnă.

...27 septembrie 17'', seara

SCRISOAREA a XCII-a

Cavalerul Danceny către vicontele de Valmont

O, dragă prietene ! Scrisoarea dumitale m-a făcut să îngheț de spaimă. Cécile... O, Doamne ! e cu putință ? Cécile nu mă mai iubește. Da, văd adevărul acesta prin vălul cu care prietenia dumitale îl acoperă. Ai vrut să mă pregătești ca să primesc lovitura aceasta mortală ; îți mulțumesc pentru solicitudinea dumitale, dar poți oare amăgi dragostea ? Ea se repede spre tot ce o interesează ; ea nu-și află soarta, o ghicește. Nu mai am nici o îndoială, întrucît o privește pe a mea : vorbește-mi fără înconjur, poți să faci asta fără grijă, te rog chiar. Spune-mi tot : ce a trezit bănuielile dumitale, ce anume le-a confirmat. Cele mai mici amănunte sînt prețioase. Încearcă, mai cu seamă, să-ți amintești vorbele ei. Un cuvînt în locul altuia poate schimba o întreagă frază ; același cuvînt are uneori două înțelesuri... Poate te-ai înșelat: vai, tot caut să mă amăgesc. Ce ți-a spus ? Îmi face vreun reproș ? cel puțin își recunoaște greșelile ? Ar fi trebuit să prevăd această schimbare, după dificultățile pe care de cîtva timp le găsește la cel mai mic lucru. Dragostea nu cunoaște atîtea obstacole.

Ce hotărîre să iau ? ce mă sfătuiești ? Ce-ar fi dacă aș încerca s-o văd ? e oare cu desăvîrșire imposibil ? Absența e atît de crudă, atît de funestă... Și ea a refuzat un mijloc de a mă vedea ! Nu-mi spui în ce consta acel mijloc ; dacă era într-adevăr prea primejdios, ea știe că eu nu vreau să riște prea mult. Dar cunosc de asemenea prudența dumitale, și, spre nenorocirea mea, nu pot s-o pun la îndoială.

Acum ce-o să mă fac ? ce să-i scriu ? dacă o s-o las să vadă bănuielile mele, asta o va mîhni, poate ; dacă sînt nedrepte, putea-voi să-mi iert că i-am pricinuit supărare ? Dacă i le ascund ar însemna s-o înșel, și eu nu pot să mă prefac față de ea.

O ! dacă ar ști cît sufăr, durerea mea ar impresiona-o. O știu compătimitoare ; are inimă bună, și am mii de dovezi despre dragostea ei, prea multă timiditate, puțină stînjeneală, e atît de tînără ! Și mama ei se poartă atît de aspru cu ea ! Îi voi scrie ; mă voi stăpîni ; îi voi cere numai să aibă deplină încredere în dumneata. Chiar dacă m-ar refuza, nu va avea, cel puțin, nici un motiv să se supere de rugămintea mea ; și poate va consimți.

Îți cer mii de scuze, prietene, atît din partea ei cît și dintr-a mea. Te asigur că-și dă seama de osteneala ce-ți dai și îți este recunoscătoare. Nu e lipsă de încredere la ea, ci timiditate. Fii indulgent, acesta e cel mai frumos caracter al prieteniei. Prietenia dumitale mi-e foarte prețioasă, și nu știu cum să-ți mulțumesc pentru tot ce faci pentru mine. Te las cu bine, îi scriu și ei chiar acum.

Simt cum mi se trezesc iar toate temerile : cine mi-ar fi spus că vreodată o să-mi vină atît de greu să-i scriu ! Vai ! Ieri era încă plăcerea mea cea mai mare.

Rămîi cu bine, prietene ; ai mai departe grijă de mine şi compătimeşte-mă mult.

Paris, 27 septembrie 17 ' '

SCRISOAREA a XCIII-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

(alăturată precedentei)

Nu-ţi pot ascunde cît de mult m-am întristat cînd am aflat de la Valmont ce puţină încredere continui să ai în el. Nu ignorezi că e prietenul meu, că e singura persoană care poate să ne apropie unul de altul ; crezusem că aceste titluri erau suficiente pentru dumneata ; constat cu durere că m-am înşelat. Pot nădăjdui cel puţin că-mi vei spune care au fost motivele ? nu vei găsi oare şi aici unele greutăţi care te vor împiedica ? Nu pot totuşi ghici, dacă nu mă ajuţi, misterul purtării dumitale. Nu îndrăznesc să bănuiesc dragostea dumitale, fără îndoială, nici dumneata n-ai îndrăzni s-o trădezi pe a mea. A ! Cécile !...

Aşadar e adevărat că ai refuzat un mijloc de a mă vedea ? Un mijloc *simplu, comod şi sigur* [1] ? Asta-i dragostea dumitale ! O absenţă atît de scurtă a fost în stare să-ţi schimbe sentimentele. Dar de ce să mă amăgeşti ? de ce să-mi spui că mă iubeşti mereu, că mă iubeşti tot mai mult ? Mama dumitale, distrugîndu-ţi dragostea, ţi-a distrus tot-

[1] Danceny nu ştie în ce consta acel mijloc, el repetă numai cuvintele lui Valmont.

odată şi candoarea ? Dacă ţi-a lăsat măcar puţină milă, nu vei afla fără durere chinurile îngrozitoare pe care mi le pricinuieşti. A ! mai degrabă aş muri.

Spune-mi, inima dumitale, aşadar, mi-ai închis-o pentru totdeauna ? m-ai uitat cu desăvîrşire ? Din pricina refuzului dumitale, nu pot să ştiu nici dacă vei auzi plînsetele mele, nici dacă le vei răspunde. Prietenia lui Valmont asigurase corespondenţa noastră : dar dumneata n-ai vrut, o găseai penibilă şi ai preferat să fie mai rară. Nu, n-o să mai cred în dragoste, nici în sinceritate. Ah ! în cine poţi să mai crezi, dacă Cécile m-a înşelat ?

Răspunde-mi deci ! E drept că nu mă mai iubeşti ? Nu, asta nu-i cu putinţă ; te amăgeşti singură ; îţi calomniezi inima. O teamă trecătoare, o clipă de descurajare, pe care dragostea, însă, le-a risipit repede ; nu-i aşa, scumpă Cécile ? A ! fără îndoială, greşesc cînd te acuz. Ce fericit aş fi să ştiu că greşesc ! Cu cît drag ţi-aş cere iertare, aş căuta să repar nedreptatea de-o clipă printr-o dragoste veşnică !

Cécile, scumpă Cécile, fie-ţi milă de mine ! Consimte să mă vezi, foloseşte pentru aceasta toate mijloacele ! Iată ce face absenţa ! Temeri, bănuieli, poate chiar răceală ! O singură privire, un singur cuvînt şi vom fi fericiţi. Dar ce spun ! mai pot oare vorbi de fericire ! Poate că pentru mine ea e pierdută, pierdută pentru totdeauna. Chinuit de teamă, strîns ca într-un cleşte cumplit între bănuielile nedrepte şi adevărul şi mai crud încă, nu mă pot opri asupra nici unui gînd ; nu mai trăiesc decît ca să sufăr şi ca să te iubesc. A ! Cécile ! numai dumneata ai dreptul să mă faci să-mi iubesc viaţa, şi aştept de la cel dintîi cuvînt pe care-l vei pronunţa întoarcerea fericirii sau certitudinea unei veşnice deznădejdi.

*Paris, 27 septembrie 17**

SCRISOAREA a XCIV-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

Nu înţeleg nimic din scrisoarea dumitale, afară de durerea pe care mi-o pricinuieşte. Ce-a putut oare să-ţi scrie domnul de Valmont, şi ce-a putut să te facă să crezi că nu te mai iubesc ? Asta ar fi poate o mare fericire pentru mine, căci aş fi cu siguranţă mai puţin chinuită ; şi e foarte dureros, cînd te iubesc aşa cum te iubesc, să te aud învinuindu-mă mereu, şi în loc să mă consolezi, să-mi vină de la dumneata toate necazurile care mă mîhnesc cel mai mult. Crezi că te amăgesc şi că-ţi spun ceea ce nu este ! Frumoasă idee îţi mai faci despre mine ! Dar ce interes aş avea să te mint, chiar dacă aş fi mincinoasă, aşa cum îmi reproşezi ? Desigur, dacă nu te-aş mai iubi, n-aş avea decît s-o spun, şi toată lumea m-ar lăuda ; dar din păcate, n-am nici o putere ; şi mi-a fost dat să iubesc pe cineva care nu-mi poartă nici cea mai mică recunoştinţă !

Ce-am făcut, aşadar, ca să te supăr atît ? N-am îndrăznit să iau o cheie pentru că mă temeam că mama mea va băga de seamă, şi că asta ar fi putut să-mi aducă multe necazuri, de asemenea şi dumitale, din pricina mea ; şi apoi pentru că mi se mai pare că aşa ceva nu se face. Dar nu-mi vorbise decît domnul de Valmont despre asta ; n-aveam cum să ştiu dacă dumneata voiai sau nu s-o iau, de vreme ce nu ştiai încă nimic. Acum, cînd ştiu că şi dumneata doreşti asta, mai refuz oare s-o iau ? o s-o iau chiar mîine ; şi să vedem ce-o să mai ai de spus.

Oricît ar fi domnul de Valmont prietenul dumitale, eu cred că te iubesc cel puţin tot atît cît te iubeşte şi el ; şi totuşi el are totdeauna dreptate, şi eu niciodată. Te asigur că sînt foarte supărată din pricina asta. Dumitale puţin îţi pasă, pentru că ştii că eu mă potolesc repede ; dar acum cînd o să am cheia, o să pot să te văd cînd o să vreau ; şi te asigur că n-o să vreau, dacă o să te porţi tot aşa. Mai bine să fiu mîhnită din pricina mea decît din a dumitale : iată unde vrei să ajungem.

Dacă ai vrea, ne-am iubi atît de mult ! şi cel puţin n-am avea alte necazuri decît acelea pe care ni le-ar pricinui alţii ! Te încredinţez că dacă ar sta în puterea mea, n-ai avea niciodată a te plînge de mine ; dar dacă nu mă crezi, vom fi mereu foarte nenorociţi, şi nu va fi vina mea. Sper să ne putem vedea în curînd, şi atunci nu vom mai avea prilejul să ne supărăm ca acum.

Dacă aş fi putut prevedea lucrul acesta, aş fi luat numaidecît cheia : dar, ca să-ţi spun drept, credeam că fac bine. Te rog să nu fii supărat pe mine. Nu mai fi trist şi iubeşte-mă mereu tot atît cît te iubesc şi eu : voi fi atunci foarte mulţumită. Rămîi cu bine, dragul meu.

Castelul... 28 septembrie 17''

SCRISOAREA a XCV-a

Cécile Volanges către vicontele de Valmont

Vă rog, domnule, să aveţi bunătatea de a-mi înmîna cheia aceea pe care mi-aţi dat-o ca s-o pun în locul celeilalte ; de vreme ce toată lumea doreşte lucrul acesta, sînt nevoită să consimt şi eu.

Nu ştiu de ce aţi scris domnului Danceny că nu-l mai iubesc ; nu cred să vă fi dat vreodată prilejul să gîndiţi aşa ceva ; lucrul acesta l-a mîhnit foarte mult ; de asemenea şi pe mine. Ştiu că sînteţi prietenul lui, dar acesta nu-i un motiv să-l faceţi să sufere, şi nici ca să mă faceţi pe mine să sufăr. Mi-aţi face mare plăcere dacă i-aţi spune contrariul prima dată cînd îi veţi scrie, şi chiar că sînteţi sigur de aceasta ; în dumneavoastră are cea mai mare încredere ; eu dacă spun un lucru şi nu sînt crezută, nu mai ştiu ce să fac.

În ce priveşte cheia, puteţi fi liniştit ; ţin bine minte tot ce mi-aţi spus în scrisoare. Totuşi, dacă o mai aveţi, şi dacă totodată vreţi să mi-o daţi, vă făgăduiesc că voi fi foarte atentă. Dacă s-ar putea face aceasta mîine, mergînd spre masă, la prînz, v-aş da cealaltă cheie poimîine la micul dejun, şi aţi putea să mi-o înapoiaţi tot aşa cum mi-aţi înapoiat-o şi pe cealaltă. Aş fi bucuroasă ca toate as-

tea să nu dureze prea mult, pentru a nu fi în primejdie ca mama să-şi dea seama de ceva.

Pe urmă, după ce veţi avea cheia, vă rog să aveţi bunătatea s-o folosiţi ca să-mi luaţi scrisorile : domnul Danceny va putea avea astfel mai des veşti de la mine. E drept că va fi mult mai comod ca acum ; dar adevărul e că la început mi-a fost prea tare teamă : vă rog să mă scuzaţi, şi sper că nu veţi înceta de a fi tot atît de binevoitor ca şi pînă acum. Vă voi fi mereu recunoscătoare. Am cinstea de a fi, domnule, a dumneavoastră preaumilă şi preasupusă slugă.

...28 septembrie 17''

SCRISOAREA a XCVI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Aș putea paria că de cînd cu aventura dumitale, aștepți în fiecare zi complimentele și laudele mele ; chiar nu mă îndoiesc că ți-e nițel necaz din pricina lungii mele tăceri ; dar ce vrei ? totdeauna am crezut că atunci cînd nu ai de oferit decît laude unei femei, *te poți lăsa în nădejdea ei și trece la alte ocupații.* Cu toate acestea, îți mulțumesc întrucît mă privește și te felicit, întrucît te privește pe dumneata. Mă învoiesc chiar — ca să-ți fac fericirea deplină — să recunosc că de data asta ai întrecut așteptările mele. Acestea fiind spuse, să vedem dacă, la rîndul meu, voi fi împlinit, măcar în parte, așteptările dumitale.

Cele ce vreau să-ți spun nu sînt în legătură cu doamna de Tourvel ; înaintarea ei prea tărăgănată îți displace ; nu-ți plac decît treburile încheiate. Scenele molcome te plictisesc ; pe cînd eu n-am gustat niciodată atîta plăcere, ca acum, în aceste pretinse tărăgănări.

Da, îmi place să văd, să privesc pe femeia aceasta prudentă, ce se lasă dusă, fără să-și dea seama, pe o cale care nu mai îngăduie întoarcere, al cărei coborîș repede și primejdios o antrenează fără să vrea și o silește să mă urmeze. Aici, speriată de primejdia care o amenință, ar vrea să se oprească dar nu mai poate. Toată grija și iscusința ei îi pot, cel mult, face pașii mai mici ; dar, oricum, trebuie să-i facă. Uneori, neîndrăznind să privească țintă primejdia, închide ochii, și, fără să se mai împotrivească, se lasă în grija mea. Mai adesea, o nouă teamă îi reînvie sforțările : în spaima-i nemărginită, ar mai vrea să încerce să se întoarcă înapoi ; își istovește forțele ca să urce cu mare greutate un spațiu scurt ; dar curînd o putere magică o aduce mai aproape de primejdie, de care zadarnic voise să fugă. Atunci, nemaiavîndu-mă decît pe mine călăuză și sprijin, fără să-mi mai facă vreun reproș în privința unei căderi inevitabile, mă imploră să i-o întîrzii. Rugăciunile fierbinți, umilele implorări, tot ceea ce muritorii cuprinși de spaimă oferă divinității le primesc eu de la ea ; și ai vrea ca, surd la rugămințile ei, și distrugîndu-mi eu însumi cultul pe care mi-l închină, să folosesc, spre a o prăbuși, puterea pe care-o invocă ea ca s-o susțină ! A ! Dă-mi cel puțin răgazul de-a observa aceste lupte sfîșietoare dintre dragoste și virtute.

Cum asta ! Același spectacol care te face să alergi în grabă la teatru, și pe care acolo îl aplauzi frenetic, crezi că-i mai puțin atrăgător în realitate ? Sentimentele acelea ale unui suflet curat și fraged, *care se teme de fericirea pe care-o dorește, și nu încetează de a se apăra, chiar atunci cînd încetează de a rezista,* le asculți cu entuziasm : nu-s ele neprețuite decît pentru acela care le trezește ? Iată totuși desfătările delicioase pe care această femeie divină mi le oferă în fiecare zi ; și dumneata îmi reproșezi că le savurez gingășia ! Ah ! prea curînd va sosi ceasul cînd, în-

josită de căderea ei, *nu va mai fi pentru mine decît o femeie obișnuită.*

Dar uit, vorbindu-ți de ea, că nu de ea voiam să-ți vorbesc. Nu știu ce putere mă leagă de ea, mă aduce mereu la ea, chiar și atunci cînd o jignesc. Să îndepărtez amintirea ei primejdioasă ; să redevin eu însumi ca să tratăm un subiect mai vesel. E vorba de pupila dumitale, care acum a devenit și a mea, și nădăjduiesc că aici mă vei recunoaște.

De cîteva zile, mai bine tratat de gingașa mea mironosiță, și prin urmare mai puțin preocupat de ea, am băgat de seamă că micuța Volanges e într-adevăr foarte frumoasă ; și că, dacă e o dovadă de prostie să te îndrăgostești de ea ca Danceny, e poate una tot atît de mare din parte-mi, de a nu căuta alături de ea o distracție pe care singurătatea mi-o făcea necesară. Mi s-a părut, de asemenea, drept să-mi răsplătesc bătaia de cap pe care mi-o dădeam pentru ea : îmi mai amintesc de altminteri că mi-o oferiseși cîndva, înainte ca Danceny să-și ridice pretențiile ; și mă simțeam încuviințat să reclam unele drepturi asupra unui bun pe care el nu-l poseda decît datorită refuzului și renunțării mele. Frumosul chip al fetiței, gurița ei atît de fragedă, aerul ei copilăresc, chiar stîngăcia ei întăresc aceste înțelepte reflecții : am hotărît să le ascult îndemnul, și succesul mi-a încununat încercarea.

Te și văd căutînd prin ce mijloc am luat atît de repede locul iubitului ; ce fel de seducție convine vîrstei acesteia, acestei lipse de experiență. Scutește-ți osteneala, n-am întrebuințat nici una. În timp ce dumneata, mînuind cu dibăcie armele sexului dumitale, învingeai prin istețime, eu — redînd bărbatului drepturile sale imprescriptibile — am subjugat prin autoritate. Sigur de-a înșfăca prada, cu condiția s-o pot ajunge, n-aveam nevoie de șiretlic decît ca să mă pot apropia de ea, și acela de care m-am slujit poate că nici nu merită acest nume.

Am profitat de prima scrisoare pe care-am primit-o de la Danceny pentru porumbița lui și, după ce am înștiințat-o prin semnalul convenit între noi, în loc de a-mi folosi toată iscusința ca să i-o înmînez, am folosit-o ca să nu găsesc nici un mijloc de-a o face : nerăbdarea aceasta pe care o provocasem mă prefăceam c-o împărtășesc și eu, și după ce am pricinuit răul, am indicat leacul.

Una din ușile camerei în care locuiește fata dă în coridor ; dar, cum era și de așteptat, mama ei a încuiat-o și a luat cheia. Toată problema era de a pune mîna pe acea cheie. Nimic mai ușor ; nu ceream decît să pot dispune de cheie două ore și garantam că voi avea una la fel. Atunci corespondență, întrevederi, întîlniri nocturne, totul devenea comod și sigur : totuși, să nu-ți vină să crezi ! Sfioasa copilă se temu și refuză. Altul în locul meu ar fi fost dezolat ; eu n-am văzut decît prilejul unei plăceri mai nostime. Am scris lui Danceny ca să mă plîng de refuzul acesta, și l-am convins pe zănaticul nostru să nu se lase pînă nu obține — la nevoie chiar pretinzîndu-i — ca fricoasa lui iubită să-mi împlinească cererea și să se pună cu totul la discreția mea.

Eram foarte bucuros, mărturisesc, că schimbasem astfel rolurile, și că tînărul făcea pentru mine ceea ce nădăjduia că voi face eu pentru el. Ideea aceasta dubla în ochii mei prețul aventurii : de aceea, de îndată ce am obținut prețioasa cheie, m-am și grăbit să-i dau întrebuințare ; asta s-a petrecut noaptea trecută.

După ce m-am încredințat că cea mai deplină liniște domnea în castel, înarmat cu lanterna mea oarbă, și în ținuta pe care o încuviința ora și o cerea împrejurarea, am făcut prima mea vizită pupilei dumitale. Pregătisem totul de mai înainte (și chiar cu mîna ei) ca să pot intra fără zgomot. Era în somnul dintii, în acela al vîrstei ; astfel încît am ajuns pînă la patul ei fără ca ea să se deștepte. Am fost ispitit să merg mai departe, și să încerc să fiu pentru ea ca un vis ; dar temîndu-mă de efectul surprizei și de zgomotul pe care-l provoacă, am preferat să trezesc cu băgare de seamă pe frumoasa adormită, și am izbutit să preîntîmpin strigătul de care-mi era frică.

După ce i-am potolit primele temeri, cum nu venisem acolo ca să stăm de vorbă, am riscat cîteva gesturi mai libere. Fără îndoială, la mănăstire nu i s-a spus lămurit la cîte primejdii diferite e expusă nevinovăția sfioasă, și toate cîte le are de apărat ca să nu fie surprinsă ; căci, concentrîndu-și toată atenția și toate puterile ca să se apere împotriva unei sărutări — care nu era decît un atac prefăcut — tot restul era lăsat fără apărare ; cum naiba nu era să profit ! Mi-am schimbat deci direcția înaintării și numaidecît am luat poziție. Am crezut atunci că sîntem amîndoi pierduți : fetița, cu desăvîrșire înspăimîntată, a vrut cu tot dinadinsul să strige ; din fericire, vocea i s-a înecat în lacrimi. S-a năpustit la cordonul soneriei, dar am putut să-i opresc brațul la timp.

„Ce vrei să faci, i-am spus atunci, vrei să te pierzi pentru totdeauna ? dacă vine cineva, ce-mi pasă mie ? pe cine o să convingi că n-am venit cu consimțămîntul dumitale ? Cine altul decît dumneata mi-ar fi putut da mijlocul de a intra ? și cheia aceasta pe care o am de la dumneata, pe care

n-aș fi putut-o avea altfel, ești dispusă să mărturisești la ce folosea ?“ Acest scurt discurs nu i-a potolit nici durerea, nici furia, dar a adus supunerea. Nu știu dacă aveam tonul elocvenței ; gestul, e în tot cazul adevărat că nu-l aveam. Cu o mînă făcînd act de forță, cu cealaltă de dragoste, ce orator ar putea pretinde să fie elegant în asemenea situație ? Dacă ți-o imaginezi bine, vei admite cel puțin că era favorabilă atacului : dar eu nu-s bun de nimic și, după cum spui, femeia cea mai simplă, o biată școlăriță, mă poate duce ca pe-un copil.

Aceasta, în dezolarea de care era cuprinsă, simțea că trebuia să ia o hotărîre, să cadă la învoială. Cum rugămințile mă lăsară neînduplecat, au început ofertele. Crezi poate că am vîndut foarte scump poziția importantă pe care o dețineam : nu, am făgăduit totul în schimbul unei sărutări. E drept că după ce am luat sărutarea, nu mi-am ținut făgăduiala : dar aveam motive serioase. Eram înțeleși dacă sărutarea trebuia luată sau dată ? Tot tîrguindu-ne, am căzut de acord în privința unui al doilea sărut ; și pe acesta trebuia să-l primesc. Dirijîndu-i atunci brațele timide în jurul trupului meu, și strîngînd-o mai drăgăstos cu brațul meu liber, dulcea sărutare a fost în adevăr primită, cu desăvîrșire primită : nici dragostea n-ar fi putut face mai bine.

Atîta bună-credință merită răsplată, și numaidecît i-am împlinit cererea. Mîna s-a retras : dar nu știu prin ce întîmplare m-am pomenit eu în locul ei. Presupui că am fost foarte grăbit, foarte activ, nu-i așa ? de loc. M-am complăcut să merg încet, cum îți spun. O dată sigur de a ajunge, de ce să zorim călătoria ?

Sincer vorbind, eram bucuros să observ cîtă putere are prilejul, şi îl găseam în cazul de faţă lipsit de orice ajutor străin. Avea totuşi de luptat cu dragostea, cu dragostea susţinută de pudoare sau de ruşine ; şi mai cu seamă întărită de supărarea mare pe care i-o pricinuisem. Nu era decît prilejul ; dar el era aici, mereu oferit, mereu prezent iar dragostea era absentă.

Ca să mă încredinţez că observaţiile mele erau juste, am fost destul de şiret să nu întrebuinţez forţa decît în măsura în care putea fi combătută. Numai cînd fermecătoarea mea inamică, abuzînd de îngăduinţa mea, încerca să-mi scape, o stăpîneam cu teama ale cărei fericite efecte le şi constatasem. Şi iată că, fără să se sinchisească, gingaşa îndrăgostită, uitîndu-şi jurămintele, a început prin a ceda şi a sfîrşit prin a consimţi : asta nu înseamnă că — primul moment depăşit — reproşurile şi lacrimile n-au apărut iar laolaltă ; nu pot să ştiu dacă erau adevărate sau simulate : dar cum se întîmplă întotdeauna, ele au încetat de îndată ce m-am ocupat să dau prilej altora. În sfîrşit, de la slăbiciune la reproşuri, şi de la reproşuri la slăbiciune, ne-am despărţit mulţumiţi unul de altul, şi de acord amîndoi pentru întîlnirea de astă-seară.

N-am plecat decît în zorii zilei şi eram frînt de oboseală şi de somn : am sacrificat totuşi şi somnul şi oboseala dorinţei de a apărea azi-dimineaţă la micul dejun ; am o mare pasiune pentru mutrele de a doua zi. Nu-ţi poţi face o idee de aceea a copilei. O stinghereală în ţinută ! O greutate la mers ! Ochii mereu plecaţi şi atît de umflaţi şi de cercănaţi ! Chipul ei atît de rotund se lungise atît

de tare ! Era aşa de nostim ! Şi pentru prima oară, mama ei, îngrijorată de schimbarea aceasta grozavă, o privea destul de afectuos ! Şi preşedinta, de asemeni, se arăta plină de zel faţă de ea ! O ! cît priveşte atenţiile acestea, ele sînt doar împrumutate : va veni ziua în care îi vor putea fi restituite, şi ziua aceea nu e departe. Rămîi cu bine, scumpa mea.

Castelul... 1 octombrie 17''

SCRISOAREA a XCVII-a

Cécile Volanges către marchiza de Merteuil

Ah ! Doamne, cît sînt de mîhnită, doamnă ! cît sînt de nenorocită ! Cine-mi va alina suferinţele ? cine mă va sfătui în încurcătura în care mă aflu ? Domnul acesta de Valmont... şi Danceny ? nu, cînd îmi amintesc de Danceny mă cuprinde disperarea... Cum să vă povestesc ? cum să vă spun ?... Nu ştiu cum să fac. Totuşi, inima mea prea plină... Trebuie să-i spun cuiva, şi dumneavoastră sînteţi singura fiinţă căreia îndrăznesc să mă destăinuiesc. Sînteţi atît de bună cu mine ! Dar vă rog de data aceasta să nu mai fiţi ; nu sînt vrednică : ce să vă spun ? nu doresc să fiţi bună. Toată lumea aici a fost azi atît de drăguţă cu mine... Cu toţii mi-au făcut şi mai mare durerea. Simţeam că n-o merit ! Ocărîţi-mă, dimpotrivă, ocărîţi-mă tare, căci sînt foarte vinovată : dar pe urmă, salvaţi-mă ; dacă nu veţi avea bunătatea de a mă sfătui, voi muri de supărare.

Aflaţi deci... mîna îmi tremură, precum vedeţi, nu pot să scriu, simt că îmi ard obrajii... Ah ! e roşeaţa ruşinii. Ei bine ! o s-o îndur ; va fi prima pedeapsă a greşelii mele. Vă voi spune totul.

Aşadar, domnului de Valmont, care mi-a înmînat pînă acum scrisorile de la domnul Danceny, i-

s-a părut deodată că lucrurile merg prea greu, a vrut să aibă o cheie de la camera mea. Pot să vă încredinţez că eu nu voiam de loc : dar el i-a scris lui Danceny şi Danceny a vrut şi el ; şi pe mine mă doare atîta cînd îi refuz ceva, mai ales de cînd absenţa mea îl face aşa de nenorocit, încît pînă la urmă am consimţit şi eu. Nu prevedeam nenorocirea care avea să urmeze.

Ieri, domnul de Valmont s-a slujit de acea cheie ca să vină la mine în odaie, pe cînd dormeam ; mă aşteptam atît de puţin la aşa ceva, încît m-a speriat foarte tare cînd m-a trezit : dar cum mi-a vorbit numaidecît, l-am recunoscut şi n-am strigat ; şi apoi mi-am închipuit întîi că îmi aducea o scrisoare de la Danceny. Nici vorbă de aşa ceva. Îndată după aceea, a vrut să mă sărute ; şi pe cînd mă apăram, cum era şi firesc, nu ştiu cum a făcut, că n-aş fi vrut pentru nimic în lume... dar el voia mai întîi o sărutare. A trebuit să i-o dau, n-aveam încotro, cu atît mai mult cu cît încercasem să strig dar, pe lîngă că n-am putut, mi-a spus că dacă vine cineva, va da toată vina pe mine ; şi într-adevăr, era foarte uşor din pricina cheii. Dar pe urmă tot nu s-a retras. A vrut încă o sărutare ; dar aceasta, nu ştiu cum a fost, că m-am simţit foarte tulburată, şi pe urmă a fost şi mai rău ca la început. Oh ! ştiu că e foarte rău. În sfîrşit, pe urmă... mă veţi scuti să vă spun restul ; dar sînt cît se poate de nenorocită.

Ceea ce-mi reproşez cel mai mult, şi trebuie totuşi să vă spun, e că mă tem că nu m-am apărat atîta cît aş fi putut. Nu ştiu cum s-a întîmplat : desigur că nu-l iubesc pe domnul de Valmont, chiar dimpotrivă ; dar erau momente cînd eram ca şi cum l-aş iubi... Vă închipuiţi că asta nu mă împiedica să spun mereu nu ; dar îmi dădeam seama

că nu făceam așa cum spuneam ; și asta fără voia mea ; și apoi eram și cît se poate de tulburată ! Dacă e totdeauna atît de greu să te aperi, trebuie să ai o mare deprindere ca s-o poți face ! E drept că domnul de Valmont are un fel de-a spune unele lucruri cărora nu știi cum să le răspunzi ; în sfîrșit, cînd a plecat, mă credeți că parcă îmi părea rău și că am avut slăbiciunea să consimt să vină iar și diseară ? de asta sînt mai supărată decît de tot restul.

O ! cu toate acestea, vă promit că nu-l voi lăsa să vină. Nici nu plecase bine că mi-am și dat seama că n-am făcut bine că i-am promis. Din pricina asta am plîns tot timpul. Mai cu seamă Danceny mă făcea să sufăr ! De cîte ori mă gîndeam la el, lacrimile se întețeau de mă înăbușeau, și mă gîndeam tot timpul la el... Chiar și acum, vedeți efectul ; hîrtia mea e toată udă. Nu, niciodată n-o să mă consolez, din pricina lui, dacă nu de altceva... În sfîrșit, eram la capătul puterilor și totuși n-am putut dormi o clipă. Azi-dimineață, cînd m-am sculat și m-am uitat în oglindă m-am speriat, atît eram de schimbată.

Mama a băgat de seamă de cum m-a văzut, și m-a întrebat ce am. Am început îndată să plîng. Credeam c-o să mă ocărască, și poate asta m-ar fi făcut să sufăr mai puțin : dar, dimpotrivă, mi-a vorbit cu blîndețe ! Nu meritam de loc așa ceva. Mi-a spus să nu mai fiu așa de mîhnită ! (Ea nu cunoștea pricina supărării mele.) Că pot să mă îmbolnăvesc ! Uneori aș fi mai bucuroasă să mor. N-am mai putut să mă stăpînesc. M-am aruncat plîngînd în brațele ei și i-am spus : „Ah ! mamă, fiica dumitale e foarte nenorocită !“ Mama a plîns și ea puțin și asta n-a făcut decît să-mi sporească supărarea. Din fericire nu m-a întrebat de ce eram

atît de nenorocită, căci n-aș fi știut ce să-i răspund.

Vă implor, doamnă, scrieți-mi cît de curînd puteți și spuneți-mi ce trebuie să fac : căci eu n-am curajul să mă gîndesc la nimic și nu fac decît să mă amărăsc. Vă rog să-mi adresați scrisoarea prin domnul de Valmont, dar — dacă îi scrieți și lui totodată — să nu-i arătați că știți ceva de la mine.

Am cinstea să fiu, doamnă, cu aceeași veșnică prietenie, a dumneavoastră preaumilă și preasupusă slugă...

Nu îndrăznesc să semnez scrisoarea aceasta.

Castelul... 1 octombrie 17''

SCRISOAREA a XCVIII-a

Doamna de Volanges către marchiza de Merteuil

Abia acum cîteva zile, îmi cereai dumneata consolare și sfaturi, scumpa mea prietenă ; acum e rîndul meu ; și îți cer să faci pentru mine ceea ce îmi cereai atunci dumneata. Sînt cu adevărat foarte mîhnită, și mă tem că n-am făcut tot ce trebuia ca să-mi evit necazurile pe care le am.

Fiica mea îmi pricinuiește îngrijorările acestea. Încă de la plecarea noastră o vedeam tristă și supărată, dar mă așteptam la asta și îmi înarmasem inima cu o severitate pe care o credeam necesară. Nădăjduiam că absența, distracțiile vor șterge curînd o dragoste pe care o consideram mai degrabă drept o greșeală copilărească, și nu o adevărată pasiune. Cu toate acestea, nu numai că n-am obținut nici un progres de cînd sîntem aici, dar observ că biata copilă e din ce în ce mai copleșită de o primejdioasă melancolie ; și mă tem în mod foarte serios să nu-și zdruncine sănătatea. De cîteva zile, îndeosebi, se schimbă văzînd cu ochii. Ieri, mai cu seamă, lucrul era foarte vizibil, și toată lumea aici a fost cu adevărat îngrijorată.

Ceea ce-mi dovedește încă și mai mult cît de tare e zguduită, este că o simt pe punctul de a-și înfrînge timiditatea pe care totdeauna a avut-o

față de mine. Ieri dimineață, cînd am întrebat-o doar dacă e bolnavă, s-a aruncat în brațele mele spunîndu-mi că e foarte nenorocită, și a început să plîngă cu hohote. Nu pot să-ți descriu cît de mîhnită am fost ; mi-a venit îndată să plîng ; și-abia am avut timpul să mă întorc ca să nu mă vadă. Din fericire, am avut prudența să n-o întreb nimic, și nici ea n-a îndrăznit să-mi spună mai mult ; dar nu e mai puțin limpede că o chinuiește pasiunea aceea nenorocită.

Ce hotărîre să iau dacă totuși aceasta va continua ? Să-mi nenorocesc oare fata ? Să-i fac o vină tocmai din calitățile sufletești cele mai prețioase, sensibilitatea și statornicia ? Poate oare o mamă să facă așa ceva ? Și chiar dacă mi-aș înăbuși sentimentul atît de firesc de a dori fericirea copiilor ; chiar dacă aș considera ca o slăbiciune ceea ce, dimpotrivă, socotesc că e cea dintîi și cea mai sfîntă dintre datoriile noastre ; silind-o să aleagă, nu voi avea să răspund de urmările funeste pe care faptul acesta ar putea să le aibă ? Ce proastă întrebuințare a autorității materne, să-ți pui fiica între crimă și nenorocire !

Draga mea, nu voi face la rîndul meu ceea ce am dezaprobat adesea. Fără îndoială că am fost ispitită să aleg eu un soț fiicei mele ; nu făceam altceva decît s-o ajut cu experiența mea : nu socoteam asta ca un drept, îmi îndeplineam numai datoria. Dimpotrivă, consider că mi-aș trăda-o dacă aș sili-o pe fata mea să-mi urmeze voința, în ciuda unei înclinări pe care nu am fost în stare s-o împiedic și căreia, nici ea, nici eu, nu-i putem cunoaște tăria și durata. Nu, nu voi îngădui să se mărite cu un bărbat și să iubească pe altul, și prefer să compromit autoritatea mea, decît virtutea ei.

Cred aşadar că voi lua hotărîrea cea mai cuminte, şi-mi voi retrage cuvîntul dat domnului de Gercourt. Ţi-am arătat motivele care m-au călăuzit; socot că sînt de natură să atîrne mai greu în cumpănă decît făgăduielile mele. Mai mult chiar: aşa cum stau lucrurile, a-mi respecta mai departe angajamentul ar însemna mai degrabă să-l calc. Căci, la urma urmei, dacă sînt datoare faţă de fiica mea să nu destăinuiesc secretul ei domnului de Gercourt, sînt datoare şi faţă de acesta măcar atîta, să nu abuzez de neştiinţa în care îl las, şi să fac în locul său ceea ce cred că ar face el singur dacă ar şti. Pot oare să-l trădez cu neruşinare, cînd el se încrede în mine, şi atunci cînd îmi face cinstea de a mă alege drept a doua lui mamă, eu să-l amăgesc în privinţa alegerii mamei copiilor săi? Aceste reflecţii atît de adevărate şi pe care nu mă pot împiedica să le fac mă alarmează mai mult decît pot să-ţi spun.

În locul nenorocirilor pe care mi le prevestesc, o văd pe fiica mea fericită cu soţul pe care inima ei l-a ales, necunoscîndu-şi altfel datoriile decît prin bucuria ce o simte să le împlinească; ginerele meu, mulţumit şi el şi felicitîndu-se zilnic de alegerea sa, fiecare din ei căutîndu-şi fericirea numai în fericirea celuilalt, şi fericirea amîndurora întrunindu-se ca s-o mărească pe a mea. Speranţa unui viitor atît de surîzător trebuie oare jertfită unor considerente atît de zadarnice? Şi care sînt acelea care mă opresc? numai şi numai interesul. Ce folos ar avea fiica mea că s-a născut bogată, dacă trebuie totuşi să rămînă sclava averii?

E drept că domnul de Gercourt e o partidă poate mai bună decît eram îndreptăţită să sper

pentru fata mea; mărturisesc chiar că am fost extrem de măgulită de alegerea lui. Dar, în sfîrşit, Danceny e dintr-o familie la fel de bună; nu e mai prejos decît el în ce priveşte calităţile personale; pe lîngă asta, are avantajul, faţă de domnul de Gercourt, că iubeşte şi că e iubit; ce-i drept, nu e bogat; dar fiica mea nu-i destul de bogată pentru amîndoi? Ah! de ce să-i răpesc bucuria atît de gingaşă de a îmbogăţi pe cine iubeşte?

Căsătoriile aceste mai mult calculate decît potrivite, care se numesc de convenienţă, şi în care totul convine, în afară de gusturi şi caractere, nu sînt oare cauza principală a tuturor acestor scandaluri zgomotoase care devin din zi în zi mai numeroase? Prefer să aştept; voi avea cel puţin răgazul să-mi observ fata, pe care nu o cunosc. Mă simt în stare să-i pricinuiesc o supărare trecătoare, dacă dintr-asta i s-ar trage o fericire mai trainică: dar nu mă lasă inima să risc s-o împing la o disperare fără sfîrşit.

Iată, dragă prietenă, gîndurile care mă frămîntă şi în privinţa cărora îţi cer sfatul. Aceste preocupări serioase nu se prea potrivesc cu drăgălaşa dumitale veselie şi nici cu vîrsta dumitale; dar mintea dumitale a depăşit-o cu mult! De altminteri, prietenia dumitale va veni în sprijinul chibzuinţei; şi nu mă îndoiesc că atît una cît şi cealaltă nu vor respinge solicitudinea maternă care le imploră.

Rămîi cu bine, scumpă prietenă, şi nu te îndoi niciodată de sinceritatea sentimentelor mele.

Castelul... 2 octombrie 17 • •

SCRISOAREA a XCIX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Din nou cîteva mici evenimente, scumpa mea; dar numai scene, nu și acțiuni. Încît, înarmează-te cu răbdare; cu multă chiar: căci, în timp ce președinta mea înaintează cu pași atît de mici, pupila dumitale dă înapoi și asta e și mai prost. Și totuși, am destulă minte ca să fac haz de aceste neajunsuri. Într-adevăr, mă deprind foarte bine cu viața de aici, și pot să spun că în mohorîtul castel al bătrînei mele mătuși, nu am simțit o clipă de plictiseală. La drept vorbind, nu găsesc aici și plăceri, și privațiuni, și nădejdi, și îndoieli? Ce-aș putea avea mai mult pe o scenă mai mare? spectatori? O! așteaptă puțin, vor veni și ei. Dacă n-o să mă vadă la treabă, o să le arăt treaba odată isprăvită; nu vor mai avea decît să admire și să aplaude. Da, o să aplaude; căci pot, în sfîrșit, să prezic cu certitudine momentul căderii austerei mele mironosițe. Am asistat astă-seară la agonia virtuții. Blînda slăbiciune va domni în locul ei. Îi fixez momentul nu mai tîrziu de prima noastră întrevedere: dar parcă te aud acuzîndu-mă de orgoliu. Să-ți vestești izbînda, să te lauzi dinainte! Nu! liniștește-te! Ca să-ți dovedesc modestia mea, o să încep prin a-ți istorisi înfrîngerea mea.

Într-adevăr, pupila dumitale e o ființă foarte ridicolă! E o copiliță care trebuie tratată ca atare și căreia i-ai face o favoare punînd-o numai la colț! Ți-ai fi închipuit că, după cele petrecute alaltăieri între noi, după chipul amical în care ne-am despărțit ieri dimineață în zori, cînd am vrut să merg din nou aseară la ea, după cum ne înțeleseserăm, am găsit ușa încuiată pe dinăuntru? Ce spui de asta? te lovești uneori de asemenea copilării în ajun; dar a doua zi! Chiar are haz!

La început, totuși, n-am rîs de loc: niciodată nu mi-am dat seama mai bine cît de tare mă aflu sub stăpînirea caracterului meu. Desigur, mergeam la întîlnirea aceasta fără bucurie, și numai de politețe. Patul meu, de care simțeam mare nevoie, îmi părea, în clipa aceea, preferabil oricărui altul, și m-am depărtat de el cu regret. Cu toate acestea, de îndată ce-am întîlnit un obstacol, am simțit arsura dorinței să-l înlătur; eram mai ales umilit că o copilă a putut să rîdă de mine. M-am întors foarte supărat: și hotărît să nu mă mai ocup de copila aceasta proastă și nici de treburile ei, i-am scris numaidecît un bilet, pe care aveam de gînd să i-l înmînez astăzi, în care o apreciam la justa ei valoare. Dar, după cum se spune, noaptea e un bun sfetnic; am găsit de cuviință azi-dimineață că, neavînd aici prea multe distracții, trebuia s-o păstrez pe aceasta și am distrus deci biletul sever. De cînd m-am gîndit mai serios la toate astea, am rămas uluit că a putut să-mi treacă prin minte să pun capăt unei aventuri, înainte de a avea în mînă dovada care mi-ar permite să duc la pierzare

pe eroină. Iată unde ne poate duce o pornire nechibzuită ! Ferice de cine s-a deprins ca dumneata, scumpa mea prietenă, să nu se lase niciodată în stăpînirea ei ! În sfîrşit, mi-am amînat răzbunarea ; am făcut acest sacrificiu planurilor dumitale în privinţa lui Gercourt.

Acum cînd mi-a trecut furia, nu mai văd decît ridicolul din purtarea pupilei dumitale. Aş vrea să ştiu, într-adevăr, ce spera să cîştige printr-asta ! Eu nu mai pricep nimic : dacă a vrut doar să se apere, trebuie să spun că s-a trezit cam tîrziu. Odată şi odată îmi va destăinui secretul acestei enigme ! Ard de nerăbdare să-l aflu. Poate era pur şi simplu obosită ? la drept vorbind, e foarte posibil ; căci, de bună seamă, încă nu ştie că săgeţile dragostei, ca şi lancea lui Ahile, aduc cu ele leacul rănilor pe care le pricinuiesc. Şi totuşi, nu ! După mutra pe care mi-a făcut-o toată ziua, aş putea paria că aici se amestecă un fel de căinţă... ceva asemănător cu... virtutea... Virtute ! iată cine s-a găsit să aibă ! A ! s-o lase femeii cu adevărat născută pentru virtute, singura care ştie s-o înfrumuseţeze şi s-o facă iubită !... Iartă-mă, draga mea, dar chiar în seara asta s-a petrecut între doamna de Tourvel şi mine scena pe care vreau să ţi-o povestesc, şi sînt încă oarecum emoţionat. Trebuie să mă scutur, ca să mă sustrag impresiei pe care mi-a pricinuit-o ; şi chiar pentru a mă ajuta pe mine însumi să scap de ea, m-am apucat să-ţi scriu. Trebuie să fii îngăduitoare faţă de acest prim moment.

S-au şi scurs cîteva zile de cînd sîntem de acord, doamna de Tourvel şi cu mine, în privinţa sentimentelor noastre ; nu ne mai certăm decît în ce priveşte anumite cuvinte. La drept

vorbind, tot *prietenia ei* e aceea care răspunde *dragostei mele* ; dar limbajul acesta convenţional nu schimbă fondul lucrurilor ; şi chiar dacă am fi rămas la el, aş fi înaintat poate mai puţin repede, dar nu mai puţin sigur. Nici nu mai era vorba să plec, cum voia ea la început ; iar cît priveşte întrevederile pe care le avem zilnic, dacă am eu grijă să-i ofer prilejul, are şi ea să nu-l lase să-i scape.

Cum micile noastre întîlniri au de obicei loc în timpul plimbării, vremea îngrozitoare de astăzi nu-mi lăsa nici o nădejde ; eram chiar cît se poate de necăjit ; nu prevedeam cît aveam de cîştigat de pe urma acestui neajuns.

Neputînd merge la plimbare, după ce ne-am sculat de la masă, ne-am aşezat la joc ; cum sînt prost jucător, şi nu mai era nevoie de mine, am profitat ca să mă urc în odaia mea, fără alt gînd decît să aştept să se termine partida.

Întorcîndu-mă mai apoi în salon, am întîlnit pe încîntătoarea femeie, care tocmai intra în apartamentul ei şi care, fie din imprudenţă, fie din slăbiciune, mi-a spus cu vocea ei dulce : „Unde vă duceţi ? nu-i nimeni în salon". Nu mi-a trebuit mai mult, cum poţi să-ţi închipui, ca să încerc să intru la ea ; am întîmpinat mai puţină rezistenţă decît m-aş fi aşteptat. E drept că avusesem precauţia să încep conversaţia la uşă, şi s-o încep indiferentă ; dar îndată ce ne-am aşezat, am schimbat-o cu aceea adevărată şi am vorbit *prietenei mele despre dragostea mea*. Primul ei răspuns, deşi simplu, mi s-a părut destul de expresiv : „O ! să nu vorbim despre aceasta aici" ; şi tremura. Biata femeie ! moare cu zile.

Totuşi, n-avea de ce să se teamă. De cîtva timp, sigur în privinţa succesului meu, care va

veni mai curînd sau mai tîrziu, şi văzînd-o cheltuindu-şi puterea în lupte inutile, hotărîsem să mi le cruţ pe ale mele şi să aştept, fără să mai fac vreo sforţare, să se predea istovită. Îţi dai seama că mie îmi trebuie o victorie completă şi că nu vreau să datorez nimic împrejurării favorabile. Potrivit chiar planului acestuia, şi ca să pot stărui fără să mă angajez prea mult, am revenit la cuvîntul acela de dragoste, refuzat cu atîta încăpăţînare : încredinţat că nu putea fi nici o îndoială în privinţa ardoarei mele, am încercat un ton duios. Refuzul nu mă mai supăra, mă întrista ; simţitoarea mea prietenă nu-mi datora oare puţină consolare ?

Tot consolîndu-mă, o mînă îi rămase într-a mea ; frumosul ei trup se rezema de braţul meu, şi eram cît se poate de aproape unul de altul. Ai băgat desigur de seamă cum, în situaţia aceasta, pe măsură ce apărarea slăbeşte, cererile şi refuzurile au loc tot mai de aproape ; cum capul se fereşte şi privirile se pleacă, în vreme ce cuvintele, rostite mereu cu glas stins, devin rare şi întretăiate. Aceste preţioase simptome vestesc, în chip neîndoios, consimţămîntul sufletului : rareori însă e totodată şi acela al simţurilor ; ba cred că-i totdeauna primejdios să încerci atunci vreun atac prea îndrăzneţ ; starea aceea de abandon fiind îndeobşte însoţită de o mare plăcere, făcînd-o să dispară, stîrneşti desigur o supărare care vine, fără greş, în sprijinul apărării.

Dar în cazul de faţă, prudenţa mi-era cu atît mai necesară, cu cît trebuia să mă tem, mai cu seamă, de spaima care nu putea întîrzia să trezească gingaşei mele visătoare acea uitare de sine în care se găsea. De aceea, mărturisirea pe care-o ceream nici măcar nu pretindeam să fie rostită ;

o privire era de ajuns : o singură privire şi eram fericit.

Scumpă prietenă, frumoşii ochi s-au ridicat într-adevăr spre mine ; divina gură a rostit chiar : „Bine ! da, vă..." Dar deodată privirea s-a stins, glasul s-a înecat, şi femeia adorată a căzut în braţele mele. Abia avusesem timpul s-o primesc că, desprinzîndu-se printr-o smucitură, cu ochii rătăciţi şi mîinile îndreptate spre cer, a strigat : „Doamne... Dumnezeule, scapă-mă !" Şi într-o clipă, mai iute ca fulgerul, era în genunchi, la zece paşi de mine. O auzeam pierzîndu-şi răsuflarea. M-am apropiat ca să-i vin în ajutor, dar ea, luîndu-mi mîinile pe care le scălda în lacrimi, îmbrăţişîndu-mi uneori chiar genunchii, spunea : „Da, dumneavoastră, dumneavoastră mă veţi salva ! Nu puteţi să-mi doriţi moartea, lăsaţi-mă, salvaţi-mă, pentru Dumnezeu, lăsaţi-mă !" Şi vorbele acestea, fără mult şir, abia se desluşeau din sughiţurile de plîns tot mai dese. Mă ţinea totuşi atît de tare, încît mi-ar fi fost cu neputinţă să mă depărtez ; adunîndu-mi atunci puterile, am ridicat-o în braţe. În clipa aceea plînsetele au încetat ; nu mai vorbea, era ţeapănă cu desăvîrşire, şi zvîrcoliri violente au urmat acestei furtuni.

Eram, mărturisesc, adînc emoţionat, şi cred că aş fi consimţit să-i ascult rugămintea, chiar dacă împrejurările nu m-ar fi silit s-o fac. Nu-i mai puţin adevărat că, după ce i-am dat unele îngrijiri, am lăsat-o precum m-a rugat, lucru pentru care mă felicit. Pot spune că aproape am şi primit răsplata purtării mele.

Mă aşteptam să nu mai apară în cursul serii, aşa cum s-a întîmplat în ziua primei mele declaraţii. Dar pe la vreo opt a coborît în salon,

spunînd numai că se simţise foarte prost. Era trasă la faţă, glasul îi era stins şi avea o ţinută modestă şi gravă, dar privirea ei era blîndă şi adesea şi-a îndreptat-o spre mine. Refuzul ei de a juca m-a obligat chiar să-i ţin locul, şi ea s-a aşezat lîngă mine. În timpul cinei, a rămas singură în salon. Cînd ne-am întors, am avut impresia că plînsese ; ca să mă lămuresc, i-am spus că mi se părea că iar nu se simţise bine ; mi-a răspuns cu multă bunăvoinţă : „Răul acesta nu trece aşa de repede cum vine !“ În sfîrşit, cînd ne-am dus la culcare i-am luat mîna ; şi la uşa apartamentului ei a strîns-o pe a mea cu putere. E drept că gestul acesta mi s-a părut involuntar : dar cu atît mai bine, e o nouă dovadă a puterii mele asupra ei.

Aş pune rămăşag că acum e încîntată că a ajuns aici ; toate cheltuielile pregătitoare sînt făcute ; nu-i mai rămîne decît să se bucure. Poate că, în vreme ce îţi scriu, se gîndeşte şi ea la această plăcută eventualitate ; şi chiar dacă, dimpotrivă, s-ar gîndi la un nou plan de apărare, nu ştim noi ce devin toate planurile acestea ? Te întreb, poate lucrul să întîrzie mai mult decît pînă la prima noastră întrevedere ? Mă aştept, de bună seamă, să facă oarecare mofturi ; dar primul pas odată făcut, mironosiţele acestea austere mai ştiu oare să se oprească ? dragostea lor e o adevărată explozie, rezistenţa o face mai puternică. Sperioasa mea cucernică ar fugi după mine, dacă n-aş mai fugi eu după ea.

În sfîrşit, iubită prietenă, foarte curînd voi sosi la dumneata ca să te somez să te ţii de cuvînt. N-ai uitat, fără îndoială, ce mi-ai făgăduit după succes : acea infidelitate faţă de cavalerul dumitale. Eşti gata ? Cît despre mine, o doresc

ca şi cum nu ne-am fi cunoscut niciodată. De altminteri, a te cunoaşte e poate un motiv ca să te dorească cineva şi mai mult :

Sînt numai drept, şi nicidecum galant [1]

Va fi şi prima infidelitate pe care-o voi face considerabilei mele cuceriri ; şi îţi făgăduiesc să profit de primul pretext ca s-o pot părăsi pentru douăzeci şi patru de ore. Asta va fi pedeapsa ei pentru că m-a ţinut atît de mult timp departe de dumneata. Ştii că sînt peste două luni de cînd mă ocupă aventura aceasta ? da, două luni şi trei zile ; e drept că socotesc şi ziua de mîine, deoarece ea nu va fi cu adevărat consumată decît atunci. Asta îmi aminteşte că domnişoara de B... a rezistat trei luni încheiate. Sînt încîntat să constat că veritabila cochetărie ştie să se apere mai bine decît severa virtute.

Rămîi cu bine, scumpă prietenă ; trebuie să te părăsesc căci e foarte tîrziu. Scrisoarea aceasta mi-a luat mai mult timp decît socoteam ; dar cum trimit mîine dimineaţă curierul la Paris, am vrut să profit ca să-ţi împărtăşesc, cu o zi mai devreme, bucuria prietenului dumitale.

Castelul... 2 octombrie 17 ' ', seara

[1] Voltaire, comedia *Nanine*. (Voltaire, *Nanina sau prejudecata înfrîntă*, actul I, scena a VII-a.)

SCRISOAREA a C-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Dragă prietenă, sînt tras pe sfoară, trădat, pierdut ; doamna de Tourvel a plecat. A plecat și eu n-am știut nimic ! Și nu eram acolo ca să-i împiedic plecarea, ca să-i reproșez trădarea ei ticăloasă ! A ! să nu crezi că aș fi lăsat-o să plece ; ar fi rămas ; da, ar fi rămas, chiar dacă ar fi trebuit să recurg la violență. Dar ce vrei ! dormeam liniștit în amăgitoarea mea securitate ; dormeam și trăsnetul a căzut pe capul meu. Nu, nu mai pricep de loc ce e cu plecarea asta ; trebuie să renunț a cunoaște femeile.

Cînd îmi amintesc ziua de ieri ! dar ce spun, chiar seara de ieri ! Privirea aceea atît de galeșă, glasul atît de afectuos ! și mîna pe care mi-a strîns-o ! și în timpul acesta făcea planuri ca să fugă de mine ! O ! femei, femei ! mai plîngeți-vă cînd cineva vă înșală ! Da, da, orice perfidie la care recurgem tot de la voi e furată.

Cu cîtă bucurie mă voi răzbuna ! Voi regăsi pe femeia aceasta perfidă ; voi redobîndi puterea asupra ei. Dacă dragostea mi-a fost de ajuns ca s-o stăpînesc, cu atît mai ușor îmi va veni acum, cînd sînt mînat de răzbunare. Voi vedea-o din nou, la picioarele mele, tremurînd, scăldată în lacrimi, cerîndu-mi îndurare cu vocea ei amăgitoare ; și eu voi fi fără milă.

Ce-o fi făcînd acum oare ? La ce s-o fi gîndind ? Se felicită poate că m-a înșelat ; și urmînd gusturile sexului ei, bucuria aceasta îi pare cea mai plăcută. Ceea ce n-a putut virtutea atît de lăudată, vicleșugul l-a înfăptuit fără nici o sforțare. Nesocotit ce eram ! mă temeam de cumințenia ei ; de reaua ei credință trebuia să-mi fie teamă.

Și pe lîngă toate să mai fiu nevoit să-mi ascund supărarea ! să nu îndrăznesc să arăt decît o delicată durere, cînd sufletul mi-e plin de mînie ! să fiu constrîns să implor iar pe o răzvrătită care s-a sustras puterii mele ! Trebuia oare să fiu umilit în felul acesta ? și de cine ? de o femeie timidă, și care nu e deprinsă să lupte. La ce-mi folosește că mi-am făcut un loc în inima ei, că am aprins-o cu focul dragostei mele, că i-am împins tulburarea simțurilor pînă la delir, dacă astăzi, fără grijă în vizuina ei, poate să se mîndrească de fuga ei mai mult decît pot eu de izbînzile mele ? Și voi tolera oare așa ceva ? draga mea, să nu crezi una ca asta ; nu poți avea o atît de umilitoare idee despre mine !

Dar ce fatalitate mă leagă de această femeie ? nu sînt o sută altele care doresc atențiile mele ? care se vor grăbi să le răspundă ? Chiar dacă nici una din ele nu ar valora cît aceasta, atracția varietății, farmecul noilor cuceriri, gloria numărului lor nu-mi oferă oare plăceri destul de mari ? De ce să alergăm după plăcerea care ne ocolește și să neglijăm pe acelea care ne întîmpină ? A ! De ce ?... N-am cum să știu, dar văd bine că e așa.

Nu mai e fericire, nici liniște pentru mine, dacă nu voi avea pe această femeie, pe care o urăsc și o iubesc cu aceeași patimă. Nu-mi voi accepta

soarta decît în clipa cînd voi dispune de-a ei. Atunci, liniştit şi satisfăcut, voi vedea-o la rîndul ei pradă furtunilor care mă bîntuie acum; voi provoca mii şi mii altele. Nădejdea şi teama, neîncrederea şi siguranţa, toate relele născocite de ură, toate binefacerile dragostei vreau să-i umple sufletul, să se perinde la porunca mea. Va veni vremea... Dar cîtă muncă, din nou! cît de aproape eram ieri! şi cît de departe sînt azi! Cum să mă apropii de ea? nu îndrăznesc să încerc nimic; îmi dau seama că pentru a lua o hotărîre trebuie să fii mai calm, şi sîngele îmi fierbe în vine.

Ceea ce îmi măreşte chinul este indiferenţa cu care fiecare răspunde aici la întrebările mele în privinţa evenimentului acestuia, a cauzei lui, a tot ce conţine el surprinzător... Nimeni nu ştie nimic, nimeni nu vrea să ştie nimic: nici nu s-ar fi vorbit despre asta dacă aş fi admis să se vorbească despre altceva. Doamna de Rosemonde, la care am alergat azi-dimineaţă cînd am aflat vestea, mi-a răspuns cu tonul rece al vîrstei ei că era urmarea firească a proastei stări de sănătate, de ieri, a doamnei de Tourvel; că s-a temut să nu se îmbolnăvească şi că a preferat să fie la ea acasă: totul i se părea foarte normal; ar fi făcut şi ea la fel, îmi spuse, ca şi cum s-ar putea face vreo comparaţie între ele! între una care nu mai aşteaptă decît moartea, şi cealaltă care este bucuria şi chinul vieţii mele!

Doamna de Volanges, pe care la început am crezut-o complice, nu pare contrariată decît de faptul că nu a fost consultată în privinţa acestui demers. Sînt încîntat, mărturisesc, că n-a avut plăcerea să-mi dăuneze. Asta-mi dovedeşte o dată mai mult că nu se bucură de atîta încredere din

partea acestei femei, pe cît mă temeam; oricum, e un duşman mai puţin. Ce mulţumită ar fi dacă ar şti că din pricina mea a fugit! cît s-ar fi împăunat dacă toate acestea s-ar fi petrecut după sfaturile ei! cu cît i-ar fi sporit importanţa! Doamne! cum o urăsc! O! voi relua legăturile cu fata ei; o s-o joc după placul meu; cred chiar că o să mai rămîn aici cîtva timp; cel puţin, asta-i hotărîrea la care m-au condus puţinele reflecţii pe care am fost în stare să le fac pînă acum.

Nu crezi că ingrata mea, după o faptă atît de îndrăzneaţă, trebuie să se teamă de prezenţa mea? Dacă i-ar trece prin minte că aş putea veni după ea, nu s-ar sfii să-mi închidă uşa; şi nu vreau nici s-o deprind cu procedeul acesta, nici să-i îndur umilinţa. Prefer s-o anunţ, dimpotrivă, că rămîn aici; voi insista chiar ca să se întoarcă; şi cînd va fi absolut convinsă de absenţa mea, voi sosi la ea; şi vom vedea atunci cum va suporta această întrevedere. Dar trebuie s-o amîn, ca să-i măresc efectul, şi nu ştiu dacă voi avea răbdare: de zeci de ori în cursul zilei era să spun să-mi înhame caii. Totuşi, mă voi stăpîni; mă învoiesc să aştept aici răspunsul dumitale; te rog numai, iubită prietenă, nu mă lăsa să aştept prea mult.

Ceea ce m-ar contraria cel mai mult ar fi să nu ştiu ce se întîmplă; dar curierul meu, care e la Paris, şi-a creat unele drepturi pe lîngă camerista ei: el îmi va fi de folos. Îi trimit instrucţiuni şi bani. Nu te supăra că-i pun scrisoarea la un loc cu a dumitale; te rog să i-o trimiţi printr-un servitor cu ordinul de-a i-o înmîna personal. Iau această precauţie, pentru că pehlivanul obişnuieşte să nu primească niciodată scrisorile mele, cînd ele conţin ceva care-l deranjează; şi

pentru că, în momentul de față, nu-mi pare chiar atît de îndrăgostit de cucerirea lui, pe cît aş dori-o.

Rămîi cu bine, scumpa mea ; dacă ai vreo idee fericită, vreun mijloc de a-mi grăbi înaintarea, vesteşte-mă numaidecît. De multe ori mi-am dat seama cît de preţioasă poate să-mi fie prietenia dumitale ; şi o simt şi acum, căci de cînd îţi scriu, mi-am recăpătat întrucîtva liniştea ; cel puţin vorbesc cu cineva care mă-nţelege şi nu cu păpuşile alături de care vegetez de azi-dimineaţă. Într-adevăr, cu cît trece timpul, cu atît sînt mai ispitit să cred că numai dumneata şi cu mine însemnăm ceva pe lumea aceasta.

*Castelul... 3 octombrie 17***

SCRISOAREA a CI-a

Vicontele de Valmont către Azolan, curierul său

(alăturată precedentei)

Trebuie să fii mare nătărău avînd în vedere că ai plecat de aici azi-dimineaţă, că n-ai putut afla că pleca şi doamna de Tourvel ; sau, dacă ai ştiut-o, că n-ai venit să mă înştiinţezi. Ce folos că îmi cheltuieşti banii, îmbătîndu-te cu valeţii ; că timpul pe care s-ar cuveni să-l întrebuinţezi ca să mă slujeşti ţi-l petreci făcînd pe craiul cu cameristele, dacă dintr-asta eu nu sînt mai bine informat de cele ce se petrec ! Iată rezultatul neglijenţelor dumitale ! Dar te previn că dacă te vei mai face vinovat de una singură în afacerea aceasta, va fi ultima pe care o vei face în serviciul meu.

Trebuie să mă ţii la curent cu tot ce se petrece la doamna de Tourvel : cu sănătatea ei ; dacă doarme ; dacă e tristă sau veselă ; dacă iese des şi la cine se duce ; dacă primeşte lume la ea, şi cine anume vine ; cum îşi petrece timpul şi dacă-şi bruftuieşte servitoarele, în special pe aceea pe care o adusese aici ; ce face cînd e singură ; cînd citeşte, dacă citeşte fără să se întrerupă sau îşi întrerupe lectura ca să viseze ; la fel şi cînd scrie. Dă-ţi osteneală să te împrieteneşti cu cel ce-i duce scrisorile la poştă, oferă-i adesea să faci

în locul lui comisionul acesta; și dacă va accepta, nu expedia decît pe acelea care-ți par indiferente, și trimite-mi pe celelalte, mai cu seamă pe cele adresate doamnei de Volanges, dacă vor fi.

Fă în așa fel ca să mai fii cîtva timp fericitul amant al Juliei dumitale. Dacă are alt amant, după cum ai crezut, convinge-o să consimtă să se împartă; și nu care cumva să faci caz de delicatețe ridicolă; vei fi în situația multor altora care valorează mai mult decît dumneata. Dacă totuși celălalt devine supărător, dacă bagi de seamă, de pildă, că-i răpește Juliei prea mult din timpul zilei, și că din pricina lui ea nu mai e atît de des lîngă stăpîna ei, îndepărtează-l printr-un mijloc oarecare sau caută-i ceartă: nu-ți fie teamă de urmări, te voi susține. Nu părăsi casa aceea nici în ruptul capului. Numai prin sîrguință și insistență vezi toate și vezi bine. Dacă întîmplarea ar face ca vreun servitor să fie concediat, prezintă-te imediat să-i iei locul, ca nemaifiind în serviciul meu. Poți spune în cazul acesta că m-ai părăsit ca să cauți un serviciu mai liniștit și mai rînduit. Fă tot posibilul să fii primit. Vei continua să fii și în serviciul meu tot timpul acela; va fi ca la ducesa de... și pe urmă vei lua leafă și de la doamna de Tourvel.

Dacă pui destulă iscusință și zel, instrucțiunile acestea ar trebui să-ți ajungă, dar ca să înlocuiesc și pe una și pe cealaltă, îți trimit și bani. Biletul alăturat te autorizează, după cum vezi, să încasezi douăzeci și cinci de ludovici de la omul meu de afaceri; fiindcă sînt sigur că nu mai ai un ban. Vei folosi din această sumă cît va fi necesar ca s-o convingi pe Julie să intre în corespondență regulată cu mine. Restul va servi ca să dai de băut servitorilor. Ai grijă, pe cît posibil, să oferi băutura la locuința paznicului casei, ca acesta să se bucure cînd vii. Dar nu uita că nu plăcerile dumitale intenționez să ți le plătesc, ci serviciile.

Obișnuiește-o pe Julie să observe totul și să raporteze totul, chiar și ceea ce îi pare fără importanță. E mai bine să scrie zece fraze inutile, decît să omită una interesantă; și adesea ceea ce pare indiferent nu este de fapt. Cum trebuie să fiu informat numaidecît, dacă s-ar întîmpla ceva care ți-ar părea că merită atenție, de îndată ce vei primi scrisoarea aceasta, vei trimite pe Philippe, cu calul de olac, să se stabilească la...[1]; va rămîne acolo pînă la noi ordine; va fi un releu în caz de nevoie. Pentru corespondența obișnuită, poșta ajunge.

Bagă de seamă și nu pierde scrisoarea aceasta. Recitește-o în fiecare zi, atît pentru a fi sigur că nu uiți nimic, cît și pentru a te încredința că n-ai pierdut-o. În sfîrșit, poartă-te așa cum se cuvine cînd ai cinstea să te bucuri de încrederea mea. Știi că dacă sînt mulțumit de dumneata, vei fi și dumneata mulțumit de mine.

Castelul... 3 octombrie 17''

[1] Sat situat la mijlocul drumului între Paris și castelul doamnei de Rosemonde.

SCRISOAREA a CII-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Veţi fi foarte mirată, doamnă, aflînd că plec de la dumneavoastră în aşa mare grabă. Purtarea mea vă va părea foarte ciudată ; dar cît va spori mirarea dumneavoastră, cînd veţi afla motivele plecării ! Poate veţi socoti că destăinuindu-vi-le nu respect îndeajuns liniştea necesară vîrstei dumneavoastră ; că mă abat chiar de la sentimentele de veneraţie pe care sînteţi îndreptăţită să le pretindeţi. Ah ! doamnă, iertaţi-mă : dar inima mi-e copleşită şi are nevoie să-şi aline durerea la sînul unei prietene deopotrivă de binevoitoare şi de chibzuite : pe cine alta decît pe dumneavoastră ar fi putut-o alege ? Priviţi-mă ca pe copilul dumneavoastră. Aveţi faţă de mine o bunătate de mamă ; v-o implor. Am poate unele drepturi la ea, ţinînd seama de sentimentele mele faţă de dumneavoastră.

Unde e vremea cînd, stăpînită cu totul de aceste sentimente vrednice de laudă, nu cunoşteam de loc pe acelea care — vărsînd în suflet tulburarea ucigătoare pe care o simt — răpesc puterea de a lupta împotriva lor, impunînd totodată şi datoria de-a lupta ? Ah ! călătoria aceasta fatală m-a pierdut...

În sfîrşit, ce să vă mai spun ? iubesc, da, iubesc nebuneşte. Cuvîntul acesta pe care, vai ! îl scriu acum întîia oară, cuvîntul acesta cerut atît de des fără să fie obţinut, aş plăti cu viaţa bucuria duioasă de-a putea o singură dată să-l şoptesc la urechea celui care-l inspiră ; şi totuşi trebuie mereu să-l refuz ! Din nou se va îndoi de sentimentele mele ; va crede că are a se plînge de mine. Sînt foarte nenorocită ! De ce nu citeşte în inima mea cu uşurinţa cu care o stăpîneşte ? Da, aş suferi mai puţin, dacă el ar şti cît sufăr ; dar nici dumneavoastră, căreia vă spun aceasta, nu vă puteţi face decît o slabă idee.

Peste cîteva clipe, voi fugi de el şi-i voi pricinui o mare durere. În timp ce se va crede încă lîngă mine, eu voi fi departe de el : la ora cînd obişnuiam să-l văd în fiecare zi, voi fi pe locuri pe unde n-a umblat niciodată, unde nu trebuie să-i îngădui să vină. Toate pregătirile sînt făcute ; totul e aici, sub ochii mei ; oriîncotro mă uit, întîlnesc ceva care-mi aduce aminte de plecarea aceasta crudă. Totul e gata afară de mine !... şi cu cît inima mea se împotriveşte mai mult, cu atît mai mult îmi dovedeşte necesitatea de-a mă supune.

Fără îndoială, mă voi supune ; e mai bine să mori decît să trăieşti vinovată. Sînt destul de vinovată şi aşa, îmi dau seama ; nu mi-am salvat decît cuminţenia, virtutea a dispărut. Să v-o mărturisesc ? datoresc generozităţii lui tot ce-mi mai rămîne. Îmbătată de plăcerea de a-l vedea, de a-l auzi, de bucuria de a-l simţi lîngă mine, de fericirea şi mai mare de a-l face fericit, eram fără nici o putere ; abia dacă-mi mai rămînea ca să lupt, nu mai aveam destulă ca să rezist ; tremuram în faţa primejdiei fără să fiu în stare să

fug de ea. Cum să nu-mi fie drag? îi datoresc mai mult decît viaţa.

A! dacă rămînînd lîngă el n-aş fi avut altă teamă decît pe aceea de a nu-mi pierde viaţa, să nu credeţi că aş fi consimţit vreodată să mă îndepărtez! Ce înseamnă viaţa fără el? n-aş fi oare prea fericită s-o pierd? Osîndită să fac veşnic nenorocirea lui şi a mea; să nu îndrăznesc nici să mă plîng şi nici să-l consolez; să mă apăr în fiecare zi împotriva lui, împotriva mea; să-mi dau toată osteneala ca să-i pricinuiesc suferinţă, cînd aş vrea să mi-o consacru ca să-l fac fericit: a trăi în felul acesta nu înseamnă să mori de o mie de ori? totuşi asta va fi soarta mea. O voi îndura, voi avea curajul s-o îndur. Fac legămînt în faţa dumneavoastră, pe care vă aleg drept mamă, şi vă rog să-mi primiţi jurămîntul.

Primiţi de asemenea şi pe acela pe care-l fac de a nu vă ascunde nici una din faptele mele; primiţi-l, vă conjur; vi-l cer ca pe-un ajutor de care am neapărată nevoie: silită astfel să vă spun totul, mă voi deprinde să cred că sînt tot lîngă dumneavoastră. Virtutea dumneavoastră o va înlocui pe-a mea. Fără îndoială, nu voi consimţi niciodată să roşesc în faţa dumneavoastră; şi ţinută în frîu de această puternică oprelişte, în timp ce voi iubi în dumneavoastră pe prietena indulgentă şi pe confidenta slăbiciunii mele, voi cinsti totodată pe îngerul păzitor care mă va scăpa de ruşine.

Sînt destul de ruşinată şi acum, cînd sînt nevoită să vă cer acest lucru. Fatal efect al unei prezumţioase încrederi! De ce nu m-am temut mai demult de înclinarea aceasta pe care-o simţeam cum creşte? De ce m-am amăgit că aş

putea s-o stăpînesc sau s-o înfrîng după voie? Nesocotita de mine! cît de puţin cunoşteam dragostea! Ah! dacă mi-aş fi dat mai multă silinţă s-o înfrîng poate n-ar fi ajuns să mă stăpînească atît de tare! poate că atunci plecarea mea n-ar mai fi fost necesară; sau chiar dacă aş fi fost nevoită să iau această dureroasă hotărîre, aş fi putut să nu rup cu desăvîrşire o legătură pe care mi-era de ajuns s-o răresc! Dar să pierd totul deodată! şi pentru totdeauna! O! scumpă prietenă!... Dar ce fac! chiar cînd vă scriu mă pierd în dorinţe criminale? Ah! plec, plec şi cel puţin sacrificiile mele îmi vor ispăşi greşelile involuntare.

Vă las cu bine, respectabila mea prietenă; iubiţi-mă ca pe fiica dumneavoastră, adoptaţi-mă ca atare; şi fiţi sigură că, în ciuda slăbiciunilor mele, aş prefera să mor decît să mă arăt nevrednică de alegerea dumneavoastră.

...3 octombrie 17'', ora unu noaptea

SCRISOAREA a CIII-a

Doamna de Rosemonde către președinta de Tourvel

Am fost, draga mea, mai întristată de plecarea dumitale decît surprinsă de pricina ei ; o lungă experiență și interesul pe care-l inspiri mi-au fost de ajuns ca să mă lămurească în privința stării dumitale ; și ca să-ți spun totul, din scrisoarea dumitale n-am aflat nimic, sau aproape nimic ce nu știam dinainte. Dacă n-aș fi fost informată decît din ea, aș ignora încă cine e acela pe care-l iubești ; căci cu toate că-mi vorbești tot timpul de *el*, n-ai scris numele lui nici măcar o singură dată. N-aveam nevoie să mi-l spui ; știu cine este. Dar observ faptul, pentru că mi-am amintit că acesta a fost totdeauna stilul dragostei. Văd că și-acum e ca și-n trecut.

Nu mai credeam să fiu vreodată în situația de a-mi reîmprospăta amintiri atît de îndepărtate și atît de străine de vîrsta mea. Totuși, de ieri, m-am ocupat într-adevăr mult cu ele, din dorința de-a găsi ceva care ți-ar putea fi de folos. Dar ce altceva pot face decît să te admir și să te compătimesc ? Încuviințez hotărîrea înțeleaptă pe care ai luat-o : dar ea mă înspăimîntă, pentru că-mi impune concluzia că ai găsit-o necesară ; și cînd ai ajuns aici, e foarte greu să rămîi mereu departe de acela de care inima te apropie neîncetat.

Cu toate acestea, nu te descuraja. Nimic nu trebuie să fie imposibil sufletului dumitale frumos ; și chiar dacă vei avea într-o zi nenorocul să cazi (păzească-te Domnul de așa ceva !), crede-mă, draga mea, păstrează-ți cel puțin consolarea de-a te fi împotrivit din toate puterile. Și apoi, ceea ce nu poate omeneasca înțelepciune poate grația divină, cînd vrea. Poate ești în ajun de-a primi sprijinul ei ; și virtutea dumitale, încercată în aceste lupte penibile, va ieși din ele mai pură și mai strălucită. Forța pe care n-o ai astăzi, speră c-o vei căpăta mîine. Nu te bizui pe ea ca să te lași în nădejdea ei, ci ca să ai curajul de a-ți întrebuința toate forțele dumitale.

Lăsînd pe seama providenței grija de-a te ajuta într-o primejdie în fața căreia sînt neputincioasă, mă voi mărgini să te susțin și să te consolez pe cît îmi va sta în putință. Nu-ți voi alina suferințele, dar ți le voi împărtăși. Și ca părtașă a suferințelor dumitale, îți voi primi bucuros confidențele. Îmi dau seama că inima dumitale are nevoie să se reverse. Îți deschid inima mea ; vîrsta n-a răcit-o pînă într-atît încît să nu mai poată simți prietenia. O vei găsi totdeauna gata să te primească. Va fi o slabă alinare a durerilor dumitale, dar cel puțin nu vei mai plînge singură, și cînd dragostea aceasta nenorocită, punînd tot mai mult stăpînire pe dumneata, te va sili să vorbești despre ea, e mai bine să faci asta cu mine decît cu *el*. Iată că vobresc și eu ca și dumneata ; și cred că noi două nu vom izbuti să-l numim ; de altminteri, ne înțelegem.

Nu știu dacă fac bine că-ți spun că mi-a părut foarte îndurerat de plecarea dumitale ; ar

fi poate mai cuminte să nu-ţi vorbesc despre asta ; dar nu-mi place cuminţenia care întristează prietenii. Sînt totuşi nevoită să scurtez vorba. Vederea mea slabă şi mîna care-mi tremură nu-mi permit scrisori lungi, cînd trebuie să le scriu singură.

Rămîi cu bine, deci, scumpă prietenă, drăgălaşa mea copilă ; da, cu dragă inimă te înfiez, căci ai tot ce trebuie ca să faci mîndria şi bucuria unei mame.

*Castelul... 3 octombrie 17**

SCRISOAREA a CIV-a

Marchiza de Merteuil către doamna de Volanges

Într-adevăr, scumpă şi bună prietenă, mi-am stăpînit cu greu un sentiment de orgoliu cînd am citit scrisoarea dumitale. Mă onorezi, aşadar, cu întreaga dumitale încredere ! Mergi pînă a-mi cere chiar sfaturi ! A ! sînt foarte fericită dacă merit să ai despre mine o părere atît de favorabilă şi dacă n-o datorez numai prieteniei dumitale binevoitoare. De altminteri, oricare ar fi motivul, ea nu mi-e mai puţin preţioasă, şi faptul că am căpătat-o nu va fi pentru mine decît un nou imbold ca să-mi dau toată osteneala s-o merit. Îţi voi spune deci fără ocol felul cum văd eu lucrurile (fără să am însă pretenţia de a-ţi da un sfat). Cum se deosebeşte de al dumitale, n-am mare încredere în el : dar după ce-ţi voi fi expus argumentele mele, vei judeca ; şi dacă le condamni, subscriu dinainte hotărîrii dumitale. Voi avea cel puţin cuminţenia de a nu mă crede mai deşteaptă decît dumneata.

Dacă totuşi de data aceasta, şi numai de data aceasta, părerea mea ar fi preferabilă, cauza trebuie s-o cauţi în iluziile iubirii materne. Din moment ce sentimentul acesta e vrednic de laudă, nu se putea să-ţi lipsească. Ce uşor se recunoaşte

în hotărîrea pe care ai luat-o! Astfel, dacă ţi se întîmplă uneori să greşeşti, nu faci acest lucru decît în privinţa alegerii virtuţilor.

Cînd ai de hotărît soarta altora, prudenţa — pe cît mi se pare — trebuie să te călăuzească; şi mai cu seamă cînd e vorba s-o fixezi printr-o legătură indisolubilă şi sfîntă cum este căsătoria. În cazul acesta o mamă înţeleaptă şi afectuoasă trebuie, după cum spui atît de bine, *să-şi ajute fata cu experienţa ei.* Te întreb, însă, ce are de făcut pentru asta? nimic altceva decît să facă deosebirea, în locul ei, între ceea ce-i place şi ceea ce se cuvine să facă.

N-ar însemna aşadar să înjoseşti autoritatea maternă, s-o distrugi chiar, subordonînd-o unei înclinări frivole, a cărei putere iluzorie nu se exercită decît asupra celor care se tem de ea, şi care dispare de îndată ce o dispreţuieşti? Întrucît mă priveşte, mărturisesc că n-am crezut niciodată în pasiunile acestea vijelioase şi irezistibile, care s-ar zice că slujesc drept scuză generală a proastelor noastre apucături. Nu pot pricepe cum o asemenea înclinare, care dispare tot atît de repede precum apare, poate avea mai multă putere decît nişte principii inalterabile cum sînt acelea ale pudorii, ale cinstei şi ale modestiei; şi afirm că o femeie care le încalcă nu-şi poate găsi vreo justificare în pretinsa pasiune tot aşa cum nu-şi poate găsi un hoţ justificarea în pasiunea banului sau un asasin în aceea a răzbunării.

Şi totuşi cine se poate lăuda că n-a avut de luptat niciodată? Dar am căutat totdeauna să mă conving că, pentru a rezista, era de ajuns să vrei şi, cel puţin pînă acum, experienţa mi-a confirmat părerea. Ce înseamnă virtutea fără dato-

riile pe care le impune? cultul ei constă în sacrificiile noastre, răsplata e în inimile noastre. Adevărurile acestea nu pot fi tăgăduite, decît de acei care au interes să nu ţină seama de ele; şi care, corupţi fiind, speră să mai creeze iluzii, încercînd să-şi justifice proastele purtări prin argumente proaste.

Dar cum s-ar putea crede aşa ceva despre un copil naiv şi timid; despre copilul dumitale, a cărui educaţie modestă şi pură n-a putut decît să-i întărească bunele dispoziţii naturale? Şi totuşi acestei temeri — pe care îndrăznesc s-o găsesc umilitoare pentru fiica dumitale — vrei să sacrifici căsătoria strălucită pe care înţelepciunea dumitale i-o pregătise! Am multă simpatie pentru Danceny; şi după cum ştii, de multă vreme nu-l mai văd decît rar pe domnul de Gercourt; dar prietenia mea pentru unul şi indiferenţa mea pentru celălalt nu mă împiedică de loc să-mi dau seama de enorma diferenţă dintre aceste două partide.

Sînt de acord că aparţin unor familii la fel de bune; dar unul nu are nici o avere, pe cînd averea celuilalt e atît de mare, încît, chiar dacă nu ar fi fost nobil, ea l-ar fi putut duce oricît de departe. Bineînţeles, banul nu face fericirea; dar nu poţi să nu spui că o înlesneşte mult. Domnişoara de Volanges este, după cum spui, destul de bogată pentru amîndoi: totuşi, un venit de şaizeci de mii de livre de care se va bucura nu-i chiar atît de mult cînd te numeşti Danceny, cînd ai obligaţia să te instalezi şi să-ţi ţii rangul după cum se cuvine. Nu mai sîntem pe vremea doamnei de Sévigné. Luxul înghite totul: lumea îl dezaprobă, dar trebuie să-l imiţi; şi prisosul te face pînă la urmă să te lipseşti de necesar.

Cît despre calitățile personale, pe care cu drept cuvînt le consideri foarte importante, domnului de Gercourt nu i se poate desigur reproșa nimic ; și întrucît îl privește, toate dovezile sînt făcute. Vreau să cred, și cred într-adevăr, că Danceny nu e întru nimic mai prejos ; dar sîntem oare chiar atît de sigure ? E drept că pînă acum s-a arătat a fi lipsit de defectele vîrstei lui și, în ciuda modei actuale, manifestă o înclinare către relațiile serioase, care ne îndreptățește să-i facem un pronostic favorabil ; dar cine știe dacă această cuminţenie aparentă nu e datorită faptului că nu are avere ? Trebuie să ai bani ca să fii jucător sau desfrînat, dacă ți-e cîtuși de puțin teamă să nu ajungi pungaș sau ticălos, și poți totuși să fii ispitit de defectele ale căror excese te înspăimîntă. În sfîrșit, nu ar fi primul care a preferat relațiile serioase, doar pentru că nu a putut face altminteri.

Nu spun (Doamne ferește !) că eu cred așa ceva despre el ; dar oricum, un risc este ; și cîte reproșuri nu ți-ai face dacă această căsătorie nu va fi fericită ! Ce-ai răspunde fiicei dumitale dacă ți-ar spune : „Mamă, eram tînără și fără experiență ; m-am lăsat amăgită de o rătăcire explicabilă la vîrsta mea ; dar cerul, care prevăzuse slăbiciunea mea, îmi dăruise o mamă înțeleaptă, în stare să mă vindece și să mă apere. De ce atunci, trecînd peste chibzuința dumitale, ai consimțit la nenorocirea mea ? oare eu trebuia să-mi aleg un soț, cînd nu știam ce înseamnă căsătoria ? Chiar dacă aș fi vrut să fac asta, n-ar fi trebuit oare să te opui ? Dar eu n-am avut niciodată această dorință nesocotită. Hotărîtă să mă supun, am așteptat alegerea dumitale cu o resemnare respectuoasă ; niciodată nu mi-am

dezmințit supunerea pe care ți-o datoram, și totuși port acum osînda care nu se cuvine decît copiilor răzvrătiți. Ah ! slăbiciunea dumitale m-a nenorocit..." Respectul, poate, i-ar înăbuși plîngerile ; dar iubirea maternă le va ghici : și lacrimile fiicei dumitale, deși înăbușite, se vor revărsa asupra inimii dumitale. În ce ți-ai mai putea atunci găsi mîngîiere ? în dragostea aceasta nesăbuită, împotriva căreia ar fi trebuit s-o aperi, și de care te-ai lăsat amăgită ?

Nu știu, scumpă prietenă, dacă nu am cumva împotriva acestei pasiuni o prejudecată prea puternică : dar o cred primejdioasă, chiar în căsnicie. Nu din pricină că aș dezaproba ca un sentiment cinstit și delicat să înfrumusețeze legăturile conjugale și să îndulcească întrucîtva datoriile pe care le impune : dar nu el e cel care trebuie să le alcătuiască ; nu se cuvine ca o iluzie de-o clipă să hotărască alegerea de care depinde toată viața. Într-adevăr, ca să alegi, trebuie să compari ; și cum poți să faci aceasta cînd ești preocupat de un singur obiect ; cînd nici măcar pe acela nu-l poți cunoaște, în starea de beție și de orbire în care te afli ?

Am întîlnit, după cum îți închipui, mai multe femei lovite de această boală primejdioasă ; am primit confidențele cîtorva dintre ele. După spusele lor, nici una nu avea un iubit care să nu fie o ființă perfectă : dar perfecțiunile acestea himerice nu există decît în imaginația lor. Mintea lor exaltată nu visează decît însușiri frumoase și virtuți ; își fac o plăcere din a împodobi cu ele pe acela pe care-l preferă ; este haina unui zeu, purtată adesea de un model nevrednic : dar oricum ar fi el, de îndată ce l-au îmbrăcat cu ea,

amagite de propria lor operă, ele se prosternează ca să-l adore.

Sau fiica dumitale nu-l iubeşte pe Danceny, sau are şi ea aceeaşi iluzie : iluzie împărtăşită de amîndoi, dacă dragostea lor e reciprocă. Astfel, motivele dumitale de a-i uni pe vecie se reduc la certitudinea că nu se cunosc, că nu pot să se cunoască. Dar, îmi vei spune, fiica mea şi domnul de Gercourt se cunosc oare mai mult ? Nu, fără îndoială ; dar cel puţin ei nu se amăgesc singuri, ci pur şi simplu se ignorează. Ce se întîmplă în cazul acesta, între doi soţi pe care-i presupun de bună-credinţă ? Fiecare din ei îl studiază pe celălalt, se supraveghează faţă de el, cercetează şi află curînd ce anume trebuie să cedeze în privinţa gusturilor şi voinţelor sale, în scopul de a asigura liniştea căminului. Aceste sacrificii uşoare nu costă prea mult, deoarece sînt reciproce şi au putut fi prevăzute : în curînd ele dau naştere unei bunăvoinţi mutuale ; şi obişnuinţa, care întăreşte toate înclinările pe care nu le distruge, stabileşte încetul cu încetul prietenia aceea gingaşă, încrederea afectuoasă care, împreună cu stima, alcătuiesc, pe cît mi se pare, adevărata şi trainica fericire a căsniciilor.

Iluziile dragostei pot fi mai plăcute ; dar cine nu ştie de asemenea că sînt mai puţin durabile ? şi cîte primejdii nu aduce clipa care le risipeşte ! Atunci cusururile cele mai mici ne par supărătoare şi insuportabile, prin contrastul pe care-l fac cu ideea de perfecţiune care ne ademenise. Fiecare din cei doi soţi crede totuşi că numai celălalt s-a schimbat şi că el valorează tot atît cît fusese preţuit într-o clipă de rătăcire. Vraja pe care n-o mai simte, se miră că n-o mai trezeşte : asta îl umileşte ; vanitatea rănită înăcreşte inimile, măreşte vina, provoacă nemulţumirea, naşte ura ; şi cîteva plăceri frivole sînt pînă la urmă plătite cu o lungă nenorocire.

Iată, dragă prietenă, felul meu de a vedea, în chestiunea care ne preocupă ; nu-l apăr, ţi-l arăt numai ; dumneata vei decide. Dar dacă stărui în opiniile dumitale, te rog să-mi comunici argumentele care vor fi combătut pe ale mele ; voi fi încîntată să mă lămuresc cu ajutorul dumitale, dar mai ales să mă liniştesc în privinţa soartei drăgălaşei dumitale copile, a cărei fericire o doresc din tot sufletul, atît din prietenia pe care-o simt pentru ea cît şi din aceea care mă uneşte cu dumneata pentru toată viaţa.

*Paris, 5 octombrie 17***

SCRISOAREA a CV-a

Marchiza de Merteuil către Cécile Volanges

Iată-te prin urmare, fetițo, foarte necăjită, foarte ruşinată! şi domnul acesta de Valmont e un om foarte rău, nu? Cum asta? îndrăzneşte să te trateze ca pe femeia pe care ar iubi-o cel mai mult! Te învață ceea ce mureai de poftă să ştii! Într-adevăr, procedeele acestea sînt de neiertat. Şi dumneata, în ce te priveşte, vrei să-ţi păstrezi cuminţenia pentru iubitul dumitale (care nu abuzează de ea); nu doreşti decît suferinţele dragostei, nu şi plăcerile ei! Nimic de spus, ai putea figura de minune într-un roman. Pasiune, nenorocire, şi pe deasupra virtute, ce lucruri frumoase! În acest cortegiu strălucit, e drept că uneori te plictiseşti, dar transmiţi plictiseala şi altora.

Biata copilă, vedeţi-o cît e de nenorocită! Avea ochii cercănaţi a doua zi! Şi ce-ai spune cînd vor fi aşa ochii iubitului dumitale? Haide, îngeraşule, n-o să-i ai totdeauna aşa; nu toţi oamenii sînt ca Valmont. Şi pe deasupra, să nu mai îndrăzneşti să ţi-i ridici? O! fireşte, aveai perfectă dreptate; toată lumea ar fi putut să citească în ei aventura dumitale. Crede-mă, totuşi, dacă ar fi

aşa, femeile şi chiar domnişoarele noastre şi-ar pleca ochii mai des.

Cu toate laudele pe care, după cum vezi, sînt silită să ţi le aduc, trebuie totuşi să recunoaştem că ţi-ai ratat capodopera; anume, de-a mărturisi totul mamei dumitale. Începuseşi atît de frumos! te şi aruncaseşi în braţele ei, plîngeai cu hohote, plîngea şi ea: ce scenă patetică! şi ce păcat că n-ai dus-o pînă la capăt! Duioasa dumitale mamă, încîntată la culme, şi ca să-ţi întărească virtutea, te-ar fi închis pentru toată viaţa într-o mănăstire; şi acolo ai fi putut să-l iubeşti pe Danceny cît ai fi vrut, fără rivali şi fără să păcătuieşti; acolo ai fi putut să jeleşti după pofta inimii; iar Valmont, desigur, nu ţi-ar mai fi tulburat suferinţele cu plăceri supărătoare.

Să fim serioşi, mai poţi fi, la cincisprezece ani împliniţi, atît de copilăroasă? Ai toată dreptatea să spui că nu meriţi atenţia ce-ţi dau. Voiam totuşi să fiu prietena dumitale: ai poate nevoie de aşa ceva, cu mama pe care o ai şi cu bărbatul pe care vrea să ţi-l dea! Dar dacă nu vrei să prinzi minte, ce pot face cu dumneata? Ce se mai poate spera dacă ceea ce de obicei luminează capul fetelor s-ar zice că, dimpotrivă, dumitale ţi l-a întunecat?

Dacă te-ai putea hotărî să judeci o singură clipă, ai vedea curînd că trebuie mai degrabă să te feliciţi decît să te plîngi. Dar ţi-e ruşine, şi asta te stinghereşte! Linişteşte-te; ruşinea pe care-o pricinuieşte dragostea e ca şi durerea pe care-o provoacă: n-o simţi decît o dată. Poţi pe urmă s-o mai simulezi, dar n-o mai simţi. Plăcerea totuşi rămîne, şi asta valorează ceva. Mi s-a părut că desluşesc, din vorbăria dumitale, că

pentru dumneata valorează chiar mult. Haide, puţină bună-credinţă. Tulburarea aceea care te împiedica *să faci precum spuneai,* care te făcea să găseşti *că-i atît de greu să te aperi, că parcă-ţi părea rău* cînd Valmont a plecat, era oare ruşinea care o pricinuia, sau plăcerea ? şi *felul său de a spune unele lucruri cărora nu ştii cum să le răspunzi* n-ar proveni oare din *felul său de a proceda ?* A ! fetiţo, minţi, şi o minţi pe prietena dumitale ! Nu-i frumos. Să nu mai vorbim de asta.

Ceea ce pentru toată lumea ar fi o plăcere, şi n-ar putea fi decît atît, în situaţia dumitale devine o adevărată fericire. Într-adevăr, aflîndu-te între o mamă la a cărei dragoste ţii, şi un amant de care vrei să fii iubită mereu, cum nu-ţi dai seama că singurul mijloc de a atinge aceste ţeluri opuse este de a te ocupa de-un al treilea ? Preocupată de această nouă aventură, în timp ce, faţă de mama dumitale, vei avea aerul de a-i sacrifica din supunere o înclinare care-i displace, vei dobîndi faţă de amantul dumitale gloria unei apărări îndîrjite. Încredinţîndu-l mereu de dragostea dumitale, nu-i vei da, în privinţa ei, supremele dovezi. Refuzul acesta, atît de puţin penibil în situaţia în care te vei afla, el îl va atribui, fără îndoială, virtuţii dumitale ; se va plînge, poate, dar din pricina lui te va iubi şi mai mult ; şi pentru acest îndoit merit, în ochii uneia de a fi sacrificat dragoste, şi în ai celuilalt de a-i fi rezistat, nu vei avea alt necaz decît pe acela de a-i gusta bucuriile. O ! cîte femei şi-au pierdut reputaţia pe care şi-ar fi păstrat-o cu grijă, dacă şi-ar fi putut-o susţine prin asemenea mijloace !

Această soluţie pe care ţi-o propun nu-ţi pare cea mai cuminte şi, totodată, cea mai plăcută ?

Ştii ce-ai făcut cu aceea pe care ai adoptat-o ? ai făcut-o pe mama dumitale să creadă că tristeţea dumitale sporită provine dintr-o sporire a dragostei ; e indignată la culme şi, ca să te pedepsească, nu aşteaptă decît să se convingă. Aşa chiar mi-a şi scris ; va face tot posibilul ca să obţină o mărturisire de la dumneata. Va merge pînă acolo, îmi spune, încît îţi va propune pe Danceny drept soţ ; şi asta ca să te facă să vorbeşti. Şi dacă, lăsîndu-te amăgită de această înşelătoare bunăvoinţă, i-ai răspunde după cum te îndeamnă inima, închisă curînd la mănăstire pentru multă vreme, poate pentru totdeauna, vei avea ocazia să-ţi deplîngi pe îndelete oarba dumitale credulitate.

Vicleşugul pe care vrea să-l întrebuinţeze împotriva dumitale trebuie să-l combaţi printr-un altul. Începe deci, arătîndu-te mai puţin tristă, prin a o face să creadă că te gîndeşti mai puţin la Danceny. Se va lăsa convinsă cu atît mai uşor, cu cît acesta e rezultatul obişnuit al absenţei ; şi-ţi va fi cu atît mai recunoscătoare, cu cît va vedea în asta un prilej de a se felicita pentru prudenţa ei, care i-a sugerat acest mijloc. Dar dacă, păstrînd unele îndoieli, ar continua să te pună la încercare şi să-ţi vorbească de căsătorie, arată-te — ca o fată de neam bun ce eşti — cu desăvîrşire supusă. Ce rişti, la urma urmei ? Pentru ce-ţi foloseşte un bărbat, unul sau altul tot atîta valorează, şi cel mai neîngăduitor e totuşi mai puţin stingheritor decît o mamă.

De îndată ce va fi mai mulţumită de dumneata, mama dumitale te va mărita în sfîrşit ; şi atunci, mai liberă în mişcări, vei putea, după plac, să-l părăseşti pe Valmont pentru Danceny, sau chiar să-i păstrezi pe amîndoi. Căci, bagă de seamă,

Danceny al dumitale e drăguţ: dar e unul din bărbaţii aceia pe care îi ai cînd vrei şi cît vrei; nu e nevoie să-ţi baţi mult capul cu el. Nu e acelaşi lucru cu Valmont; e mai greu de păstrat; şi e primejdios să-l părăseşti. Cu el trebuie multă iscusinţă sau, dacă n-o ai, multă docilitate. Dar dacă ai izbuti să ţi-l faci prieten, ar fi o mare fericire! Te-ar situa numaidecît printre primele noastre femei considerate la modă. În felul acesta obţii o poziţie solidă în societate, şi aceasta nu roşind şi plîngînd, ca pe vremea cînd călugăriţele dumitale te sileau să mănînci în genunchi.

Îţi vei da osteneala, aşadar, dacă eşti deşteaptă, să te împaci cu Valmont, care e probabil foarte supărat pe dumneata; şi deoarece trebuie să ştii să-ţi repari greşelile, nu te sfii să-i faci unele avansuri; de altminteri, vei afla curînd că dacă bărbaţii ni le fac pe cele dintîi, sîntem aproape totdeauna nevoite să facem noi pe cele următoare. Ai un bun pretext pentru aceasta: căci nu trebuie să păstrezi scrisoarea mea; şi-ţi cer să i-o dai lui Valmont de îndată ce-o vei citi. Nu uita totuşi s-o sigilezi mai întîi. În primul rînd, ca să-ţi păstrezi meritul demersului pe care-l vei face pe lîngă el, şi să nu aibă aerul că ţi-a fost sugerat; apoi, pentru că eşti singura fiinţă pe lume cu care sînt destul de prietenă ca să-i vorbesc în felul acesta.

Rămîi cu bine, îngeraşule, urmează-mi sfaturile şi-mi vei spune cum ţi-au priit.

P.S. A! Să nu uit... încă ceva. Dă-ţi mai multă osteneală în privinţa stilului dumitale. Te exprimi tot ca o copilă. Îmi dau seama de unde vine asta; e din cauză că spui tot ce crezi şi nimic din ceea ce nu crezi. Asta merge între noi, care nu avem nimic de ascuns una faţă de cealaltă: dar dacă ai face aşa cu toată lumea! mai cu seamă cu amantul dumitale! ai avea totdeauna aerul unei prostuţe. Înţelegi doar că atunci cînd scrii cuiva faci asta pentru el şi nu pentru dumneata: trebuie deci să cauţi să-i spui nu atîta ceea ce gîndeşti cît ceea ce i-ar face mai multă plăcere.

Cu bine, dragostea mea; te îmbrăţişez în loc să te cert; cu nădejdea că vei fi mai rezonabilă.

*Paris, 4 octombrie 17**

SCRISOAREA a CVI-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

De minune, viconte, acum într-adevăr pot să spun că te iubesc la nebunie ! De altminteri, după prima din cele două scrisori ale dumitale, a doua era de aşteptat ; de aceea nu m-a mirat de loc ; şi în timp ce, mîndru de succesele dumitale viitoare, îmi cereai o răsplată şi mă întrebai dacă eram gata să ţi-o dau, eu vedeam bine că nu prea aveam nevoie să mă grăbesc. Da, pe cuvîntul meu ; citindu-ţi frumoasa povestire a acestei scene duioase care te-a *emoţionat* adînc, şi văzîndu-ţi puterea de stăpînire, vrednică de cele mai frumoase vremuri ale cavalerilor noştri, mi-am repetat de zeci de ori : „Iată o treabă neizbutită !"

Dar adevărul e că lucrurile nu puteau fi altminteri. Ce vrei să facă o biată femeie care se dă şi pe care nimeni n-o ia ? Pe legea mea, în cazul acesta trebuie cel puţin să salvezi onoarea ; şi asta a şi făcut preşedinta dumitale. Întrucît mă priveşte, îmi dau seama că purtarea ei poate într-adevăr produce oarecare efect, şi-mi propun să mă folosesc de ea la prima ocazie serioasă care se va prezenta : dar fii sigur că dacă acela pentru care-mi voi da osteneala aceasta nu va şti să profite mai bine decît dumneata, hotărît lucru, n-are decît să renunţe pentru totdeauna la mine.

Iată-te aşadar redus cu desăvîrşire la nimic ! şi asta între două femei, din care una nu era decît a doua zi, iar cealaltă nu cerea altceva decît să fie tot astfel şi ea ! Ei bine ! vei spune că mă laud şi că e uşor să faci profeţii după ce lucrul s-a întîmplat ; dar pot să-ţi jur că mă aşteptam la aşa ceva. Asta îmi dovedeşte că dumneata nu ai geniul meseriei dumitale ; nu ştii decît ce ai învăţat şi nu născoceşti nimic. De aceea, de îndată ce împrejurările nu mai corespund formulelor pe care te-ai deprins să le aplici şi trebuie să ieşi din făgaşul obişnuit, te fîsticeşti ca un şcolar. O copilărie la una ; la cealaltă o revenire a ipocriziei ; pentru că sînt lucruri care nu se întîmplă în fiecare zi, au fost de ajuns ca să te descumpănească : şi nu ştii nici să le previi, nici să le găseşti leacul. A ! viconte ! viconte ! exemplul dumitale mă învaţă că nu-i bine să judeci bărbaţii după succesele lor ; şi curînd va trebui să se spună despre dumneata : A fost destoinic în cutare zi. Şi cînd ai făcut prostie după prostie, recurgi la mine ! Ca şi cum n-aş avea altă treabă decît să ţi le repar. E drept că asta mi-ar da destul de lucru.

Oricum ar fi, din aceste două aventuri, pe una ai început-o împotriva voinţei mele, şi nu mă amestec ; cît priveşte pe cealaltă, cum ai depus oarecare complezenţă ca să mă serveşti, o iau asupra mea. Scrisoarea pe care o alătur şi pe care o vei înmîna micuţei Volanges după ce vei citi-o, e mai mult decît suficientă ca să ţi-o aducă înapoi : dar, te rog, ocupă-te mai îndeaproape de copila aceasta, ca, împreună, să facem din ea un prilej de deznădejde pentru mama ei şi pentru

Gercourt. Nu trebuie să-ţi fie teamă de-a forţa dozele. Văd limpede că micuţa nu va fi nicidecum speriată! Şi după ce ne vom fi împlinit planul cu privire la ea, o las în voia soartei.

Mă dezinteresez cu desăvîrşire de ea. Îmi trecuse prin gînd să fac din ea cel puţin o intrigantă subalternă, să-i dau unele roluri secundare în umbra mea: dar văd că nu are stofă; nevinovăţia ei neghioabă n-a cedat nici chiar la medicamentul specific pe care l-ai întrebuinţat, care totuşi e destul de eficace: asta-i, după părerea mea, boala cea mai primejdioasă pe care-o poate avea o femeie. Ea denotă, mai cu seamă, o slăbiciune de caracter aproape totdeauna incurabilă, şi care se pune mereu de-a curmezişul; astfel încît, în timp ce noi ne-am sili să formăm fetiţa aceasta pentru intrigă, n-am izbuti să facem din ea decît o femeie uşuratecă. Nu cunosc însă nimic mai anost decît uşurătatea aceea din prostie, care face pe-o femeie să se dea fără să ştie nici cum, nici de ce, numai pentru că e atacată şi pentru că nu ştie să reziste. Asemenea femei nu sînt nimic altceva decît nişte maşini de produs plăcere.

Îmi vei spune că n-avem decît să facem doar o astfel de maşină din ea, şi că asta ajunge pentru planurile noastre. De minune! dar să nu uităm că maşinilor acestora toată lumea le află repede mecanismul; şi că pentru a te servi de aceasta fără primejdie, trebuie să te grăbeşti, să te opreşti curînd, şi apoi s-o strici. La drept vorbind, nu ne vor lipsi mijloacele de a ne descotorosi de ea, şi Gercourt o va închide desigur, cînd o să vrem noi. De fapt, cînd nu se va mai putea îndoi de păţania lui, cînd ea va fi publică şi notorie, puţin ne pasă dacă se răzbună, totul e să rămînă neconsolat! Ceea ce spun despre soţ gîn-

deşti fără îndoială dumneata despre mamă; ţelul nostru va fi astfel atins.

Soluţia aceasta, pe care o cred cea mai bună, şi la care m-am oprit, m-a îndemnat s-o iau puţin cam repede pe copilă, cum vei putea vedea din scrisoare; din pricina asta e foarte important să nu lăsăm nimic în mîinile ei care ar putea să ne compromită, şi te rog să fii cu băgare de seamă. După ce vom lua precauţia aceasta, mă însărcinez eu cu partea morală; restul te priveşte. Dacă totuşi ne dăm seama pe urmă că nevinovăţia se corijează, vom avea tot timpul să ne schimbăm planul. Tot trebuia odată să ne gîndim la ce avem de făcut: osteneala noastră nu va fi fost zadarnică.

În ce mă priveşte, ştii că era cît pe ce ca osteneala să-mi fie zadarnică, şi că steaua lui Gercourt s-ar fi zis că e mai tare decît chibzuinţa mea? Doamna de Volanges a avut un moment de slăbiciune maternă şi a vrut să-şi dea fata lui Danceny! Asta vestea interesul acela mai afectuos pe care l-ai observat *a doua zi*. Tot dumneata ai fi fost cauza acestei frumoase capodopere! Din fericire, duioasa mamă mi-a scris, şi nădăjduiesc că răspunsul meu o va face să-i piară pofta. Vorbesc atît de mult de virtute în scrisoarea mea, şi-o măgulesc atît, încît va trebui să-mi dea dreptate.

Îmi pare rău că n-am avut timp să-mi copiez scrisoarea, ca să te lămureşti în privinţa austerităţii mele morale. Ai vedea cît de tare dispreţuiesc eu femeile care sînt atît de desfrînate încît au un amant! E atît de comod să te arăţi sever în vorbe! Asta nu dăunează niciodată decît altora, pe noi nu ne stinghereşte de loc... Mai ştiu apoi că doamna noastră a avut şi ea micile ei slăbi-

ciuni în tinerețe, și nu mi-a părut rău s-o umilesc, măcar în fața conștiinței ei; asta m-a consolat puțin de laudele pe care i le-am adus împotriva conștiinței mele. Astfel încît, în aceeași scrisoare, ideea de-a face rău lui Gercourt mi-a dat curajul să-l vorbesc de bine.

Rămîi cu bine, viconte; aprob cu totul hotărîrea dumitale de a mai rămîne cîtva timp unde ești. N-am nici un mijloc ca să-ți grăbesc înaintarea aventurii dumitale: dar te invit să-ți lecuiești plictiseala cu pupila noastră comună. Cît despre mine, în ciuda politicosului dumitale compliment, vezi bine că trebuie să mai aștepți; și vei recunoaște, fără îndoială, că nu-i vina mea.

*Paris, 4 octombrie 17***

SCRISOAREA a CVII-a

Azolan către vicontele de Valmont

Domnule viconte,

Conform ordinelor ce mi-ați dat, îndată ce am primit scrisoarea dumneavoastră m-am dus la domnul Bertrand, care mi-a înmînat cei douăzeci și cinci de ludovici, așa cum ați dispus. I-am cerut doi mai mult, pentru Philippe, căruia i-am spus să plece imediat, după cum mi-ați poruncit și care nu avea nici un ban; dar omul dumneavoastră de afaceri n-a vrut, spunînd că nu are ordin de la dumneavoastră. Am fost deci nevoit să-i dau de la mine, și domnul viconte va ține seamă, dacă binevoiește.

Philippe a plecat aseară. I-am recomandat să nu se depărteze de cîrciumă, astfel încît să putem fi siguri că-l găsim în caz de nevoie.

M-am dus apoi îndată la doamna președintă, ca s-o văd pe domnișoara Julie: dar ea ieșise, și n-am vorbit decît cu La Fleur, de la care n-am putut afla nimic, deoarece de cînd s-a întors n-a fost acasă decît la ora meselor. Tot serviciul a fost îndeplinit de ajutorul său, și domnul viconte știe că pe acesta nu-l cunoșteam. Dar azi am făcut un pas înainte.

M-am dus iar azi-dimineață la domnișoara Julie, și ea mi s-a părut bucuroasă că mă revede. Am întrebat-o de pricina întoarcerii stăpînei sale, dar mi-a spus că nu știe nimic, și cred că a spus adevărul. I-am reproșat că nu m-a înștiințat de plecarea ei, și m-a asigurat că nu știuse nici ea nimic pînă în seara cînd a mers s-o ajute pe doamna președintă să se culce; astfel încît biata fată și-a petrecut toată noaptea făcînd bagajele și n-a dormit nici măcar două ceasuri. A ieșit de la stăpînă-sa abia după unu noaptea, iar cînd a plecat de la ea, aceasta a și început să scrie.

Dimineața, doamna de Tourvel, în momentul plecării, a înmînat o scrisoare portarului castelului. Domnișoara Julie nu știe pentru cine: spune că era poate pentru domnul viconte: dar domnul viconte nu-mi pomenește de ea.

În tot timpul călătoriei doamna președintă a stat cu un capișon mare tras pe ochi și din cauza asta nu i se vedea fața: dar domnișoara Julie e sigură că a plîns mereu. N-a scos nici un cuvînt tot timpul drumului și n-a vrut să se oprească la...[1], cum făcuse la dus: ceea ce n-a prea făcut plăcere domnișoarei Julie, care nu mîncase nimic dimineața. Dar cum i-am spus, stăpînii sînt stăpîni.

Cum a sosit, doamna președintă s-a culcat; dar n-a rămas în pat decît două ceasuri. După ce s-a sculat, a chemat paznicul și i-a ordonat să nu lase să intre pe nimeni. N-a făcut nici un fel de toaletă. S-a așezat la masă, dar n-a mîncat decît puțină supă, și a plecat îndată. I s-a adus cafeaua în odaie, și domnișoara Julie a intrat în momentul acela. Și-a găsit stăpîna rînduind niște hîrtii în scrin, și a putut vedea că erau scrisori. Aș

[1] Același sat situat la jumătatea drumului.

putea paria că erau scrisorile de la domnul viconte; și una din cele trei care i-au sosit în cursul după-amiezii, pe una o mai avea și seara în fața ei! Sînt sigur că și aceea era tot de la domnul viconte. De ce-a plecat atunci în felul acesta? pe mine asta mă miră! De altminteri, domnul viconte știe desigur, și nu-i treaba mea să m-amestec.

Doamna președintă s-a dus după-amiază la bibliotecă, și a luat două cărți pe care le-a dus cu ea în budoar: dar domnișoara Julie e sigură că nici măcar un sfert de ceas nu s-a uitat la ele în tot cursul zilei și că n-a făcut altceva decît să citească scrisoarea aceea și să viseze cu capul sprijinit în palme. Cum mi-am închipuit că domnul viconte ar fi bucuros să știe ce cărți erau, și cum domnișoara Julie nu știa, am rugat-o să mă ducă azi la bibliotecă, sub pretext că vreau s-o văd. Erau numai două locuri goale, corespunzînd, unul, volumului al doilea al *Cugetărilor creștinești*, celălalt, primul volum al unei cărți care are ca titlu *Clarisse*[1]. Scriu întocmai cum am citit: domnul viconte va ști poate despre ce e vorba.

Ieri seară doamna președintă n-a cinat; a luat numai un ceai.

Azi-dimineață a sunat devreme, a poruncit îndată trăsura, și s-a dus înainte de nouă la mănăstirea călugărilor feuillant-ini unde a ascultat leturghia. A vrut să se spovedească, dar confesorul ei lipsește și nu se înapoiază decît peste vreo opt sau zece zile. M-am gîndit că e bine să comunic lucru domnului viconte.

[1] *Clarisse Harlew* (1777), roman al scriitorului englez Samuel Richardson (n.r.).

Pe urmă s-a întors, a luat micul dejun, şi s-a apucat să scrie timp de aproape o oră. Am găsit prilejul în curînd să fac ceea ce domnul viconte dorea cel mai mult: căci eu am dus scrisorile la poştă. Nu era nici una pentru doamna de Volanges: dar trimit domnului viconte una adresată domnului preşedinte: mi s-a părut că aceea trebuie să fie cea mai interesantă. Era una pentru doamna de Rosemonde; dar mi-am închipuit că domnul viconte va putea s-o vadă cînd va voi, şi am lăsat-o să plece. De altminteri, domnul viconte va şti totul, deoarece doamna preşedintă i-a scris şi domniei-sale. În viitor voi putea avea toate scrisorile pe care le veţi dori; fiindcă aproape totdeauna domnişoara Julie le înmînează servitorilor, şi m-a încredinţat că din prietenie pentru mine, şi apoi pentru domnul viconte, va face cu dragă inimă ceea ce îi voi cere.

Nici n-a vrut să primească banii pe care i-am oferit: dar cred că domnul viconte îi va face un mic cadou; dacă aceasta-i intenţia domnului viconte şi binevoieşte să mă însărcineze pe mine cu îndeplinirea ei, voi şti ce-ar putea să-i facă ei plăcere.

Sper că domnul viconte nu va socoti că l-am slujit cu neglijenţă, şi ţin mult să mă justific în privinţa reproşurilor pe care mi le face. Dacă n-am ştiut de plecarea doamnei preşedintă, dimpotrivă, zelul meu e de vină, căci el m-a făcut să plec la ora trei dimineaţa; şi ca de obicei, ca să nu trezesc tot castelul, m-am culcat la hanul servitorilor, din care pricină n-am putut s-o văd seara pe domnişoara Julie.

Cît priveşte reproşul ce-mi face că sînt adesea fără bani, mai întîi aceasta e din pricină că îmi place să mă port curat, cum domnul viconte a putut să constate; apoi, trebuie să ştii să faci cinste hainei pe care-o porţi: recunosc că poate ar fi bine să pun bani deoparte pentru mai tîrziu; dar mă biziui cu totul pe generozitatea domnului viconte care e un stăpîn atît de bun.

Sper că domnul viconte nu-mi va pretinde să intru în serviciul doamnei de Tourvel, chiar rămînînd mai departe în acela al domniei-sale. Cu totul altceva era la doamna ducesă; dar de bună seamă, nu voi purta o livrea, şi încă una a unei case de magistrat, după ce am avut cinstea să fiu curierul domnului viconte. Pentru tot ce priveşte restul, domnul viconte poate dispune de acela care are cinstea să fie, cu tot atît respect cîtă afecţiune, al domniei-sale preaumil servitor.

Roux Azolan, *curier.*

Paris, 5 octombrie 17'', la ora unsprezece seara

SCRISOAREA a CVIII-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

O! mamă îngăduitoare! cît vă sînt de recunoscătoare, şi cîtă nevoie aveam de scrisoarea dumneavoastră! Am citit-o şi recitit-o fără întrerupere; nu mă puteam dezlipi de ea. Îi datorez singurele clipe mai puţin penibile pe care le-am petrecut de la plecarea mea. Cît de bună sînteţi! înţelepciunea, virtutea ştiu aşadar să compătimească slăbiciunea! vă e milă de suferinţele mele! ah! dacă le-aţi cunoaşte!... sînt îngrozitoare. Credeam că am simţit durerile dragostei, dar chinul de nedescris, şi pe care trebuie să-l fi simţit ca să-ţi poţi face o idee, este să te desparţi de cel pe care-l iubeşti, să te desparţi pentru totdeauna... Da, durerea care mă copleşeşte azi va reveni şi mîine şi poimîine, toată viaţa! Doamne! cît sînt încă de tînără şi ce mult timp îmi mai rămîne de suferit!...

Să fii tu însăţi unealta nenorocirii tale; să-ţi sfîşii inima cu propriile tale mîini; şi în timp ce înduri durerile acestea insuportabile, să simţi în fiecare clipă că poţi să le faci să înceteze cu un singur cuvînt, şi că acest cuvînt e o crimă! ah! dragă prietenă...

Cînd am luat hotărîrea atît de penibilă de a mă îndepărta de el, nădăjduiam că absenţa îmi va spori curajul şi puterile: cît de tare m-am înşelat! s-ar zice, parcă, dimpotrivă, că mai tare mi le-a distrus. Duceam o luptă mai grea, ce-i drept: dar chiar rezistînd, nu era totul privaţiune; cel puţin îl vedeam din cînd în cînd; adesea chiar, fără să îndrăznesc să-mi îndrept privirile asupra lui, simţeam pe ale lui aţintite asupra mea: da, dragă prietenă, le simţeam, mi se părea că-mi încălzesc sufletul; şi fără să treacă prin ochii mei, ajungea de-a dreptul la inimă. Acum, în penibila mea singurătate, izolată de tot ce mi-e scump, avînd mereu nenorocirea mea în faţă, toate clipele tristei mele existenţe sînt udate de lacrimile mele, şi nimic nu le alină amarul: nici o mîngîiere nu se adaugă sacrificiilor mele; şi acelea pe care le-am săvîrşit pînă acum n-au slujit decît ca să mi le facă mai dureroase pe acelea care îmi mai rămîn de săvîrşit.

Chiar şi ieri am simţit adînc lucrul acesta. Printre scrisorile ce mi-au fost aduse, era una de la el; am recunoscut-o dintre celelalte, de la o depărtare de doi paşi. M-am ridicat fără să vreau: tremuram, cu greu îmi ascundeam emoţia; şi starea aceasta nu era lipsită de plăcere. Rămasă singură, în clipa următoare, bucuria aceasta înşelătoare s-a spulberat curînd şi nu mi-a dat prilej decît pentru o nouă jertfă. Într-adevăr, puteam oare să deschid scrisoarea aceasta, pe care totuşi ardeam de nerăbdare s-o citesc? În fatalitatea care mă urmăreşte, mîngîierile care par să-mi vină nu fac, dimpotrivă, decît să-mi impună noi privaţiuni; şi acestea devin încă şi mai crude, prin faptul că şi domnul de Valmont le împărtăşeşte.

Iată-l, în sfîrşit, numele care mă preocupă mereu şi pe care atît de greu mi-a venit să-l scriu; felul în care mi-aţi reproşat lucrul acesta m-a îngrijorat cu adevărat. Vă implor să credeţi că nici o falsă ruşine n-a ştirbit încrederea mea în dumneavoastră; şi de ce m-aş teme să-i spun pe nume? Ah! mi-e ruşine de sentimentele mele şi nu de omul care le pricinuieşte. Cine altul decît el e mai vrednic să le inspire? Totuşi, nu ştiu de ce numele lui nu-mi vine cu uşurinţă sub pană; şi chiar şi de data aceasta, m-am chinuit mult ca să-l scriu. Mă întorc la el.

Îmi scrieţi că vi s-a părut *foarte îndurerat de plecarea mea*. Ce-a făcut? ce-a zis? a spus că se întoarce la Paris? Vă rog să-l împiedicaţi pe cît vă va sta în putinţă. Dacă m-a înţeles bine, n-ar trebui să fie supărat pe mine pentru că am plecat: dar trebuie, de asemenea, să-şi dea seama că e o hotărîre definitivă. Unul din cele mai mari chinuri ale mele e că nu ştiu ce gîndeşte. Scrisoarea lui e tot aici... dar sînteţi desigur de părerea mea, că nu trebuie s-o deschid.

Numai datorită dumneavoastră, îngăduitoarea mea prietenă, pot să nu mă simt cu totul despărţită de el. Nu vreau să abuzez de bunătatea dumneavoastră; îmi dau prea bine seama că scrisorile dumneavoastră nu pot fi lungi: dar nu veţi refuza două vorbe copilei dumneavoastră; una pentru a-i susţine curajul, şi cealaltă pentru a o mîngîia. Vă las cu bine, respectabila mea prietenă.

Paris, 5 octombrie 17..

SCRISOAREA a CIX-a

Cécile Volanges către marchiza de Merteuil

Abia astăzi, doamnă, am înmînat domnului de Valmont scrisoarea pe care mi-aţi făcut cinstea să mi-o scrieţi. Am păstrat-o patru zile, cu toate că mă temeam să nu mi-o găsească, dar o ascundeam cu multă grijă; şi cînd mă simţeam iar mîhnită, mă închideam la mine în odaie ca s-o recitesc.

Îmi dau seama că ceea ce credeam că e o mare nenorocire aproape că nici nu este; şi trebuie să mărturisesc că-mi face multă plăcere: astfel încît aproape că nu mai sînt supărată. Numai amintirea lui Danceny mă mai chinuie uneori. Dar sînt multe clipe cînd nici nu mă mai gîndesc la el! Ce-i drept, domnul de Valmont e foarte drăguţ!

De două zile m-am împăcat cu el: mi-a fost foarte uşor: căci, de abia apucasem să-i spun două cuvinte, că mi-a şi spus că dacă vreau să-i comunic ceva, ar veni seara la mine în odaie, şi n-am mai avut de răspuns decît da. Şi apoi, de îndată ce-a venit, nu era mai supărat decît dacă nu i-aş fi făcut niciodată nimic. Nu m-a certat decît după aceea şi încă atît de blînd şi într-un fel... ca şi dumneavoastră; ceea ce mi-a dovedit că şi el ţine la mine.

Nu pot să vă spun cîte lucruri nostime mi-a povestit, pe care nu le-aş fi crezut niciodată; mai cu seamă despre mama. V-aş ruga să-mi scrieţi dacă toate astea sînt adevărate. Ceea ce e sigur e că nu mă puteam ţine de rîs; o dată chiar am rîs cu hohote, ceea ce ne-a speriat pe amîndoi: căci mama ar fi putut să ne audă; şi dacă ar fi venit să vadă ce se întîmplă, ce mă făceam? Chiar că m-ar fi trimis din nou la mănăstire!

Deoarece trebuie să fim prudenţi şi deoarece, aşa cum mi-a spus chiar domnul de Valmont, el pentru nimic în lume n-ar vrea să rişte să mă compromită, ne-am înţeles ca de acum înainte el să vină doar să întredeschidă uşa şi pe urmă să ne ducem amîndoi în camera lui. Acolo, nu aveam de ce să ne mai temem; am fost chiar ieri, şi acum cînd vă scriu îl aştept să vină. Nădăjduiesc, doamnă, că acum nu mă veţi mai certa.

E totuşi ceva care m-a surprins în scrisoarea dumneavoastră; e ceea ce îmi spuneţi cu privire la Danceny şi la domnul de Valmont, pentru atunci cînd voi fi măritată. Mi se pare că, o dată, la Operă, mi-aţi spus, dimpotrivă, că odată măritată n-o să mai pot iubi decît pe soţul meu şi că va trebui chiar să-l uit pe Danceny; de altminteri, poate că am auzit rău, şi chiar mi-ar părea mai bine să fie altfel, căci acum nu mă mai tem aşa de tare de căsătorie. O doresc chiar, deoarece voi avea mai multă libertate; şi sper că atunci voi putea face astfel încît să nu mă mai gîndesc decît la Danceny. Îmi dau seama că numai cu el voi putea fi cu adevărat fericită: fiindcă amintirea lui mă chinuieşte şi acum, şi nu sînt fericită decît atunci cînd pot să nu mă gîndesc la el, ceea ce e foarte greu; şi cum mă gîndesc, mă cuprinde tristeţea.

Ceea ce mă consolează puţin este încredinţarea ce-mi daţi că Danceny mă va iubi din pricina aceasta mai mult: dar sînteţi sigură de asta?... O! da, că doar nu vreţi să mă amăgiţi. Are totuşi haz faptul că pe Danceny îl iubesc şi că domnul de Valmont... Dar, după cum spuneţi, e poate spre norocul meu! În sfîrşit, vom vedea.

N-am prea înţeles remarca dumneavoastră cu privire la felul meu de a scrie. Mi se pare că lui Danceny îi plac scrisorile mele, aşa cum sînt. Îmi dau totuşi bine seama că nu trebuie să-i spun nimic din tot ce se întîmplă cu domnul de Valmont; aşadar, n-aveţi de ce vă teme.

Mama nu mi-a vorbit încă de căsătorie; nu-i nimic: cînd o să-mi vorbească, deoarece ştiu că vrea să mă încerce, vă făgăduiesc că voi şti să mint.

Vă las cu bine, buna mea prietenă; vă mulţumesc din suflet, şi vă făgăduiesc că nu voi uita niciodată cît aţi fost de bună cu mine. Trebuie să termin, căci e aproape de ora unu: şi domnul de Valmont n-o să mai întîrzie.

Castelul... 10 octombrie 17''

SCRISOAREA a CX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Puteri cereşti, aveam un suflet ca să sufăr; da-ţi-mi unul ca să fiu fericit! [1] Cred că delicatul Saint-Preux se exprimă astfel. Mai favorizat de soartă decît el, am parte în acelaşi timp de amîndouă. Da, scumpă prietenă, sînt totodată foarte fericit şi foarte nenorocit; şi deoarece te bucuri de toată încrederea mea, îţi datorez atît istorisirea necazurilor cît şi aceea a bucuriilor mele.

Află deci că ingrata mea mironosiţă continuă să mă trateze cu asprime. Am ajuns la a patra scrisoare pe care mi-o trimite înapoi. Greşesc poate cînd spun a patra, căci, bănuind încă de la prima înapoiere că-i vor urma multe altele, şi nevoind să-mi pierd timpul de pomană, am luat hotărîrea să-mi exprim plîngerile într-un mod general şi să nu datez scrisorile: şi chiar de la a doua expediere, e aceeaşi scrisoare care se tot duce şi vine; îi schimb doar plicul. Dacă drăguţa mea va face pînă la urmă ca toate drăguţele şi se va îndupleca fie numai şi din plictiseală, va păstra în sfîrşit scrisoarea, şi voi avea timpul să mă pun atunci

[1] *La Nouvelle Héloïse.* (J.-J. Rousseau. *Noua Eloiză*, partea I, începutul scrisorii a II-a.)

la curent. Vezi aşadar că din cauza acestui nou fel de a coresponda nu pot fi pe deplin informat.

Am descoperit totuşi că uşurateca persoană şi-a schimbat confidenta: cel puţin de un lucru sînt sigur, că de la plecarea ei din castel n-a sosit de la ea nici o scrisoare către doamna de Volanges, în timp ce au sosit două către bătrîna Rosemonde; şi cum aceasta nu mi-a spus nimic, cum nici nu mai pomeneşte de *scumpa ei prietenă,* de care înainte vorbea fără încetare, am dedus că ea îi primeşte acum confidenţele. Bănuiesc că, pe de o parte, nevoia de a vorbi despre mine, pe de alta, un pic de ruşine de a reveni faţă de doamna de Volanges asupra unui sentiment atît de multă vreme tăgăduit au produs această mare schimbare. Mi-e teamă totuşi că n-am cîştigat nimic de pe urma ei: căci cu cît femeile îmbătrînesc, cu atît devin mai acre şi mai severe. Prima m-ar fi vorbit de rău mai mult pe mine: dar aceasta va vorbi de rău despre dragoste; şi sensibila mironosiţă se teme mai tare de sentiment decît de persoană.

Singurul mijloc de a mă ţine la curent e, după cum vezi, de a intercepta corespondenţa clandestină. Am dat ordine în privinţa aceasta curierului meu; şi aştept din zi în zi executarea lor. Pînă atunci nu pot face nimic decît la întîmplare: şi de-o săptămînă îmi trec degeaba prin minte toate mijloacele cunoscute, cele din romane şi din memoriile mele secrete; nu găsesc nici unul care să se potrivească cu împrejurările aventurii sau cu caracterul eroinei. Greutatea n-ar fi să pătrund la ea, fie şi noaptea, nici chiar s-o adorm şi să fac din ea o nouă Clarisse: dar după mai mult de două luni de atenţii şi de osteneală, să recurg la mijloace care îmi sînt străine! să mă tîrăsc umil

pe urmele altora, şi să înving fără glorie !... Nu, nu va avea *plăcerile viciului şi onorurile virtuţii*[1]. Mie nu-mi ajunge să o am, vreau ca ea să mi se dea. Dar pentru aceasta nu-i destul să pătrund pînă la ea, ci să ajung la ea, cu încuviinţarea ei ; s-o găsesc singură şi hotărîtă să mă asculte ; să-i închid mai cu seamă ochii în privinţa primejdiei, căci dacă o va vedea va şti s-o înfrunte sau să moară. Dar cu cît aflu mai bine ce trebuie să fac cu atît găsesc executarea mai grea ; şi chiar de-ar fi să rîzi iar de mine, îţi voi mărturisi că cu cît mă frămînt mai mult, cu atîta nedumerirea mea sporeşte.

Cred că m-ar apuca chiar ameţeala dacă n-ar fi fericitele distracţii pe care mi le oferă pupila noastră comună ; ei îi datoresc faptul că mai am şi altceva de făcut decît elegii.

Ai crede oare că fetiţa aceasta era atît de speriată, încît au trecut trei zile întregi înainte ca scrisoarea dumitale să-şi producă efectul ? Iată cum o singură idee falsă poate strica cele mai fericite dispoziţii fireşti.

În sfîrşit, abia sîmbătă a început să-mi dea tîrcoale şi să-mi bîlbîie cîteva cuvinte ; şi acelea atît de încet şi atît de înăbuşite de ruşine, încît mi-era cu neputinţă să le aud. Dar roşeaţa pe care o pricinuiau m-a făcut să le ghicesc sensul. Pînă atunci m-am ţinut mîndru : dar înduplecat de o căinţă atît de hazlie, am făgăduit frumoasei pocăite să merg la ea chiar în seara aceea ; şi această favoare a mea a fost primită cu toată recunoştinţa datorată unei atît de mari binefaceri.

[1] *La Nouvelle Héloïse.* (J.-J. Rousseau, *Noua Eloiză*, partea I, începutul scrisorii a IX-a.)

Cum nu pierd niciodată din vedere nici planurile dumitale, nici pe ale mele, am hotărît să profit de această ocazie ca să cunosc valoarea exactă a acestei copile, precum şi ca să-i grăbesc educaţia. Dar pentru a îndeplini treaba aceasta cu mai multă libertate, aveam nevoie să schimb locul întîlnirilor noastre ; căci o simplă odăiţă, care desparte camera pupilei dumitale de mama ei, nu putea să-i inspire destulă siguranţă ca să-i îngăduie să se desfăşoare în voie. M-am hotărît deci să fac *parcă fără voia mea* puţin zgomot care s-o sperie îndeajuns spre a o sili să-şi caute în viitor un adăpost mai sigur : ea m-a scutit şi de această grijă.

Copiliţa rîde uşor ; şi ca să-i stîrnesc veselia, m-am apucat, în timpul antractelor noastre, să-i povestesc toate aventurile scandaloase care-mi treceau prin minte ; şi ca să le fac mai deocheate şi să-i fixez mai bine atenţia, le puneam toate pe seama mamei sale, pe care mă complăceam să o împodobesc astfel cu vicii şi cu tot felul de cusururi ridicole.

N-am făcut asta fără intenţie ; aceasta încuraja cel mai tare pe timida mea şcolăriţă, şi-i inspiram în acelaşi timp cel mai adînc dispreţ faţă de mama ei. De multă vreme am observat că dacă mijlocul acesta nu e întotdeauna necesar pentru a seduce o fată, el e indispensabil şi adesea e chiar cel mai eficace cînd vrei s-o depravezi ; fiindcă fata care nu respectă pe mama sa nu se va respecta nici pe ea ; adevăr moral pe care-l socot atît de util încît am fost încîntat că am putut aduce un exemplu în sprijinul preceptului.

În timpul acesta, pupila dumitale, care nu se gîndea de loc la morală, se îneca de rîs în fiecare clipă ; şi, în sfîrşit, la un moment dat a izbucnit în

hohote. Nu mi-a fost greu s-o fac să creadă că a făcut un *zgomot îngrozitor*. Am simulat o spaimă mare pe care repede o împărtăşi şi ea. Ca s-o ţină mai bine minte, n-am mai îngăduit plăcerii să se repete, şi am lăsat-o singură cu trei ceasuri mai devreme ca de obicei : în consecinţă, la despărţire ne-am înţeles ca, începînd de mîine, să ne întîlnim în camera mea.

Am şi primit-o la mine de două ori ; şi în acest interval scurt şcolăriţa a devenit aproape tot aşa de savantă ca şi profesorul. Într-adevăr, am învăţat-o totul, pînă şi complezenţele ! n-am omis decît precauţiunile.

Ocupat astfel toată noaptea, profit ca să dorm o bună parte din zi; şi cum societatea actuală a castelului nu are acum nimic care să m-atragă, abia dacă apar o oră în salon în timpul zilei. Începînd chiar de azi, am hotărît să mănînc la mine în odaie şi nu voi mai ieşi decît pentru scurte plimbări. Ciudăţeniile acestea sînt puse pe seama sănătăţii mele. Am declarat că *am nervii distruşi* ; am anunţat de asemenea că am puţină febră. Ajunge să vorbesc doar cu o voce tărăgănată şi stinsă. Cît despre faptul de-a fi tras la faţă, poţi să ai încredere în pupila dumitale. *Dragostea va avea grijă.*[1]

Îmi petrec timpul liber gîndindu-mă la mijloacele prin care aş putea recăpăta, asupra îngratei mele, avantajele pierdute, şi alcătuind un fel de catehism al desfrîului pentru şcolăriţa mea. Mă amuză să dau fiecărui lucru denumirea tehnică: şi rîd de pe acum de interesanta conversaţie ce va avea loc între ea şi Gercourt în noaptea lor

[1] Régnard, *Les Folies amoureuses.* (Jean-François Régnard [1655—1709]. *Nebuniile amoroase,* actul II, scenele a XII-a şi a XIII-a.)

de nuntă. Nimic nu-i mai hazliu decît nevinovăţia cu care se slujeşte de puţinul pe care-l cunoaşte din limbajul acesta ! Nu-şi închipuie că s-ar putea vorbi altfel. Copila aceasta e cu adevărat seducătoare ! Contrastul între candoarea naivă şi limbajul neruşinării produce un mare efect ; şi nu ştiu de ce nu-mi mai plac decît lucrurile ciudate.

Poate mă las prea mult stăpînit de aceasta, de vreme ce-mi pierd cu ea timpul şi sănătatea : dar nădăjduiesc că boala mea simulată, afară de faptul că mă va scăpa de plictiseala salonului, va putea să-mi fie de oarecare folos pe lîngă austera mea mironosiţă, a cărei virtute feroce se îmbină totuşi cu blînda sensibilitate. Nu mă îndoiesc că a şi fost informată în privinţa acestui mare eveniment şi sînt foarte dornic să aflu ce părere are ; cu atît mai mult cu cît aş pune rămăşag că îşi atribuie ei toată gloria. Voi potrivi starea sănătăţii mele după impresia pe care o va produce asupra ei.

Iată-te, scumpă prietenă, tot atît de bine la curent cu treburile mele, pe cît sînt şi eu. Doresc să-ţi pot în curînd comunica veşti mai interesante ; şi te rog să crezi că, printre plăcerile pe care mi le făgăduiesc cu acest prilej, aşez la loc de frunte răsplata pe care o aştept de la dumneata.

Castelul... 11 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXI-a

Contele de Gercourt către doamna de Volanges

Totul pare liniştit, doamnă, pe aceste locuri, şi aşteptăm din zi în zi permisiunea de a ne înapoia în Franţa. Sper că nu vă îndoiţi că sînt mînat mereu de aceeaşi grabă de a mă întoarce ca să stabilesc legăturile care trebuie să mă unească pe veci cu dumneavoastră şi cu domnişoara de Volanges. Totuşi, domnul duce de... vărul meu, căruia ştiţi că-i sînt foarte îndatorat, mă informează că e rechemat de la Napoli. Îmi scrie că are de gînd să treacă prin Roma şi să viziteze, cu prilejul întoarcerii, partea din Italia pe care n-o cunoaşte încă. Îmi propune să-l însoţesc în această călătorie, care va dura vreo şase săptămîni sau două luni. Nu vă ascund că mi-ar plăcea să profit de această ocazie ; îmi dau seama că odată însurat, îmi va veni mai greu să-mi permit alte absenţe decît acelea impuse de serviciul meu. De asemenea, poate ar fi mai potrivit să facem nunta la iarnă, deoarece abia atunci toate rudele mele vor fi la Paris, printre care şi domnul marchiz de..., căruia îi datorez speranţa de a vă aparţine. În ciuda acestor consideraţii, proiectele mele în această privinţă vor fi cu desăvîrşire subordonate proiectelor dumneavoastră ; iar dacă preferaţi primele dumneavoastră aranjamente, sînt gata să renunţ la ale mele. Vă rog numai să-mi comunicaţi cît mai curînd posibil care sînt intenţiile dumneavoastră. Voi aştepta răspunsul aici, şi numai el va hotărî ce trebuie să fac.

Rămîn, doamnă, cu tot respectul şi cu toate sentimentele ce se cuvin unui fiu, al dumneavoastră preaumil etc.

Contele de Gercourt
*Bastia, 10 octombrie 17'' *

SCRISOAREA a CXII-a

Doamna de Rosemonde către președinta de Tourvel

(Dictată)

Primesc chiar acum, drăguța mea, scrisoarea dumitale din ziua de 11 [1], și blîndele reproșuri pe care le conține. Mărturisește că aveai de gînd să-mi faci și mai multe și că dacă nu ți-ai fi amintit că ești *fiica mea*, m-ai fi certat de-a binelea. Ai fi fost totuși foarte nedreaptă ! Numai dorința și speranța de-ați putea răspunde eu însămi m-au făcut să amîn scrisoarea de pe o zi pe alta ; și după cum vezi sînt și azi nevoită să împrumut mîna cameristei mele. Reumatismul meu păcătos m-a apucat iar ; de data aceasta s-a cuibărit în brațul meu drept, și sînt cu adevărat ciungă. Iată ce înseamnă, tînără și fragedă cum ești, să ai o prietenă atît de bătrînă ! suferi, fără să vrei, din pricina infirmităților ei.

Îndată ce durerile îmi vor da puțin răgaz, îmi făgăduiesc să stau pe îndelete de vorbă cu dumneata. Pînă atunci, află numai că am primit amîndouă scrisorile dumitale ; că ele ar fi făcut să crească încă pe atîta — dacă ar fi fost cu putință — prietenia afectuoasă ce-ți port ; și că nu voi înceta niciodată să iau o vie parte la tot ce te privește.

[1] Scrisoarea aceasta n-a fost găsită.

Nepotul meu nu se simte nici el bine, dar nu trebuie să ne îngrijorăm din pricina aceasta ; e o ușoară indispoziție care, pe cît am putut înțelege, atinge mai mult moralul decît sănătatea. Aproape nu-l mai vedem.

Sihăstria lui și plecarea dumitale fac să nu fie prea veselă societatea noastră. Tînăra Volanges, mai cu seamă, regretă lipsa dumitale, și cască de-i trosnesc fălcile cît e ziua de mare. Îndeosebi, de de cîteva zile, ne face cinstea să adoarmă adînc în fiecare după-amiază.

Rămîi cu bine, draga mea ; sînt pentru totdeauna prea-buna dumitale prietenă, mama dumitale, chiar sora dumitale, dacă vîrsta mea înaintată mi-ar îngădui acest titlu. În sfîrșit, mă leagă de dumneata cele mai afectuase sentimente.

Semnat : Adelaïde, pentru doamna de Rosemonde.
Castelul... 14 octombrie 17 ''

SCRISOAREA a CXIII-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Cred că e de datoria mea să te previn, viconte, că lumea începe să se ocupe de dumneta la Paris, că s-a obsenvat lipsa dumitale şi că i s-a şi ghicit cauza. Eram ieri la un mare dineu ; s-a afirmat cu tărie că eşti reţinut la ţară de o dragoste romanţioasă şi nenorocită : îndată s-a văzut bucuria pe faţa tuturor acelora care te invidiază din cauza succeselor dumitale, şi a tuturor femeilor pe care le-ai neglijat. Dacă vrei să mă crezi, nu lăsa ca zvonurile acestea primejdoase să prindă temei, şi vino imediat să le spulberi prin prezenţa dumitale.

Gîndeşte-te că dacă ai lăsa să dispară ideia că nu ţi se poate rezista, ai constata curînd că ţi se rezistă într-adevăr mai uşor ; că rivalii dumitale vor începe să-şi piardă respectul şi vor îndrăzni să te înfrunte : căci care din ei nu se crede mai tare decît virtutea ? Gîndeşte-te mai ales că din mulţimea de femei cu care te-ai afişat, toate cele pe care nu le-ai avut vor încerca să restabilească adevărul în privinţa aceasta, în timp ce celelalte se vor căzni să-l denatureze. În sfîrşit, trebuie să te aştepţi să fii tot atît de preţuit sub valoarea dumitale pe cît ai fost de preţuit peste, pînă acum.

Întoarce-te, aşadar, viconte, şi nu-ţi sacrifica reputaţia unui capriciu pueril. Ai făcut cu tînăra Volanges tot ce am vrut amîndoi ; cît despre preşedinta dumitale, mie mi se pare că nu rămînînd la zece poşte de ea vei izbuti să-ţi ajungi ţelul. Crezi oare c-o să vină ea la dumneata ? Poate nici nu se mai gîndeşte la dumneata, sau poate se gîndeşte numai ca să se felicite că te-a umilit. Aici cel puţin ai putea găsi ocazia să reapari în chip strălucit, şi ai mare nevoie de asta ; şi chiar dacă te-ai încăpăţînat în aventura dumitale ridicolă, nu văd întrucît întoarcerea dumitale i-ar putea dăuna... dimpotrivă.

Într-adevăr, dacă preşedinta dumitale *te adoră,* cum mi-ai spus de-atîtea ori şi cum atît de puţin mi-ai dovedit, singura ei consolare, singura plăcere, trebuie să fie acum să vorbească de dumneata, să ştie ce faci, ce spui, ce gîndeşti, să ştie pînă şi cel mai mic lucru care te interesează. Nimicurile acestea capătă cu atît mai mare preţ cu cît duci mai mare lipsă în alte privinţe. Sînt firimiturile de pîine ce cad de la masa bogatului : acesta le dispreţuieşte ; dar săracul le adună lacom şi se hrăneşte cu ele. Sărmana preşedintă primeşte acum toate aceste firimituri ; şi cu cît va căpăta mai multe cu atît se va grăbi mai puţin să dorească altceva.

Ba mai mult, de cînd ai aflat cine e confidenta ei, nu te mai poţi îndoi că fiecare scrisoare a ei conţine cel puţin o mică predică şi tot ce crede mai potrivit să-i *susţină cuminţenia şi să-i întărească virtutea* [1]. De ce să-i laşi uneia mijloacele de a se apăra, şi celeilalte de a-ţi dăuna ?

---

[1] *On ne s'avise jamais de tout,* comedie. (Michel-Jean Sedaine [1719—1797], *Nu te poţi gîndi totdeauna la toate,* operă comică într-un act, scena a V-a.)

Asta nu înseamnă că aş fi de părerea dumitale în ce priveşte pierderea pe care crezi că ai suferit-o cu această schimbare de confidentă. În primul rînd doamna de Volanges te urăşte, şi ura e totdeauna mai clarvăzătoare şi mai ingenioasă decît prietenia. Toată virtutea bătrînei dumitale mătuşi n-o va face nici un moment să bîrfească pe iubitul ei nepot; căci şi virtutea îşi are slăbiciunile ei. Apoi temerile dumitale se sprijină pe o observaţie absolut falsă.

Nu-i adevărat că *femeile cu cît îmbătrînesc cu atît devin mai acre şi mai severe*. Între patruzeci şi cincizeci de ani, disperarea de a-şi vedea chipul vestejindu-se, furia de a se simţi nevoite să renunţe la pretenţiile şi plăcerile la care ţin încă, fac aproape toate femeile să devină pudice şi arţăgoase. Le trebuie acest lung interval ca să ducă pînă la capăt acest mare sacrificiu: dar odată consumat, toate femeile se împart în două clase.

Cele mai numeroase, care alcătuiesc clasa femeilor care n-au fost decît frumoase şi tinere, cad într-o apatie neroadă, din care nu ies decît ca să joace cărţi sau să se închine; acestea sînt totdeauna plicticoase, adesea certăreţe, uneori cicălitoare, rareori însă răutăcioase. Nici nu se poate spune dacă femeile acestea sînt sau nu severe; fără idei şi fără viaţă proprie, ele repetă fără să înţeleagă şi cu indiferenţă tot ce aud, şi rămîn în ele însele cu desăvîrşire nule.

Cealaltă clasă, mult mai rară, dar cu adevărat preţioasă, e aceea a femeilor care, fiindcă au personalitate şi n-au neglijat să-şi cultive judecata, ştiu să-şi creeze o existenţă, atunci cînd n-o mai au pe aceea pe care le-o dădea natura, şi se hotărăsc să-şi înzestreze spiritul cu podoabele pe care le foloseau înainte pentru faţă. Acestea au de obicei

judecata foarte sănătoasă, spiritul viguros, vesel şi graţios în acelaşi timp. Ele înlocuiesc farmecele seducătoare printr-o atrăgătoare bunătate sau chiar printr-o voioşie al cărei farmec creşte o dată cu vîrsta: şi astfel izbutesc oarecum să se apropie de tineret şi să se facă iubite de el. Dar atunci, departe de-a fi precum spui, *acre şi severe*, obişnuinţa indulgenţei, îndelungatele lor meditaţii asupra slăbiciunii omeneşti şi, mai ales, amintirile din tinereţe, singurul lucru care le mai leagă de viaţă, le-ar face poate prea îngăduitoare.

Pot să-ţi mai spun, în sfîrşit, că am căutat mereu societatea femeilor bătrîne, deoarece am recunoscut repede utilitatea aprobării lor, şi am întîlnit multe de care mă simţeam apropiată prin înclinaţie tot atît cît şi din interes. Mă opresc aici; căci acum cînd te aprinzi atît de repede şi pentru considerente atît de morale, mi-e teamă să nu te îndrăgosteşti deodată de bătrîna dumitale mătuşă şi să te îngropi cu ea în mormîntul în care ai şi ajuns să trăieşti de atîta vreme. Mă reîntorc, deci.

În ciuda încîntăririi pe care pare să ţi-o pricinuiască mica dumitale şcolăriţă, nu pot să cred că ea reprezintă ceva în planurile dumitale. Ai găsit-o la îndemînă, ai luat-o: perfect! dar nu poate fi vorba de-o înclinare. Nu-i nici măcar la drept vorbind o desfătare deplină: nu ai nimic altceva decît persoana ei! Nu vorbesc de inima ei, despre care ştiu bine că nu-ţi prea pasă; dar nu-i ocupi nici măcar mintea. Nu ştiu dacă ai băgat de seamă, dar eu am avut dovada acestui lucru în ultima scrisoare pe care mi-a scris-o[1]; ţi-o trimit ca să vezi şi dumneata. Observă că

[1] Vezi scrisoarea a CIX-a.

atunci cînd vorbeşte de dumneata, eşti totdeauna *domnul de Valmont*: că toate gîndurile ei, chiar şi cele pe care i le trezeşti, ajung neapărat la Danceny; iar pe el nu-l numeşte *domnul*, ci întotdeauna numai *Danceny*. Prin aceasta îl deosebeşte de toţi ceilalţi; şi, chiar cînd ţi se dăruieşte, ea se simte aproape de dînsul. Dacă o astfel de cucerire îţi pare *seducătoare*, dacă plăcerile pe care ţi le oferă le găseşti atît de atrăgătoare, eşti desigur modest şi puţin dificil! S-o păstrezi, sînt de acord; chiar intră în planurile mele. Dar mi se pare că nu face să te deranjezi pentru ea nici măcar un sfert de ceas; că ar trebui să ai o oarecare autoritate asupra ei şi să nu-i permiţi să se apropie de Danceny, decît după ce vei fi făcut-o să-l mai uite puţin.

Pînă să încetez de a mă mai ocupa de dumneata ca să ajungi la mine, vreau să-ţi mai spun că mijlocul acesta de a simula o boală, de care vrei să te foloseşti, e foarte cunoscut şi foarte uzat. Într-adevăr, viconte, nu prea eşti inventiv! Şi eu mă repet uneori, după cum vei vedea; dar încerc să salvez situaţia cu ajutorul amănuntelor, şi apoi succesul mă îndreptăţeşte. Sînt ispitită să mai încerc unul, şi să încep o nouă aventură, Recunosc că nu va mai avea meritul dificultăţii; dar va fi cel puţin o distracţie, fiindcă mor de plictiseală.

Nu ştiu de ce de la aventura cu Prévan, pe Belleroche nu mai pot să-l sufăr. Atît mă tot copleşeşte cu atenţiile, cu dragostea şi cu *veneraţia* lui, încît m-a făcut să-mi pierd răbdarea. Furia lui, în primul moment, m-a amuzat; a trebuit totuşi să-l liniştesc, căci însemna să mă compromit dacă-l lăsam în voia lui: nu era chip să-l fac să-şi vîre minţile în cap. M-am hotărît deci să-i arăt mai multă dragoste, ca să-l înduplec mai

uşor; dar el a luat-o în serios; şi de atunci îmi scoate sufletul cu încîntarea veşnică de care-i cuprins. Observ mai cu seamă încrederea jignitoare pe care o are în mine, şi siguranţa cu care mă consideră pentru totdeauna a lui. Sînt cu adevărat umilită. Mă preţuieşte aşadar puţin de tot, dacă-şi închipuie că valorează destul ca să mă poată păstra mereu. Nu-mi spunea deunăzi că e convins că n-am iubit niciodată pe altul? O! crede-mă, a trebuit să mă folosesc de toată prudenţa mea ca să nu-l scot numaidecît din rătăcire, spunîndu-i care e adevărul. Iată, desigur, un domn plin de haz care pretinde să aibă un drept exclusiv! Recunosc că e bine făcut şi că are un chip destul de frumos; dar la urma urmei nu-i decît un salahor al dragostei. În sfîrşit, a sosit momentul cînd trebuie să ne despărţim.

Au trecut vreo două săptămîni de cînd tot încerc, şi am întrebuinţat pe rînd răceala, capriciul, proasta dispoziţie, dar perseverentul individ nu se dă bătut cu una, cu două: trebuie folosite mijloace mai violente; în consecinţă, îl iau cu mine la ţară. Plecăm poimîine. Nu vor fi acolo cu noi decît cîteva persoane care n-au grija noastră şi nici nu-s prea ascuţite la minte, aşa încît vom avea aproape tot atîta libertate, ca şi cum am fi singuri. Acolo, îl voi copleşi atît de tare cu dragostea şi cu dezmierdările, vom trăi atît de mult numai unul pentru celălalt, încît pun rămăşag că va dori mai mult decît mine sfîrşitul călătoriei acesteia, din care-şi făgăduieşte atîta bucurie; şi dacă nu se va întoarce mai plictisit de mine, decît sînt eu de el, îţi dau voie să spui că nu sînt mai brează decît dumneata.

Pretextul acestei recluziuni aparente e dorinţa de a mă ocupa serios de marele meu proces,

care într-adevăr se va judeca în sfîrşit, la începutul iernii. Sînt încîntată, căci e foarte neplăcut să fii cu toată averea în aer. Nu sînt cîtuşi de puţin îngrijorată în privinţa rezultatului ; în primul rînd, am dreptate, toţi avocaţii mi-au spus ; şi chiar dacă n-aş avea, ar însemna să fiu prea neîndemînatecă dacă n-aş putea să cîştig un proces în care adversarii mei sînt nişte minori şi un tutore bătrîn ! Cum totuşi nu trebuie să neglijezi nimic într-o afacere atît de importantă, voi lua într-adevăr cu mine doi avocaţi. Nu-ţi pare hazlie călătoria aceasta ? dacă însă mă va face să cîştig procesul şi să-l pierd pe Belleroche, nu voi regreta timpul pierdut.

Acum, viconte, ghiceşte cine-i succesorul ; pun rămăşag pe cît vrei că n-o să ghiceşti. Dumneata nu ghiceşti niciodată nimic ! Ei bine, e Danceny. Te miri, nu-i aşa ? căci n-am ajuns încă să fac educaţia copiilor ! Dar acesta merită o excepţie ; are numai farmecul tinereţii nu şi frivolitatea ei. Ţinuta lui rezervată în societate e anume făcută ca să îndepărteze toate bănuielile, şi-l face să fie cu atît mai plăcut cînd se lasă în voie în intimitate. Pînă acum nu prea a fost vorba de aşa ceva între noi, căci nu sînt încă decît confidenta lui : dar vălul acesta al prieteniei cred că ascunde o vie înclinaţie pentru mine şi simt că şi mie începe să-mi placă din ce în ce mai mult. Ar fi foarte păcat ca atîta spirit şi delicateţe să se piardă şi să se înăbuşe lîngă prostuţa aceea de Volanges ! Sper că se înşală cînd îşi închipuie că o iubeşte : îl merită atît de puţin ! Nu sînt de loc geloasă pe ea ; dar ar însemna un adevărat asasinat şi vreau să-l salvez pe Danceny. Te rog deci, viconte, ai grijă să nu se mai poată apropia de *Cécile a lui* (cum mai are încă prostul obicei s-o

numească) ! Prima înclinaţie are totdeauna mai multă putere decît se crede şi nu mai garantez de nimic dacă ar revedea-o acum ; mai cu seamă în timpul absenţei mele. La întoarcerea mea, iau totul asupra mea şi răspund de toate.

M-am gîndit, ce-i drept, să-l iau pe tînăr cu mine : dar am sacrificat această plăcere obişnuitei mele prudenţe ; şi apoi mi-ar fi fost teamă să nu bage de seamă ce-i între mine şi Belleroche, căci aş fi disperată dacă ar avea cea mai mică bănuială în privinţa aceasta. Vreau ca cel puţin în imaginaţia lui să mă vadă pură şi neprihănită ; aşa cum de fapt ar trebui să fiu, ca să fiu cu adevărat vrednică de el.

*Paris, 15 octombrie 17***

SCRISOAREA a CXIV-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Scumpa mea prietenă, cedez îngrijorării mele ; şi fără să ştiu dacă veţi fi în stare să-mi răspundeţi, nu mă pot opri să vă întreb. Starea domnului de Valmont, despre care îmi spuneţi că *nu e primejdioasă,* nu-mi îngăduie să fiu atît de liniştită cît păreţi să fiţi dumneavoastră. Se întîmplă adesea ca melancolia şi sila de lume să fie simptomele premergătoare unei boli grave ; suferinţele trupului, ca cele ale spiritului ne fac să tînjim după singurătate ; şi nu arareori reproşăm proasta dispoziţie unui om căruia ar trebui doar să-i deplîngem suferinţele.

Mi se pare că ar trebui, oricum, să consulte pe cineva. Dat fiind că sînteţi şi dumneavoastră bolnavă, cum se face că nu aveţi vreun medic pe lîngă dumneavoastră ? Medicul meu, pe care l-am văzut azi-dimineaţă şi pe care nu vă ascund că l-am consultat în mod indirect, e de părere că la persoanele active din fire o astfel de apatie subită nu trebuie niciodată neglijată ; şi, după cum îmi mai spunea, bolile neîngrijite la timp nu mai cedează în faţa tratamentului. De ce să lăsaţi un asemenea risc unei persoane care vă este atît de dragă ?

Ceea ce îmi sporeşte îngrijorarea este că, de patru zile, nu mai am veşti de la el. Doamne ! nu mă amăgiţi cumva în privinţa stării lui ? De ce va fi încetat aşa, deodată, să-mi scrie ? Dacă ar fi numai din pricina încăpăţînării mele de a-i trimite scrisorile înapoi, cred că s-ar fi hotărît la aceasta mai devreme. În sfîrşit, fără să cred în presimţiri, mă simt de cîteva zile copleşită de o tristeţe care mă înspăimîntă. Ah ! sînt poate în ajunul celei mai mari nenorociri !

Nu vă puteţi închipui, şi mi-e ruşine să v-o spun, cît de mîhnită sînt că nu mai primesc scrisorile acestea, pe care totuşi încă le refuzam să le citesc. Eram sigură cel puţin că se ocupa de mine ! şi mai vedeam ceva care venea de la el. Scrisorile nu le deschideam, dar plîngeam uitîndu-mă la ele : lacrimile mele erau mai blînde şi mai puţin dureroase ; şi numai ele alungau întrucîtva obişnuita apăsare pe care o simt de la întoarcerea mea. Vă implor, îngăduitoarea mea prietenă, scrieţi-mi cu mîna dumneavoastră, de îndată ce veţi putea ; şi pînă atunci, trimiteţi-mi zilnic veşti despre dumneavoastră şi despre el.

Îmi dau seama că abia dacă am spus un cuvînt pentru dumneavoastră : dar îmi cunoaşteţi sentimentele, dragostea mea fără margini, recunoştinţa mea afectuoasă pentru prietenia dumneavoastră atît de caldă ; şi mă veţi ierta, gîndindu-vă la tulburarea în care mă aflu, la suferinţele mele ucigătoare, la chinul îngrozitor de a trebui să-mi fie teamă de nenorociri a căror cauză sînt, poate, chiar eu. Doamne Dumnezeule ! acest gînd deznădăjduit mă urmăreşte şi-mi sfîşie inima ; nenorocirea

aceasta îmi mai lipsea, şi simt că mi-a fost dat să le îndur pe toate.

Vă las cu bine, scumpa mea prietenă ; iubiţi-mă, plîngeţi-mă. Voi primi oare astăzi o scrisoare de la dumneavoastră ?

Paris, 18 octombrie 17..

SCRISOAREA a CXV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

E de necrezut, draga mea, cu cîtă uşurinţă ajungi să nu te mai înţelegi cu cineva, de îndată ce nu mai eşti lîngă el. Cît timp eram lîngă dumneata, simţeam totdeauna la fel şi gîndeam la fel ; şi fiindcă de aproape trei luni nu ne mai vedem, nu mai sîntem de aceeaşi părere în nici o privinţă. Cine greşeşte dintre noi doi ? De bună seamă, ştiu că n-ai şovăi asupra răspunsului: dar eu, mai înţelept sau mai politicos, nu hotărăsc. Voi răspunde doar scrisorii dumitale şi voi continua să-ţi înfăţişez faptele mele.

În primul rînd, îţi mulţumesc pentru înştiinţarea ce-mi faci cu privire la zvonurile care circulă pe socoteala mea ; dar nu mă îngrijorez încă ; sînt încredinţat că voi avea în curînd prilejul să le fac să înceteze. Fii liniştită ; voi reapărea în lume mai celebru ca niciodată şi încă şi mai vrednic de dumneata.

Nădăjduiesc chiar că se va ţine seama şi de aventura mea cu tînăra Volanges, de care pari să faci atît de puţin caz : ca şi cum n-ar însemna nimic să răpeşti într-o singură seară pe o jună fată iubitului ei ; să faci apoi cu ea ce vrei şi cît vrei, dispunînd de ea ca de un bun al tău şi fără nici o

bătaie de cap ; să obţii de la ea ceea ce nu îndrăzneşti să pretinzi nici chiar celor care fac dintr-asta o meserie ; şi toate astea, fără să-i tulburi cîtuşi de puţin dragostea ei duioasă, fără s-o faci nestatornică, nici măcar infidelă : căci într-adevăr, nu-i ocup de loc mintea ! astfel încît după ce capriciul meu v-a trece, voi arunca-o în braţele iubitului ei, ca să zic aşa, fără ca ea să-şi fi dat seama de ceva. Este oare acesta un lucru atît de obişnuit ? Şi pe urmă, te asigur, odată ieşită din mîinile mele, principiile pe care i le insuflu vor continua să se dezvolte ; şi prezic că timida şcolăriţă îşi va lua curînd un avînt menit să facă cinste profesorului ei.

Dacă totuşi lumea preferă genul eroic, voi arăta-o pe preşedintă, acest model citat al tuturor virtuţilor ! respectată chiar de cei mai libertini dintre noi ! atît de desăvîrşită, încît nimănui nu-i mai trecea prin gînd s-o atace ! Voi arăta-o, zic, uitîndu-şi datoriile şi virtutea, jertfindu-şi reputaţia şi doi ani de cuminţenie, ca să alerge după fericirea de a-mi plăcea, ca să se îmbete de aceea de a mă iubi ; considerîndu-se destul de răsplătită pentru atîtea sacrificii cu un cuvînt, cu o privire, pe care nici măcar nu le va obţine întotdeauna. Ba mai mult chiar, o voi părăsi ; şi după cît o cunosc, sînt sigur că nu voi avea un succesor. Va rezista nevoii de consolare, obişnuinţei plăcerii, chiar şi dorinţei de răzbunare. În sfîrşit, nu va fi existat decît pentru mine ; şi carierei sale, fie că va fi lungă, fie că va fi scurtă, numai eu îi voi fi deschis şi închis calea. După ce voi fi obţinut această victorie, voi spune rivalilor mei : „Iată opera mea, şi poftim de căutaţi în veacul nostru încă un exemplu la fel !"

Mă vei întreba de unde îmi vine azi acest exces de încredere ? De-o săptămînă sînt în confidenţa porumbiţei mele ; nu-mi spune secretele sale, dar i le surprind. Două scrisori ale ei către doamna de Rosemonde m-au lămurit îndeajuns, şi nu voi mai citi pe celelalte decît din curiozitate. Nu mai am nevoie de nimic altceva, ca să izbutesc, decît să mă apropii de ea, şi mijloacele le-am şi găsit. Le voi pune imediat în practică.

Eşti curioasă, nu-i aşa... ? Şi totuşi, ca să te pedepsesc că nu crezi în invenţiile mele, n-o să le afli. Ai merita chiar să-ţi retrag încrederea, cel puţin în ce priveşte aventura aceasta; într-adevăr, fără preţul ispititor atribuit de dumneata acestui succes, nici nu ţi-aş mai vorbi de ea. Vezi deci că sînt supărat. Totuşi, în nădejdea că te vei îndrepta, mă voi mărgini la această pedeapsă uşoară ; şi cuprins de indulgenţă, uit o clipă planurile mele mărețe ca să vorbesc cu dumneata despre ale dumitale.

Iată-te deci la ţară, unde viaţa e plicticoasă ca sentimentul şi tristă ca fidelitatea ! Şi bietul Belleroche ! nu te mulţumeşti să-i dai să bea apa uitării ; îi faci chiar o tortură dintr-asta ! Cum se simte ? suportă uşor dezgustul de dragoste ? Aş dori mult să-l faci să se îndrăgostească şi mai tare ; sînt curios să văd atunci ce leac mai puternic ai putea folosi. Te plîng, cu adevărat, că ai fost nevoită să recurgi la aceasta. Numai o singură dată în viaţă am făcut dragoste din politeţe. Aveam de bună seamă un motiv serios, de vreme ce era vorba de contesa de... ; şi de zeci de ori, în braţele ei, am fost ispitit să-i spun : „Doamnă, renunţ la locul pe care-l solicit, dar îngăduiţi-mi să părăsec pe acela pe care-l ocup". Şi astfel, dintre

toate femeile pe care le-am avut, ea e singura pe seama căreia simt o adevărată plăcere să bîrfesc.

În ce privește motivul dumitale, îl găsesc, ca să spun drept, cu desăvîrșire ridicol ; și aveai dreptate să crezi că nu puteam ghici succesorul. Cum ! pentru Danceny îți dai toată osteneala aceasta ! Ei ! draga mea, lasă-l să-și adore pe *virtuoasa lui Cécile,* și nu te compromite în aceste jocuri de copii. Lasă-i pe școlari să-și facă educația cu *servitoarele,* sau să joace cu fetele de pension *mici jocuri nevinovate*. Cum să te încurci cu un novice care nu va ști nici să te ia, nici să te părăsească, și cu care vei fi silită să duci tot greul ? Ți-o spun foarte serios, dezaprob această alegere, și oricît ar rămîne ea de secretă, te-ar umili cel puțin în ochii mei și în conștiința dumitale.

Îmi spui că te simți foarte atrasă către el : să fim serioși ! cu siguranță că te înșeli, și cred că am găsit cauza greșelii dumitale. Dezgustul acesta grozav de Belleroche s-a ivit într-o vreme de lipsuri, și cum Parisul nu-ți oferea altă alegere, gîndurile dumitale, totdeauna prea repezi, s-au îndreptat asupra primului obiect pe care l-ai întîlnit. Dar gîndește-te că la înapoierea dumitale vei putea alege dintr-o mie ; și, în sfîrșit, dacă ți-e teamă de lincezeala în care ai putea cădea amînînd, mă ofer să te distrez în timpul liber.

Pînă la sosirea dumitale, marile mele afaceri vor fi isprăvite, într-un fel sau într-altul ; și, desigur, nici tînăra Volanges, nici chiar președinta nu-mi vor răpi vremea așa încît să nu pot sta cu dumneata atît cît vei dori. Poate chiar, pînă atunci, o voi fi și pus pe copilă în mîinile discretului ei amorez. Cum, orice ai spune, nu sînt de părere că n-ar fi o plăcere *atrăgătoare*, și cum țin ca ea să păstreze toată viața despre mine o părere

superioară aceleia ce-și va face despre ceilalți bărbați, m-am pus la un diapazon pe care nu-l voi putea susține mult timp fără să-mi zdruncin sănătatea ; și din clipa aceasta nu mai țin la ea, decît așa cum porți de grijă chestiunilor familiale...

Nu mă înțelegi... Aștept să treacă destul timp ca să-mi confirme nădejdea și să mă încredințez că am izbutit pe deplin în planurile mele. Da, scumpa mea, am de pe acum un prim indiciu că soțul școlăriței mele nu va risca să moară fără urmași ; și că șeful familiei Gercourt nu va fi de acum încolo decît un mezin al familiei Valmont. Dar lasă-mă să duc la capăt așa cum vreau aventura aceasta pe care n-am început-o decît la îndemnul dumitale. Gîndește-te că dacă-l faci pe Danceny nestatornic, răpești tot hazul întîmplării. Mai ține seamă și de faptul că, oferindu-mă să-l reprezint pe lîngă dumneata, am, pe cît cred, oarecare drepturi ca să fiu preferat.

Sînt atît de încredințat de aceasta, încît nu m-am sfiit să contrariez intențiile dumitale, contribuind eu însumi la creșterea gingașei pasiuni a discretului îndrăgostit pentru primul și cel mai vrednic obiect al alegerii sale. Găsind-o, deci, ieri pe pupila dumitale ocupată să-i scrie, și deranjînd-o mai întîi de la această plăcută ocupație pentru a-i prilejui alta încă și mai plăcută, am rugat-o apoi să-mi arate scrisoarea ; și deoarece am găsit-o rece și forțată, am făcut-o să priceapă că nu în felul acesta poate să-l consoleze pe iubitul ei, și am convins-o să-i scrie alta, dictată de mine, în care — imitînd pe cît mi-a stat în putință gîngăvelile ei — am încercat să încurajez dragostea tînărului, dîndu-i o speranță mai sigură. Copilița era încîntată de faptul că o făceam să

se exprime atît de frumos ; şi de acum înainte mă voi însărcina eu cu corespondenţa ei. Ce nu voi fi făcut pentru acest Danceny ? Îi voi fi ţinut loc în acelaşi timp de prieten, de confident, de rival şi de iubită ! Chiar şi în clipa aceasta îi fac serviciul să-l scap din mrejele dumitale primejdioase. Da, fără îndoială, primejdioase ; căci a te poseda şi a te pierde înseamnă să plăteşti o clipă de fericire cu o veşnicie de regrete.

Rămîi cu bine, scumpa mea ; îţi urez să ai curajul de-a face vînt lui Belleroche cît de curînd. Lasă-l în pace pe Danceny, şi pregăteşte-te să regăseşti şi să-mi dai şi mie plăcerile încîntătoare ale primei noastre legături.

P. S. Te felicit pentru apropiata judecare a procesului dumitale. Aş fi încîntat ca acest fericit eveniment să se întîmple sub domnia mea.

Castelul... 19 octombrie 17..

SCRISOAREA a CXVI-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

Doamna de Merteuil a plecat azi-dimineaţă la ţară ; astfel, fermecătoare Cécile, iată-mă lipsit de singura plăcere ce-mi rămînea în lipsa dumitale, aceea de a vorbi de dumneata cu prietena noastră comună. De cîtva timp mi-a îngăduit să mă consider prietenul ei ; şi am fost cu atît mai grăbit să profit de aceasta, cu cît mi se părea că astfel mă apropii mai mult de dumneata. Doamne ! ce femeie încîntătoare ! cît farmec măgulitor ştie să dea prieteniei ! Ca şi cum sentimentul acesta blînd s-ar înfrumuseţa şi s-ar întări cu tot ceea ce refuză ea dragostei. Dacă ai şti cît te iubeşte, cu cîtă bucurie mă ascultă cînd îi vorbesc de dumneata !... De aceea mă şi simt atît de legat de ea. Ce fericire să pot trăi numai şi numai pentru voi două, să trec într-una de la deliciile dragostei la gingăşiile prieteniei, să vă consacru toată existenţa, să fiu întrucîtva punctul de unire al dragostei voastre reciproce ; şi să simt mereu că, ocupîndu-mă de fericirea uneia, aş contribui totodată şi la fericirea celeilalte ! Iubeşte-o, iubeşte-o mult, scumpă prietenă, pe această femeie adorabilă. Dă şi mai mult preţ afecţiunii pe care o am pentru ea, împărtăşind-o şi dumneata. De cînd am cunos-

cut farmecul prieteniei, doresc să-l guşti şi dumneata, la rîndul dumitale. Plăcerile pe care nu le împart cu dumneata, parcă nu le simt decît pe jumătate. Da, dragă Cécile, aş vrea să-ţi învălui inima cu sentimentele cele mai dulci ; ca fiecare zvîcnire a ei să-ţi producă o senzaţie de fericire ; şi chiar şi atunci aş crede că n-aş putea să-ţi dăruiesc vreodată decît o parte din fericirea pe care o primesc de la dumneata.

De ce trebuie ca planurile acestea încîntătoare să nu fie decît o himeră a închipuirii mele, iar realitatea să nu-mi ofere, dimpotrivă, decît privaţiuni dureroase şi nesfîrşite ? Speranţa pe care mi-o dăduseşi că te voi vedea acolo, la ţară, văd bine că trebuie s-o pierd. N-am altă mîngîiere decît să-mi spun că într-adevăr nu-ţi era cu putinţă. Dar dumneata uiţi să mi-o spui şi să-mi arăţi că-ţi pare tot atît de rîu cît şi mie ! De două ori pînă acum plîngerile mele în privinţa aceasta au rămas fără răspuns. Ah ! Cécile ! Cécile, cred că mă iubeşti din toate puterile sufletului, dar sufletul dumitale nu-i atît de fierbinte ca al meu ! De ce nu sînt eu cel ce trebuie să învingă obstacolele ? De ce nu sînt interesele mele în joc, în locul intereselor dumitale ? Aş şti atunci să-ţi dovedesc în curînd că nimic nu-i imposibil dragostei.

Nu-mi scrii, de asemenea, nici cînd trebuie să ia sfîrşit absenţa aceasta chinuitoare : cel puţin, aici, poate te voi vedea. Privirile dumitale încîntătoare ar înviora sufletul meu abătut ; mîngîierea lor ar linişti inima mea care uneori simte nevoia să fie liniştită. Iartă-mă, draga mea; teama aceasta nu-i o bănuială. Cred în dragostea dumitale, în statornicia dumitale. Ah ! aş fi prea nenorocit dacă m-aş îndoi. Dar cîte piedici ! şi mereu altele !

Scumpă prietenă, sînt trist, foarte trist. Plecarea doamnei de Merteuil a răscolit parcă în mine sentimentul tuturor nenorocirilor mele.

Rămîi cu bine, scumpă Cécile, iubita mea. Gîndeşte-te că iubitul dumitale e mîhnit şi că numai dumneata poţi să-i redai fericirea.

*Paris, 17 octombrie 17***

SCRISOAREA a CXVII-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

(Dictată de Valmont)

Crezi, aşadar, dragul meu, că am nevoie să fiu dojenită ca să fiu tristă atunci cînd te ştiu atît de mîhnit ? şi te mai îndoieşti că nu sufăr cît şi dumneata de toate durerile dumitale ? Împărtăşesc chiar şi pe acelea pe care ţi le pricinuiesc cu bună-ştiinţă ; şi pe deasupra, mai am şi pe aceea de-a constata că mă nedreptăţeşti. Oh ! nu e bine. Văd limpede ce te supără ; de două ori pînă acum mi-ai scris că vrei să vii aici şi eu nu ţi-am dat nici un răspuns ; dar răspunsul acesta e oare atît de uşor de dat ? Crezi că nu ştiu că ceea ce doreşti e un lucru neîngăduit ? Şi totuşi, dacă îmi vine atît de greu să te refuz de departe, ce s-ar întîmpla cînd ai fi aici ? Şi pentru că am vrut să te consolez o clipă, aş rămîne îndurerată apoi toată viaţa.

Iată, eu nu vreau să-ţi ascund nimic ; acestea sînt argumentele mele, judecă singur. Aş fi făcut poate ceea ce doreşti, dacă, aşa cum ţi-am spus, acest domn de Gercourt, care e pricina tuturor supărărilor noastre, nu şi-ar fi amînat sosirea ; şi cum de cîtva timp mama e mult mai prietenoasă cu mine, cum la rîndul meu o dezmierd cît pot de mult, cine ştie ce voi putea obţine de la ea ? Şi dacă am putea fi fericiţi fără să-mi reproşez nimic mie însămi, n-ar fi oare mai bine ? Dacă ar fi să cred ceea ce mi s-a spus adesea, chiar bărbaţii îşi iubesc mai puţin soţiile, cînd ele i-au iubit prea mult înainte de căsătorie. Această teamă mă reţine mai mult decît orice. Prietene, nu eşti oare sigur de inima mea, şi nu avem oare timp destul ?

Iată, îţi făgăduiesc că dacă nu voi putea evita nenorocirea de a mă căsători cu domnul de Gercourt, pe care atît de tare îl urăsc înainte de a-l cunoaşte, nimic nu mă va mai opri să fiu a dumitale atît cît voi putea şi chiar înainte de orice. Cum nu ţin să fiu iubită decît de dumneata, şi cum vei recunoaşte că dacă voi greşi nu va fi vina mea, puţin îmi va păsa de rest ; să-mi făgăduieşti numai că mă vei iubi mereu ca şi pînă acum. Dar pînă atunci, dragul meu, lasă-mă să fac aşa cum înţeleg eu ; şi nu-mi mai cere un lucru pe care am motive puternice să nu-l fac şi care totuşi mă costă să ţi-l refuz.

Aş dori de asemenea ca domnul de Valmont să nu mai fie atît de grăbit, în ce te priveşte ; asta nu face decît să-mi mărească supărarea. O ! într-adevăr, ai în el un foarte bun prieten ! Face totul aşa cum ai face şi dumneata. Dar te las cu bine, scumpul meu ; am început să-ţi scriu foarte tîrziu şi a şi trecut o parte din noapte. Merg să mă culc şi să cîştig timpul pierdut. Te îmbrăţişez, dar nu mă mai dojeni.

Castelul... 18 octombrie 17..

SCRISOAREA a CXVIII-a

Cavalerul Danceny către marchiza de Merteuil

Dacă mă iau după calendar, nu sînt decît două zile, încîntătoarea mea prietenă, de cînd ați plecat; dar dacă-mi cred însă inima, sînt două secole. Da, chiar dumneavoastră mi-ați spus, întotdeauna trebuie să-ți crezi inima; e deci momentul să vă reîntoarceți căci toate afacerile dumneavoastră trebuie să fie de mult isprăvite. Cum vreți să mă intereseze procesul dumneavoastră, de vreme ce, fie că-l pierdeți, fie că-l cîștigați, eu trebuie oricum să îndur, plătind în tristețe absența dumneavoastră. O! ce chef de ceartă aș avea! și ce păcat, cînd ai un atît de bun prilej de necaz, să nu ai dreptul să-l arăți!

Nu-i oare o adevărată infidelitate, o infamă trădare, să vă lăsați prietenul singur, după ce l-ați obișnuit să nu se mai poată lipsi de prezența dumneavoastră? Degeaba veți consulta avocații, ei nu vor putea găsi o justificare pentru purtarea dumneavoastră urîtă; și apoi, oamenii aceștia nu cunosc decît argumente, și argumentele nu prididesc să răspundă sentimentelor.

În ce mă privește, mi-ați spus de-atîtea ori că rațiunea vă îndemna la călătoria aceasta, încît ați izbutit să mă certați cu ea. Nici nu mai vreau s-o

ascult; nici chiar atunci cînd îmi spune să vă uit. Totuși, de data aceasta ar da dovadă de cumințenie; și de fapt, nici nu mi-ar fi așa de greu cum ați crede. Ar fi de ajuns să mă las de obiceiul de a mă gîndi mereu la dumneavoastră: și vă asigur că aici nimic nu mi-ar aminti de dumneavoastră.

Cele mai frumoase dintre doamnele noastre, acelea despre care se spune că sînt cele mai drăgălașe, sînt totuși atît de departe de dumneavoastră, încît n-ar putea da decît o foarte ștearsă idee despre dumneavoastră. Cred chiar că pentru cine are ochi ageri, cu cît a putut crede la început că vă seamănă, cu atît le găsește apoi mai diferite; degeaba se ostenesc, degeaba se străduiesc din toate puterile, tot nu vor fi vreodată cum sînteți dumneavoastră, și într-asta constă tot farmecul. Din nefericire, cînd zilele sînt atît de lungi și cînd n-ai nici o ocupație, visezi, clădești castele în Spania, îți creezi himere: încetul cu încetul, imaginația se înfierbîntă; vrei să-ți înfrumusețezi opera, aduni în ea tot ce poate să-ți placă și ajungi, în sfîrșit, la desăvîrșire; iar cînd ai ajuns acolo, portretul te întoarce iar la model și rămîi surprins să constați că tot timpul n-ai făcut altceva decît să te gîndești la doamna de Merteuil.

Chiar și în momentul acesta, sînt victima unei erori oarecum asemănătoare. Ați crede poate că pentru a mă gîndi la dumneavoastră m-am apucat să vă scriu? Nicidecum: am făcut-o tocmai ca să nu mă mai gîndesc. Aveam intenția să vă spun sute de lucruri care nu erau în legătură cu dumneavoastră, și care se refereau la ceea ce știți că mă preocupă atît de mult; și totuși, tocmai pe acestea le-am neglijat. De cînd oare farmecul prieteniei te distrage de la acela al dragostei? A! dacă

aş cerceta mai de aproape, aş găsi poate că trebuie să-mi aduc o mică învinuire! Dar tăcere! să uităm mai bine această uşoară greşeală, de teamă să nu cad iarăşi în ea; nici chiar prietena mea să n-o afle.

Dar de ce nu sînteţi aici ca să-mi răspundeţi, ca să mă aduceţi pe calea cea bună dacă mă rătăcesc, ca să-mi vorbiţi de Cécile a mea, ca să sporiţi, dacă e cu putinţă, fericirea că o iubesc cu ideea atît de îmbietoare că pe prietena dumneavoastră o iubesc? Da, mărturisesc, dragostea pe care mi-o inspiră mi-a devenit şi mai preţioasă de cînd aţi binevoit să-i primiţi confidenţa. Îmi place atît de mult să-mi deschid inima în faţa dumneavoastră, să vă împărtăşesc sentimentele mele, să le depun fără nici o rezervă în inima dumneavoastră! Parcă-mi sînt din ce în ce mai dragi, pe măsură ce binevoiţi să mi le primiţi; şi apoi, vă privesc şi-mi spun: în ea se află ascunsă toată fericirea mea.

N-am a vă spune nimic nou în ce priveşte situaţia mea. Ultima scrisoare pe care am primit-o de la ea sporeşte şi-mi întăreşte speranţa, dar o amînă din nou. Totuşi, motivele ei sînt atît de afectuoase şi de cinstite, încît nu pot nici să mă plîng, nici să i le reproşez. Poate că nu prea înţelegeţi ceea ce vreau să spun; dar de ce nu sînteţi aici? Cu toate că poţi spune unei prietene totul, nu îndrăzneşti să-i scrii totul. Secretele iubirii, mai cu seamă, sînt atît de gingaşe, încît nu le poţi da drumul să călătorească singure. Dacă uneori le îngădui să plece din tine, nu trebuie, cel puţin, să le pierzi din ochi; trebuie, ca să spun astfel, să fii sigur că şi-au găsit un nou adăpost. A! întoarceţi-vă, încîntătoarea mea prietenă; vă daţi bine seama că întoarcerea dumneavoastră e necesară. Uitaţi, în sfîrşit, miile de motive care vă reţin acolo unde vă găsiţi, sau învăţaţi-mă să trăiesc acolo unde nu sînteţi.

Am cinstea de a fi etc...

*Paris, 18 octombrie 17***

SCRISOAREA a CXIX-a

Doamna de Rosemonde către președinta de Tourvel

Cu toate că sînt încă tare suferindă, drăguța mea, încerc să-ți scriu eu însămi, ca să-ți pot vorbi de ceea ce te interesează. Nepotul meu continuă să-și manifeste mizantropia. Se informează zilnic cu regularitate despre sănătatea mea, dar n-a venit niciodată să mă vadă, cu toate că l-am rugat : astfel că îl văd tot atît de puțin ca și cum ar fi la Paris. L-am întîlnit totuși azi-dimineață, cînd pentru prima dată am coborît de cînd sînt bolnavă. Și am aflat că de patru zile merge regulat să asculte liturghia. Dea Domnul să țină !

Cînd am intrat, a venit spre mine și m-a felicitat foarte afectuos în privința sănătății mele mai bune. Deoarece începea liturghia, am scurtat conversația pe care aveam de gînd să o continui după aceea ; dar a dispărut mai înainte ca să-l fi putut ajunge. Nu-ți voi ascunde că l-am găsit oarecum schimbat. Dar, draga mea, nu-mi da prilej să mă căiesc de încrederea ce am în judecata dumitale, arătînd o prea mare îngrijorare ; și fii mai ales sigură că aș prefera să te mîhnesc decît să te înșel.

Dacă nepotul meu va continua să nu vină la mine, de îndată ce voi fi mai bine, mă voi duce eu să-l văd, la el în cameră ; și voi încerca să aflu cauza acestei ciudate manii, de care cred că nu ești cu totul străină. Te voi încunoștința despre ceea ce voi fi aflat. Acum te las, nemaiputîndu-mi mișca degetele : și apoi, dacă Adelaïde ar ști că am scris, m-ar dojeni toată seara. Rămîi cu bine, scumpa mea.

Castelul... 20 octombrie. 17''

SCRISOAREA a CXX-a

Vicontele de Valmont către părintele Anselme

(Călugăr benedictin la mănăstirea din strada Saint-Honoré)

Nu am cinstea, domnule, de a fi cunoscut de dumneavoastră : dar știu că doamna președintă de Tourvel are în dumneavoastră o încredere deplină, și mai știu cît de îndreptățită este această încredere. Cred așadar că pot, fără nici o indiscreție, să mă adresez dumneavoastră, în scopul de a obține un serviciu foarte important, cu adevărat vrednic de sfînta dumneavoastră păstorire, și care privește atît interesele doamnei de Tourvel cît și interesele mele.

Dețin hîrtii importante care o privesc, care nu pot fi încredințate nimănui și pe care nu trebuie și nu vreau să le înmînez decît ei. N-am nici un mijloc de a o informa, deoarece, din motive pe care le știți de la ea, dar de care nu cred că mi-e îngăduit să vă vorbesc, a luat hotărîrea să refuze orice corespondență cu mine : hotărîre pe care mărturisesc că nu pot s-o blamez azi, deoarece nu putea să prevadă anumite evenimente la care nu mă puteam nici eu cîtuși de puțin aștepta și care nu erau posibile decît prin intervenția puterii supraomenești pe care sîntem siliți s-o recunoaștem în ele.

Vă rog deci, domnule, să binevoiți a o informa în privința noilor mele hotărîri și să-i cereți pentru mine o întrevedere particulară, care să-mi dea prilejul de a-mi repara, în parte cel puțin, greșelile prin scuze ; și, ca un ultim sacrificiu, să fac să dispară din ochii ei singurele urme existente ale unei greșeli sau ale unei vine de care m-am făcut vinovat față de ea.

Numai după această ispășire preliminară voi îndrăzni să depun la picioarele dumneavoastră mărturisirea umilitoare a lungilor mele rătăciri ; și să implor mediațiunea dumneavoastră pentru o împăcare și mai importantă dar și mai grea din nefericire. Pot să sper, domnule, că nu-mi veți refuza ajutorul dumneavoastră atît de necesar și atît de prețios ? și că veți consimți să-mi sprijiniți slăbiciunea și să-mi călăuziți pașii pe o cale nouă, pe care doresc din tot sufletul s-o urmez, dar pe care, mărturisesc cu rușine, n-o cunosc încă ?

Aștept răspunsul dumneavoastră cu nerăbdarea căinței care dorește îndreptare și vă rog să mă credeți cu aceeași recunoștință și venerație,

al dumneavoastră preaumil etc.

P.S. Vă autorizez, domnule, în cazul că veți găsi de cuviință, să comunicați scrisoarea aceasta doamnei de Tourvel, pe care îmi voi face toată viața o datorie de a o respecta, și în ființa căreia nu voi înceta de a cinsti pe aceea de care s-a slujit cerul ca să-mi îndrepte sufletul spre virtute, prin exemplul înălțător al virtuților ei.

Castelul... 22 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXXI-a

Marchiza de Merteuil către cavalerul Danceny

Am primit scrisoarea dumitale, preatînărul meu prieten ; dar înainte de a-ți mulțumi, trebuie să te cert și te previn că dacă nu te îndrepți, nu vei mai primi nici un răspuns de la mine. Renunță, crede-mă, la tonul acesta măgulitor, care nu mai e decît limbaj convențional, cînd nu este expresia dragostei. E oare acesta stilul prieteniei ? Nu, dragul meu : fiecare sentiment își are limbajul care-i convine ; și să te servești de altul înseamnă să ascunzi gîndul pe care-l exprimi. Știu că femeiuștile noastre nu înțeleg nimic din ce li se spune, dacă nu e tradus, ca să zic așa, în jargonul acesta ; mărturisesc, însă, îmi închipuiam că merit să nu mă confunzi cu ele. Sînt cu adevărat supărată, și poate chiar mai mult decît ar trebui, că m-ai judecat atît de rău.

Nu vei găsi deci în scrisoarea mea decît ceea ce lipsește scrisorii dumitale : sinceritate și simplitate. Îți voi spune, de exemplu, că aș fi foarte bucuroasă să te văd și că sînt necăjită că am lîngă mine numai oameni care mă plictisesc, în loc să am pe cei care-mi plac. Dar, dumneata, aceeași frază ai traduce-o astfel : *învățați-mă să trăiesc acolo unde nu sînteți ;* astfel încît atunci cînd vei

fi, presupun, cu iubita dumitale, n-o să poți trăi lîngă ea, fără să fiu și eu între voi. E penibil ! Și femeile acelea *care nu sînt niciodată ca mine !* Socoți poate că nici Cécile a dumitale nu este ! Iată totuși unde duce un limbaj care, folosit atît de abuziv astăzi, e mai prejos chiar decît jargonul complimentelor și devine doar o simplă formulă, în care nu crezi mai mult decît în aceea de „a dumneavoastră preaplecată slugă".

Dragul meu, cînd îmi scrii, scrie-mi ca să-mi spui felul dumitale de a gîndi și de a simți, și nu ca să-mi trimiți fraze pe care le-aș găsi, și fără dumneata, mai mult sau mai puțin bine spuse în primul roman apărut. Nădăjduiesc că nu te vei supăra de ceea ce îți spun, chiar dacă ai vedea într-asta un pic de supărare ; căci nu pot să tăgăduiesc că sînt puțintel supărată : dar ca să evit pînă și umbra defectului pe care ți-l reproșez, nu-ți voi spune că supărarea mea provine poate puțin și din pricina depărtării la care mă aflu de dumneata. Mi se pare, la urma urmei, că prețuiești mai mult decît un proces și doi avocați, și poate chiar mai mult decît *îndatoritorul* Belleroche.

În loc să te întristezi de absența mea, ar trebui să te feliciți ; fiindcă niciodată nu ți-am făcut un compliment atît de frumos. Cred că încep să-ți imit exemplul și că îți voi spune și eu lucruri măgulitoare : totuși nu, mai bine să-mi păstrez sinceritatea ; așadar sinceritatea mea și numai ea îți spune să fii sigur de prietenia mea afectuoasă și de interesul pe care mi-l inspiră. E foarte plăcut să ai un prieten tînăr a cărui inimă e ocupată în altă parte. Acesta nu e obiceiul tuturor femeilor ; dar e al meu. Te lași parcă mai bucuros în voia unui sentiment de care nu ai întru nimic a te teme : de aceea pentru dumneata am trecut destul de

curînd, poate, la rolul de confidentă. Dar dumneata îţi alegi iubitele atît de tinere, încît m-ai făcut să-mi dau pentru prima oară seama că încep să fiu bătrînă ! E bine că-ţi pregăteşti astfel o statornicie de lungă durată, şi îţi doresc din toată inima să fie reciprocă.

Ai toată dreptatea să te laşi convins *de motivele afectuoase* şi cinstite care, precum îmi spui, îţi *amînă fericirea*. O lungă apărare e singurul merit care le rămîne acelora care nu rezistă întotdeauna; şi ceea ce mi s-ar părea că e de neiertat pentru oricare alta, afară de o copilă cum e Cécile Volanges, ar fi să nu ştie să fugă de o primejdie de care a fost îndeajuns înştiinţată din clipa cînd şi-a mărturisit dragostea. Voi, bărbaţii, nici nu bănuiţi ce înseamnă virtutea şi cît de mult costă ca s-o sacrifici ! Dar o femeie care judecă cîtuşi de puţin trebuie să ştie că, independent de greşeala pe care o comite, o slăbiciune e pentru ea cea mai mare nenorocire ; şi nu-mi închipui cum s-ar lăsa prinsă vreuna într-o astfel de cursă, dacă a putut să cugete o singură clipă.

Nu încerca, te rog, să-mi combaţi această idee, căci ea mă leagă în primul rînd de dumneata. Mă vei scăpa de primejdiile dragostei ; cu toate că şi fără dumneata am putut să mă apăr pînă acum, consimt să-ţi fiu recunoscătoare, şi asta mă va face să te iubesc mai tare şi mai îndelung. Şi cu aceasta, scumpul meu cavaler, mă rog lui Dumnezeu să te aibă în buna şi sfînta lui pază.

*Castelul de... 22 octombrie 17***

SCRISOAREA a CXXII-a

Doamna de Rosemonde către preşedinta de Tourvel

Nădăjduiam, scumpa mea fiică, să pot risipi în sfîrşit îngrijorările dumitale ; şi văd dimpotrivă, cu îndurerare, că trebuie să ţi le sporesc. Linişteşte-te totuşi ; nepotul meu nu este în primejdie : nici nu se poate spune că e bolnav într-adevăr. Dar de bună seamă se petrece cu el un lucru extraordinar. Nu înţeleg nimic ; dar am ieşit din camera lui cu un sentiment de tristeţe, poate chiar de spaimă, pe care îmi reproşez că ţi-l împărtăşese, dar de care simt nevoia să-ţi vorbesc. Iată descrierea celor întîmplate : poţi să fii sigură că e fidelă ; căci dacă aş trăi alţi optzeci de ani, tot n-aş uita impresia pe care mi-a făcut-o această jalnică scenă.

Am fost deci azi-dimineaţă la nepotul meu ; l-am găsit scriind, înconjurat de tot felul de hîrtii care păreau să constituie obiectul preocupărilor lui. Era atît de cufundat, încît eram în mijlocul camerii şi el încă nu întorsese capul ca să vadă cine intrase. Îndată ce m-a zărit, am băgat bine de seamă că, ridicîndu-se, se silea să-şi dea feţei o expresie de circumstanţă, şi poate aceasta mi-a atras mai mult atenţia. Era, ce-i drept, fără găteală şi nepudrat ; dar l-am găsit palid şi obosit, mai ales tras la faţă. Privirea lui, pe care o văzusem atît de

vie şi de veselă, era tristă şi abătută ; în sfîrşit, între noi fie vorba, n-aş fi vrut să-l vezi astfel ; căci stîrnea o vie emoţie, foarte nimerită să inspire, după cîte cred, mila aceea duioasă, care e una din cele mai primejdioase mreje ale dragostei.

Cu toate că eram impresionată de ce vedeam, am început totuşi conversaţia ca şi cum n-aş fi văzut nimic. Am vorbit mai întîi despre sănătatea lui şi, fără să-mi spună că ar fi bună, nu mi-a afirmat totuşi nici că ar fi proastă. Atunci m-am plîns de izolarea lui, care părea întrucîtva o manie, şi mă străduiam să dau un ton de glumă micii mele mustrări ; dar el mi-a răspuns pe un ton grav : „E o vină mai mult, o mărturisesc ; dar va fi reparată şi ea o dată cu celelalte". Aerul său, mai mult chiar decît vorbele, mi-a cam curmat veselia, şi m-am grăbit să-i spun că dădea prea multă importanţă unui simplu reproş prietenesc.

Ne-am reluat deci liniştit conversaţia, şi puţin după aceea mi-a spus că, poate curînd, nişte treburi, *cele mai importante treburi din viaţa lui*, îl vor rechema la Paris : dar cum mi-era teamă că ghicesc, scumpa mea, despre ce treabă era vorba şi că începutul acesta m-ar fi silit să primesc o confidenţă pe care nu o doream, nu l-am întrebat nimic, şi m-am mulţumit să-i răspund că mai multă variaţie ar fi folositoare sănătăţii lui. Am mai adăugat că de data aceasta nu voi stărui, căci îmi iubesc prietenii pentru ei înşişi ; la această frază atît de simplă, el, strîngîndu-mi mîinile şi vorbind cu o vehemenţă pe care nu ţi-o pot reda, îmi spuse : „Da, scumpă mătuşă, iubeşte, iubeşte mult pe un nepot care te respectă şi căruia îi eşti dragă : şi, precum spui iubeşte-l pentru el însuşi. Nu te îngrijora de fericirea lui, şi nu tulbura cu vreun regret liniştea veşnică de care nădăjduieşte

să se bucure curînd. Repetă-mi că mă iubeşti, şi că mă vei ierta ; da, mă vei ierta, căci îţi cunosc bunătatea ; dar pot nădăjdui oare aceeaşi indulgenţă de la cei pe care i-am ofensat atît de mult ?" S-a aplecat atunci asupra mea, ca să-mi ascundă, cred, semnele suferinţei lui, pe care vocea lui mi-o arăta fără să vrea.

Mişcată mai mult decît pot să-ţi spun, m-am ridicat repede ; şi fără îndoială a observat spaima mea, căci numaidecît, stăpînindu-se şi mai tare, a adăugat : „Iertaţi-mă, iertaţi-mă, doamnă ; simt că vorbesc fără noimă fără să vreau. Uitaţi vă rog cuvintele mele şi amintiţi-vă numai profundul meu respect. Înainte de a pleca, a mai adăugat, voi veni să vă reînnoiesc omagiul respectului meu." Am avut impresia că această ultimă frază era un semn că trebuia să-mi sfîrşesc vizita : şi într-adevăr am plecat.

Dar cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît ghicesc mai puţin ce a vrut să spună. Ce înseamnă acele treburi, *cele mai mari din viaţa lui?* pentru ce îmi cere iertare ? de unde-i venea această înduioşare involuntară cînd vorbea cu mine ? Mi-am pus aceste întrebări de o mie de ori, fără să pot răspunde. Nu văd măcar ce legătură ar putea avea toate acestea cu dumneata ; totuşi, cum ochii dragostei sînt mai ageri decît cei ai prieteniei, n-am vrut să-ţi ascund nimic din cele ce s-au petrecut între nepotul meu şi mine.

Am întrerupt în patru rînduri această lungă scrisoare, pe care aş face-o şi mai lungă dacă n-ar fi oboseala pe care o simt. Rămîi cu bine, scumpa mea.

Castelul... 25 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXXIII-a

Părintele Anselme către vicontele de Valmont

Am primit, domnule viconte, scrisoarea ce mi-ați făcut cinstea să-mi trimiteți ; și chiar ieri, m-am dus, după dorința dumneavoastră, la persoana în chestiune. I-am expus obiectul și motivele demersului pe care m-ați rugat să-l fac pe lîngă ea. Oricît de neclintită am găsit-o în hotărîrea cuminte pe care o luase la început, cînd i-am arătat că prin refuzul ei risca, poate, să împiedice fericita dumneavoastră înapoiere pe calea cea dreaptă, și să se pună astfel, întrucîtva, de-a curmezișul intențiilor milostive ale Providenței, a consimțit să primească vizita dumneavoastră, cu condiția, însă, că va fi ultima, și m-a însărcinat să vă vestesc că va fi acasă joia viitoare, 28 ale lunii curente. Dacă ziua aceasta nu vă convine, veți avea bunăvoința s-o înștiințați și să-i indicați altă zi. Scrisoarea dumneavoastră va fi primită.

Totuși, domnule viconte, îngăduiți-mi să vă îndemn să nu amînați fără motive temeinice această dată, ca să puteți astfel urma cît mai curînd și cît mai deplin lăudabilele dispoziții pe care mi le mărturisiți. Gîndiți-vă că cine întîrzie să profite de clipa cînd vine harul, riscă poate ca aceasta să-i fie retras ; că dacă bunătatea divină este nemărginită, folosința ei e totuși rînduită de dreptate ; și că poate sosi ceasul cînd Dumnezeul milostivirii se poate preface în Dumnezeul răzbunării.

Dacă veți continua să mă cinstiți cu încrederea dumneavoastră, vă asigur de toată solicitudinea mea, de îndată ce veți căuta-o ; oricît de ocupat aș fi, sarcina mea cea mai importantă va fi totdeauna aceea de a îndeplini datoriile sfintei misiuni căreia m-am devotat cu precădere, iar cea mai frumoasă clipă din viața mea, aceea cînd voi vedea străduințele mele propășind prin binecuvîntarea Atotputernicului. Sărmani păcătoși ce sîntem, noi nu putem nimic prin noi înșine ! Dar Domnul care vă cheamă poate totul ; și tot bunătății Lui vom datora, dumneavoastră dorința neclintită de a vă uni cu El, iar eu mijloacele de a vă călăuzi. Cu ajutorul lui, nădăjduiesc să vă conving curînd că numai sfînta religie poate, chiar și în lumea aceasta, să dea fericirea temeinică și trainică, pe care zadarnic ați căutat-o în amăgirea patimilor omenești.

Am cinstea să fiu, cu respectuoasă considerație etc.

Paris, 23 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXXIV-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Uimirea ce m-a cuprins ieri, doamnă, la vestea pe care am aflat-o, nu m-a făcut să uit satisfacţia pe care v-ar pricinui-o şi dumneavoastră, şi mă grăbesc să v-o împărtăşesc. Domnul de Valmont nu se mai ocupă nici de mine, nici de dragostea lui ; şi nu mai vrea decît să repare printr-o viaţă cucernică greşelile sau mai degrabă rătăcirile din tinereţe. Am fost informată de acest mare eveniment de către părintele Anselme, căruia i-a adresat rugămintea de a-i fi pe viitor călăuză şi de a-i prilejui o întrevedere cu mine, întrevedere al cărei obiect principal socot că este să-mi înapoieze scrisorile pe care le păstrase pînă acum, în ciuda rugăminţilor mele. Fără îndoială, nu pot decît să mă bucur de această fericită schimbare şi să mă felicit dacă, aşa precum spune, am contribuit şi eu cu ceva la aceasta. Dar de ce trebuia oare să-i fiu eu unealta şi s-o plătesc cu liniştea vieţii mele ? Fericirea domnului de Valmont nu se putea înfăptui decît prin nenorocirea mea ? Oh ! îngăduitoarea mea prietenă, iertaţi-mi această tînguire. Ştiu că nu se cuvine să cercetez hotărîrile Domnului : dar în timp ce-L rog fără întrerupere, şi mereu zădarnic,

să-mi dea puterea de a învinge nenorocita mea dragoste, El o revarsă asupra celui care nu i-o ceruse, şi pe mine mă lasă fără ajutor, pradă slăbiciunii mele.

Dar să înăbuşim murmurul acesta vinovat. Nu ştiu oare că fiul risipitor, la întoarcerea lui, a obţinut mai multă dărnicie de la părintele său decît fiul care niciodată nu lipsise de acasă ? Ce drept avem noi de a cere socoteală Celui ce nu ne datorează nimic ? Şi chiar dacă ar fi cu putinţă să avem oarecare drepturi faţă de El, ce ar însemna oare drepturile mele ? Mă voi lăuda oare cu o cuminţenie pe care şi aşa nu o datoresc decît lui Valmont ? El m-a salvat ; să îndrăznesc eu să mă plîng pentru că sufăr din pricina lui ? Nu : îmi vor fi scumpe suferinţele, dacă sînt preţul fericirii sale.. Trebuia, fără îndoială, să se reîntoarcă şi el la Părintele nostru comun. Dumnezeu, care l-a întrupat, nu putea să nu-şi îndrăgească opera. Doar nu crease această fiinţă fermecătoare ca să facă din ea un osîndit al gheenei. Eu singură trebuie să îndur calvarul îndrăzneţei mele nesocotinţe ; nu se cuvenea oare să ştiu că, de vreme ce îmi era oprit să-l iubesc, nu trebuia nici să-mi îngădui să-l văd ?

Greşeala sau nenorocirea mea vin din faptul că prea mult timp am refuzat să admit adevărul acesta. Sînteţi martoră, scumpă şi vrednică prietenă, că mi-am impus acest sacrificiu de îndată ce i-am recunoscut necesitatea, dar pentru ca el să fie deplin, mai trebuia ceva, şi anume, ca domnul de Valmont să nu-l împartă cu mine. Mă credeţi oare că acest gînd e tocmai ce mă frămîntă acum cel mai mult ? Nesuferit orgoliu, care ne alină suferinţele ce îndurăm cu acelea pe care le

pricinuim altora ! Ah ! Voi învinge inima aceasta răzvrătită, o voi deprinde cu umilințele.

Pentru aceasta, mai cu seamă, am consimțit în sfîrșit să primesc, joia viitoare, penibila vizită a domnului de Valmont. Și-l voi auzi chiar pe el spunîndu-mi că nu mai sînt nimic pentru dînsul, că impresia slabă și trecătoare pe care i-o făcusem s-a șters cu desăvîrșire ! Voi vedea privirile lui îndreptîndu-se fără emoție spre mine, în timp ce teama de a o trăda pe a mea mă va face să-mi plec ochii. Scrisorile acelea pe care mi le-a refuzat atîta vreme cu toate cererile mele repetate, le voi obține de la nepăsarea lui ; mi le va restitui ca pe niște obiecte inutile și care nu-l mai interesează ; și mîinile mele tremurătoare primind acest depozit rușinos, vor simți că le este încredințat cu o mînă neșovăitoare și liniștită ! În sfîrșit, îl voi vedea îndepărtîndu-se... îndepărtîndu-se pentru totdeauna, și privirile mele, care-l vor urmări, nu vor vedea pe ale sale întorcîndu-se spre mine !

Am fost așadar hărăzită să îndur atîta umilință ! Ah ! cel puțin să mi-o fac prielnică, lăsînd-o să mă pătrundă cu sentimentul slăbiciunii mele... Da, scrisorile acestea, pe care el nu mai dorește să le păstreze, eu le voi păstra cu sfințenie. Îmi voi impune rușinea să le recitesc în fiecare zi, pînă cînd lacrimile mele le vor fi șters ultimele urme ; iar pe ale lui le voi arde, ca purtătoare ale otrăvii primejdioase ce mi-a corupt sufletul. Oh ! ce-i dragostea, dacă ne face să regretăm pînă și primejdiile la care ne expune și dacă, mai cu seamă, ne putem teme că o simțim chiar și atunci cînd n-o mai inspirăm! Scapă-mă, Doamne, de această patimă funestă, care nu te lasă să alegi decît între rușine și nenorocire, și

adesea chiar le întrunește pe amîndouă ; și fă ca cel puțin prudența să-mi înlocuiască virtutea.

Ce departe e încă ziua ceea de joi ! de ce nu pot să fac chiar acum acest sacrificiu dureros și să uit în același timp și cauza și obiectul ei ! Vizita aceasta mă stingherește ; îmi pare rău că am promis-o. Ce nevoie mai era să mă revadă ? ce mai însemnăm acum unul pentru celălalt ! Dacă m-a jignit, îl iert. Îl felicit chiar că vrea să-și repare greșelile ; îl laud pentru aceasta. Voi face și mai mult, îi voi urma exemplul ; și cum am fost prinsă în mrejele acelorași rătăciri, exemplul său mă va întoarce din rătăcire. Dar dacă are de gînd să fugă de mine, de ce să înceapă prin a mă căuta ? Lucrul cel mai urgent nu-i oare, pentru fiecare din noi, să-l uite pe celălalt ? Ah ! Fără îndoială că da, și de acum încolo asta va fi singura mea grijă.

Dacă-mi îngăduiți, scumpă prietenă, lîngă dumneavoastră voi veni să-mi îndeplinesc această grea sarcină. Dacă voi avea nevoie de ajutor, poate chiar și de consolare, nu vreau să le primesc decît de la dumneavoastră. Numai dumneavoastră știți să mă înțelegeți și să vorbiți inimii mele. Prietenia dumneavoastră prețioasă îmi va umple toată existența. Nimic nu-mi va părea prea greu ca să vă ajut în osteneala pe care veți binevoi să v-o dați. Dumneavoastră vă voi datora liniștea mea, fericirea mea, virtutea mea ; și rodul bunătății dumneavoastră față de mine va fi că m-ați făcut în sfîrșit vrednică de ea.

Cred că scrisoarea aceasta dovedește multă nesocotință ; presupun, cel puțin, după tulburarea ce am simțit-o în timp ce vă scriam. Dacă se vor

găsi în ea unele sentimente de care ar trebui să roșesc, acoperiți-le cu îngduitoarea dumneavoastră prietenie. Mă las cu totul în seama ei. Nu dumneavoastră aş vrea să v-ascund vreuna din pornirile inimii mele.

Vă las cu bine, respectabila mea prietenă. Nădăjduiesc că vă voi vesti curînd ziua sosirii mele.

Paris, 25 octombrie 17''

PARTEA A PATRA

SCRISOAREA a CXXV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Iat-o deci înfrîntă pe femeia aceasta trufaşă care îndrăznise să creadă că ar putea să-mi reziste ! Da, dragă prietenă, e a mea, în întregime a mea ; şi de ieri, mi-a acordat tot ce poate acorda o femeie.

Sînt încă prea aproape de fericirea mea ca s-o pot aprecia : dar sînt uimit de farmecul necunoscut pe care l-am simţit. Să fie oare adevărat că virtutea măreşte preţul unei femei, pînă şi în clipa slăbiciunii sale ? dar să înlăturăm această idee copilărească pe care aş face mai bine s-o pun alături de basmele doicii. Nu întîlnim oare aproape întotdeauna o rezistenţă, mai mult sau mai puţin simulată, la prima victorie ? şi am mai găsit oare în altă parte farmecul de care vorbesc ? Totuşi nu-i nici acela al dragostei ; căci dacă am avut uneori lîngă această femeie uimitoare clipe de slăbiciune care semănau cu această laşă pasiune, totdeauna am ştiut să le înfrîng şi să mă întorc la principiile mele. Chiar dacă scena de ieri m-a dus, după cum cred, puţin mai departe decît socoteam, chiar dacă, la un moment dat, am împărtăşit tulburarea şi beţia pe care le provocam, iluzia aceasta trecătoare acum s-a risipit,

și totuși farmecul persistă. Aș simți chiar, mărturisesc, o plăcere deosebită să mă las în voia lui, dacă nu mi-ar pricinui oarecare îngrijorare. Să fiu oare la vîrsta mea stăpînit, ca un școlar, de un sentiment involuntar și necunoscut? Nu: sînt dator, înainte de toate, să-l combat și să-l lămuresc.

De altminteri, poate i-am și întrezărit cauza! Sau, cel puțin, mă complac în această idee și aș dori să fie adevărată.

În mulțimea de femei pe lîngă care am îndeplinit, pînă azi, rolul și funcțiunea de amant, nu întîlnisem încă nici una care să nu fi avut cel puțin tot atîta poftă să cedeze cîtă aveam și eu s-o hotărăsc să facă aceasta; mă obișnuisem chiar să le spun mironosițe acelora care nu făceau decît jumătate din drum, spre deosebire de atîtea altele a căror apărare provocătoare acoperă într-o foate slabă măsură primele avansuri făcute de ele.

Aici, dimpotrivă, m-am lovit din capul locului de o prejudecată defavorabilă, și întemeiată apoi pe sfaturile și informațiile unei femei dușmănoase, dar clarvăzătoare; de o foarte mare timiditate firească, pe care o întărea o pudoare conștientă; de o înclinare către virtute pe care o călăuzea religia și care număra doi ani de izbîndă; în sfîrșit, de încercări reușite, inspirate de toate aceste motive, și care nu aveau alt scop decît s-o scape de urmăririle mele.

Așadar nu-i vorba, ca în celelalte aventuri ale mele, de o simplă capitulare, mai mult sau mai puțin avantajoasă, și de care ți-e mai ușor să profiți decît să te mîndrești; ci de o victorie desăvîrșită, dobîndită printr-o campanie penibilă și hotărîtă de manevre savante. Nu-i deci de mirare că succesul acesta, datorit numai mie, mi-a devenit cu atît mai prețios; iar sporul de plăcere pe care l-am simțit în izbînda mea, și pe care-l simt încă nu-i decît impresia agreabilă a sentimentului gloriei. Îmi convine s-o cred, deoarece aceasta mă salvează de gîndul umilitor că aș putea depinde oarecum de însăși sclava pe care am subjugat-o, că n-aș fi singurul stăpîn pe întreaga mea fericire și că facultatea de a mă face să mă bucur de ea, cu toată tăria ei, ar fi rezervată unei anumite femei, cu excluderea oricărei alta.

Aceste reflecții pline de bun-simț îmi vor hotărî purtarea în această importantă împrejurare; și poți fi sigură că nu mă voi lăsa atît de înlănțuit încît să nu pot rupe oricînd aceste noi legături, jucîndu-mă, și după plac. Dar îți vorbesc de ruptură; și dumneata ignorezi încă prin ce mijloace am dobîndit dreptul de a vorbi despre așa ceva; citește deci; și constată la ce se expune cumințenia cînd încearcă să vină în ajutorul nebuniei. Studiam cu atîta atenție vorbele mele și răspunsurile pe care le obțineam, încît nădăjduiesc să ți le redau atît pe unele cît și pe celelalte cu o exactitate de care vei fi mulțumită.

Vei vedea din copiile celor două scrisori alăturate[1], ce mijlocitor mi-am ales ca să mă apropii de îngerașul meu, și cîtă rîvnă a depus acest om sfînt ca să ne unească. Dar trebuie să-ți mai spun că aflasem dintr-o scrisoare, interceptată potrivit obiceiului, că teama și mica umilință de a fi părăsită zdruncinaseră puțin prudența austerei mironosițe și-i umpluseră inima și capul cu sentimente și idei care, deși lipsite de bun-simț, nu erau mai puțin interesante. După aceste preliminarii, bune de știut, ieri joi 28, zi dinainte fixată și stabilită de către ingrată, m-am prezentat la

[1] Scrisorile a CXX-a și a CXXIII-a.

ea sub chipul unui sclav timid și pocăit, pentru a pleca sub acela al unui triumfător încununat.

Era șase seara cînd am sosit la frumoasa pustnică, fiindcă de la întoarcerea sa ușa ei rămăsese închisă tuturora. A încercat să se scoale cînd am fost anunțat, dar genunchii care-i tremurau nu-i îngăduiră să rămînă în această poziție; se așeză din nou. Deoarece servitorul care mă introdusese mai avea treabă în apartament, ea manifestă oarecare nervozitate. Petrecurăm acest interval făcîndu-ne politețele obișnuite. Dar ca să nu pierd nimic din timpul acesta ale cărui momente erau toate prețioase, examinam foarte atent încăperea; și chiar de pe atunci, îmi întipăream în ochi teatrul victoriei mele. Aș fi putut alege altul mai confortabil, căci în această cameră se afla și o otomană. Dar am observat că în fața ei era un portret al soțului; și, cu o femeie atît de ciudată, mi-a fost teamă, mărturisesc, ca o singură privire pe care întîmplarea i-ar fi îndreptat-o într-acolo să nu distrugă într-o clipă fructul atîtor străduințe. În sfîrșit, am rămas singuri și am intrat în materie.

După ce am arătat în puține cuvinte că părintele Anselme o informase, de bună seamă, despre motivele vizitei mele, m-am plîns de tratamentul aspru pe care m-a făcut să-l îndur; și am insistat îndeosebi asupra *disprețului* pe care mi l-a arătat. S-a apărat, după cum mă așteptam și cum te-ai fi așteptat și dumneata; mă sprijineam pe lipsa ei de încredere și pe teama pe care o inspirasem; pe fuga scandaloasă care a urmat, refuzul de a răspunde scrisorilor mele, acela chiar de a le primi etc., etc... Deoarece ea începea să se justifice, ceea ce nu i-ar fi fost greu, am crezut cu cale s-o întrerup; și ca să-mi ierte procedeul

meu brusc, l-am îmbrăcat pe dată într-un compliment: „Dacă atîtea farmece, i-am spus, au făcut o atît de adîncă impresie asupra inimii mele, atîtea virtuți nu au impresionat mai puțin sufletul meu. Sedus, fără îndoială, de dorința de a mă apropia de ele, am îndrăznit să mă cred și vrednic de ele. Nu vă învinuiesc că ați socotit altfel; dar mă pedepsesc de eroarea mea". Fiindcă tăcea, încurcată, am continuat: „Am dorit, doamnă, sau să mă justific în ochii dumneavoastră, sau să obțin de la dumneavoastră iertare pentru vina pe care mi-o atribuiți; ca să-mi pot sfîrși astfel în tihnă zilele, cărora nu le mai acord nici un preț, de cînd ați refuzat să le înfrumusețați".

Aici, a încercat totuși să protesteze spunînd; „Datoria nu mi-o îngăduia". Și dificultatea de a-și duce minciuna pînă la capăt, așa cum datoria i-o impunea, nu i-a îngăduit să-și încheie fraza. Am reluat deci cu intonația cea mai caldă. „E așadar adevărat că de mine ați fugit?" „Plecarea mea era necesară." „Și că mă îndepărtați de dumneavoastră?" „Trebuie." Pentru totdeauna?" „E datoria mea." Nu am nevoie să mai spun că în timpul acestui scurt dialog, glasul duioasei mironosițe era înecat și că privirea ei nu se ridica pînă la mine.

Am socotit necesar să însuflețesc puțin lîncezeala acestei scene; astfel, ridicîndu-mă cu un aer înciudat, am spus: „Dîrzenia dumneavoastră mi-o redă pe a mea. Da, doamnă, vom fi despărțiți; mai despărțiți chiar decît socotiți: și vă veți lăuda în voie cu opera dumneavoastră." Puțin surprinsă de acest ton de reproș, a vrut să riposteze. „Hotărîrea pe care ați luat-o, spuse ea..." „Nu e decît rezultatul deznădejdii mele, reluai cu violență. Ați dorit să fiu nenorocit; vă voi dovedi

că aţi izbutit mai mult chiar decît aţi fi vrut." „Doresc fericirea dumneavoastră, răspunse ea." Şi în glasul ei începea să se simtă o emoţie destul de puternică. Aruncîndu-mă atunci la picioarele ei şi cu intonaţia dramatică pe care mi-o ştii am strigat : „Ah ! neînduplecată fiinţă, poate fi pentru mine o fericire pe care să nu o împărtăşeşti ? Unde aş putea-o găsi departe de tine ? Ah! Niciodată ! Niciodată !" Mărturisesc că procedînd astfel, mă bizuiam mult şi pe ajutorul lacrimilor ; dar, fie proastă dispoziţie, fie poate numai din pricina încordării penibile şi neîntrerupte în care mă aflam, mi-a fost cu neputinţă să plîng.

Din fericirîre, mi-am amintit că pentru a stăpîni o femeie orice mijloc este deopotrivă de binevenit ; şi că era de ajuns s-o uimeşti printr-o faptă spectaculoasă, pentru a-i face o impresie adîncă şi favorabilă. Am înlocuit deci sensibilitatea absentă cu teroarea şi, pentru aceasta, schimbînd numai inflexiunea glasului, dar păstrîndu-mi aceeaşi poziţie am urmat : „Da, jur la picioarele tale, să te am sau să mor". Rostind aceste ultime cuvinte, privirile ni se încrucişară. Nu ştiu ce a văzut sau a crezut că vede sfioasa persoană în ochii mei ; dar se ridică speriată, şi fugi din braţele mele care o cuprinseseră. Este adevărat că n-am făcut nimic pentru a o reţine : căci am băgat de seamă de multe ori că scenele de disperare, conduse cu prea multă violenţă, devin repede ridicole de îndată ce se prelungesc, sau nu mai oferă decît soluţii cu adevărat tragice, la care însă eram departe de a voi să recurg. Cu toate acestea, în timp ce fugea de mine, am adăugat cu o voce scăzută şi sinistră, dar astfel ca să mă poată auzi : „Atunci, mai bine moartea !"

M-am ridicat şi, păstînd un moment de tăcere, i-am aruncat ca din întîmplare priviri crunte, care

sub aparenţa rătăcirii lor nu erau mai puţin clarvăzătoare şi atente. Ţinuta nesigură, respiraţia gîfîită, contractarea tuturor muşchilor, braţele tremurătoare şi puţin ridicate totul îmi dovedea îndestul că efectul era acela pe care voisem să-l obţin : dar cum în dragoste nimic nu se rezolvă decît numai foarte de aproape, şi cum încă mai eram departe unul de altul, trebuia înainte de toate să ne apropiem şi, ca să pot face asta, m-am arătat deodată cuprins de o linişte aparentă, potrivită în aşa fel ca să potolească efectele acestei stări violente, fără să-i slăbească impresia.

În chip de tranziţie, i-am spus : „Sînt foarte nenorocit. Am vrut să trăiesc pentru fericirea dumitale şi am tulburat-o. Iată că acum mă devotez liniştii dumitale, şi o tulbur din nou." Apoi, cu un ton grav dar stingherit : „Iartă-mă, doamnă : puţin obişnuit cu furtunile pasiunilor, nu prea ştiu să le stăpînesc elanurile. Dacă am greşit lăsîndu-mă pradă lor, gîndeşte-te cel puţin că e pentru ultima oară. Ah ! linişteşte-te, linişteşte-te, te conjur." Şi, în timp ce vorbeam, mă apropiam de ea pe nesimţite. „Dacă vrei să mă liniştesc, răspunse frumoasa înspăimîntată, linişteşte-te mai întîi dumneata." „Bine ! da, îţi făgăduiesc", i-am spus. Adăugai apoi cu o voce mai stinsă : „Dacă aceasta îmi va cere o mare sforţare, cel puţin nu va fi lungă. Dar, am adăugat îndată cu un aer rătăcit, am venit ca să-ţi înapoiez scrisorile. Te rog, binevoieşte să le iei înapoi. Îmi rămîne de făcut şi această dureroasă jertfă : nu-mi lăsa nimic ce ar putea să-mi slăbească curajul." Şi, scoţînd din buzunar preţiosul pachet, am spus : „Iată acest depozit amăgitor al încredinţărilor prieteniei dumitale ! Mă lega de viaţă, ia-l înapoi. Dai astfel chiar dum-

neata semnalul care trebuie să mă despartă de dumneata pentru totdeauna."

Aici iubita temătoare se lăsă cu totul pradă duioasei sale îngrijorări. „Dar, domnule de Valmont, ce este cu dumneata şi ce vrei să spui ? demersul pe care-l faci astăzi nu-i oare cu voinţa dumitale ? nu e rodul propriilor dumitale reflecţii ? şi nu oare tot ele te-au făcut chiar şi pe dumneata să aprobi hotărîrea necesară pe care mi-o impunea ?" „Da, reluai eu, hotărîrea aceasta a determinat-o pe a mea." „Şi care este ?" „Singura care poate, despărţindu-mă de dumneata, să pună capăt suferinţelor mele." „Bine, dar spune-mi, ce hotărîre ?" Am strîns-o atunci în braţe, fără ca ea să se mai împotrivească ; şi, înţelegînd din această încălcare a convenienţelor cît de mare şi de puternică era emoţia ce-o stăpînea, îi spusei nemaiînfrîngîndu-mi entuziasmul : „Femeie adorabilă, nici nu bănuieşti ce dragoste mi-ai inspirat ! Niciodată nu vei şti cît de mult ai fost adorată, şi că sentimentul acesta mi-a fost mai scump decît viaţa ! Dea Domnul ca toate zilele să-ţi fie norocoase şi liniştite ! şi să se înfrumuseţeze cu toată fericirea pe care mi-ai refuzat-o ! Răsplăteşte cel puţin această sinceră urare cu un regret, cu o lacrimă ; şi fii încredinţată că jertfa mea cea din urmă nu va fi cea mai dureroasă inimii mele. Adio."

Pe cînd vorbeam, simţeam că-i bate inima cu violenţă ; observam cum se schimbă la faţă, vedeam mai ales cum o îneacă lacrimile, care nu curgeau totuşi decît rare şi cu greu. De-abia atunci m-am prefăcut că aş vrea să mă îndepărtez ; dar ea, reţinîndu-mă cu putere, spuse repede : „Nu, ascultă-mă !" „Lasă-mă", răspunsei eu. „Mă vei asculta, vreau să m-asculţi." „Trebuie să fug de dumneata, trebuie !" „Nu !" strigă ea... La acest ultim cuvînt

se aruncă, sau mai degrabă căzu leşinată, în braţele mele. Deoarece încă mă îndoiam de un succes atît de grabnic, am simulat o mare spaimă ; dar aşa speriat cum eram, am condus-o sau am dus-o în braţe spre locul dinainte desemnat să slujească drept cîmp de luptă al gloriei mele ; şi, într-adevăr, nu-şi veni în fire decît după ce fusese prada fericitului învingător.

Pînă aici, scumpă prietenă, vei fi de părere, cred, că metoda mea dă dovadă de o puritate care-ţi va face plăcere ; şi vei vedea că nu m-am depărtat de loc de adevăratele principii ale acestui război, care, după cum am constatat adesea, seamănă atît de mult cu celălalt. Judecă-mă deci ca pe Turenne sau pe Frédéric. Am silit pe inamic să lupte cînd el nu voia decît să tărăgăneze ; prin manevre savante am izbutit să-mi aleg terenul şi dispozitivele, am ştiut să inspir inamicului un sentiment de siguranţă, ca să-l pot ajunge mai uşor în ascunzătoarea sa, am ştiut să-i insuflu teroare, înainte de a da lupta, n-am lăsat nimic la voia întîmplării, decît eventualitatea unui mare avantaj în caz de succes, cu certitudinea unei retrageri onorabile în caz de înfrîngere ; în sfîrşit, n-am angajat acţiunea decît dispunînd de o retragere asigurată, prin care să pot apăra şi păstra tot ce cucerisem mai înainte. Cred că e tot ce aveam de făcut ; dar acum mă tem că m-am moleşit ca şi Hanibal în deliciile de la Capua. Iată ce s-a petrecut pe urmă.

Mă aşteptam ca un eveniment atît de mare să nu se petreacă fără lacrimile şi disperarea de rigoare ; şi dacă am remarcat la început ceva mai multă ruşine şi un fel de reculegere, le-am atribuit şi pe una şi pe cealaltă apucăturilor ei de mironosiţă ; şi, fără să-mi bat capul cu aceste mici diferenţe, pe care le credeam cu totul locale, am urmat pur şi

simplu calea cea mare a consolărilor, convins fiind că, aşa cum se-ntîmplă de obicei, senzaţiile vor ajuta sentimentul, şi că o singură acţiune va face mai mult decît toate demersurile, pe care totuşi nu le-am neglijat. Dar am întîmpinat o rezistenţă cu adevărat înspăimîntoare, nu atît prin excesul ei, cît prin forma sub care se prezenta.

Închipuieşte-ţi o femeie stînd jos, într-o imobilitate rigidă şi cu expresia chipului înţepenită; avînd aerul că nu se gîndeşte la nimic, că nici nu ascultă, nici nu aude; ai cărei ochi ficşi lăsau să curgă fără sforţare şiroaie de lacrimi. Astfel arăta doamna de Tourvel în timp ce-i vorbeam; dar dacă încercam să-i atrag atenţia asupra mea printr-o dezmierdare, prin gestul cel mai nevinovat, această aparentă apatie era numaidecît urmată de groază, de sufocare, de zvîrcoliri, de suspine şi din cînd în cînd de cîte un strigăt, dar de nici un cuvînt articulat.

Aceste crize se repetară de mai multe ori, şi din ce în ce mai puternice; ultima a fost chiar atît de violentă, încît m-a descurajat cu desăvîrşire şi m-am temut o clipă că am repurtat o victorie inutilă. Am recurs la obişnuitele locuri comune; printre care se afla şi acesta: „Eşti atît de disperată pentru că ai făcut fericirea mea?" La cuvîntul acesta, femeia adorabilă se întoarse către mine; şi chipul ei, deşi încă puţin rătăcit, îşi recăpătase totuşi expresia îngerească. „Fericirea dumitale?" îmi spuse. Îmi ghiceşti răspunsul. „Eşti aşadar fericit?" Mi-am reînnoit protestările. „Fericit prin mine!" Am adăugat laudele şi vorbele drăgăstoase. În timp ce vorbeam, tot trupul ei se înmlădia; recăzu cu moliciune, rezemată de fotoliu; şi lăsîndu-mi o mînă pe care îndrăznisem s-o iau spuse: „Simt că acest gînd mă consolează şi mă uşurează".

Îţi dai seama că odată găsit făgaşul nu l-am mai părăsit; era cu adevărat cel bun, şi poate singurul. Astfel, cînd am încercat un al doilea succes, am întîmpinat la început oarecare rezistenţă, şi ceea ce se petrecuse mai înainte mă făcea circumspect; dar invocînd în ajutorul meu aceeaşi idee a fericirii mele, am simţit pe dată efectele ei favorabile: „Ai dreptate, îmi spuse duioasa persoană; nu mai pot îndura viaţa decît în măsura în care va servi să te facă fericit. Mă consacru în întregime acestui ţel: din acest moment voi fi a ta şi nu vei mai întîmpina din partea mea nici refuz, nici regrete." Cu această candoare naivă sau sublimă mi-a sporit fericirea, împărtăşind-o. Beţia a fost totală şi reciprocă; şi pentru prima oară a mea a supravieţuit plăcerii. N-am plecat din braţele ei decît ca să-i cad la picioare şi să-i jur o dragoste veşnică; şi trebuie să-ţi mărturisesc totul: credeam tot ce spuneam. În sfîrşit, chiar după ce ne-am despărţit, gîndul ei nu mă părăsea, şi a trebuit să fac sforţări ca să mi-l pot îndrepta în altă parte.

Ah! de ce nu eşti aici ca să cumpăneşti măcar farmecul acţiunii cu acela al recompensei? Dar nu pierd nimic aşteptînd, nu-i aşa? şi nădăjduiesc că pot să consider ca stabilită între noi fericita combinaţie pe care ţi-am propus-o în ultima mea scrisoare. După cum vezi, mă ţin de cuvînt şi, după cum ţi-am făgăduit, treburile mele vor fi destul de înaintate ca să pot să-ţi dau o parte din timpul meu. Grăbeşte-te deci să-l expediezi pe moliul acela de Belleroche şi lasă-l în pace pe dulceagul de Danceny, ca să nu te mai ocupi decît de mine.

Dar ce poţi face oare acolo la ţară, că nici măcar nu-mi răspunzi? Nu ştii ce poftă aş avea să te cert! Dar fericirea te face îngăduitor. Şi apoi, nu uit că, rînduindu-mă printre pretendenţii la dra-

gostea dumitale, trebuie să mă supun iar micilor dumitale fantezii. Ia aminte totuşi că noul amant nu vrea să piardă nimic din vechile drepturi ale prietenului.

Rămîi cu bine, ca pe vremuri... *Da, te las cu bine, îngerul meu ! îţi trimit toate sărutările dragostei.*

P.S. Ştii că Prévan, după luna lui de închisoare, a fost silit să-şi părăsească regimentul ? Astăzi, vestea aceasta s-a răspîndit în tot Parisul. Într-adevăr, iată-l crunt pedepsit pentru o vină pe care n-a avut-o, şi succesul dumitale este desăvîrşit !

*Paris, 29 octombrie 17***

SCRISOAREA a CXXVI-a

Doamna de Rosemonde către preşedinta de Tourvel

Ţi-aş fi răspuns mai curînd, scumpa mea copilă, dacă oboseala pricinuită de ultima mea scrisoare nu mi-ar fi redeşteptat durerile ; astfel încît în ultimele zile nici nu m-am mai putut folosi de braţul meu. Doream să-ţi mulţumesc cît mai grabnic pentru veştile bune ce mi-ai dat cu privire la nepotul meu şi nu mai puţin să te felicit sincer şi pe dumneata. Cu drept cuvînt, sîntem siliţi să recunoaştem aici mîna Providenţei care, atingînd pe una, l-a salvat de asemenea şi pe celălalt. Da, draga mea, Dumnezeu, care nu voia decît să te încerce, te-a sprijinit în clipa în care puterile îţi erau sleite ; şi în pofida cîrtelilor dumitale, ar trebui mai degrabă să-i aduci laude. Îmi dau bine seama că ţi-ar fi plăcut ca hotărîrea aceasta să o fi luat mai întîi dumneata, şi că aceea a lui Valmont să-i fi fost doar urmarea ; în felul acesta, parcă, drepturile sexului nostru ar fi fost, omeneşte vorbind, mai bine păstrate, şi noi nu vrem să pierdem nici unul ! Dar ce înseamnă considerentele acestea uşuratece, pe lîngă ţelurile importante ce au fost împlinite ? Cel ce scapă dintr-un naufragiu se plînge oare că nu şi-a putut alege mijloacele ?

În curînd vei afla, copila mea, că suferințele de care te temi se vor alina de la sine ; și chiar dacă ele ar trebui să stăruiască mereu tot atît de mari, îți vei da seama că vor fi mai ușor de îndurat decît remușcările crimei și disprețul de tine însăți. Degeaba ți-aș fi vorbit mai înainte cu această aparentă severitate : dragostea este un sentiment de sine stătător, pe care prudența poate să-l evite, dar nu să-l înfrîngă ; și care din moment ce s-a născut, nu mai moare decît de propria lui moarte, sau din lipsă totală de speranță. Cazul acesta din urmă, în care te afli, îmi dă curajul și dreptul să-ți spun părerea mea fără înconjur. E crud să sperii pe un bolnav fără speranțe și căruia nu-i mai putem da decît consolări și leacuri amăgitoare : dar e cuminte să lămurești pe un convalescent în privința primejdiilor care-l amenințau, pentru a-i inspira prudența de care are nevoie și supunerea la sfaturile care pot încă să-i fie necesare.

Deoarece m-ai ales să-ți fiu medic, îți vorbesc în această calitate, și-ți spun că micile neplăceri pe care le simți acum, și care poate cer anumite leacuri, nu înseamnă nimic în comparație cu îngrozitoarea boală de a cărei vindecare iată-te acum sigură. Și apoi, fiind prietena dumitale, îmi voi îngădui, ca prietenă a unei femei rezonabile și virtuoase, să adaug că pasiunea aceasta care te subjugase, atît de nenorocită prin ea însăși, era și mai nenorocită prin obiectul ei. Dacă trebuie să cred ce mi se spune, nepotul meu, pe care mărturisesc că-l iubesc poate cu slăbiciune, și care întrunește într-adevăr multe calități vrednice de laudă și mult farmec, nu e totuși nici lipsit de primejdie pentru femei, nici cu totul nevinovat față de ele, și-i place deopotrivă și să le seducă și să

le piardă. Sînt sigură că l-ai fi convertit. Nici o femeie, fără îndoială, nu ar fi fost vreodată mai vrednică de asemenea faptă : dar atîtea altele și-au făcut iluzii, a căror speranță a fost înșelată, încît prefer să te știu scutită de această eventualitate.

Gîndește-te acum, draga mea, că în locul atîtor primejdii de care erai amenințată, vei avea, pe lîngă împăcarea conștiinței și propria dumitale liniște, satisfacția de a fi fost principala cauză a fericitei întoarceri a lui Valmont pe calea cea bună. Eu, cel puțin, nu mă îndoiesc că faptul acesta, în mare parte, e opera curajoasei dumitale rezistențe și că o clipă de slăbiciune din partea dumitale l-ar fi lăsat poate pe nepotul meu într-o veșnică rătăcire. Îmi place să gîndesc astfel și doresc ca și dumneata să gîndești la fel ; vei afla într-asta primele dumitale consolări iar eu noi temeiuri de a te iubi și mai mult.

Te aștept aici, pe curînd, drăguța mea fată, așa după cum mă vestești. Vino să-ți regăsești liniștea și fericirea pe aceleași locuri pe unde le-ai pierdut ; vino mai ales să te bucuri, alături de duioasa dumitale mamă, că ți-ai ținut atît de bine cuvîntul pe care i l-ai dat, de-a nu face nimic nevrednic de dumneata și de ea !

*Castelul... 30 octombrie 17***

SCRISOAREA a CXXVII-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Dacă n-am răspuns, viconte, scrisorii dumitale din ziua de 19, nu e din pricină că nu aş fi avut timp: ci pur şi simplu din pricină că scrisoarea m-a indispus şi am socotit că este lipsită de bun-simţ. Am crezut deci că ce aveam mai bun de făcut era s-o dau uitării; dar fiindcă revii asupra ei şi pari să ţii la ideile cuprinse în ea, şi fiindcă iei tăcerea mea drept o consimţire, trebuie să-ţi spun limpede părerea mea.

Am putut avea uneori pretenţia să înlocuiesc eu singură un întreg serai; dar niciodată nu mi-a trecut prin cap să fac parte din el. Credeam că ştii acest lucru. Cel puţin acum cînd nu-l mai poţi ignora, îţi vei da uşor seama cît de ridicolă a trebuit să-mi pară propunerea dumitale. Da, eu! să-mi sacrific o preferinţă, şi încă o preferinţă nouă, ca să mă ocup de dumneata? Şi ca să mă ocup în ce fel de dumneata? aşteptînd ca o sclavă supusă rîndul meu la sublimele favoruri ale *Înălţimii-Voastre*. De exemplu, atunci cînd vei dori să înlocuieşti o clipă acel *farmec necunoscut*, pe care *numai adorabila, divina* doamnă de Tourvel te-a făcut să-l resimţi, sau cînd te vei teme să compromiţi faţă de *atrăgătoarea Cécile* ideea superioară pe care eşti încîntat că ea o păstrează despre dumneata; coborîndu-te atunci pînă la mine, vei porni în căutarea unor plăceri mai puţin intense, ce-i drept, dar fără consecinţe; şi nepreţuitele dumitale amabilităţi, deşi cam rare, vor trebui să prisosească fericirii mele!

Fireşte, ai o bună părere despre dumneata: dar, pe cît se pare, nici eu nu prea dau dovadă de modestie; şi oricît m-aş privi în oglindă, nu mă văd chiar atît de decăzută. E poate un cusur al meu, dar te previn că mai am şi altele.

Am mai cu seamă pe acela de a crede că *şcolarul, dulceagul* acela de Danceny, cu gîndul numai la mine, jertfindu-mi, fără să-şi facă dintr-asta vreun merit, cea dintîi pasiune a lui mai înainte chiar de a o fi împlinit, şi iubindu-mă, în sfîrşit, cum se iubeşte la vîrsta lui, ar putea, în ciuda celor douăzeci de ani ai lui, să contribuie cu mai mult succes decît dumneata la fericirea şi la plăcerile mele. Îmi îngădui chiar să adaug că dacă mi-ar trece prin gînd să-i dau un adjunct, acela n-ai fi dumneata, cel puţin deocamdată.

Şi de ce, mă rog? mă vei întreba. Mai întîi, s-ar putea foarte bine să nu am nici un motiv, deoarece capriciul care m-ar face să te prefer pe dumneata poate tot atît de bine să mă facă să te înlătur. Din politeţe, vreau totuşi să-ţi expun motivele mele. Mi se pare că asta te-ar sili să-mi faci prea multe sacrificii, iar eu, în loc să-ţi fiu recunoscătoare, cum de bună seamă te-ai aştepta, aş fi în stare să cred că tot dumneata îmi datorezi recunoştinţă! Vezi, aşadar, că fiind atît de departe unul de celălalt prin felul nostru de a judeca, nu ne putem apropia nici într-un chip; şi mă tem că-mi va trebui mult timp, chiar foarte mult, pînă să-mi schimb părerile. Cînd mă voi fi îndreptat, îţi făgăduiesc

să te anunţ. Pînă atunci, crede-mă, descurcă-te cum ştii şi păstrează-ţi sărutările : slavă Domnului, ai ce face cu ele !...

Mă laşi cu bine, ca altădată, spui ? Dar altădată mi se pare că făceai mai mult caz de mine; nu mă destinaseşi cu totul rolurilor de mîna a treia ; şi, mai ales, binevoiai să aştepţi ca eu să spun da, înainte de a fi sigur de consimţămîntul meu. Nu te supăra dacă în loc să-ţi spun şi eu „rămîi cu bine", ca pe vremuri, îţi spun „rămîi cu bine, ca acuma".

Sluga dumitale, domnule viconte.

*Castelul... 31 octombrie 17'**

SCRISOAREA a CXXVIII-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Am primit abia ieri, doamnă, răspunsul dumneavoastră sosit prea tîrziu. M-ar fi ucis pe loc, dacă aş mai fi putut dispune de viaţa mea: dar altcineva a pus stăpînire pe ea ; şi acela este domnul de Valmont. Vedeţi că nu vă ascund nimic. Şi dacă nu mă veţi mai găsi vrednică de prietenia dumneavoastră, mi-e mai puţin teamă s-o pierd decît s-o înşel. Tot ce pot să vă spun este că, silită de către domnul de Valmont să aleg între moartea şi fericirea lui, m-am hotărît pentru aceasta din urmă. Nici nu mă laud, nici nu mă acuz : spun numai ceea ce este.

Vă veţi da lesne seama acum ce impresie a trebuit să-mi facă scrisoarea dumneavoastră şi adevărurile severe pe care le conţine. Să nu credeţi, totuşi, că a putut să-mi stîrnească vreun regret, sau că ar putea vreodată să mă facă să-mi schimb sentimentele sau purtarea. Asta nu înseamnă că nu am momente îngrozitoare : dar cînd inima mi-e mai sfîşiată, cînd mi-e teamă că n-o să-mi mai pot îndura chinurile, îmi spun : „Valmont e fericit". Şi totul dispare în faţa acestui gînd, sau mai degrabă totul se preface în bucurie.

Aşadar, m-am consacrat nepotului dumneavoastră ; pentru el mi-am pierdut sufletul. El a devenit centrul tuturor gîndurilor, tuturor sentimentelor şi faptelor mele. Atîta timp cît viaţa mea va folosi fericirii lui, îmi va fi preţioasă şi mie şi mă voi gîndi că am avut noroc. Dacă, într-o bună zi, el îşi va schimba părerea... nu va auzi de la mine nici plîngeri, nici reproşuri. Am îndrăznit de pe acum să-mi îndrept ochii asupra acestui moment fatal şi hotărîrea mea e luată.

Vedeţi deci cît de puţin poate să mă atingă teama pe care păreţi s-o aveţi că într-o zi domnul de Valmont ar voi să mă piardă; ca să facă acest lucru va trebui să nu mă mai iubească ; cum s-ar putea atunci să-mi mai pese de nişte reproşuri zadarnice, pe care nu le voi mai auzi ? Numai el va fi judecătorul meu. Cum nu voi fi trăit decît pentru el, în el îmi voi adînci amintirile ; şi dacă va fi nevoit să recunoască că l-am iubit, voi fi pe deplin dezvinovăţită.

Iată, doamnă, mi-am deschis inima ca să citiţi în ea. Am preferat nenorocirea de a pierde stima dumneavoastră prin sinceritatea mea, aceleia de a mă arăta nevrednică de ea printr-o minciună înjositoare. Mi s-a părut că datorez această desăvîrşită încredere bunăvoinţei ce mi-aţi arătat pînă acum. A mai adăuga un cuvînt v-ar putea da de bănuit că am trufia de a mă mai bizui încă pe ea, cînd, dimpotrivă, mă pedepsesc singură încetînd de-a o mai pretinde.

Rămîn, cu tot respectul, doamnă, a dumneavoastră umilă şi preasupusă slugă.

Paris, 1 noiembrie 17..

SCRISOAREA a CXXIX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Spune-mi, scumpa mea, de unde-ţi vine tonul acesta acru şi zeflemitor pe care-l foloseşti în ultima dumitale scrisoare ? Ce crimă am săvîrşit, pe cît se pare fără să-mi dau seama, şi care te-a supărat atît de mult ? Îmi reproşezi că am avut aerul de a fi sigur de consimţămîntul dumitale, mai înainte chiar de a-l fi obţinut : dar credeam că ceea ce putea părea în ochii lumii o îndrăzneală, între noi nu putea fi socotit decît drept o dovadă de încredere. Şi de cînd, mă rog, acest sentiment dăunează prieteniei sau dragostei ? Contopind speranţa cu dorinţa, n-am făcut decît să cedez îndemnului firesc care ne face să vrem totdeauna locul cel mai aproape de fericirea pe care o căutăm ; şi ai luat drept un rezultat al trufiei ceea ce nu era decît efectul zelului meu. Ştiu prea bine că uzanţele au introdus în cazul acesta o îndoială cuviincioasă : dar ştii de asemenea şi dumneata că asta nu-i decît o formulă, un simplu protocol ; şi mi se pare că eram îndreptăţit să cred că aceste mici precauţiuni nu mai aveau ce căuta între noi.

Mi se pare chiar că purtarea aceasta sinceră şi liberă, cînd se bazează pe o veche legătură, e preferabilă unor serbede complimente care strică ade-

seă tot hazul dragostei. De altminteri, poate că preţul pe care-l atribui eu la toate astea nu provine decît de la acela pe care-l leg de fericirea ce-mi le aminteşte : tocmai de aceea, însă, mi-ar fi şi mai penibil să văd că dumneata socoteşti altfel.

Iată, totuşi, singura mea vină : căci nu-mi închipui că te-ai putut gîndi serios că există o singură femeie pe lume pe care s-o consider preferabilă dumitale ; şi încă şi mai puţin că am putut să te preţuiesc în felul jignitor cum te prefaci a crede. Te-ai cercetat sub raportul acesta, îmi spui, şi nu te-ai găsit chiar atît de decăzută. Cred şi eu, şi asta dovedeşte doar că oglinda dumitale e bună. Dar n-ai fi putut trage mai uşor şi mai pe bună dreptate concluzia că, desigur, nu te socoteam astfel nici eu ?

Caut zadarnic o cauză acestei ciudate idei. Am totuşi impresia că mai mult sau mai puţin provine din pricina laudelor pe care mi-am îngăduit să le aduc altor femei. Deduc asta cel puţin din felul insistent în care scoţi în evidenţă epitetele de *adorabilă*, de *îngerească*, de *atrăgătoare*, pe care le-am folosit vorbindu-ţi de doamna de Tourvel sau de tînăra Volanges. Dar nu ştii oare că aceste cuvinte, spuse mai mult la întîmplare decît în mod cugetat, exprimă nu atît importanţa pe care i-o dai persoanei cît starea în care te afli cînd vorbeşti despre ea ? Şi dacă, totuşi, chiar în clipa cînd eram atît de impresionat de una sau de cealaltă, te doream tot atît de mult şi pe dumneata, dacă îţi acordam chiar o preferinţă evidentă faţă de amîndouă, de vreme ce nu puteam reînnoi vechea noastră legătură decît în dauna celorlalte două, nu cred că ar fi într-asta vreun motiv de reproş.

Nu mi-ar veni mai greu să mă justific în privinţa *farmecului necunoscut*, care de asemenea pare să te fi iritat puţin : în primul rînd, prin faptul că e necunoscut, nu urmează neapărat că e şi mai puternic ! Ei ! cine ar putea să te întreacă în arta de a face ca plăcerile încîntătoare pe care le oferi să pară totdeauna noi şi tot mai vii? Voiam să spun doar că farmecul acela era de un fel pe care nu-l încercasem încă ; dar aceasta nu însemnă că-i acordam întîietatea ; şi adăugasem, ceea ce îţi repet şi acum, că oricare ar fi el, voi şti să-l combat şi să-l înfrîng. Aş face-o cu şi mai multă rîvnă dacă aş putea vedea într-asta un omagiu la adresa dumitale.

Cît despre mica Cécile, mi se pare de prisos să-ţi mai vorbesc de ea. Cred că n-ai uitat că numai la cererea dumitale am început să mă ocup de copila aceasta, iar acum, ca să mă descotorosesc de ea, nu aştept decît ordinul dumitale. Într-adevăr, i-am apreciat nevinovăţia şi frăgezimea ; am putut chiar să cred la un moment dat că e atrăgătoare, deoarece totdeauna te complaci întrucîtva în ceea ce consideri că este opera ta : dar, desigur, fata aceasta nu are în nici o privinţă destule calităţi ca să reţină atenţia cuiva.

Şi acum, draga mea prietenă, fac apel la sentimentul dumitale de dreptate, la primele atenţii pe care le-ai avut faţă de mine, la lunga şi desăvîrşita noastră prietenie, la deplina încredere care de atunci ne-a unit : am meritat oare tonul acela aspru cu care-mi vorbeşti ? Ce uşor m-ai putea despăgubi, numai să vrei ! Spune numai o vorbă şi vei vedea dacă toate farmecele şi atracţiile din lume mă vor mai reţine aici, nu o zi, dar nici măcar un

minut. Voi zbura la picioarele dumitale ca să-ţi dovedesc de o mie de ori şi în mii de chipuri că eşti, că vei fi totdeauna, adevărata stăpînă a inimii mele.

Rămîi cu bine, scumpa mea; aştept răspunsul dumitale cu mare nerăbdare.

Paris, 3 noiembrie 17..

SCRISOAREA a CXXX-a

Doamna de Rosemonde către preşedinta de Tourvel

Şi de ce oare, drăguţa mea, nu mai vrei să fii fata mea? De ce vrei parcă să mă înştiinţezi că orice crespondenţă va înceta între noi? Ca să mă pedepseşti oare că nu am ghicit ceea ce nu părea de loc verosimil? Sau poate crezi că am vrut cu tot dinadinsul să te mîhnesc? Nu, îţi cunosc prea bine inima ca să pot crede că ea gîndeşte astfel despre mine. De aceea, supărarea pe care mi-a pricinuit-o scrisoarea dumitale se referă mai puţin la mine decît la dumneata.

O! tînăra mea prietenă! ţi-o spun cu durere; prea eşti vrednică de a fi iubită ca să te poată face fericită vreodată dragostea. Ce femeie delicată şi sensibilă nu şi-a găsit nenorocirea în sentimentul acesta care îi făgăduia atîta fericire! Ştiu ei oare bărbaţii să aprecieze pe femeia pe care o posedă?

Acesta nu înseamnă că mulţi dintre ei nu ar fi corecţi în felul lor de a se purta şi statornici în afecţiunea lor: dar, chiar dintre aceştia, ce puţini sînt aceia care ştiu să fie la unison cu inima noastră! Să nu crezi, draga mea copilă, că dragostea lor se aseamănă cu a noastră. Cunosc şi ei acelaşi delir; adesea chiar pun mai multă patimă decît noi; dar nu cunosc afecţiunea aceea plină de în-

grijorare, solicitudinea delicată care dă naştere la atenţii duioase şi continui, a căror singură ţintă este fiinţa iubită. Bărbatul se bucură de fericirea pe care o simte, pe cînd femeia de aceea pe care o procură. Deosebirea aceasta atît de esenţială, dar atît de puţin luată în seamă, influenţează totuşi într-un fel foarte evident întreaga lor purtare şi a unuia şi a celuilalt. Bucuria unuia vine de la împlinirea dorinţelor, a celuilalt de la trezirea lor. A plăcea nu este pentru el decît un miloc de succes, în vreme ce pentru ea e însuşi succesul. Şi cochetăria, atît de adesea reproşată femeilor, nu e decît o exagerare a acestui fel de a simţi, şi tocmai prin aceea dovedindu-i existenţa. În sfîrşit, atracţia aceea exclusivă care caracterizează cu deosebire dragostea, la bărbat nu e decît o preferinţă slujind cel mult să mărească plăcerea, pe care alt obiect ar slăbi-o poate, dar n-ar distruge-o ; în vreme ce la femei ea este un sentiment adînc care nu numai că anihilează orice dorinţă străină, dar care, mai puternic decît înclinaţiile firii, iese de sub stăpînirea acestora şi nu le mai îngăduie să simtă decît repulsie şi dezgust chiar şi acolo unde ne-am putea aştepta la voluptate.

Şi să nu crezi, cumva, că unele excepţii, mai mult sau mai puţin numeroase şi care s-ar putea cita, pot să infirme aceste adevăruri generale ! Ele au drept sprijin opinia publică şi acesta numai pentru bărbaţi a deosebit infidelitatea de nestatornice : distincţie de care ei se mîndresc, în loc să se ruşineze şi care, în ce priveşte sexul nostru, nu a fost adoptată vreodată decît de acele femei depravate, care sînt ruşinea lui, şi cărora orice mijloc le pare bun dacă le poate scăpa de sentimentul penibil al josniciei lor.

Am crezut, scumpa mea, că reflecţiile acestea ţi-ar putea fi de folos ca să le opui ideilor himerice ale unei fericiri perfecte, cu care dragostea mai totdeauna amăgeşte imaginaţia noastră : speranţă înşelătoare, la care ţii chiar şi atunci cînd te vezi silit s-o părăseşti, şi a cărei pierdere întărîtă şi înmulţeşte supărările, şi altminteri prea reale, inerente unei pasiuni puternice ! Sarcina aceasta de a-ţi alina suferinţele sau de a face să le scadă numărul este singura pe care doresc, pe care pot s-o îndeplinesc în momentul acesta. În bolile fără de leac, sfaturile nu pot privi decît regimul. Tot ce-ţi cer e să-ţi aminteşti că a compătimi un bolnav nu înseamnă a-l dojeni. Ce sîntem noi oare, ca să ne dojenim unii pe alţii ? Să lăsăm dreptul de a judeca numai aceluia care poate citi în sufletele noastre ; şi îndrăznesc chiar să cred că în ochii lui părinteşti un număr mare de virtuţi poate răscumpăra o slăbiciune.

Te conjur însă, scumpa mea prietenă, păzeşte-te mai cu seamă de acele hotărîri violente, care dau dovadă mai puţin de tărie decît de totală descurajare : nu uita că făcînd pe altul posesorul existenţei dumitale, ca să întrebuinţez expresia de care te slujeşti, nu poţi totuşi păgubi pe prietenii vechi de drepturile pe care le aveau dinainte şi pe care nu vor înceta niciodată să le revendice.

Rămîi cu bine, fiica mea scumpă ; gîndeşte-te uneori la iubitoarea dumitale mamă şi fii încredinţată că totdeauna şi mai presus de orice vei rămîne în gîndurile mele cele mai scumpe.

*Castelul de... 4 noiembrie 17***

SCRISOAREA a CXXXI-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

De minune, viconte, de data aceasta sînt mai mulţumită de dumneata decît data trecută ; dar acum, să vorbim prieteneşte, şi sper să te conving că, atît pentru dumneata cît şi pentru mine, aranjamentul pe care îl doreşti ar fi o adevărată nebunie.

N-ai remarcat pînă acum că plăcerea, care este fără îndoială singurul mobil al unirii celor două sexe, nu e totuşi suficientă ca să stabilească o legătură între ele? şi că, dacă este precedată de dorinţa care apropie, nu-i mai puţin urmată de dezgustul care respinge ? E o lege a naturii pe care numai dragostea poate s-o schimbe ; şi dragostea, poţi oare s-o ai cînd doreşti? totuşi ai totdeauna nevoie de ea : şi aceasta ne-ar pune într-adevăr într-o mare încurcătură, dacă n-am fi băgat de seamă, din fericire, că e de ajuns să existe numai dintr-o parte. Dificultatea s-a redus astfel la jumătate, şi chiar fără mare pierdere ; într-adevăr, unul se bucură de fericirea de a iubi, iar celălalt de aceea de a plăcea, mai puţin vie, ce-i drept, dar căreia i se adaugă plăcerea de a înşela, ceea ce realizează echilibrul ; şi totul se aranjează.

Dar spune-mi viconte, care din noi doi îşi va lua sarcina să înşele pe celălalt ? Cunoşti povestea celor doi pungaşi care s-au recunoscut în timp ce jucau : Nu izbutim nimic unul contra celuilalt, au spus ei, să plătim cărţile pe din două ; şi n-au mai jucat împreună. Să urmăm, crede-mă, acest înţelept exemplu şi să nu pierdem împreună un timp pe care l-am putea atît de bine folosi în altă parte.

Ca să-ţi dovedesc că interesul dumitale mă călăuzeşte tot atîta cît şi al meu şi că nu mă las mînată nici de resentiment, nici de capricii, nu-ţi refuz preţul stabilit între noi : îmi dau perfect de bine seama că pentru o singură seară avem cu prisosinţă tot ce ne trebuie ; şi nu mă îndoiesc că vom şti să o înfrumuseţăm destul ca să nu-i vedem sfîrşitul decît cu regret. Dar să nu uităm că acest regret e necesar fericirii ; şi oricît ar fi de dulce iluzia noastră, să nu credem că ar putea fi şi durabilă.

După cum vezi, mă execut la rîndul meu, şi chiar înainte de a te fi achitat faţă de mine : fiindcă trebuia să am prima scrisoare a divinei mironosiţe ; şi totuşi, fie din pricină că ţii încă la ea, fie că ai uitat condiţiile unei tocmeli care te interesează poate mai puţin decît ai vrea să mă laşi să cred, nu am primit nimic, absolut nimic. Cu toate acestea, ori mă înşel, ori duioasa evlavioasă trebuie să scrie mult : căci ce poate face cînd e singură ? De bună seamă că nu-i trece prin minte să se distreze. Dacă aş vrea, aş putea prin urmare să-ţi fac cîteva reproşuri ; dar le trec sub tăcere ca despăgubire pentru harţagul de care poate că am dat dovadă în ultima mea scrisoare.

Acum, viconte, nu-mi rămîne decît să-ţi fac o rugăminte, şi ea te priveşte deopotrivă pe dumneata ca şi pe mine : să amînăm clipa aceea pe care

poate o doresc cît şi dumneata, dar care, pe cît îmi pare, ar trebui amînată pînă la înapoierea mea la oraş. Pe de o parte, aici nu am avea libertatea necesară, iar pe de alta, m-ar expune la unele riscuri: i-ar fi de ajuns un pic de gelozie nefericitului aceluia de Belleroche, de care acum nu mă mai leagă decît un fir de aţă, ca să se simtă şi mai prins de mine. De pe acum dragostea mea îi cere sforţări peste puterile lui; încît, acum pun tot atîta prudenţă cîtă răutate în dezmierdările cu care îl copleşesc. Dar, totodată, îţi dai seama că acesta nu ar fi un sacrificiu vrednic de dumneata! O infidelitate reciprocă ar avea mult mai mult farmec.

Ştii că uneori îmi pare chiar rău că am ajuns să ne vedem reduşi la astfel de expediente. În vremea cînd ne iubeam, căci cred că ne-am iubit, eram fericită; iar dumneata, viconte!... Dar de ce să ne mai gîndim la o fericire care nu se mai poate întoarce? Nu, orice ai spune, nu se mai poate întoarce. Mai întîi, pentru că ţi-aş cere sacrificii pe care desigur nu ai putea sau nu ai vrea să mi le faci şi pe care, de altminteri, s-ar putea prea bine să nu le merit, şi apoi, cum să te reţin? O! nu, nu, nici nu vreau să mă gîndesc la aşa ceva: şi, în ciuda plăcerii pe care o simt în momentul acesta scriindu-ţi, prefer să te părăsesc brusc.

Cu bine, viconte.

*Castelul... 6 noiembrie 17***

SCRISOAREA a CXXXII-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Pătrunsă, doamnă, de bunătatea ce-mi arătaţi, m-aş lăsa în voia ei cu totul, dacă nu m-ar reţine, întrucîtva, teama de a o profana, acceptînd-o. De ce trebuie oare, atunci cînd ea mi-e atît de preţioasă, să simt totodată că nu mai sînt vrednică de ea? Ah! voi îndrăzni cel puţin să vă arăt recunoştinţa mea; voi admira mai ales acea virtute îngăduitoare care nu află slăbiciunile noastre decît ca să le compătimească şi al cărei farmec puternic mai poate stăpîni într-un fel atît de blînd şi de temeinic inimile, chiar cînd ele cunosc farmecul dragostei.

Dar merit eu o prietenie care nu mai e îndestulătoare fericirii mele? Tot astfel spun şi despre sfaturile dumneavoastră; le cunosc preţul, dar nu le pot urma. Şi cum să nu cred într-o fericire desăvîrşită, de vreme ce o simt în clipa aceasta? Da, dacă bărbaţii sînt aşa precum spuneţi, trebuie să fugi de ei, sînt vrednici de ură; dar atunci cît de puţin le seamănă Valmont! Dacă, la fel cu ceilalţi, este şi el stăpînit de acea pasiune violentă pe care o numiţi pornire pătimaşă, cît de depăşită este ea de excesul delicateţei sale! O, scumpa mea prietenă! Îmi spuneţi că vreţi să-mi împărtăşiţi sufe-

rinţele, bucuraţi-vă atunci de fericirea mea ; o datorez dragostei, şi e cu atît mai mare din pricina fiinţei pe care-o iubesc ! Vă iubiţi nepotul, spuneţi, poate cu slăbiciune ? Ah ! Dacă l-aţi cunoaşte ca mine ! îl iubesc cu idolatrie şi totuşi mai puţin decît merită. Fără îndoială că a putut să se lase tîrît de unele rătăciri, o mărturiseşte chiar el ; dar cine vreodată a cunoscut mai bine decît el adevărata dragoste ? Ce v-aş putea spune mai mult ? O simte aşa precum o inspiră.

Veţi crede poate că e vorba de una din acele *idei himerice cu care dragostea mai totdeauna amăgeşte imaginaţia noastră ;* dar în cazul acesta, de ce a devenit mai afectuos, mai prevenitor de cînd nu mai are nimic de obţinut ? Înainte, vedeam la el, mărturisesc, un aer chibzuit, reţinut, care rareori îl părăsea şi care adesea îmi deştepta în minte, fără să vreau, chipul fals şi crud în care-mi fusese înfăţişat. Dar de cînd se poate lăsa în voia pornirilor inimii sale, parcă ar ghici toate dorinţele mele. Cine ştie dacă nu eram sortiţi unul pentru altul ! dacă această fericire de a fi necesară fericirii lui nu mi-era hărăzită ! Ah ! dacă e o iluzie, mai bine să mor înainte ca ea să dispară. Ba nu ; vreau să trăiesc ca să-l pot iubi mai departe, ca să-l ador. De ce-ar înceta oare să mă iubească ? Pe care altă femeie ar face-o mai fericită decît pe mine ? Şi, o simt din propria mea experienţă, fericirea aceasta pe care o trezeşti e legătura cea mai trainică, singura care te înlănţuieşte cu adevărat. Da, e sentimentul acela încîntător, care înnobilează dragostea, care o purifică într-un fel şi o face cu adevărat vrednică de un suflet gingaş şi generos cum e acela al lui Valmont.

Vă las cu bine, scumpa, respectabila şi îngăduitoarea mea prietenă. Zădarnic aş vrea să vă scriu mai mult ; e ora cînd a făgăduit că vine, şi oricare alt gînd mă părăseşte. Iertare ! ştiu însă că dumneavoastră doriţi fericirea mea, şi ea e atît de mare în clipa aceasta, încît abia sînt în stare s-o simt.

*Paris, 7 noiembrie 17***

SCRISOAREA a CXXXIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Care sînt, scumpa mea, sacrificiile acelea pe care crezi că nu le-aş face, al căror preţ ar fi totuşi avantajul de a-ţi plăcea? Spune-mi-le numai şi dacă ezit o secundă să ţi le ofer, îţi îngădui să nu le primeşti omagiul. Ce prost mă judeci de un timp încoace dacă, îngăduitoare cum eşti, tot te mai îndoieşti de sentimentele mele şi de zelul meu! Sacrificii pe care n-aş voi sau n-aş putea să le fac! Aşadar mă crezi îndrăgostit, subjugat? Şi preţul pe care l-am acordat succesului, bănuieşti oare că l-am legat de persoană? Ah! slavă Domnului, nu am ajuns încă aici, şi sînt dispus să ţi-o dovedesc. Da, ţi-o voi dovedi, chiar dacă ar fi împotriva doamnei de Tourvel. Desigur, după aceasta, n-o să mai poţi avea nici o îndoială.

Am putut, cred, fără să mă compromit, să consacru cîtva timp unei femei care are măcar meritul să fie aşa cum rar se întîmplă să fie o femeie. Poate că şi sezonul mort, în răstimpul căruia s-a situat aventura aceasta, m-a făcut să mă las mai stăpînit de ea; şi chiar acum, cînd de abia reîncepe animaţia, nu-i de mirare că ea mă preocupă aproape cu totul. Dar, gîndeşte-te că nu-i decît o săptămînă de cînd mă bucur de rodul a trei luni

de osteneli. Deseori am pierdut mai mult timp cu ceea ce merita mai puţin şi nu mă costase atît!... Şi niciodată nu ai tras dintr-asta concluzii defavorabile mie.

Şi apoi, vrei să ştii adevărata cauză a sîrguinţei mele faţă de ea? Iat-o. Această femeie e timidă din fire; în primele zile se îndoia într-una de fericirea ei, şi îndoiala aceasta era de ajuns să i-o tulbure: aşa încît, abia acum încep să-mi pot da seama pînă unde merge puterea mea, în direcţia aceasta. E un lucru pe care totuşi eram curios să-l aflu; şi prilejul nu se iveşte atît de des cît se crede.

În primul rînd, pentru multe femei, plăcerea e numai plăcere şi nu-i niciodată nimic altceva; şi alături de ele, oricare ar fi titlul cu care ne-ar onora, nu sîntem decît nişte factori, nişte simpli comisionari, a căror activitate le constituie tot meritul, şi dintre care cel ce face mai mult e totdeauna cel ce face mai bine.

Într-o altă categorie, poate astăzi cea mai numeroasă, celebritatea amantului, plăcerea de a-l fi răpit unei rivale, teama de a-l pierde la rîndul ei, preocupă aproape exclusiv pe o femeie: contribuim şi noi, mai mult sau mai puţin, cu cîte ceva, la acest soi de fericire de care femeile se bucură; dar fericirea asta depinde mai mult de împrejurări decît de persoană. Fericirea le vine prin noi, dar nu de la noi.

Trebuia deci să găsesc, pentru observaţiile mele, o femeie delicată şi sensibilă, pentru care dragostea să însemne totul, şi care, în dragostea însăşi să nu vadă decît pe amantul ei; a cărei emoţie, departe de a urma calea obişnuită, să pornească totdeauna din inimă, pentru a ajunge

la simțuri ; o femeie pe care am văzut-o (şi nu vorbesc de prima zi) ieşind din brațele mele tristă pînă la lacrimi, pentru ca peste o clipă să regăsească voluptatea auzind un cuvînt care răspundea la ceva din sufletul ei. O femeie, în sfîrşit, care să aibă şi candoarea aceea firească, devenită de neînvins prin obişnuința de a se lăsa stăpînită de ea, şi care nu-i îngăduie să ascundă nici un sentiment. Trebuie să recunoşti că astfel de femei sînt rare ; şi pot să cred că dacă nu era ea, n-aş fi întîlnit poate niciodată o ființă asemănătoare.

N-ar fi deci de loc de mirare dacă ea m-ar ține mai mult decît alta ; şi dacă experiența pe care vreau s-o încerc asupra ei cere să o fac fericită, cît se poate de fericită, de ce n-aş face-o, de vreme ce, mai cu seamă, aceasta îmi serveşte, în loc să mă stingherească ? Dar prin faptul că spiritul e ocupat, urmează neapărat că şi inima e robită ? Nu, fără îndoială. De aceea prețul pe care nu tăgăduiesc că-l dau acestei aventuri nu mă va împiedica să alerg după altele, sau chiar s-o sacrific unor aventuri mai agreabile.

Sînt atît de liber, încît n-am neglijat nici măcar pe juna Volanges, la care totuşi țin atît de puțin. Peste trei zile mama ei se întoarce cu ea la Paris ; iar eu, de ieri, am izbutit să-mi asigur mijloacele de comunicare ; cîteva bacşişuri portarului şi cîteva complimente soției sale au fost de ajuns. Poți pricepe oare cum Danceny n-a fost în stare să găsească mijlocul acesta atîta de simplu ? Şi să mai spui apoi că dragostea te face ingenios ! Dimpotrivă, tîmpeşte pe aceia pe

care îi domină. Şi eu să nu ştiu să mă apăr împotriva ei ? Ah ! fii liniştită. În curînd, impresia poate prea vie pe care am simțit-o voi izbuti s-o sălbesc împărțind-o cu alta ; şi dacă o singură împărțeală nu va fi de ajuns, o voi repeta.

Asta nu mă va opri să încredințez pe tînăra şcolăriță discretului ei amant, de îndată ce vei găsi de cuviință. Mi se pare că nu mai ai nici un motiv să te opui ; iar eu consimt să fac acest important serviciu sărmanului Danceny. E, într-adevăr, o nimica toată pe lîngă toate acelea pe care mi le-a făcut el mie. În momentul de față e foarte îngrijorat să ştie dacă va fi primit de doamna de Volanges ; îl liniştesc cît pot, asigurindu-l că într-un fel sau într-altul voi face fericirea lui cît de curînd : iar pînă atunci continui să mă ocup de corespondența pe care doreşte s-o reia după sosirea *Cécilei lui*. Am şi strîns şase scrisori ale sale şi voi mai avea încă una sau două înaintea fericitei zile. Se vede că băiatul acesta nu are altă ocupație !

Dar să lăsăm pe copiii aceştia şi să ne întoarcem la noi, ca să mă pot ocupa numai de speranța atît de mîngîietoare pe care mi-a dat-o scrisoarea dumitale. Da, negreşit, mă vei lega, şi nu ți-aş ierta-o dacă te-ai îndoi. Am încetat oare vreodată de a-ți fi statornic ?

Legătura noastră a fost desfăcută dar nu ruptă, aşa-zisa noastră ruptură nu a fost decît o rătăcire a imaginației noastre : sentimentele noastre, interesele noastre au rămas tot aşa de unite. Asemenea călătorului care se întoarce dezamăgit, voi recunoaşte ca şi el că părăsisem fericirea ca

să alerg după iluzii, şi voi spune ca şi d'Harcourt:

Cu cît vedeam mai mulţi străini, cu-atît îmi iubeam ţara mai mult.[1]

Nu te mai împotrivi aşadar gîndului sau mai degrabă sentimentului care te aduce la mine şi, după ce vom fi încercat toate plăcerile pe căile noastre separate, să ne bucurăm de fericirea de a simţi că nici una din ele nu e comparabilă cu aceea pe care am gustat-o împreună, şi pe care o vom regăsi încă şi mai desfătătoare!

Rămîi cu bine, fermecătoarea mea prietenă. Consimt să aştept înapoierea dumitale: grăbeşte-o însă şi nu uita cît de mult o doresc.

*Paris, 8 noiembrie 17***

[1] Du Belloi, *Tragédie du Siège de Calais.* [Dormont du Belloy (1717—1775), *Asediul oraşului Calais,* actul II, scena a VII-a.]

SCRISOAREA a CXXXIV-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Cu adevărat, viconte, eşti întocmai cum sînt copiii, în faţa cărora nu trebuie să spui nimic, şi cărora nu poţi să le arăţi un lucru fără ca ei să nu vrea imediat să-l aibă! O simplă idee care-mi trece prin minte, asupra căreia chiar te previn că nu vreau să mă opresc, pentru simplul motiv că îţi vorbesc despre ea, dumneata abuzezi ca să-mi atragi atenţia asupra ei, să mi-o întipăreşti în minte, atunci cînd eu aş vrea s-o uit; şi să mă faci să împărtăşesc întrucîtva fără să vreau dorinţele dumitale nechibzuite! E oare generos din partea dumitale să mă laşi să duc singură povara prudenţei? Ţi-o spun din nou şi mi-o repet şi mie încă şi mai des: aranjamentul pe care mi-l propui este cu adevărat imposibil. Chiar dacă ai arăta toată generozitatea de care dai dovadă acum, crezi oare că nu am şi eu delicateţea mea, şi că pot accepta sacrificii care ar dăuna fericirii dumitale?

Nu-i aşa, viconte, că te amăgeşti singur în privinţa sentimentului care te leagă de doamna de Tourvel? E dragoste, sau dragostea n-a existat niciodată: o tăgăduieşti în sute de chipuri, dar în mii de chipuri o dovedeşti. De pildă, ce înseamnă subterfugiul acesta de care te slujeşti faţă

de dumneata (căci te cred sincer cu mine) și care te face să pui pe seama intenției de a observa, dorința dumitale de a o păstra pe femeia aceasta, dorință pe care nu poți nici s-o ascunzi, nici s-o combați ? Ca și cum niciodată n-ai mai fi făcut pe altă femeie fericită, cu desăvîrșire fericită ! Ah ! dacă ai vreo îndoială, înseamnă că ai foarte puțină memorie ! Dar nu, nu-i asta. Pur și simplu, inima dumitale îți înșală mintea și o face să găsească tot felul de motive : dar eu, care am tot interesul să nu mă las înșelată, nu mă mulțumesc așa ușor.

Astfel, cu toate că am observat politețea care te-a făcut să suprimi cu grijă toate cuvintele ce ți-ai închipuit că m-au supărat, am văzut totuși că poate fără să-ți dai seama ai păstrat totuși aceleași idei. Într-adevăr, nu mai e vorba de adorabila, de divina doamnă de Tourvel, ci de-o *femeie uimitoare, de-o femeie delicată și sensibilă,* spre deosebire de oricare alta ; *de-o femeie rară, în sfîrșit,* și așa cum *nu poți întîlni alta la fel.* Și tot așa, în privința acelui *farmec necunoscut* care nu e totodată și *cel mai puternic.* Bine, fie : dar dacă nu l-ai găsit niciodată pînă acum, e de bănuit că nu-l vei găsi nici în viitor. Și pierderea pe care ai încerca-o n-ar fi mai puțin ireparabilă. Dar dacă acestea nu sînt, viconte, simptome neîndoielnice ale dragostei, trebuie să renunțăm să mai găsim vreunul.

Poți fi încredințat că de data aceasta îți vorbesc fără pic de necaz. Îmi făgăduisem să nu mă mai supăr ; căci am băgat bine de seamă că asta putea deveni o capcană primejdioasă. Eu zic să fim numai prieteni și să ne mărginim la atît. Poți însă să-mi fii recunoscător pentru curajul cu care mă apăr : da, pentru curajul meu ; căci uneori e

nevoie de așa ceva, ca să nu iei o hotărîre pe care o consideri greșită.

Deci, numai ca să te aduc la părerea mea, prin convingere, îți voi răspunde la întrebarea ce-mi pui în privința sacrificiilor pe care le-aș pretinde și pe care n-ai putea să le faci. Mă folosesc înadins de cuvîntul acesta, *a pretinde*, căci sînt sigură că mă vei găsi îndată cu adevărat prea pretențioasă : dar cu atît mai bine ! Departe de a mă simți supărată de refuzul dumitale, îți voi mulțumi. Uite, cu dumneata nu mă voi preface, cu toate că, poate, ar trebui.

Aș pretinde, așadar, vezi ce cruzime ! ca această rară, uimitoare doamnă de Tourvel să nu mai fie pentru dumneata decît o femeie obișnuită, cum de fapt și este : căci nu trebuie să ne amăgim, farmecul pe care credem că-l găsim în ceilalți nu există decît în noi ; și numai dragostea înfrumusețează atît de mult ființa iubită. Ceea ce îți cer acum, oricît de imposibil ar părea, te-ai sili să mi-o făgăduiești poate, să mi-o juri chiar ; dar mărturisesc că n-aș pune temei pe vorbe goale. Nu m-aș lăsa convinsă decît de întreaga dumitale purtare.

Și asta nu e încă totul, aș fi capricioasă. Sacrificiul tinerei Cécile, pe care mi-l oferi cu atîta dărnicie, nu-l voi lua în seamă. Îți voi cere, dimpotrivă, să continui această corvoadă pînă la noi ordine din partea mea ; să zicem că, mai îngăduitoare sau mai dreaptă, îmi ajunge să dispun de sentimentele dumitale, fără să vreau să-ți contrariez plăcerile. Oricum ar fi, aș vrea să fiu ascultată ; și ordinele mele ar fi foarte severe.

Nu-i mai puțin adevărat că atunci m-aș crede obligată să-ți mulțumesc ; mai știi ? poate chiar să te răsplătesc. Cu siguranță, de exemplu, că aș

scurta o absență care mi-ar deveni nesuferită. Te-aș revedea, în sfîrșit, viconte, și te-aș revedea... cum oare ?... Dar dumneata îți dai seama că aceasta nu-i decît o conversație, o simplă povestire a unui proiect imposibil și nu vreau s-o uit numai eu !...

Știi că procesul meu mă cam îngrijorează ? Am vrut, în sfîrșit, să cunosc care sînt cu adevărat șansele mele ; e drept că avocații mei îmi citează cîteva legi și mai ales multe *autorități*, așa cum le numesc ei : dar eu nu văd în ele argumente atît de favorabile și de drepte. Aproape că-mi pare rău că am refuzat să mă împac. Cu toate acestea, mă liniștesc, gîndindu-mă că procurorul e dibaci, avocatul elocvent și reclamanta frumoasă. Dacă aceste trei mijloace și-ar pierde valoarea, ar trebui să se schimbe tot mersul afacerilor, și ce-ar deveni respectul pentru vechile obiceiuri ?

Procesul acesta este pentru moment singurul lucru care mă reține aici. Acela al lui Belleroche e terminat ; sentință de neurmărire, cheltuieli de judecată compensate. A ajuns să regrete pînă și balul de astă-seară, e cu adevărat regretul unui om fără de ocupație ! Îi voi reda deplina libertate la înapoierea mea în oraș. Îi fac acest dureros sacrificiu și mă consolez cu generozitatea pe care mi-o atribuie.

Rămîi cu bine, viconte, scrie-mi cît mai des : amănuntele plăcerilor dumitale mă vor despăgubi, în parte cel puțin, de plictiselile pe care le îndur.

Castelul... 11 noiembrie 17..

SCRISOAREA a CXXXV-a

Președinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Încerc să vă scriu fără să știu încă dacă voi putea. Ah ! Doamne, cînd mă gîndesc că excesul de fericire mă împiedica să isprăvesc ultima mea scrisoare ! Excesul de disperare mă copleșește acum ; și nu-mi lasă putere decît să simt suferința, nu însă s-o și exprim.

Valmont... Valmont nu mă mai iubește, nu m-a iubit niciodată. Dragostea nu trece așa. Mă înșală, mă trădează, mă jignește. Îndur toate nenorocirile, toate umilințele cu putință și toate îmi vin de la el !

Și să nu credeți că e numai o bănuială : eram așa de departe de a bănui ceva ! Nu am fericirea să mă mai pot îndoi. L-am văzut : ce-ar putea să-mi spună ca să se justifice ? Dar ce-i mai pasă ? Nici n-o să încerce... Nenorocito ! reproșurile și lacrimile tale n-o să-i producă nici o impresie. Parcă își mai bate capul cu tine !...

E deci adevărat că m-a sacrificat, m-a dat pradă chiar... și cui ?... unei ființe josnice... Dar ce spun ? Ah ! am pierdut pînă și dreptul de a o disprețui. Ea și-a trădat mai puține îndatoriri, e mai puțin vinovată ca mine. Oh ! cît de dureros e calvarul cînd e întovărășit de remușcări ! Simt cum îmi spo-

resc chinurile. Adio, scumpa mea prietenă ; oricît de nevrednică m-aş fi făcut de mila dumneavoastră, v-ar fi totuşi milă de mine dacă v-aţi putea face o idee de cît sufăr.

Mi-am recitit scrisoarea şi bag de seamă că nu vă lămureşte cu nimic ; voi încerca deci să am curajul de a vă povesti acest eveniment cumplit. S-a întîmplat ieri ; pentru prima dată de la întoarcerea mea, trebuia să iau masa în oraş. Valmont a venit să mă vadă la ora cinci ; niciodată nu mi s-a părut mai afectuos. Mi-a arătat că ideea mea de a ieşi îl supăra, şi vă daţi seama că numaidecît m-am hotărît să rămîn acasă. Cu toate acestea, după vreo două ore, tot felul lui de a fi s-a schimbat dintr-o dată. Nu ştiu dacă mi-a scăpat ceva care i-a putut displăcea ; oricum, puţin după aceea a pretins că-şi aminteşte de-o treabă care-l silea să mă părăsească şi a plecat : nu totuşi fără să-mi fi arătat regrete foarte vii care mi-au părut afectuoase şi pe care atunci le-am crezut sincere.

Rămasă singură, am socotit de cuviinţă să nu mă mai scutesc de prima obligaţie, de vreme ce eram acum liberă de a o îndeplini. Mi-am terminat toaleta şi m-am urcat în trăsură. Din nefericire, vizitiul meu a trecut prin faţa Operei şi m-am aflat în îmbulzeala ieşirii ; am zărit la patru paşi de mine, în şirul trăsurilor de lîngă mine, pe aceea a lui Valmont. Inima a început să-mi bată, dar nu de teamă ; şi singurul meu gînd era ca trăsura mea să i-o ia înainte. Cînd colo, a lui a fost silită să dea înapoi şi aşa a ajuns lîngă a mea. M-am aplecat îndată spre el : care nu-mi fu mirarea de a vedea alături de el o fată de moravuri uşoare, bine cunoscută ca atare ! M-am retras, cum vă închipuiţi, şi asta a fost de ajuns ca să-mi zdrobească inima ; dar ceea ce vă va veni greu să credeţi este că fata aceasta, probabil pusă la curent de o confidenţă odioasă, nu s-a dat la o parte de la portiera trăsurii şi a continuat să mă privească ostentativ, rîzînd cu hohote.

Cu toate că mă simţeam complet nimicită, am mers mai departe şi m-am dus acolo unde trebuia să iau masa : dar mi-a fost cu neputinţă să rămîn ; în fiecare clipă îmi venea să leşin şi mai cu seamă nu-mi puteam ţine lacrimile.

La întoarcere, am scris domnului de Valmont şi i-am trimis imediat scrisoarea ; nu era acasă. Voind cu orice preţ să curm această stare ucigătoare, sau să o confirm pentru totdeauna, am trimis din nou servitorul cu ordinul să-l aştepte : dar înainte de miezul nopţii acesta se-ntoarse, spunîndu-mi că vizitiul lui, înapoindu-se acasă, i-a spus că stăpînul său nu se va întoarce acasă toată noaptea. Azi-dimineaţă, am socotit că nu mai am altceva de făcut decît să-i cer scrisorile mele şi să-l rog să nu mai vină la mine. Am şi dat ordine în privinţa aceasta ; dar fără îndoială erau inutile. E aproape amiază ; n-a venit încă şi nici măcar n-am primit un cuvînt de la el.

Acum, scumpă prietenă, nu mai am nimic de adăugat : sînteţi informată şi-mi cunoaşteţi inima. Singura mea nădejde este că nu-mi mai rămîne multă vreme să îndurerez compătimitoarea dumneavoastră prietenie.

Paris, 15 noiembrie 17..

SCRISOAREA a CXXXVI-a

Președinta de Tourvel către vicontele de Valmont

Fără îndoială, domnule, după cele ce s-au petrecut ieri, nu vă mai așteptați să fiți primit în casa mea și, cu siguranță, nici n-o mai doriți! Aceste rînduri, prin urmare, nu vor atîta să vă roage să nu mai veniți, cît să vă ceară din nou niște scrisori care nici n-ar fi trebuit să existe și care, dacă v-au putut interesa un moment, ca niște dovezi ale rătăcirii pe care ați provocat-o, nu pot să vă fie decît indiferente, acum cînd rătăcirea a trecut și cînd ele nu mai exprimă decît un sentiment pe care l-ați distrus.

Recunosc și mărturisesc că am greșit acordîndu-vă o încredere căreia atîtea altele înaintea mea i-au căzut victime; în privința aceasta nu mă învinuiesc decît pe mine: dar credeam, cel puțin, că nu meritam ca dumneavoastră să mă lăsați pradă disprețului și insultei. Credeam că după ce v-am sacrificat totul și am pierdut numai pentru dumneavoastră dreptul la stima celorlalți și la a mea proprie, puteam să mă aștept totuși ca să nu fiu judecată de dumneavoastră cu mai multă asprime decît m-ar judeca lumea, a cărei părere desparte încă, printr-o imensă distanță,

pe femeia slabă de femeia depravată. Această vină, care ar putea fi a tuturora, e singura de care vă vorbesc. Nu mai vorbesc de vina pe care o poartă dragostea; inima dumneavoastră n-ar înțelege-o pe a mea. Adio, domnule.

*Paris, 15 noiembrie 17***

SCRISOAREA a CXXXVII-a

Vicontele de Valmont către președinta de Tourvel

De abia acum, doamnă, mi s-a înmînat scrisoarea dumneavoastră ; m-am cutremurat citind-o, și abia mai am puterea să-i răspund. Ce îngrozitoare idee vă faceți așadar despre mine ! Ah ! fără îndoială, sînt vinovat ; și într-atît, încît nu-mi voi ierta-o niciodată, chiar dacă m-ați copleșit cu îngăduința dumneavoastră. Dar ce departe de sufletul meu e vina ce-mi reproșați ! Cum, eu ! să vă umilesc, să vă înjosesc ! cînd vă respect tot atît cît vă iubesc, cînd nu am cunoscut mîndria decît din clipa cînd m-ați socotit vrednic de dumneavoastră ? Aparențele v-au dezamăgit ; și recunosc că au putut să-mi fie potrivnice : dar inima dumneavoastră nu avea în ea atîta putere încît să le combată ? Și nu s-a revoltat oare numai la gîndul că ar avea motive să se plîngă de a mea ? Ba chiar ați crezut-o ! Așadar, nu numai că m-ați socotit capabil de acest delir groaznic, dar v-ați temut chiar de-a vă fi expus lui, din pricina favorurilor ce mi-ați acordat. Ah ! dacă vă găsiți atît de înjosită de dragostea dumneavoastră, sînt oare și eu atît de nemernic în ochii dumneavoastră ?

Copleșit de durerea pricinuită de gîndul acesta, pierd ca să-l înlătur timpul pe care l-aș putea folosi nimicindu-l. Voi mărturisi totul ; dar mă mai reține ceva. Trebuie oare să reîmprospătez fapte pe care aș vrea să le fac să nu mai existe și să fixez atenția dumneavoastră și a mea asupra unei clipe de rătăcire pe care aș vrea s-o răscumpăr cu restul vieții mele, despre a cărei cauză încă nu mă dumiresc, și a cărei amintire e menită să facă pe veci deznădejdea și umilința mea ? Ah ! dacă acuzîndu-mă eu însumi nu fac decît să vă ațîț mînia, nu va trebui să căutați departe răzbunarea dumneavoastră ; vă va fi de ajuns să mă dați pradă remușcărilor mele.

Cine totuși ar crede-o ? Întîmplarea aceasta are drept cauză farmecul atotputernic pe care-l simt lîngă dumneavoastră. Din pricina lui uitasem de o afacere importantă și care nu se mai putea amîna. Am plecat prea tîrziu și nu am găsit persoana pe care o căutam. Nădăjduiam s-o întîlnesc la Operă, dar demersul meu a fost și acolo nenorocos. Emilie, peste care am dat acolo, și pe care o cunoscusem într-o vreme cînd nu cunoscusem încă nici dragostea și nici pe dumneavoastră, Emilie nu avea trăsură și m-a rugat s-o conduc acasă la ea, la cîțiva pași de acolo. N-am văzut nimic rău într-asta și am acceptat. Dar chiar atunci v-am întîlnit și mi-am dat numaidecît seama că mă veți crede vinovat.

Teama mea de a vă displăcea sau de a vă mîhni e atît de mare, încît desigur nu putea să nu fie, și a și fost într-adevăr, curînd remarcată. Mărturisesc chiar că ea m-a îndemnat s-o rog pe fată să nu se arate ; această prevedere a delicateței s-a întors împotriva dragostei. Deprinsă, ca toate cele de categoria ei, să nu fie sigură de o putere

mereu uzurpată decît prin abuzul ce și-l îngăduie, Emilie nu lăsă să-i scape o ocazie atît de strălucită. Cu cît mă vedea mai încurcat, cu atît se încăpățîna să se arate; și veselia ei zvăpăiată — de care roșesc că ați putut crede o singură clipă că-i erați dumneavoastră motivul — nu avea altă cauză decît durerea cruntă pe care o simțeam și care de asemenea izvora din respectul și din dragostea mea.

Pînă aici, fără îndoială, sînt mai degrabă nenorocit decît vinovat; *și această vină, care ar putea fi a tuturora și care e singura despre care îmi vorbiți,* această vină deoarece nu există nu-mi poate fi reproșată. Dar degeaba, nu vreți să vorbiți de vina ce-o poartă dragostea: asupra acesteia nu voi putea păstra aceeași tăcere; un interes prea mare mă silește s-o rup.

În rușinea pricinuită de această neînțeleasă rătăcire, nu mă pot hotărî, fără neînchipuită durere, să-i reîmprospătez amintirea. Convins de vina mea, aș consimți să-i port osînda sau aș aștepta ca trecerea timpului, nedezmințita mea afecțiune și căința mea să-mi aducă iertare. Dar cum aș putea să tac, cînd ceea ce-mi rămîne de spus interesează delicatețea dumneavoastră?

Să nu credeți că încerc, pe căi ocolite, să-mi justific sau să-mi micșorez vina; recunosc că sînt vinovat. Dar nu recunosc nicidecum, și nu voi recunoaște vreodată, că această greșeală umilitoare ar putea fi considerată ca o vină a dragostei. Ce poate oare să fie comun între o vîltoare a simțurilor, între o clipă de uitare de sine urmată curînd de rușine și de regret și un sentiment curat, care nu putea lua naștere decît într-un suflet delicat și nu se poate menține decît prin stimă, și al cărui rod, în fine, este fericirea!

Ah! nu pîngăriți astfel dragostea. Feriți-vă mai cu seamă să vă pîngăriți pe dumneavoastră înșivă, înglobînd în aceeași privire ceea ce niciodată nu se poate confunda. Lăsați femeile josnice și decăzute să se teamă de o rivalitate pe care-o văd stabilindu-se fără voia lor, lăsați-le pe ele să simtă chinurile unei gelozii cu adevărat crunte și tot atît de umilitoare: dar dumneavoastră întorceți-vă ochii de la făpturile acestea care v-ar mînji privirea; și, neprihănită cum e dumnezeirea, pedepsiți ca și ea ofensa, fără ca ea să vă atingă.

Dar ce pedeapsă îmi veți impune care să-mi fie mai dureroasă decît aceea pe care o simt acum? care să poată fi comparată cu regretul de a vă fi displăcut, cu deznădejdea de a vă fi mîhnit, cu gîndul copleșitor de a mă fi făcut mai puțin vrednic de dumneavoastră? Vă preocupați de pedeapsă! iar eu vă cer consolări: nu pentru că le-aș merita, dar am nevoie de ele și ele nu-mi pot veni decît de la dumneavoastră.

Dacă uitînd dintr-o dată și dragostea mea și a dumneavoastră și, nemaipunînd nici un preț pe fericirea mea, vreți, dimpotrivă, să mă dați pradă unei veșnice dureri, aveți tot dreptul s-o faceți: loviți; dar dacă, mai îngăduitoare sau mai sensibilă, vă mai amintiți încă de acele sentimente atît de duioase care ne legau inimile; de acea voluptate a sufletului mereu renăscîndă și mereu simțită mai viu; de acele zile atît de dulci și atît de fericite pe care fiecare din noi le datora celuilalt; de toate acele bunuri ale dragostei pe care numai ea le oferă! poate atunci ați prefera puterea de a le face să renască aceleia de a le distruge. În sfîrșit, ce să vă mai spun? Am pierdut totul și totul din vina mea; dar pot să regăsesc

totul prin generozitatea dumneavoastră. Acum, dumneavoastră veţi hotărî. Mai adaug un singur cuvînt. Nu mai departe decît ieri, mi-aţi jurat că fericirea mea era asigurată atît timp cît va depinde de dumneavoastră! Ah! doamnă, mă veţi lăsa astăzi pradă unei deznădejdi fără sfîrşit?

Paris, 15 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXXXVIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Stăruiesc, scumpa mea: nu, nu sînt îndrăgostit, nu e vina mea dacă împrejurările mă silesc să joc rolul acesta. Consimte numai să te întorci, şi îţi vei da curînd seama singură cît sînt de sincer. Am făcut ieri dovada şi ea nu poate fi ştearsă de ceea ce se întîmpla astăzi.

Mă aflam deci la duioasa mironosiţă, şi eram acolo fără nici o altă treabă: căci micuţa Volanges, în ciuda situaţiei în care se află, trebuia să petreacă toată noaptea la balul pentru tineret de la doamna V... Plictiseala mă făcuse mai întîi să doresc prelungirea acestei vizite; şi chiar solicitasem în acest scop un mic sacrificiu: dar abia îmi fusese acordat, că plăcerea pe care mi-o făgăduisem a fost tulburată de gîndul că aş putea fi îndrăgostit, cum te încăpăţînezi să mă crezi, sau cel puţin să mi-o reproşezi; astfel încît nu mai simţeam altă dorinţă decît de a putea totodată să mă încredinţez şi să te conving că nu e din partea dumitale decît curată calomnie.

Am luat deci o hotărîre bruscă; şi sub un pretext destul de neînsemnat, mi-am părăsit iubita, foarte mirată, şi, fără îndoială, încă şi mai mihnită. Dar eu m-am dus, liniştit, s-o găsesc pe Emilie

la Operă ; şi ea te-ar putea asigura că pînă dimineaţa, cînd ne-am despărţit, nici un pic de regret n-a tulburat plăcerile noastre.

Aveam totuşi un motiv destul de puternic să fiu îngrijorat, dacă desăvîrşita mea nepăsare nu m-ar fi salvat : căci află că abia ajunsesem la cîteva case depărtare de Operă, cu Emilie lîngă mine, cînd trăsura severei evlavioase se opri chiar lîngă a mea, rămînînd astfel, din cauza îmbulzelii, mai bine de cinci minute. Te vedeai ca ziua şi nu era chip să te fereşti.

Dar nu e totul ; m-am apucat să-i spun Emiliei că era femeia căreia îi scrisesem de la dînsa. (Poate îţi aminteşti de nebunia aceea şi că Emilie mi-a slujit drept pupitru.)[1] Ea, care n-o uitase şi care e veselă din fire, n-a avut astîmpăr pînă ce nu s-a uitat bine la *virtutea aceea*, cum o numea ea, şi asta cu nişte hohote de rîs care stîrneau un nemaipomenit scandal.

Şi încă nu e tot ; geloasa femeie a trimis după mine chiar în seara aceea ! Nu eram acasă ; dar, în încăpăţînarea ei, a trimis a doua oară, dînd ordin servitorului să mă aştepte. Eu, de îndată ce mă hotărîsem să rămîn la Emilie, dădusem drumul trăsurii, fără altă poruncă vizitiului decît să vină să mă ia azi-dimineaţă ; şi cum, ajungînd acasă, vizitiul a găsit acolo pe mesagerul dragostei, i s-a părut firesc să-i spună că nu mă voi întoarce noaptea acasă. Îţi închipui desigur efectul acestei ştiri, şi că la înapoierea mea am găsit înştiinţarea concedierii mele, făcută cu toată demnitatea pe care o cerea împrejurarea !

Şi astfel, aventura aceasta, interminabilă după dumneata, s-ar fi putut isprăvi după cum vezi

[1] Scrisorile a XLVII-a şi a XLVIII-a.

chiar azi-dimineaţă ; şi dacă nu s-a isprăvit nu-i după cum bănuieşti, pentru că aş dori s-o continui ; ci pentru că, pe de-o parte, n-am găsit de cuviinţă să fiu părăsit, iar pe de alta, pentru că am vrut să-ţi rezerv onoarea acestui sacrificiu.

Am răspuns aşadar severului bilet printr-o lungă epistolă sentimentală ; am adus multe argumente şi m-am bizuit pe speranţa că dragostea va avea grija să le găsească bune. Am şi izbutit. Am primit chiar acum al doilea bilet, tot atît de aspru, şi care confirmă ruptura definitivă, cum se şi cuvenea ; dar al cărui ton nu mai e totuşi acelaşi. Mai cu seamă, nu vrea să mă mai vadă : această hotărîre este afirmată de patru ori în chipul cel mai irevocabil. Am tras concluzia că nu trebuia să pierd nici o secundă şi să mă prezint. Am şi trimis pe curierul meu să se asigure în privinţa portarului ; şi îndată voi merge şi eu ca să-mi obţin iertarea : căci într-o vină de felul acesta, o singură formulă poate da dezlegarea totală, şi aceea nu-şi află întrebuinţarea decît atunci cînd părţile se află faţă în faţă.

Rămîi cu bine, fermecătoarea mea prietenă ; alerg să înfrunt acest mare eveniment.

*Paris, 15 noiembrie 17**

SCRISOAREA a CXXXIX-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Cît îmi reproşez, compătimitoarea mea prietenă, că v-am vorbit prea mult şi prea devreme de necazurile mele trecătoare! Eu sînt pricina că acum sînteţi mîhnită; aceste supărări care vin de la mine durează încă, iar eu sînt fericită. Da, totul e uitat, iertat; mai bine zis, totul e reparat. Acestei stări de durere şi de nelinişte i-au urmat calmul şi încîntarea. Cum să-mi exprim bucuria din suflet? Valmont e nevinovat; şi nu poţi fi vinovat cînd iubeşti ca el. Vina aceea grea, jignitoare, pe care i-o reproşam cu atîta amărăciune, el n-o avea; şi dacă, într-o singură privinţă, am avut nevoie de indulgenţă, nu aveam şi eu nedreptăţile mele de reparat?

N-o să vă spun în amănunte faptele şi argumentele care-l justifică; poate mintea le-ar aprecia prost: numai inima le poate simţi. Dacă totuşi m-aţi putea bănui de slăbiciune, aş apela la judecata dumneavoastră ca s-o sprijine pe-a mea. Pentru bărbaţi, aşa spuneţi chiar dumneavoastră, infidelitatea nu înseamnă nestatornicie.

Îmi dau seama că această deosebire pe care în zadar opinia publică o încuviinţează jigneşte totuşi delicateţea; dar de ce s-ar plînge a mea,

atunci cînd aceea a lui Valmont suferă şi mai mult? Vina aceasta, pe care eu o uit, să nu credeţi că el şi-o iartă sau se consolează în privinţa ei; totuşi, cît de mult şi-a reparat uşoara greşeală prin excesul dragostei sale şi prin acela al fericirii mele!

Sau fericirea mea e mai mare, sau îi simt mai bine preţul de cînd am crezut că am pierdut-o; dar tot ce pot să vă spun este că dacă m-aş simţi în stare să mai îndur dureri atît de cumplite ca acelea pe care le-am simţit n-aş crede că plătesc prea scump prisosul de fericire pe care l-am gustat de atunci încoace. O! iubitoarea mea mamă! dojeniţi pe fiica nesăbuită pentru că v-a mîhnit printr-o prea mare grabă; dojeniţi-o pentru că a judecat cu cutezanţă şi a calomniat pe acela pe care trebuia să-l adore mereu: dar recunoscînd că-i imprudentă, aflaţi că-i fericită şi măriţi-i bucuria împărtăşind-o.

*Paris, 16 noiembrie 17**, seara*

SCRISOAREA a CXL-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Cum se face, scumpă prietenă, că nu primesc nici un răspuns de la dumneata? Ultima mea scrisoare mi se părea totuşi că merită un răspuns; şi cum ar fi trebuit să-l primesc de trei zile, sînt încă în aşteptarea lui! Sînt chiar supărat; şi prin urmare nu-ţi voi spune nimic în privinţa afacerilor mele importante.

Că împăcarea a izbutit pe deplin; că în loc de reproşuri şi de neîncredere, n-a adus decît noi motive de dragoste; că eu sînt acum cel ce primesc scuze şi despăgubiri datorate candoarei mele puse la îndoială: nu-ţi voi spune nimic despre toate astea; şi fără întîmplarea neprevăzută din ultima noapte, nici nu ţi-aş fi scris. Cum însă aceasta priveşte pe pupila dumitale, şi cum am impresia că ea nu va putea să te informeze, cel puţin cîtăva vreme, îmi iau eu însărcinarea să-ţi spun.

Din motive pe care le ghiceşti, sau pe care nu le ghiceşti, doamna de Tourvel nu mă mai preocupa de cîteva zile; şi cum nu putea fi vorba de aceleaşi motive în ce priveşte pe micuţa Volanges, devenisem nelipsit de lîngă ea. Graţie îndatoritorului portar, nu aveam nici un obstacol

de învins: şi duceam, pupila dumitale şi cu mine, o viaţă comodă şi tihnită. Dar obişnuinţa te face neglijent; primele zile ne luaserăm toate precauţiunile pentru siguranţa noastră; tremuram încă la adăpostul zăvoarelor. Ieri, o neînchipuită neatenţie a provocat accidentul de care vreau să-ţi vorbesc; şi dacă în ce mă priveşte m-am ales doar cu spaima, pe fetiţă a constat-o mai scump.

Nu dormeam, dar eram în starea de repaos şi de delăsare care urmează voluptăţii, cînd am auzit deodată deschizîndu-se uşa camerei. M-am repezit îndată la spadă, atît ca să mă apăr pe mine cît şi pe pupila noastră comună: înaintez dar nu văd pe nimeni: uşa era însă într-adevăr deschisă. Deoarece aveam lumină, am plecat în cercetare, dar n-am găsit ţipenie de om. Mi-am amintit atunci că uitaserăm să luăm precauţiunile obişnuite; şi fără îndoială, uşa numai împinsă sau rău închisă se deschisese singură.

Întorcîndu-mă la sfioasa mea tovarăşă ca s-o liniştesc, n-am mai găsit-o în pat; căzuse, sau se ascunsese între pat şi perete; în sfîrşit, era acolo întinsă fără cunoştinţă, şi nedînd alt semn de viaţă decît nişte puternice convulsiuni. Închipuieşte-ţi zăpăceala mea! Am izbutit totuşi s-o aşez în pat şi chiar s-o fac să-şi vină în fire, dar se rănise căzînd, şi îndată a început să simtă efectele.

Dureri de şale, violente dureri de pîntece, alte simptome şi mai puţin echivoce m-au lămurit curînd asupra stării ei, dar, ca s-o fac şi pe ea să înţeleagă, a trebuit s-o lămuresc mai întîi în privinţa stării în care se afla înainte; căci n-avea nici cea mai mică bănuială. Niciodată poate, pînă la ea, n-a păstrat cineva atîta nevinovăţie, făcînd

tot ce trebuia ca s-o piardă ! O ! fata asta nu-şi risipeşte timpul cugetînd !

Deocamdată pierdea multă vreme dezolîndu-se, şi-mi dădeam seama că trebuia să iau o hotărîre. M-am înţeles deci cu ea că mă voi duce îndată la medicul şi la chirurgul casei şi, prevenindu-i că vor fi chemaţi, le voi dezvălui totul, cerîndu-le să păstreze secretul ; că ea, la rîndul său, va suna pe camerista ei ; îi va mărturisi sau nu, cum va crede de cuviinţă, dar o va trimite după ajutor, şi îi va interzice mai cu seamă s-o trezească pe doamna de Volanges : atenţie delicată şi firească din partea unei fete care se teme să-şi îngrijoreze mama.

Am făcut ambele curse şi ambele mărturisiri cît de repede am putut, de acolo m-am întors acasă, de unde n-am ieşit încă : dar chirurgul, pe care de altminteri îl cunoşteam, a venit la amiază să mă informeze de starea bolnavei. Nu mă înşelasem ; dar el speră că dacă nu se va produce vreun accident, cei din casă nu vor observa nimic. Camerista e de conivenţă ; medicul a dat un nume bolii ; şi povestea aceasta se va aranja ca o mie altele, afară doar dacă nu cumva mai tîrziu ne va fi de folos să se vorbească despre ea.

Dar mai există oare vreun interes care să ne fie comun dumitale şi mie ? Tăcerea dumitale m-ar face să mă îndoiesc ; şi nici n-aş mai crede de loc, dacă dorinţa mea nu m-ar face să caut toate mijloacele de-a putea păstra mai departe speranţa.

Rămîi cu bine, scumpă prietenă ; te îmbrăţişez cu toată pica ce-ţi port.

Paris, 21 noiembrie 17..

SCRISOAREA a CXLI-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Doamne, viconte, ce plicticos ai devenit cu încăpăţînarea dumitale ! Ce-ţi pasă de tăcerea mea ? Crezi că tac pentru că n-aş avea argumente ca să mă apăr ? Ah ! de ce n-a dat Dumnezeu ! Nu, nicidecum, tac numai pentru că-mi vine greu să ţi le spun.

Spune drept : te amăgeşti singur sau cauţi să mă înşeli ? nepotrivirea dintre vorbele şi faptele dumitale nu mă lasă să aleg decît între aceste două posibilităţi : care e cea adevărată ? Ce-aş putea oare să-spun, cînd nici eu nu ştiu ce să cred ?

Ai aerul că te mîndreşti cu ultima întîmplare cu preşedinta ; dar ce dovedeşte ea oare în favoarea teoriei dumitale sau împotriva teoriei mele ? Desigur, n-am spus niciodată că iubeşti atît de mult pe femeia aceasta, încît să n-o înşeli, şi să nu profiţi de toate ocaziile care ţi-ar părea plăcute sau uşoare: n-aveam nici o îndoială că ţi-ar fi aproape indiferent să-ţi satisfaci cu altă femeie, cu prima care se prezintă, pînă şi dorinţele pe care numai ea le trezeşte ; şi nu mă miră de loc că, dînd dovadă de un libertinaj în care nimeni nu te întrece, ai făcut şi dumneata o dată în mod premeditat ceea ce ai

mai făcut de mii de ori la întîmplare. Cine nu ştie că aşa se obişnuieşte în lume şi că ăsta vă e felul de a vă purta al tuturora, de la ticăloşi pînă la *filfizoni ?* Cel care procedează altminteri trece astăzi drept romanţios şi am impresia că nu acesta e defectul pe care ţi-l reproşez.

Dar ceea ce am spus, ceea ce am gîndit, ceea ce gîndesc şi acum este că totuşi o iubeşti pe preşedinta dumitale ; ce-i drept, nu cu o dragoste foarte curată şi nici foarte duioasă, dar cu aceea pe care dumneata poţi s-o simţi ; care te face de exemplu să atribui unei femei graţiile şi calităţile pe care nu le are ; s-o aşezi într-o clasă aparte, lăsînd pe toate celelalte pe planul al doilea ; care te ţine încă legat de ea, chiar şi atunci cînd o batjocoreşti ; în sfîrşit, cu o dragoste cum îmi închipui că poate avea un sultan pentru sultana lui favorită, ceea ce nu-l împiedică să-i prefere deseori pe o simplă cadînă. Comparaţia mea îmi pare cu atît mai justă cu cît, ca şi sultanul, dumneata nu eşti niciodată nici amantul, nici prietenul unei femei, ci totdeauna tiranul sau sclavul ei. De aceea, sînt foarte sigură că trebuie să te fi umilit şi înjosit mult de tot, ca să recapeţi favorurile zînei dumitale ! şi prea fericit că ai izbutit, de îndată ce ţi se pare că a sosit clipa să-ţi capeţi iertarea, mă părăseşti *pentru acest mare eveniment.*

Chiar şi în ultima dumitale scrisoare, dacă îmi mai vorbeşti şi de altceva decît de femeia aceasta faci acest lucru pentru că nu vrei să-mi pomeneşti nimic despre *marile dumitale afaceri ;* ţi se par atît de importante, încît tăcerea dumitale în privinţa lor o consideri ca o pedeapsă pentru mine. Şi după aceste mii de dovezi ale preferinţei dumitale pentru alta, mă întrebi liniştit dacă mai există *vreun interes care să ne fie comun !* Bagă de seamă, viconte !

dacă apuc să răspund, răspunsul meu va fi irevocabil ; şi faptul că mă tem să ţi-l dau acum spune poate prea mult. De aceea, nici nu vreau să vorbesc despre asta.

Tot ce pot să fac este să-ţi istorisesc o poveste. Poate că nici n-ai timp s-o citeşti, sau să te osteneşti ca s-o pricepi pe deplin. Treaba dumitale. În cel mai rău caz, îmi voi fi pierdut timpul povestind-o.

O cunoştinţă de-a mea se încurcase, ca şi dumneata, cu o femeie care nu-i prea făcea cinste. Din cînd în cînd, avea destulă minte ca să-şi dea seama că mai curînd sau mai tîrziu aventura aceasta îi va dăuna, dar cu toate că îi era ruşine, nu avea curajul s-o curme. Se simţea cu atît mai încurcat cu cît se lăudase faţă de prieteni că e cu desăvîrşire liber şi cu cît nu ignora că ridicolul unei situaţii creşte totdeauna în măsura în care te fereşti să-l recunoşti. Îşi petrecea astfel viaţa făcînd numai prostii şi spunînd după aceea „Nu-i vina mea". Bărbatul acesta avea o prietenă care la un moment dat a fost ispitită să dea în vileag starea aceasta de năuceală în care se afla şi să-l facă astfel definitiv ridicol : totuşi, mai generoasă decît rea, sau poate şi din alte motive, ea vru să mai încerce o dată să-l ajute, pentru a putea spune, orice s-ar fi întîmplat, ca şi prietenul ei : „Nu-i vina mea". I-a trimis deci, fără alt preaviz, scrisoarea de mai jos, ca un leac ce i-ar putea fi de folos în boala de care suferea.

„Oamenii se plictisesc de toate, îngeraşule, e o lege a naturii ; nu-i vina mea.

Şi dacă astăzi m-am plictisit de o aventură care m-a reţinut cu totul timp de patru luni ucigătoare, nu-i vina mea.

Dacă, de exemplu, am fost tot atît de îndrăgostit cît ai fost şi tu de virtuoasă, şi desigur asta în-

seamnă mult, nu-i de mirare că dragostea mea a trecut o dată cu virtutea ta. Nu-i vina mea.

De aceea, te-am şi înşelat de cîtva timp : dar nu-i mai puţin adevărat că dragostea ta nemiloasă mă silea oarecum la asta ! Nu-i vina mea.

Astăzi, o femeie pe care o iubesc la nebunie îmi cere să te sacrific. Nu-i vina mea.

Îmi dau prea bine seama că-ţi dau o minunată ocazie de a striga : Trădare ! dar dacă natura a acordat bărbaţilor numai statornicie, iar femeilor numai încăpăţînare, nu-i vina mea.

Crede-mă, alege-ţi alt iubit, cum mi-am ales eu altă iubită. Sfatul acesta e bun, foarte bun ; dacă tu il găseşti prost, nu-i vina mea.

Cu bine, îngeraşule, te-am avut cu plăcere, te părăsesc fără regret : poate mă voi întoarce. Aşa-i viaţa. Nu-i vina mea."

Nu-i momentul, viconte, să-ţi spun ce efect a avut această ultimă tentativă, şi ce a mai urmat : dar îţi făgăduiesc să-ţi spun în viitoarea mea scrisoare. Tot acolo vei găsi şi *ultimatumul* meu în privinţa reînnoirii pactului pe care mi-l propui. Pînă atunci, rămîi pur şi simplu cu bine...

Ah, să nu uit : îţi mulţumesc pentru amănuntele ce-mi dai cu privire la fetiţa Volanges ; este un articol bun de păstrat pînă după căsătorie, pentru gazeta bîrfelilor. Pînă atunci, primeşte condoleanţele mele pentru pierderea posterităţii dumitale. Noapte bună, viconte.

Castelul... 24 noiembrie 17..

SCRISOAREA a CXLII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Pe legea mea, scumpă prietenă, nu ştiu dacă am citit prost sau dacă am înţeles greşit atît scrisoarea dumitale cît şi întîmplarea pe care mi-o povesteşti, ca şi micul model epistolar pe care-l conţinea. Tot ce pot să-ţi spun e că acesta mi s-a părut original şi foarte nimerit să facă efect : de aceea, l-am copiat pur şi simplu şi tot atît de simplu l-am trimis divinei prezidente. N-am pierdut nici o clipă, căci duioasa misivă a fost expediată chiar de aseară. Am făcut astfel, mai întîi pentru că îi făgăduisem să-i scriu ieri ; şi apoi pentru că m-am gîndit că abia o să-i ajungă noaptea întreagă ca să se reculeagă şi să mediteze asupra *acestui mare eveniment*, chiar dacă ar fi să-mi reproşezi încă o dată această expresie.

Nădăjduiam să-ţi pot trimite azi-dimineaţă răspunsul iubitei mele : dar iată că e aproape de amiază şi n-am primit încă nimic. Voi aştepta pînă la cinci ; şi dacă pînă atunci nu am nici o veste, mă voi duce chiar eu la ea, căci mai ales cînd e vorba de etichetă, numai primul pas e greu de făcut.

Acum, aşa cum poţi să-ţi închipui, sînt foarte grăbit să aflu sfîrşitul poveştii acelui bărbat pe

care-l cunoşti, atît de aprig bănuit că n-ar fi în stare la nevoie să sacrifice o femeie. Nu s-o fi îndreptat oare ? şi îngăduitoarea lui prietenă oare nu l-o fi iertat ?

Doresc, nu mai puţin, să primesc *ultimatumul* dumitale, aşa cum atît de diplomatic te exprimi ! Sînt curios, mai cu seamă, să ştiu dacă şi în această ultimă faptă a mea vei mai găsi urme de dragoste. Ah ! fără îndoială, sînt, şi chiar multe. Dar pentru cine ? Totuşi, nu pretind să le valorific şi aştept totul de la generozitatea dumitale.

Rămîi cu bine, fermecătoarea mea prietenă ; nu voi închide această scrisoare decît la două, cu speranţa că voi putea să-i alătur şi răspunsul pe care-l aştept.

P. S. Două după-amiază

Tot nimic, timpul trece şi nu am cînd să mai adaug vreun cuvînt : dar oare vei mai refuza şi acum cele mai fierbinţi sărutări ale dragostei ?

*Paris, 27 noiembrie 17****

SCRISOAREA a CXLIII-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Vălul pe care era pictată iluzia fericirii mele s-a rupt, doamnă. Adevărul sinistru mă lămureşte şi nu mă lasă să întrevăd decît o moarte sigură şi apropiată, a cărei cale mi se deschide între ruşine şi remuşcare. Voi urma-o... îmi vor fi dragi chinurile mele dacă ele îmi vor scurta zilele. Vă trimit scrisoarea pe care am primit-o ieri ; nu adaug nici un comentariu, le conţine chiar ea. Nu mai e vreme de lacrimi ; nu-mi rămîne decît să sufăr. Nu de milă am nevoie, ci de tărie.

Primiţi, doamnă, singurul rămas bun pe care-l voi rosti şi îndepliniţi-mi ultima rugăminte, aceea de a mă lăsa în plata Domnului, de a mă da uitării cu desăvîrşire, de a nu mă mai prenumăra printre oameni. Uneori nenorocirea atinge o treaptă cînd prietenia însăşi ne sporeşte durerile şi nu le mai poate lecui. Cînd rănile sînt mortale, orice ajutor devine un act de cruzime. Oricare alt sentiment afară de acela al disperării îmi este străin. Nimic nu mai poate să-mi priască decît noaptea adîncă în care îmi voi ascunde ruşinea. Îmi voi plînge păcatele, dacă voi mai putea plînge ! De ieri, n-am

mai avut nici o lacrimă. Inima mea veştejită a secat cu desăvîrşire.

Adio, doamnă. Nu-mi mai răspundeţi. Am jurat pe acea scrisoare crudă să nu mai primesc nici una.

*Paris, 27 noiembrie 17 * **

SCRISOAREA a CXLIV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Ieri, la trei după-amiază, scumpa mea, pierzîndu-mi răbdarea din pricină că nu avusesem încă nici o ştire, m-am prezentat la frumoasa abandonată; mi s-a spus că nu era acasă. N-am văzut în fraza aceasta decît un refuz de a mă primi, care nu m-a supărat, nici nu m-a surprins; şi m-am retras, cu nădejdea că gestul meu va îndemna cel puţin pe o femeie atît de politicoasă să mă cinstească cu vreun răspuns. Dorinţa pe care o aveam să-l primesc m-a făcut să trec anume pe acasă, pe la nouă, dar n-am găsit nimic. Uimit de tăcerea aceasta la care nu mă aşteptam, am însărcinat pe curierul meu să meargă să se informeze, şi să afle dacă simţitoarea persoană murise sau era pe moarte. În sfîrşit, cînd m-am întors acasă, mi-a făcut cunoscut că doamna de Tourvel ieşise într-adevăr pe la unsprezece dimineaţa, împreună cu camerista ei; că se dusese la mănăstirea... şi că la şapte seara trimisese acasă trăsura şi servitorii cu ştirea că nu trebuie s-o mai aştepte. Desigur, vrea să-şi pună conştiinţa la adăpost. Mănăstirea este adevăratul refugiu al unei văduve; şi dacă stăruieşte într-o hotărîre atît de lăudabilă, voi adăuga la toate moti-

vele pe care le am să-i fiu recunoscător pe acela al celebrității pe care o va căpăta aventura aceasta.

Îți spusesem doar, acum cîtva timp, că în ciuda îngrijorărilor dumitale, nu-mi voi face reapariția pe scena mondenă decît strălucind de o nouă glorie. Să poftească dar acei critici severi care mă acuzau de o dragoste romanțioasă și nenorocită să izbutească ei rupturi mai grabnice și mai strălucite ; ba nu ! să facă și mai bine : să se prezinte în calitate de consolatori, calea le e deschisă. Ei bine ! să îndrăznească numai să se aventureze în acest domeniu pe care eu l-am străbătut în întregime, și, dacă vreunul din ei obține cel mai mic succes, îi cedez locul întîi. Dar toți își vor da seama că atunci cînd îmi dau osteneală las o amintire neștearsă. Ah ! fără îndoială așa va fi și de data aceasta ! și voi socoti drept nimicuri toate celelalte victorii ale mele, dacă vreodată femeia aceasta mi-ar prefera un rival.

Hotărîrea pe care a luat-o măgulește, mărturisesc, amorul meu propriu : dar mi-e necaz că a fost în stare să găsească în ea tăria suficientă ca să se despartă de mine atît de ușor. S-ar putea deci ca între noi să se afle și alte obstacole decît acelea puse de mine ! Cum așa ? dacă aș vrea să mă apropii din nou de ea, să fie cu putință să nu mai vrea ; dar ce spun să nu mai vrea : să nu mai dorească această apropiere, să nu mai fie asta cea mai mare fericire a ei ? Așa se iubește oare ? N-aș putea, de pildă, și n-ar fi oare mai bine s-o fac pe femeia aceasta să întrevadă ideea unei împăcări, pe care totdeauna o dorești atîta timp cît mai ai vreo speranță ? Aș putea să fac încercarea aceasta fără să am aerul că-i dau importanță, și deci fără ca ea să te poată supăra. Dimpotrivă, ar fi o simplă încercare pe care am face-o în perfectă înțelegere ; și chiar dacă aș izbuti, asta nu mi-ar da decît un nou prilej să repet, la porunca dumitale, un sacrificiu care mi s-a părut că-ți face plăcere. Acum, scumpa mea, nu-mi rămîne decît să-mi primesc răsplata, și să doresc întoarcerea dumitale. Vino dar, repede, să-ți regăsești amantul, plăcerile, prietenii și vîrtejul aventurilor.

Aceea a tinerei Volanges s-a terminat de minune. Ieri, în neliniștea mea, care mă făcea să nu-mi găsesc locul, m-am dus, printre alte treburi, și pe la doamna de Volanges. Am găsit-o pe pupila dumitale în salon, încă în ținuta de bolnavă, dar în plină convalescență, și cu atît mai proaspătă și mai interesantă. Voi, femeile, în asemenea împrejurări, ați fi stat o lună culcate : pe legea mea, trăiască domnișoarele ! Aceasta mi-a dat cu adevărat poftă să știu dacă vindecarea era deplină.

Trebuie să-ți mai spun că accidentul copilei era să-l înnebunească pe sentimentalul dumitale Danceny. Mai întîi, de supărare ; astăzi, de bucurie. *Cécile a lui* era bolnavă ! Îți dai seama ce ușor îți pierzi capul într-o asemenea nenorocire. De trei ori pe zi trimitea după vești și nu trecea o zi să nu vină el însuși să se informeze ; în sfîrșit, printr-o frumoasă epistolă, a cerut mamei îngăduința să vină s-o felicite pentru convalescența unei ființe atît de dragi ; și doamna de Volanges i-a dat voie : și așa, am găsit pe tînăr instalat acolo ca și altădată, chiar dacă nu-și îngăduia încă vechea familiaritate.

De la el știu toate aceste amănunte ; pentru că am ieșit împreună și l-am făcut să-și dea drumul gurii. Nici nu-ți închipui ce efect i-a făcut această vizită. Bucurie, dorinți, entuziasm cu neputință de descris. Mie, căruia îmi plac marile elanuri, nu mi-a fost greu să-i sucesc cu totul capul, încre-

dințîndu-l că foarte curînd îi voi da ocazia să-și vadă iubita și mai de aproape.

Intr-adevăr, sînt hotărît să i-o predau îndată ce voi fi făcut experiența. Vreau să mă consacru dumitale cu totul; și apoi, pupila dumitale s-ar mai putea chema eleva mea, dacă n-ar trebui să-și înșele decît soțul? Capodopera este să-ți înșeli iubitul! și mai cu seamă pe primul iubit! Fiindcă, în ce mă privește, nu-mi pot reproșa că am rostit cuvîntul dragoste.

Rămîi cu bine, scumpă prietenă; întoarce-te cît de curînd ca să te bucuri de puterea pe care o ai asupra mea, să-i primești omagiul și să-mi dai cuvenita răsplată.

Paris, 28 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXLV-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Fără glumă, viconte, ți-ai părăsit președinta? i-ai trimis scrisoarea pe care ți-o ticluisem pentru ea? Cu adevărat, ești încîntător și mi-ai întrecut așteptările! Mărturisesc sincer că această victorie mă măgulește mai mult decît toate pe care le-am obținut pînă acum. Vei găsi poate că o prețuiesc foarte mult pe această femeie, pe care odinioară o apreciam atît de puțin; nicidecum: căci nu asupra ei am repurtat această victorie, ci asupra dumitale: într-asta stă tot hazul și asta e cu adevărat minunat.

Da, viconte, o iubeai mult pe doamna de Tourvel, și chiar o mai iubești și acum; o iubești ca un nebun: dar pentru că mi-a plăcut mie să te fac să te rușinezi de dragostea aceasta, dumneata ai sacrificat-o fără nici o ezitare. Ai fi sacrificat și o mie altele mai curînd decît să rabzi o glumă. Unde ne mînă așadar vanitatea! Înțeleptul are multă dreptate cînd spune că e dușmanul fericirii.

Ce te-ai face acum, dacă ți-aș spune că n-am vrut decît să fac o glumă răutăcioasă? Dar mi-e cu neputință să înșel, știi prea bine; chiar dacă ar trebui, la rîndul meu, să ajung la disperare și la

mănăstire, iau riscurile asupra mea şi mă predau învingătorului meu.

Totuşi, dacă admit să capitulez, fac asta din pură slăbiciune : căci dac-aş vrea, cîte şicane n-aş mai putea să-ţi mai fac ! pe care poate le-ai merita ! Aşa de exemplu, admir cu cîtă şiretenie sau cu cîtă stîngăcie îmi propui, cu duhul blîndeţii, să te las să te împaci cu preşedinta. Tare ţi-ar conveni, nu-i aşa, să ai tot meritul acestei rupturi şi să-ţi păstrezi mai departe toate plăcerile ! Şi cum în cazul de faţă acest aparent sacrificiu n-ar mai fi unul pentru dumneata, îmi oferi să-l reînnoieşti la porunca mea ! În felul acesta, divina evlavioasă s-ar putea crede mai departe singura aleasă a inimii dumitale, în timp ce eu m-aş putea mîndri că sînt rivala preferată ; amîndouă am fi înşelate, dar dumneata ai fi mulţumit, şi atunci ce importanţă ar mai avea restul ?

Ce păcat că talentul de care dai dovadă în întocmirea planurilor nu-l ai şi pentru executarea lor, şi că printr-o singură încercare necugetată ai pus dumneata singur un obstacol de neînvins în calea celei mai puternice dorinţe a dumitale.

Cum adică ! te mai gîndeai să te împaci şi ai fost totuşi în stare să-i trimiţi scrisoarea mea ! Aşadar, m-ai crezut foarte stîngace şi pe mine ! Ah ! crede-mă, viconte, cînd o femeie loveşte în inima altei femei, mai întotdeauna nimereşte locul sensibil şi rana e fără leac. În timp ce o loveam pe aceasta, sau mai degrabă în timp ce îţi călăuzeam mîna, nu uitam că femeia aceasta era rivala mea, că ai putut la un moment dat să mi-o preferi şi că, în sfîrşit, m-ai considerat mai prejos decît ea. Dacă m-am înşelat în privinţa răzbunării, consimt să-mi port osînda. Aşadar, socot că e nimerit să încerci toate mijloacele ; te poftesc chiar, şi-ţi făgăduiesc să nu

mă supăr de succesul dumitale, dacă vei obţine vreunul. Sînt atît de liniştită în privinţa aceasta, încît nici nu vreau să mă mai gîndesc. Să vorbim de altceva.

De pildă, de sănătatea domnişoarei de Volanges. Îmi vei da veşti mai precise la întoarcerea mea, nu-i aşa ? Mi-ar face mare plăcere să-mi dai. După asta, vei putea decide singur dacă preferi să predai pe fetiţă iubitului ei, sau să încerci încă o dată să devii întemeietorul unei ramuri a familiei Valmont, cu numele de Gercourt. Acest gînd mi s-a părut plin de haz şi, lăsîndu-te să alegi, te rog totuşi să nu iei o hotărîre definitivă, înainte de a ne fi sfătuit împreună. Asta nu înseamnă o lungă amînare, căci mă voi întoarce foarte curînd la Paris. Nu pot să-ţi spun ziua cu precizie ; dar nu te îndoi că vei fi cel dintîi informat, de îndată ce voi sosi.

Rămîi cu bine, viconte ; cu toate sîcîielile, răutăţile şi reproşurile mele, te iubesc totuşi mult de tot şi mă pregătesc să ţi-o dovedesc. La revedere, prietene.

*Castelul... 29 noiembrie 17***

SCRISOAREA a CXLVI-a

Marchiza de Merteuil către cavalerul Danceny

În sfîrşit, plec, tînărul meu prieten, şi mîine seară voi fi la Paris. În învălmăşeala pe care-o pricinuieşte orice plecare, nu voi primi pe nimeni. Cu toate acestea, dacă ai de făcut vreo confidenţă grabnică, voi face excepţie pentru dumneata, dar numai pentru dumneata : aşa încît îţi cer să nu divulgi secretul înapoierii mele. Nici chiar Valmont nu va şti nimic.

Dacă mi-ar fi spus cineva acum cîtva timp că dumneata vei căpăta în curînd toată încrederea mea, n-aş fi crezut. Dar încrederea dumitale a tras după sine pe a mea. Sînt ispitită să cred că ai pus oarecare îndemînare în asta, poate chiar un gînd de a mă cuceri. Ar fi, în tot cazul, urît din partea dumitale ! De altminteri, acum nu mai e nici o primejdie ; ai ceva mai bun de făcut ! Cînd eroina e în scenă, nu te mai ocupi de confidentă.

De aceea nici n-ai mai avut timp să mă ţii la curent cu noile dumitale succese. Cînd Cécile a dumitale lipsea, ziua nu era destul de lungă ca să-ţi ascult duioasele tînguiri. Ai fi vorbit şi zidurilor, dacă nu eram eu ca să te ascult. Cînd apoi s-a îmbolnăvit, mi-ai făcut şi atunci cinstea să-mi povesteşti îngrijorările dumitale ; aveai nevoie de cineva căruia să i le spui. Dar acum, cînd aceea pe care o iubeşti e la Paris, cînd e sănătoasă şi, mai ales, o şi vezi uneori, ea îţi ţine loc de toate, şi prietenii dumitale nu mai înseamnă nimic.

Nu te dojenesc din cauza asta ; e vina celor douăzeci de ani pe care-i ai. De la Alcibiade şi pînă la dumneata, se ştie bine că tinerii n-au preţuit prietenia decît în clipele de necaz ! Fericirea îi face uneori foarte indiscreţi, dar niciodată încrezători. Aş spune şi eu, ca Socrate : *Îmi place să vină prietenii la mine, cînd sînt nenorociţi* [1] *:* dar, cum Socrate era filozof, se lipsea foarte bine de ei cînd nu veneau. În privinţa aceasta, nu sînt chiar atît de înţeleaptă ca şi el, şi am simţit tăcerea dumitale ca o femeie slabă ce sînt.

Să nu crezi totuşi că sînt pretenţioasă : mai e mult pînă acolo ! Acelaşi sentiment care mă făcea să observ aceste lipsuri mă face să le îndur în mod curajos, cînd ele sînt dovada sau pricina fericirii prietenilor mei. Aşadar, nu sper că vei veni mîine seară decît în măsura în care dragostea te va lăsa liber şi fără ocupaţie, şi-ţi interzic să faci pentru mine cel mai mic sacrificiu.

Rămîi cu bine, cavalere ; va fi o adevărată bucurie să te revăd ; vei veni oare ?

Castelul... 29 noiembrie 17'''

[1] Marmontel, *Alcibiade,* povestire morală. [Jean-François Marmontel (1723—1799), *Alcibiade,* Oeuvres Complètes, Paris, Verdière, 1818, t. III, p. 30.]

SCRISOAREA a CXLVII-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Veţi fi, desigur, tot atît de mîhnită cît şi mine, respectabila mea prietenă, aflînd despre starea în care se găseşte doamna de Tourvel ; de ieri e bolnavă : boala ei a venit atît de repede şi prezintă simptome atît de grave, încît sînt cu adevărat alarmată.

O febră puternică, un delir violent şi aproape neîntrerupt, o sete pe care nimic n-o poate potoli, iată tot ce se observă. Medicii spun că nu pot face nici un pronostic ; şi tratamentul va fi cu atît mai anevoios cu cît bolnava refuză cu încăpăţînare orice fel de medicament : astfel încît a trebuit ţinută cu forţa ca să i se ia sînge ; de asemenea, tot cu forţa i s-a pus de două ori la loc bandajul pe care în delirul ei voia mereu să-l desfacă.

Dumneavoastră, care ca şi mine, aţi văzut-o atît de slabă, atît de sfioasă şi de blîndă, v-ar veni să credeţi că patru persoane de abia pot s-o stăpînească, şi că o apucă nişte furii de nedescris de îndată ce încerci să-i spui ceva ? Eu una mă tem că nu-i vorba numai de un delir, ci mai curînd de o adevărată alienaţie mintală.

Ceea ce s-a petrecut alaltăieri îmi măreşte teama în privinţa aceasta.

În ziua aceea, cam pe la unsprezece dimineaţa, a sosit împreună cu camerista ei, la mănăstirea... Deoarece fusese crescută acolo, şi păstrase deprinderea de a merge acolo din cînd în cînd, a fost primită ca de obicei, şi a părut tuturora liniştită şi sănătoasă. După vreo două ceasuri, a vrut să ştie dacă odaia pe care o avusese cînd era elevă era liberă şi cînd i s-a răspuns că da, a spus că vrea să meargă s-o vadă : maica stareţă a întovărăşit-o împreună cu alte cîteva călugăriţe. Ea le-a spus atunci că ar vrea să se instaleze în această cameră pe care, spunea ea, n-ar fi trebuit s-o părăsească niciodată ; şi a adăugat că n-o va mai părăsi *pînă la moarte* ; acestea au fost cuvintele ei.

La început n-au ştiut ce să-i răspundă, dar după primul moment de uimire i-au arătat că prin faptul că era măritată nu putea fi primită fără o autorizaţie specială. Motivul acesta cît şi multe altele n-au putut-o convinge ; şi din acea clipă s-a încăpăţînat nu numai să nu părăsească mănăstirea, dar nici chiar camera ei. În sfîrşit, nemaiavînd încotro, la şapte seara, au consimţit să o lase să petreacă noaptea acolo. Au trimis acasă trăsura împreună cu servitorii şi au amînat pentru a doua zi ca să hotărască în vreun fel.

Se pare că toată seara aceea nu numai că n-a dat semne de rătăcire în ce priveşte purtarea şi înfăţişarea, dar a avut o atitudine gravă şi stăpînită ; atîta doar că de vreo patru sau cinci ori a căzut într-o visare adîncă din care nu izbuteai s-o trezeşti vorbindu-i ; şi de fiecare dată, înainte de a ieşi din ea, îşi ducea amîndouă mîinile la frunte, pe care părea că o strînge cu putere : iar cînd una din călugăriţele care erau de faţă o întrebă dacă o durea

capul, ea o privi lung înainte de a răspunde şi spuse în sfîrşit : „Nu acolo e suferinţa !“ O clipă după aceea, ceru să fie lăsată singură şi să n-o mai întrebe nimeni nimic.

Toată lumea s-a retras, afară de camerista ei, care din fericire a rămas să se culce în aceeaşi odaie cu ea, neavînd loc în altă parte.

După spusele acestei fete, stăpîna ei a fost liniştită pînă pe la unsprezece seara. A spus atunci că vrea să se culce : dar, mai înainte de a se dezbrăca de tot, a început să umble prin cameră, foarte repede şi gesticulînd. Julie, care fusese martoră la tot ce se petrecuse în ziua aceea, n-a îndrăznit să-i spună nimic şi a aşteptat în tăcere aproape un ceas. În sfîrşit, doamna de Tourvel a strigat-o de două ori la rînd ; abia a avut timpul să vină, şi stăpînă-sa i-a căzut în braţe, spunînd : „Nu mai pot“. S-a lăsat culcată în pat ; n-a vrut să mănînce nimic, nici să cheme pe cineva în ajutor. A spus doar să-i pună un pahar cu apă lîngă ea şi a poruncit Juliei să se culce.

Aceasta ne încredinţează că a stat trează pînă la două şi că n-a auzit în tot acest timp nici o mişcare şi nici un geamăt. Dar spune că a fost trezită pe la cinci dimineaţa de cuvintele stăpînei sale care vorbea singură cu voce tare ; a întrebat-o atunci dacă avea nevoie de ceva, şi necăpătînd nici un răspuns, a luat luminarea şi s-a dus la patul doamnei de Tourvel. Aceasta n-a recunoscut-o, dar, întrerupînd deodată vorbele fără şir pe care le rostea, a strigat tare : „Lăsaţi-mă singură, lăsaţi-mă în întuneric, numai întunericul mi se cuvine“. Am observat, chiar şi eu, ieri, că repeta adesea fraza aceasta.

În sfîrşit, Julie a profitat de aceste vorbe care erau totuşi un soi de ordin, şi s-a dus să cheme lume şi ajutoare : dar doamna de Tourvel a refuzat şi una şi celelalte, dînd aceleaşi semne de furie şi de delir care s-au repetat atît de des de atunci încoace.

Încurcătura în care cele petrecute au pus toată mănăstirea a hotărît-o pe maica superioară să trimită după mine ieri la şapte dimineaţa... Nu era încă ziuă. M-am dus în toată graba. Cînd m-au anunţat doamnei de Tourvel, ea a părut că-şi recapătă cunoştinţa, şi a răspuns : „A ! da, să intre“. Dar cînd m-am apropiat de patul ei, m-a privit fix, mi-a luat repede mîna pe care a strîns-o şi mi-a spus cu voce tare, dar tristă : „Mor pentru că nu v-am crezut“. Îndată după aceea, ascunzîndu-şi ochii, a revenit la vorbele ei cele mai des repetate : „Lăsaţi-mă singură“ etc., şi iar şi-a pierdut cunoştinţa.

Cuvintele acestea şi cîteva altele scăpate în delirul ei mă fac să mă tem că această boală cumplită are o cauză şi mai cumplită. Dar să respectăm secretele prietenei noastre, şi să ne mulţumim să-i deplîngem nenorocirea.

Toată ziua de ieri a fost, de asemenea, furtunoasă şi s-a scurs între înspăimîntătoare accese de delir şi momente de depresiune letargică, singurele în care găseşte, şi îngăduie şi celorlalţi, puţină odihnă. N-am plecat de lîngă patul ei decît la nouă seara, şi mă voi întoarce astăzi de dimineaţă ca să rămîn toată ziua cu ea. Nu voi părăsi pe nenorocita mea prietenă : dar ceea ce e trist e încăpăţînarea ei de a refuza orice îngrijire şi orice ajutor.

Vă trimit buletinul nopţii acesteia pe care l-am primit chiar acum şi care, după cum veţi vedea, este departe de a fi încurajator. Voi avea grijă să vi le trimit pe toate cu regularitate.

Rămîneţi cu bine, respectabila mea prietenă, merg să-mi regăsesc bolnava. Fiica mea, care din fericire este aproape restabilită, vă trimite salutările ei respectuoase.

Paris, 29 noiembrie 17..

SCRISOAREA a CXLVIII-a

Cavalerul Danceny către marchiza de Merteuil

O ! dumneavoastră pe care vă iubesc ! o ! tu pe care te ador ! o ! dumneavoastră care mi-aţi deschis calea fericirii, o ! tu care mi-ai împlinit-o ! Prietenă simţitoare, gingaşă iubită, de ce amintirea durerii tale tulbură farmecul pe care-l simt ? Ah ! doamnă, liniştiţi-vă, prietenia vă cere acest lucru ! O ! iubita mea ! fii fericită, e rugămintea pe care ţi-o face dragostea.

Ce reproşuri vă puteţi face ? Credeţi-mă, gingăşia sufletului dumneavoastră vă înşală. Părerile de rău pe care vi le pricinuieşte, vina de care mă acuză sînt deopotrivă închipuite ; şi inima îmi spune că între noi doi n-a fost alt seducător decît dragostea. Nu-ţi mai fie deci teamă să te laşi în voia sentimentelor pe care le inspiri, şi să îngădui să te pătrundă toată văpaia pe care-o trezeşti. Cum asta ! prin faptul că inimile noastre s-au lămurit mai tîrziu, înseamnă că sînt mai puţin pure ? nu, fără îndoială. Dimpotrivă, numai seducţia, lucrînd cu premeditare, îşi poate întocmi calea şi mijloacele, şi poate prevedea evenimentele din timp. Dar dragostea cea adevărată nu îngăduie să meditezi

şi să faci asemenea planuri şi socoteli : ea ne împrăştie gîndurile în vîltoarea sentimentelor ; puterea ei nu e niciodată mai mare decît atunci cînd e necunoscută ; şi în umbră şi tăcere ne prinde în mreje pe care nu putem nici să le zărim, nici să le rupem.

Aşa se face că eu, nu mai departe decît ieri, cu toată emoţia vie pe care mi-o pricinuia gîndul întoarcerii dumneavoastră, cu toată marea bucurie pe care am simţit-o văzîndu-vă, credeam totuşi că nu eram chemat şi nu eram mînat decît de-o paşnică prietenie : sau, mai bine zis, cu totul pradă tandrelor sentimente ale inimii mele, prea puţin mă gîndeam să descopăr originea sau cauza. Ca şi mine, gingaşa mea prietenă, simţeai şi tu, fără să-l recunoşti, farmecul acela stăpînitor care ne subjuga sufletele dulcilor impresii ale tandreţei : şi amîndoi n-am recunoscut amorul decît cînd ne-am trezit din beţia în care ne cufundase acest zeu.

Dar însăşi aceasta ne justifică în loc să ne osîndească. Nu, n-ai trădat prietenia, şi nici eu n-am amăgit încrederea ta. E drept că nici unul, nici celălalt nu ştiam ce sentimente ne-au cuprins ; dar iluzia aceasta noi o aveam, fără să căutăm s-o provocăm. Ah ! departe de a ne plînge, să nu ne mai gîndim decît la fericirea pe care ne-a pricinuit-o ; şi fără s-o tulburăm cu reproşuri nedrepte, să facem totul ca s-o sporim tot mai mult prin farmecul încrederii şi al siguranţei. O ! iubita mea ! ce scumpă inimii mele e nădejdea aceasta ! Da, dezbărată de acum înainte de orice teamă, şi dîndu-te cu totul numai dragostei, îmi vei împărtăşi dorinţele, extazele, delirul simţurilor, beţia inimii ; şi

fiecare clipă a zilelor noastre fericite va fi însemnată de o nouă voluptate.

Te las cu bine, tu pe care te ador ! Te voi vedea astă seară, dar te voi găsi oare singură ? Nu îndrăznesc să sper. Ah ! tu nu doreşti acest lucru atît cît îl doresc eu.

Paris, 1 decembrie 17''

SCRISOAREA a CXLIX-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Am sperat ieri, aproape toată ziua respectabila mea prietenă, să vă pot da în dimineaţa aceasta ştiri mai bune despre sănătatea scumpei noastre bolnave: dar de ieri seară, speranţa aceasta s-a spulberat, şi nu-mi rămîne decît regretul că am pierdut-o. Un fapt, foarte neînsemnat în aparenţă, dar cumplit prin urmările pe care le-a avut, a readus pe bolnavă într-o stare tot atît de proastă ca mai înainte, dacă nu chiar mai rea.

N-aş fi priceput niciodată schimbarea bruscă pe care a pricinuit-o dacă n-aş fi primit ieri confidenţa deplină a nefericitei noastre prietene. Deoarece nu mi-a ascuns că eraţi şi dumneavoastră informată de toate nenorocirile ei, pot să vă vorbesc deschis despre trista situaţie.

Ieri dimineaţă cînd am sosit la mănăstire mi s-a spus că bolnava dormea de mai bine de trei ceasuri; şi somnul ei era atît de adînc şi de liniştit, că m-am temut un moment să nu fie letargic. După cîtva timp s-a trezit şi a tras ea singură într-o parte perdelele patului. S-a uitat la noi toţi cu un aer mirat: şi cînd m-am sculat ca să mă duc la ea, m-a recunoscut, mi-a rostit numele, şi m-a rugat să mă apropii. Nu mi-a dat răgaz să-i pun nici o

întrebare, şi m-a întrebat unde se afla, ce căutam noi acolo, dacă era bolnavă, şi de ce nu era acasă la dînsa. Am crezut întîi că e un nou delir, mult mai liniştit însă decît cel dinainte; dar am observat că înţelegea foarte bine răspunsurile mele. Într-adevăr, îşi recăpătase mintea, nu însă şi memoria.

M-a întrebat, în chip amănunţit, despre tot ce i se întîmplase de cînd era la mănăstire, unde nu-şi amintea că venise. I-am spus adevărul, lăsînd la o parte doar ceea ce ar fi putut s-o sperie prea tare: şi cînd la rîndul meu am întrebat-o cum se simţea, mi-a răspuns că nu suferea în clipa de faţă, dar că fusese foarte chinuită în timpul somnului şi că se simţea obosită. Am sfătuit-o să se liniştească şi să vorbească puţin; după aceea am tras la loc perdelele, lăsîndu-le numai întredeschise şi m-am aşezat lîngă pat. Tot atunci i s-a adus o supă, pe care a luat-o şi a găsit-o bună.

A rămas aşa cam o jumătate de ceas, şi n-a mai vorbit cu mine decît ca să-mi mulţumească de îngrijirile pe care i le dădusem; a rostit aceste mulţumiri cu amabilitatea şi graţia pe care i le cunoaşteţi. Apoi a păstrat cîtva timp o tăcere totală, pe care la un moment dat a întrerupt-o ca să spună: „A! da, îmi aduc aminte că am venit aici". Şi o clipă după aceea a strigat îndurerată: „Dragă prietenă, dragă prietenă, compătimiţi-mă; îmi regăsesc toate nenorocirile". M-am dus lîngă dînsa; mi-a luat mîna şi, rezemîndu-şi capul de ea, a urmat: „Doamne Dumnezeule! de ce nu pot să mor?" Expresia ei, mai mult chiar decît vorbele, m-a înduioşat pînă la lacrimi; ea a observat aceasta după vocea mea şi mi-a spus: „Mă plîngeţi! A! dacă aţi şti..." Apoi întrerupîndu-se, adăugă: „Aş vrea să rămînem singure, vă voi spune tot".

Cum cred că v-am mai spus, aveam oarecare bănuieli în privinţa subiectului acestei confidenţe ; şi, temîndu-mă că această conversaţie, pe care o prevedeam lungă şi tristă, ar putea înrăutăţi starea nenorocitei noastre prietene, la început am vrut s-o fac să renunţe la ea sub pretextul că avea nevoie de repaos : dar ea a stăruit, şi eu am cedat la insistenţele ei. De îndată ce am fost singure, mi-a povestit lucrurile pe care le ştiţi şi dumneavoastră de la ea, şi pe care, pentru acest motiv, nu vi le voi mai repeta.

În sfîrşit, vorbindu-mi de chipul crud în care a fost sacrificată, a adăugat : „Eram sigură că voi muri, şi nu-mi lipsea pentru aceasta curajul ; dar mi-e cu neputinţă să supravieţuiesc nenorocirii şi ruşinii mele". Am încercat să combat această descurajare, sau mai degrabă această disperare, cu armele religiei, pînă atunci atît de puternice asupra ei ; dar mi-am dat repede seama că nu aveam tăria necesară pentru o sarcină atît de măreaţă, şi m-am mărginit să-i propun să chem pe părintele Anselme, în care ştiu că are toată încrederea. A primit şi mi s-a părut chiar că doreşte mult să-l vadă. Am trimis aşadar după dînsul, şi el a sosit numaidecît. A rămas îndelung cu bolnava şi a spus cînd a ieşit că, dacă medicii erau de acord, era de părere că se putea amîna ceremonia împărtăşaniei, şi că va reveni a doua zi.

Era pe la trei după-amiază, şi pînă la cinci prietena noastră a fost destul de liniştită : astfel încît cu toţii ne recăpătasem speranţa. Din nenorocire, i s-a adus atunci o scrisoare. Cînd au vrut să i-o înmîneze, ea a spus mai întîi că nu voia să primească nici o scrisoare, şi nimeni n-a insistat. Dar din clipa aceea, a început să fie mai agitată. A întrebat apoi cum se făcea că scrisoarea aceasta nu era timbrată : cine o adusese ? Nimeni nu ştia. De la cine fusese adusă ? Nu se spusese nimic maicii portărese. Apoi a păstrat cîtva timp tăcere ; după aceea a început să vorbească : dar cuvintele ei fără şir ne arătară numai că delirul reîncepuse.

Totuşi a mai avut o clipă de linişte, şi atunci a cerut în sfîrşit să i se înmîneze scrisoarea. Cum şi-a aruncat ochii asupra ei, a strigat : „De la el ! Doamne Dumnezeule !" şi apoi cu un glas tare dar sugrumat : „Luaţi-o, luaţi-o". A cerut să se tragă îndată perdelele patului şi n-a mai dat voie nimănui să se apropie : dar n-a trecut decît o clipă şi am fost siliţi să revenim lîngă ea. Delirul începuse iar, mai violent ca niciodată, şi acum i se adăugau nişte convulsiuni cu adevărat înspăimîntătoare. Crizele acestea au ţinut toată seara ; şi buletinul de azi-dimineaţă mă înştiinţează că noaptea n-a fost mai puţin furtunoasă. Ce să vă spun, starea ei este atît de rea, încît mă mir că n-a murit, şi trebuie să vă spun că nu mi-a rămas decît prea puţină speranţă.

Presupun că această nenorocită scrisoare e de la domnul de Valmont : dar ce mai poate îndrăzni oare să-i spună ? Iertaţi-mă, scumpă prietenă : mă opresc de la orice reflecţie : dar e îngrozitor să vezi murind în chip atît de tragic o femeie pînă acum atît de fericită şi atît de vrednică să fie fericită.

Paris, 2 decembrie 17''

SCRISOAREA a CL-a

Cavalerul Danceny către marchiza de Merteuil

În așteptarea fericirii de a te vedea, mă dedau, gingașa mea iubită, plăcerii de a-ți scrie ; și ocupîndu-mă de tine, încerc să alin regretul că mă aflu departe. Să-ți descriu sentimentele mele, să-mi reamintesc pe ale tale e pentru inima mea o adevărată bucurie ; grație acestei stări chiar și răstimpul acesta de privațiuni oferă neprețuite daruri dragostei mele. Cu toate acestea, dacă trebuie să te cred, nu voi căpăta un răspuns de la tine : chiar această scrisoare va fi ultima ; și ne vom lipsi de un mijloc de legătură care, după tine, e primejdios și *de care nu avem nevoie.* Desigur că te voi crede, dacă stăruiești : fiindcă ce lucru ai putea să vrei tu, și eu să nu-l vreau ? Dar înainte de a te hotărî pe de-a-ntregul, n-ar fi mai bine să ne sfătuim împreună ?

Cît despre vreo primejdie, singură trebuie să hotărăști : eu nu pot să-mi fac nici o socoteală, și mă mărginesc să te rog să veghezi asupra siguranței tale, căci nu pot fi liniștit atît timp cît te știu îngrijorată. În privința aceasta, nu sîntem noi doi numai unul, ci tu ești noi amîndoi.

Nu tot așa stau lucrurile cînd e vorba de *nevoie :* în privința aceasta nu putem avea decît un

singur gînd : și dacă nu sîntem de aceeași părere, este numai fiindcă nu ne putem explica sau înțelege. Iată ce gîndesc eu.

Fără îndoială, o scrisoare pare foarte puțin necesară cînd ne putem întîlni nestingheriți. Ce lucru ar putea să spună, pe care un cuvînt, o privire sau chiar tăcerea nu l-ar exprima de o sută de ori mai bine ? Asta mi se pare atît de adevărat încît în clipa în care mi-ai spus să nu ne mai scriem, ideea aceasta a lunecat ușor peste sufletul meu ; l-a stingherit, poate, dar nu l-a întristat. E tot așa cum e atunci cînd dorind să te sărut în dreptul inimii, dau de o panglică sau de o dantelută ; o dau la o parte și nu am impresia unui obstacol.

Dar pe urmă, ne-am despărțit ; și îndată ce n-ai mai fost lîngă mine, gîndul scrisorii a început să mă chinuiască. Pentru ce, mi-am spus, această nouă privațiune ? Cum asta ! prin faptul că sîntem departe unul de altul, nu mai avem oare nimic să ne spunem ? Să presupun că, favorizat de împrejurări, petrecem împreună o zi întreagă ; va trebui oare să luăm din timpul plăcerilor pentru a putea sta de vorbă ? Da, din timpul plăcerilor, iubita mea ; căci, lîngă tine, chiar și clipele de odihnă sînt prilej de plăceri delicioase. În sfîrșit, oricum ar fi, la un moment dat trebuie să ne despărțim ; și pe urmă mă simt atît de singur ! atunci, scrisoarea capătă preț ! chiar dacă nu o citești, o privești cel puțin... Ah ! fără îndoială, poți privi o scrisoare fără să o citești, așa cum cred că noaptea aș simți plăcere dacă aș atinge portretul tău...

Portretul tău, am spus ? Dar o scrisoare e doar portretul sufletului. Și nu are, ca o imagine rece, acea rigiditate atît de străină dragostei ; și se supune la toate dorințele noastre : rînd pe rînd, se

însuflețește, se bucură, se odihnește... Sentimentele tale îmi sînt toate atît de prețioase! mă vei lipsi oare de un mijloc de a le culege?

Ești chiar atît de sigură că nevoia de a-mi scrie nu te va chinui niciodată? Dacă, singură fiind, inima ta crește sau se strînge, dacă un avînt de bucurie pătrunde pînă la sufletul tău, dacă fără să vrei o tristețe îl tulbură o clipă, oare nu la pieptul iubitului tău îți vei revărsa bucuria sau amarul? ai putea oare să simți ceva ce nu i-ai împărtăși și lui? L-ai lăsa oare visător și singuratec să rătăcească departe de tine? Iubita mea... duioasa mea iubită! Dar numai tu trebuie să hotărăști. Am vrut doar să discut și să nu te ademenesc, n-am adus decît argumente, îmi place să cred că aș fi izbutit mai bine dacă te-aș fi rugat. Voi încerca așadar, dacă stăruiești, să nu fiu mîhnit; mă voi sili să-mi spun cele ce mi-ai fi scris tu: dar tu le-ai spune mai bine; și, mai cu seamă, mi-ar face mai multă plăcere ascultîndu-te.

Rămîi cu bine, fermecătoarea mea prietenă; se apropie în sfîrșit ceasul cînd voi putea să te văd: te părăsesc cît mai repede, ca să te pot regăsi cît mai curînd.

*Paris, 3 decembrie 17***

SCRISOAREA a CLI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Fără îndoială, marchiză, nu mă vei crede, atît de naiv încît să-ți închipui că m-ai putut amăgi în privința semnificației vizitei între patru ochi de aseară și a *surprinzătorului hazard* care-l adusese pe Danceny la dumneata! N-aș putea spune că fizionomia dumitale, experimentată, n-a luat, de minune, o expresie de liniște și seninătate, sau că te-ai fi trădat printr-una din acele fraze care scapă uneori tulburării sau căinței. Mărturisesc chiar că privirile dumitale ascultătoare te-au slujit cît se poate de bine; și că dacă ar fi putut vorbi, departe de a-mi pricinui vreo bănuială, ele m-ar fi făcut să înțeleg cît de mîhnită erai de prezența acelui *terț supărător*. Dar ca să nu risipești degeaba talente atît de mari, ca să obții succesul pe care ți-l făgăduiai, ca să produci, în sfîrșit, iluzia pe care căutai s-o trezești, trebuia mai întîi să-l dresezi mai bine pe novicele dumitale amant.

Deoarece te-ai apucat să faci pe educatoarea, învață-ți elevii să nu roșească și să nu-și piardă cumpătul la cea mai nevinovată glumă; să nu nege cu atîta înfocare, în privința unei singure femei, aceleași lucruri de care se apără atît de moale cînd e vorba de toate celelalte. Învață-i de

asemenea să poată asculta laudele ce se aduc iubitei lor, fără ca pentru asta să se creadă obligaţi să le adauge şi pe ale lor ; şi dacă le îngădui să se uite la dumneata cînd vă găsiţi în societate, să ştie măcar să-şi deghizeze privirea aceea posesivă, atît de uşor de recunoscut, şi pe care ei o confundă atît de stîngaci cu aceea a dragostei. Atunci abia vei putea să-i laşi să apară la marile dumitale reprezentaţii publice, fără ca purtarea lor să aducă vreun prejudiciu înţeleptei lor învăţătoare ; eu însumi, prea fericit de a contribui la celebritatea dumitale, îţi făgăduiesc să alcătuiesc şi să popularizez programul acestei şcoli noi.

Dar pînă atunci, să-ţi spun drept, mă surprinde că tocmai pe mine m-ai ales să mă tratezi ca pe un şcolar. Oh ! cît de repede m-aş răzbuna, dacă ar fi vorba de altă femeie ! ce bucurie aş avea ! şi cît de mult bucuria mea ar întrece pe aceea pe care a crezut ea că mă face s-o pierd ! Da, numai de hatîrul dumitale aleg reparaţia în locul răzbunării ; şi să nu crezi cumva că mă reţine vreo îndoială, vreo cît de mică nesiguranţă ; ştiu totul.

Eşti la Paris de patru zile ; şi în fiecare zi l-ai văzut pe Danceny şi nu l-ai văzut decît pe el. Chiar şi astăzi, uşa dumitale era încă închisă oricui ; şi numai o îndrăzneală egală cu a dumitale i-a lipsit portarului ca să mă oprească să ajung pînă la dumneata. Totuşi nu trebuia să mă îndoiesc, aşa îmi scriai, că voi fi primul înştiinţat de sosirea dumitale ; de sosirea aceasta a cărei dată nu puteai încă să mi-o spui, cu toate că îmi scriai în ajunul plecării. Vei tăgădui oare aceste fapte, sau vei încerca să te scuzi ? Cu neputinţă ; şi cu toate acestea, încă mă stăpînesc ! Trebuie să recunoşti într-asta puterea dumitale : dar, crede-mă, mulţumeşte-te că ai constatat-o şi nu abuza mai

mult de ea. Ne cunoaştem bine, marchiză ; cred că e destul să-ţi spun asta.

Mă anunţi că mîine vei lipsi toată ziua de acasă. Nimic de zis, dacă, într-adevăr, va fi aşa ; şi poţi să-ţi închipui că voi afla. Dar în orice caz, te vei întoarce seara acasă ; şi pentru împăcarea noastră anevoioasă, abia ne va ajunge timpul pînă a doua zi de dimineaţă. Spune-mi, aşadar, dacă la dumneata acasă sau *acolo* vor avea loc ispăşirile noastre numeroase şi reciproce. Dar mai cu seamă, să nu mai aud de Danceny. Ţi-ai împuiat mintea dumitale uşoară cu el şi pot să nu fiu gelos de această aiureală a imaginaţiei dumitale ; dar gîndeşte-te că de aici încolo, ceea ce nu era decît o fantezie ar deveni o preferinţă marcată. Nu mă cred făcut pentru o asemenea umilire şi nu mă aştept s-o primesc de la dumneata.

Sper chiar că sacrificiul acesta nu-ţi va părea un sacrificiu. Dar chiar dacă ar trebui să te coste ceva, mi se pare că ţi-am dat un exemplu destul de bun ! O femeie simţitoare şi frumoasă, care nu trăia decît pentru mine, şi care în momentul de faţă moare poate de dragoste şi de inimă rea, valorează cît un tînăr şcolar, căruia, dacă vrei, nu-i lipseşte nici fizicul, nici inteligenţa, dar care nu are încă nici experienţă şi nici personalitate.

Rămîi cu bine, marchiză ; nu-ţi spun nimic în privinţa sentimentelor mele. Tot ce pot face în momentul acesta este să nu-mi scrutez inima. Aştept răspunsul dumitale. Gîndeşte-te înainte de a mi-l da, gîndeşte-te bine că, pe cît îţi este de uşor să mă faci să uit afrontul pe care mi l-ai făcut, pe atîta un refuz din partea dumitale, o simplă amînare, l-ar întipări pentru totdeauna în inima mea.

Paris, 3 decembrie 17..

SCRISOAREA a CLII-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Ia seama, viconte, şi cruţă-mi marea mea timiditate ! Cum vrei să suport ideea copleşitoare că aş putea să mă expun indignării dumitale, şi mai ales să nu mă cutremur la gîndul răzbunării dumitale ? cu atît mai mult cu cît, precum ştii, dacă mi-ai face o mîrşăvie, mi-ar fi cu neputinţă să ţi-o întorc. Degeaba m-aş osteni să vorbesc, existenţa dumitale n-ar fi nici mai puţin strălucită, nici mai puţin paşnică. De fapt, de ce ai putea să te temi ? că ai fi nevoit să pleci, dacă ţi s-ar mai da răgaz. Dar nu trăieşti în străinătate oare tot atît de bine ca şi aici ? şi la urma urmei, dacă te va lăsa în pace Curtea Franţei, la aceea unde te vei stabili n-ar însemna pentru dumneata decît să schimbi locul victoriilor dumitale. După ce am încercat să-ţi redau sîngele rece prin considerentele acestea morale, să ne reîntoarcem la afacerile noastre.

Ştii oare, viconte, de ce nu m-am mai recăsătorit ? Desigur nu pentru că n-aş fi avut destule partide avantajoase ; e numai pentru ca nimeni să nu aibă dreptul să cîrtească împotriva acţiunilor mele. Nu doar pentru că m-aş fi temut că nu-mi voi mai putea îndeplini dorinţele, căci pînă la urmă tot le-aş fi îndeplinit : ci pentru că m-ar fi supărat să văd că cineva are cîtuşi de puţin dreptul să se plîngă de ele ; pentru că, în sfîrşit, nu voiam să înşel decît de plăcere şi nu din necesitate. Şi iată că dumneata îmi scrii cea mai conjugală scrisoare care se poate închipui ! Nu vorbeşti decît de greşelile mele şi de mărinimia dumitale ! Dar cum poţi greşi faţă de cel căruia nu-i datorezi nimic ? eu una nu pot să-mi închipui cum !

Să judecăm un pic : despre ce-i vorba ? L-ai găsit pe Danceny la mine, şi asta ţi-a displăcut. Foarte frumos : şi ce-ai înţeles din asta ? Sau că era efectul întîmplării, aşa cum ţi-am spus, sau că era efectul voinţei mele, aşa cum nu ţi-am spus. În primul caz, scrisoarea dumitale e nedreptăţită ; în cazul al doilea, e ridicolă : nu trebuia să te osteneşti s-o mai scrii ! Dar eşti gelos, şi gelozia nu judecă. Bine ! voi judeca eu şi pentru dumneata.

Sau ai un rival, sau nu-l ai. Dacă ai, trebuie să placi ca să-i fii preferat, dacă nu ai, de asemenea trebuie să placi ca să nu capeţi vreunul. În toate cazurile, se impune o singură purtare : atunci de ce să te mai chinuieşti ? De ce, mai cu seamă, să mă chinuieşti şi pe mine ? Nu mai ştii oare să fii omul cel mai fermecător ? şi nu mai eşti sigur de succesele dumitale ? Haide, viconte, te depreciezi singur. Dar nu-i vorba de asta ; în ochii dumitale eu nu merit ca dumneata să-ţi dai atîta osteneală. Nu doreşti atîta favorurile mele cît vrei să-ţi arăţi puterea dumitale asupra mea. Vezi, eşti un ingrat. Iată, dacă nu mă înşel, o dovadă de sentiment ! Şi dacă aş mai continua, scrisoarea aceasta ar putea deveni foarte afectuoasă : dar nu meriţi aşa ceva.

După cum nu meriţi nici ca eu să mă justific. Ca să te pedepsesc de bănuielile dumitale, le vei păstra : nu-ţi voi spune nimic nici în privinţa datei

sosirii mele, nici în privința vizitelor lui Danceny. Ți-ai dat multă osteneală ca să le afli, nu-i așa? Ei bine! ești mai mulțumit acum? Îți doresc să fi găsit într-asta multă plăcere; în ce mă privește, faptul acesta nu mi-a stricat plăcerea mea.

Tot ce pot răspunde scrisorii dumitale amenințătoare este că n-a avut nici darul să-mi placă, nici puterea să mă intimideze și că deocamdată nu sînt cîtuși de puțin dispusă să-ți satisfac pretențiile.

La drept vorbind, dacă te-aș accepta așa cum mi te arăți astăzi, ar însemna să-ți fac o adevărată infidelitate. N-ar însemna să reiau legătura cu fostul meu amant, ci să iau altul, care nici pe departe n-ar valora cît el. N-am uitat încă îndeajuns pe primul ca să mă pot înșela. Acel Valmont pe care îl iubeam era fermecător. Aș spune chiar că n-am mai întîlnit al doilea bărbat atît de atrăgător. A! te rog, viconte, dacă-l regăsești, adu-mi-l; el va fi întotdeauna bine primit.

Înștiințează-l totuși că, oricum, asta nu se va întîmpla nici azi, nici mîine. Gemenul său i-a dăunat întrucîtva; și grăbindu-mă prea tare, m-aș teme să nu mă înșel. Sau poate i-am făgăduit lui Danceny două zile? Iar scrisoarea dumitale mi-a dovedit că nu glumești cînd cineva nu se ține de cuvînt. Vezi așadar că trebuie să aștepți.

Dar ce-ți pasă? te vei răzbuna oricum împotriva rivalului dumitale. Nu va face mai mult rău iubitei dumitale decît dumneata iubitei lui; și, la urma urmei, o femeie nu valorează cît oricare alta? Acestea sînt principiile dumitale. Chiar și pe aceea care ar fi *afectuoasă și simțitoare, care n-ar trăi decît pentru dumneata, care, în sfîrșit, ar muri de dragoste și de inimă rea,* tot ai sacrifica-o la prima fantezie, de teamă că te-ai putut face

ridicol un moment; și mai vrei ca ceilalți să aibă vreun scrupul cu dumneata? A! asta nu-i drept.

Rămîi cu bine, viconte; fii din nou amabil ca mai înainte. Iată, nu doresc altceva decît să te găsesc fermecător; și de îndată ce voi fi sigură de aceasta, mă oblig să ți-o dovedesc. Într-adevăr, sînt prea bună.

*Paris, 4 decembrie 17**

SCRISOAREA a CLIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Răspund pe dată scrisorii dumitale şi voi încerca să fiu limpede ; ceea ce nu e tocmai uşor cu dumneata, cînd te-ai hotărît să te faci că nu pricepi.

Nu era nevoie de discursuri lungi pentru a dovedi că, fiecare din noi avîndu-l pe celălalt la mînă, avem acelaşi interes să ne menajăm unul pe altul : de aceea, nu despre aceasta e vorba. Dar între hotărîrea brutală de a ne distruge şi aceea, fără îndoială mai bună, de a rămîne uniţi, aşa cum eram pînă acum, de a deveni chiar şi mai uniţi, reluîndu-ne prima legătură, între aceste două hotărîri, zic, se mai pot lua multe altele. Nu era deci ridicol din partea mea să-ţi spun, şi nici nu este să ţi-o repet, că de azi înainte voi fi sau amantul, sau duşmanul dumitale.

Îmi dau prea bine seama că această alegere te supără ; că ai prefera să tărăgănezi ; şi ştiu că nu ţi-a plăcut niciodată să fii strînsă cu uşa între da şi nu : dar trebuie şi dumneata să-ţi dai seama că nu pot nici eu să te las să scapi din acest cerc îngust, fără a risca să fiu tras pe sfoară ; şi desigur ai şi prevăzut că nu voi tolera aceasta. Acum, dumneata hotărăşti : pot să te las să alegi, dar nu pot să rămîn în nesiguranţă.

Te previn numai că nu mă vei amăgi prin argumentele dumitale, bune sau rele ; că nu mă vei ademeni cu cîteva linguşiri cu care ai căuta să-ţi împodobeşti refuzul ; şi că a sosit în sfîrşit momentul sincerităţii. Sînt dispus să-ţi dau chiar eu exemplul, şi-ţi mărturisesc bucuros că prefer pacea şi unirea ; dar dacă trebuie să le curmăm şi pe una şi pe cealaltă, cred că am dreptul s-o fac şi că nu-mi lipsesc nici mijloacele pentru aceasta.

Mai adaug că cel mai mic obstacol pe care mi l-ai pune în cale va fi considerat de mine ca o adevărată declaraţie de război : vezi, prin urmare, că răspunsul pe care ţi-l cer nu are nevoie nici de fraze lungi, nici de fraze frumoase. Două cuvinte ajung.

*Paris, 4 decembrie 17***

Răspunsul marchizei de Merteuil scris pe ultima pagină a aceleiaşi scrisori :

Bine ! Să ne războim !

SCRISOAREA a CLIV-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Buletinele de sănătate vă informează mai bine decît aş putea-o face eu, scumpa mea prietenă, despre starea jalnică a prietenei noastre. Devotîndu-mă cu totul îngrijirilor pe care i le dau, nu-mi iau răgazul să vă scriu decît atunci cînd alte fapte cer aceasta. Iată unul, la care desigur nu mă aşteptam. O scrisoare pe care am primit-o de la domnul de Valmont, căruia i-a plăcut să mă aleagă drept confidentă şi chiar drept mijlocitoare pe lîngă doamna de Tourvel, pentru care alăturase de asemenea o scrisoare. Am înapoiat-o pe aceasta şi am răspuns celei dintîi. V-o trimit şi dumneavoastră şi cred că veţi fi de aceeaşi părere cu mine că nici nu puteam şi nici nu trebuia să fac ceea ce îmi cerea. Chiar dacă aş fi vrut, nenorocita noastră prietenă n-ar fi fost în stare să mă priceapă. Aiurează fără întrerupere. Dar ce părere veţi avea despre disperarea care l-a cuprins pe domnul de Valmont? Mai întîi, trebuie oare să-l credem, sau vrea numai să înşele mai departe pe toată lumea? [1] Dacă e sincer de data aceasta, poate să-şi spună că singur şi-a făcut-o. Bănuiesc că nu va fi prea mulţumit de răspunsul meu; dar mărturisesc că tot ce am aflat despre această aventură nenorocită mă îndeamnă tot mai mult să fiu împotriva autorului ei.

Rămîneţi cu bine, scumpă prietenă; mă întorc la tristele mele ocupaţii, cu atît mai triste cu cît am atît de puţină speranţă să le văd izbutind. Îmi cunoaşteţi sentimentele faţă de dumneavoastră.

Paris, 5 decembrie 17''

[1] Negăsindu-se nimic în corespondenţa ulterioară care ar putea lămuri această îndoială, ne-am hotărît să suprimăm scrisoarea domnului de Valmont.

SCRISOAREA a CLV-a

Vicontele de Valmont către cavalerul Danceny

Am trecut de două ori pe la dumneata, iubite cavalere: dar, de cînd ai părăsit rolul de îndrăgostit pentru acela de om cu succese, ai devenit, cum era şi de aşteptat, de negăsit. Servitorul dumitale m-a asigurat totuşi că te vei întoarce acasă astă-seară, că îi porunciseşi să te aştepte: dar eu, care sînt la curent cu planurile dumitale, am înţeles foarte bine că nu te vei întoarce decît o clipă, ca să te îmbraci cu hainele cerute de împrejurare şi că îndată îţi vei relua marşul triumfător. Cu atît mai bine, şi nu pot decît să te felicit: dar poate că pentru astă-seară vei fi ispitit să-ţi schimbi direcţia. Nu cunoşti decît jumătate din lucrurile care te privesc; trebuie să te pun la curent cu cealaltă jumătate şi după aceea vei hotărî cum vei crede. Dă-ţi osteneala şi citeşte-mi scrisoarea. Ea nu te va răpi de la plăcerile dumitale, de vreme ce, dimpotrivă, nu are alt scop decît să-ţi dea posibilitatea să alegi între ele.

Dacă m-aş fi bucurat de încrederea dumitale deplină, dacă aş fi aflat de la dumneata acele secrete pe care m ai lăsat doar să le ghicesc, aş fi fost informat din timp; şi zelul meu, mai puţin stîngaci, n-ar stingheri astăzi faptele dumitale.

Oricum ai hotărî, în cazul cel mai rău, cineva tot va fi fericit.

Ai o întîlnire pentru noaptea aceasta cu o femeie fermecătoare şi pe care o adori, nu-i aşa? fiindcă, la vîrsta dumitale, ce femeie nu adori, măcar în prima săptămînă! Locul unde se va întîmpla aceasta va spori şi el plăcerile dumitale. O căsuţă încîntătoare, *luată numai de hatîrul dumitale*, urmează să împodobească voluptatea cu farmecele libertăţii şi ale misterului. Totul e stabilit; eşti aşteptat: şi arzi de nerăbdare să te duci! Iată ceea ce ştim amîndoi, cu toate că nu mi-ai spus niciodată nimic. Acum, iată ceea ce dumneata nu ştii şi trebuie să-ţi spun eu.

De cînd m-am înapoiat la Paris, mă osteneam să găsesc un mijloc să te pot apropia de domnişoara de Volanges; ţi-o făgăduisem; şi chiar ultima oară cînd ţi-am vorbit despre asta, am înţeles din răspunsurile dumitale, aş spune chiar din entuziasmul dumitale, că aceasta înseamnă să mă ostenesc pentru fericirea dumitale. Nu puteam izbuti singur în această acţiune delicată: dar după ce am pregătit mijloacele, am lăsat restul pe seama zelului tinerei dumitale iubite. Ea a găsit în dragostea ei soluţii care lipsiseră experienţei mele; în sfîrşit, din nefericire pentru dumneata, a izbutit. De două zile, mi-a spus ea astă-seară, toate piedicile au fost înlăturate şi fericirea dumitale nu mai depinde decît de dumneata.

Tot de două zile s-ar fi bucurat să-ţi comunice ea însăşi această veste şi, în ciuda lipsei de acasă a mamei ei, te-ar fi primit: dar dumneata nici măcar n-ai încercat s-o vezi! Şi ca să-ţi spun totul, fie din capriciu, fie pe bună dreptate, mi-a părut oarecum supărată de nepăsarea dumitale. În sfîrşit, ea a găsit mijlocul să mă facă să ajung

pînă la ea și m-a pus să făgăduiesc că-ți voi înmîna cît mai curînd scrisoarea pe care ți-o alăturez. După graba ce-o dovedea, aș pune rămășag că este vorba de o întîlnire pentru astă-seară. Oricum ar fi, am făgăduit pe cinste și pe prietenie că vei avea amoroasa epistolă încă în cursul zilei, și nici nu pot, nici nu vreau să-mi calc cuvîntul.

Acum, tinere, vei face cum vei crede de cuviință. Aflîndu-te între cochetărie și dragoste, între plăcere și fericire, care va fi alegerea dumitale? Dacă aș vorbi cu acel Danceny de acum trei luni, sau chiar cu acela de acum o săptămînă, sigur în privința inimii lui, aș fi sigur și în privința faptelor sale: dar Danceny cel de azi, pe care și-l dispută femeile, alergînd după aventuri, și devenit din această pricină cam scelerat, va prefera oare o fată sfioasă, care nu are decît frumusețea, nevinovăția și dragostea ei, seducțiunilor unei femei rafinate?

Cît despre mine, dragul meu prieten, chiar în lumina noilor dumitale principii, care mărturisesc că sînt întrucîtva și ale mele, mi se pare că împrejurările m-ar hotărî pentru tînăra iubită. În primul rînd ar fi una mai mult, apoi noutatea și, pe deasupra, teama de a pierde rodul ostenelilor dumitale neglijînd de a-l culege; căci, în sfîrșit în privința acesteia, ar fi cu adevărat o ocazie pierdută, cu care s-ar putea să nu te mai întîlnești, mai ales fiind vorba de o primă slăbiciune: adeseori, în cazul acesta, e de ajuns o clipă de nemulțumire, o umbră de gelozie, mai puțin chiar, ca să împiedice cea mai frumoasă izbîndă. Virtutea care se îneacă se agață uneori de crengi; dar după ce a scăpat, se păzește mai bine, și nu o mai poți amăgi atît de ușor.

Dimpotrivă, în privința celeilalte, ce riști? nici măcar o ruptură; o mică ceartă cel mult, prilejuind, cu prețul unor atenții, plăcerea unei împăcări. Ce-i mai rămîne unei femei care a cedat, decît să fie indulgentă? Ce ar cîștiga fiind severă? pierderea plăcerilor, fără nici un folos pentru gloria ei.

Dacă, după cum presupun, alegi calea dragostei, care mi se pare a fi și aceea a rațiunii, cred că-i mai prudent să nu te scuzi că nu te duci la prima întîlnire; las-o să te aștepte pur și simplu; dacă încerci să-i dai vreun motiv, va fi ispitită să-l verifice. Femeile sînt curioase și încăpățînate; orice lucru se poate descoperi: după cum știi, ți-am dat chiar eu un exemplu în privința aceasta. Dar dacă lași să dăinuiască speranța, cum această speranță va fi susținută de vanitate, ea n-o va pierde decît mult timp după ce va fi trecut ora cînd s-ar mai putea informa: și mîine vei avea doar de ales obstacolul de neînvins care te va fi reținut; vei fi fost bolnav, la nevoie chiar mort, sau orice vei crede de cuviință, din care pricină vei fi tot atît de deznădăjduit, și totul se va drege.

De altminteri, oricum te-ai hotărî, înștiințează-mă te rog și pe mine, și cum nu am nici un interes în această chestiune, voi găsi, oricum, că ai procedat bine. Rămîi cu bine, dragul meu.

Tot ce pot să mai adaug este că regret pe doamna de Tourvel: sînt disperat că sînt despărțit de ea; și aș plăti cu o jumătate din viața mea fericirea de a-i putea consacra pe cealaltă. A! crede-mă, nu poți fi fericit decît cînd iubești.

Paris, 5 decembrie 17..

SCRISOAREA a CLVI-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

(alăturată precedentei)

Cum se face, dragul meu, că nu pot să te văd, cînd eu nu mă pot împiedica să doresc revederea? N-o dorești și dumneata cît și mine? A! acum sînt într-adevăr tristă! mai tristă decît atunci cînd eram pe deplin despărțiți. Supărarea pe care o înduram de la alții acum îmi vine de la dumneata, și de aceea mă doare mai mult.

De cîteva zile, mama nu mai e niciodată acasă, după cum știi; și speram că vei profita de acest timp de libertate: dar nu te gîndești cîtuși de puțin la mine; sînt foarte nenorocită! Îmi spuneai mereu că eu te iubesc mai puțin! știam eu că nu-i așa și acum, iată dovada. Dacă ai fi venit să mă vezi, m-ai fi văzut într-adevăr: fiindcă eu nu sînt ca dumneata; nu mă gîndesc decît la ceea ce ar putea să ne apropie. Ai merita să nu-ți spun nimic din tot ce-am făcut pentru asta și mi-a cerut multă osteneală: dar te iubesc prea mult, și atît de mare e dorința mea de a te vedea, încît nu mă pot opri să ți-o spun. Pe urmă, voi vedea dacă într-adevăr mă iubești!

Am cîștigat pe portar de partea noastră, și el mi-a făgăduit că de cîte ori vei veni, te va lăsa să intri ca și cum nu te-ar vedea: și putem avea încredere în el, deoarece e un om foarte cumsecade. Trebuie numai să te păzești să nu te vadă cineva în casă; și asta este foarte ușor dacă vii numai seara, cînd nu vei mai avea de ce să te temi. De pildă, de cînd mama iese în fiecare zi, se culcă totdeauna la ora unsprezece; am avea astfel destul timp.

Portarul mi-a spus că atunci cînd vei dori să vii seara, în loc să bați în ușă, vei bate numai în fereastra lui, și el îți va deschide imediat; pe urmă, vei găsi ușor scara cea mică; și cum nu vei avea lumină, voi lăsa întredeschisă ușa camerei mele, ceea ce îți va îngădui să vezi puțin. Vei avea grijă să nu faci zgomot, mai cu seamă cînd vei trece pe lîngă ușița camerei mamei mele. În ce privește pe cea a cameristei, nu are importanță, deoarece mi-a făgăduit că n-o să se trezească, e și ea o fată foarte de treabă! vei face la fel și cînd vei pleca. Să vedem acum dacă o să vii.

Doamne, de ce-mi bate oare inima atît de tare scriindu-ți? Să fie vreun semn că mi se va întîmpla vreo nenorocire sau speranța de a te vedea mă tulbură atît de mult? Ceea ce știu bine e că niciodată nu te-am iubit atît și niciodată n-am dorit atît să ți-o spun. Vino deci, iubitul meu, dragul meu; ca să-ți pot repeta de sute de ori că te iubesc, că te ador, că nu voi iubi niciodată pe altul.

Am găsit mijlocul să comunic domnului de Valmont că aveam să-i spun ceva; iar el, ca un bun prieten, va veni desigur mîine și-l voi ruga

să-ți înmîneze îndată scrisoarea. Așadar te aștept mîine seară, și vei veni negreșit dacă nu vrei ca Cécile a dumitale să fie foarte nenorocită.

Rămîi cu bine, dragul meu : te sărut din toată inima.

Paris, 4 decembrie 17 ' ', seara.

SCRISOAREA a CLVII-a

Cavalerul Danceny către vicontele de Valmont

Nu te îndoi, iubite viconte, nici de inima mea, nici de faptele mele : cum aș putea rezista unei dorințe a Céciliei ? Ah ! pe ea, numai pe ea o iubesc, și o voi iubi totdeauna ! Nevinovăția ei, drăgălășenia ei au pentru mine un farmec pe care am avut poate slăbiciunea să-l nesocotesc, dar pe care nimic nu-l va putea șterge vreodată. Împins într-o altă aventură, ca să zic așa fără să-mi dau seama, adesea amintirea Cécilei mi-a tulburat pînă și cele mai desfătătoare plăceri ; și inima mea, poate, nu i-a adus niciodată un mai sincer prinos, ca în clipele acelea cînd eram infidel. Totuși, prietene, să-i cruțăm delicatețea și să-i ascundem vinovăția mea ; nu ca s-o amăgim, dar ca să n-o întristăm. Fericirea Cécilei este cea mai vie dorință a mea ; niciodată nu mi-aș ierta o greșeală care ar face-o să plîngă.

Am meritat, recunosc, să faci haz pe socoteala a ceea ce numești noile mele principii ; dar poți să mă crezi că nu ele mă călăuzesc în momentul acesta ; și chiar de mîine sînt hotărît s-o dovedesc. Mă voi duce să mă învinovățesc în fața aceleia care a fost pricina rătăcirii mele, a cărei părtașă a fost, și-i voi spune : „Citește în inima

mea ; are pentru dumneata prietenia cea mai afectuoasă ; prietenia unită cu dorinţa seamănă atît de mult cu dragostea !... Ne-am înşelat amîndoi, dar dacă am putut greşi, nu sînt capabil de rea-credinţă." Cunosc pe prietena mea ; pe cît e de cinstită, pe atît e de îngăduitoare ; nu numai că mă va ierta, dar îmi va da chiar dreptate. Ea însăşi îşi reproşa adesea că a trădat prietenia, adesea, delicateţea ei îi umplea dragostea de spaimă ; mai înţeleaptă decît mine, va întări în sufletul meu aceste temeri utile pe care, ca un nesocotit, încercam să le înăbuş în sufletul ei. Ei îi voi datora că sînt mai bun, după cum dumitale îţi voi datora că sînt mai fericit. O ! prieteni, împărţiţi-vă recunoştinţa mea. Gîndul că vă datorez fericirea mi-o face şi mai scumpă.

Rămîi cu bine, iubite viconte. Excesul bucuriei mele nu mă împedică să mă gîndesc la durerile dumitale şi să le împărtăşesc. De ce nu-ţi pot fi de folos ! Doamna de Tourvel e oare tot atît de neîndurătoare ? Se pare că e şi foarte bolnavă. O ! cum te plîng ! Dea Domnul să-şi recapete în acelaşi timp sănătatea şi indulgenţa, ca să poată face pentru totdeauna fericirea dumitale. Acestea sînt urările prieteniei ; îndrăznesc să sper că dragostea le va împlini.

Aş vrea să stau de vorbă mai mult cu dumneata ; dar timpul trece şi poate că Cécile mă şi aşteaptă.

*Paris, 5 decembrie 17***

SCRISOAREA a CLVIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

(dimineaţa cînd se trezeşte din somn)

Aşadar, marchiză, cum te simţi după plăcerile nopţii trecute ? nu eşti puţin obosită ? Mărturiseşte că Danceny e fermecător ! face minuni băiatul acesta ! Nu te aşteptai la aşa ceva din parte lui, nu-i aşa ? Haide, ai toată dreptatea ; unui astfel de rival merita să-i fiu sacrificat. Cu adevărat, e plin de calităţi ! Dar mai cu seamă cîtă dragoste, cîtă statornicie, cîtă delicateţe ! Ah ! dacă vreodată te va iubi aşa cum o iubeşte pe Cécile a lui, nu vei avea să te temi de nici o rivală : ţi-a dovedit-o noaptea aceasta. Poate că altă femeie, punîndu-şi în joc toată cochetăria, ar putea să ţi-l răpească o clipă ; un tînăr nu-i în stare să reziste unor stăruinţe provocatoare ; dar un singur cuvînt al fiinţei iubite ajunge, după cum vezi, ca să spulbere această iluzie ; aşadar nu-ţi mai lipseşte decît să fii acea fiinţă, pentru a fi pe deplin fericită.

Desigur, nu te vei înşela în privinţa aceasta ; ai prea mult tact ca să mă pot teme de aşa ceva. Totuşi, prietenia care ne uneşte, tot atît de sinceră din partea mea pe cît e de recunoscută de dumneata, m-a făcut să-ţi doresc încercarea de

astă noapte; e opera zelului meu: a izbutit; nimic n-a fost mai uşor.

De fapt, ce m-a costat? un mic sacrificiu şi puţină îndemînare. Am consimţit să înpart cu tînărul acela favorurile metresei mele: dar la urma urmei, avea şi el tot atîtea drepturi ca şi mine; iar mie, îmi pasă prea puţin! Scrisoarea pe care fata i-a scris-o chiar eu i-am dictat-o: dar asta numai ca să cîştigăm timp, pentru că aveam altceva mai bun de făcut. Aceea pe care am alăturat-o, o! era o nimica toată, sau aproape; doar nişte reflecţii ale prieteniei, ca să îndrumeze alegerea noului amant; dar, la drept vorbind, erau de prisos; adevărul este că n-a ezitat nici o secundă.

Şi pe urmă, în nevinovăţia lui, trebuie să vină azi la dumneata, ca să-ţi povestească totul; şi desigur, povestea lui îţi va face mare plăcere! îţi va spune: *Citeşte în inima mea;* aşa-mi scrie: vezi prin urmare că asta le împacă pe toate. Nădăjduiesc că citind ceea ce va voi el, vei citi poate şi că amanţii atît de tineri prezintă anumite primejdii; precum şi că e mai bine să mă ai drept prieten, decît drept duşman.

Rămîi cu bine, marchiză; pînă la prima ocazie.

*Paris, 6 decembrie 17**

SCRISOAREA a CLIX-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

(bilet)

Nu-mi place să se adauge glume proaste la procedee urîte; acesta nu-i nici felul meu de a mă purta şi nici ceea ce gust mai mult. Cînd am să mă plîng de cineva, eu nu-l iau în rîs; fac mai bine: mă răzbun. Oricît ai fi de mulţumit de dumneata în clipa aceasta, nu uita că nu e prima dată cînd te vei fi bucurat dinainte şi singur, cu speranţa unei victorii care îţi va scăpa din mînă chiar în clipa în care credeai că o dobîndeşti. Adio.

*Paris, 6 decembrie 17**

SCRISOAREA a CLX-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Vă scriu din camera nenorocitei dumneavoastră prietene, a cărei stare e aproape neschimbată. În după-amiaza asta va avea loc un consult de patru medici. Din nenorocire, după cum știți, consultul este adesea mai mult o dovadă de primejdie decît un mijloc de ajutorare.

Se pare totuși că noaptea trecută și-a venit în fire mai multă vreme. Camerista m-a informat azi de dimineață că pe la douăsprezece noaptea stăpîna ei a chemat-o ; că a vrut să rămînă singură cu ea și că i-a dictat o scrisoare destul de lungă. Julie a adăugat că în timp ce pregătea plicul, doamna de Tourvel a început din nou să aiurueze, astfel că fata n-a știut cui trebuia adresată scrisoarea. M-am mirat, la început, că textul scrisorii n-o lămurise în privința aceasta ; dar la răspunsul ei că se temea să nu se înșele, și că totuși stăpîna ei îi ceruse insistent să o expedieze imediat, mi-am luat răspunderea s-o deschid.

Am găsit scrisoarea pe care v-o trimit și care într-adevăr nu se adresează nimănui, din pricină că se adresează la prea mulți. Cred totuși că nenorocita noastră prietenă a vrut mai întîi să scrie domnului de Valmont, dar că fără să vrea s-a lăsat copleșită de dezordinea din mintea ei. Oricum ar fi, socotesc că această scrisoare nu trebuie înmînată nimănui. V-o trimit, pentru că în ea veți vedea mai bine decît v-aș putea spune ce fel de gînduri o frămîntă pe bolnava noastră. Cît timp va rămîne în starea aceasta, nu voi avea multă speranță. Trupul se reface greu, cînd sufletul e într-un asemenea zbucium.

Rămîneți cu bine, scumpă și respectabilă prietenă. Vă fericesc că sînteți departe de tristul spectacol pe care-l am mereu sub ochi.

*Paris, 6 decembrie 17**

SCRISOAREA a CLXI-a

Preşedinta de Tourvel către...

(dictată de ea şi scrisă de camerista ei)

Fiinţă crudă şi răufăcătoare, nu vei conteni oare să mă persecuţi ? Nu-ţi ajunge că m-ai chinuit, că m-ai umilit, că m-ai înjosit ? vrei să-mi răpeşti pînă şi pacea mormîntului ? Cum oare ? în acest lăcaş al beznei în care ruşinea m-a silit să mă ascund, pedeapsa e fără sfîrşit, speranţa e necunoscută ? Nu implor mila pe care n-o merit : ca să pot îndura fără să mă plîng de suferinţele mele, mi-ar ajunge ca ele să nu-mi întreacă puterile. Dar nu-mi face chinurile de neîndurat ! Lăsîndu-mi durerile, răpeşte-mi amintirea cruntă a bunurilor pe care le-am pierdut. Şi odată ce mi le-ai răpit, nu-mi mai înfăţişa imaginea lor dureroasă. Eram nevinovată şi liniştită : pentru că te-am văzut, mi-am pierdut odihna, pentru că te-am ascultat, am ajuns vinovată. Părtaş al greşelilor mele, cu ce drept vii să mă pedepseşti ?

Unde sînt prietenii cărora le eram dragă, unde sînt ? nenorocirea mea îi înspăimîntă. Nici unul nu îndrăzneşte să se apropie. Sînt copleşită, şi ei nu-mi dau nici un ajutor ! Mor, şi nimeni nu mă plînge. Mi se refuză orice mîngîiere. Compătimirea se opreşte la marginea prăpastiei în care se

scufundă nelegiuitul. Remuşcările îl sfîşie, şi strigătele lui nimeni nu le aude !

Şi tu, pe care te-am făcut de ocară ; tu, a cărui stimă îmi sporeşte supliciul : tu, care singur ai avea dreptul să te răzbuni, ce faci departe de mine ? Vino să pedepseşti pe femeia necredincioasă. Să îndur, în sfîrşit, chinurile care mi se cuvin. M-aş fi supus răzbunării tale : dar mi-a lipsit curajul ca să te fac să afli ruşinea ta. Nu din prefăcătorie, ci din respect. Cel puţin scrisoarea aceasta să-ţi arate şi căinţa mea. Cerul a îmbrăţişat cauza ta : el te răzbună de o ofensă pe care n-ai cunoscut-o. El mi-a legat limba şi mi-a oprit vorbele. I-a fost teamă ca nu cumva să-mi ierţi o greşeală pe care el voia s-o pedepsească. M-a smuls îngăduinţei tale, care ar fi dăunat dreptăţii lui.

Neîndurător în răzbunarea lui, m-a dat pradă însuşi aceluia care a pricinuit pierzania mea. Sufăr în acelaşi timp pentru el şi din cauza lui. Zadarnic vreau să fug de el ; mă urmăreşte ; e aici ; mă obsedează necontenit. Dar cît e de deosebit de el însuşi ! Ochii lui nu mai exprimă decît ura şi dispreţul. Gura lui nu mai rosteşte decît insultă şi reproş. Braţele nu mă cuprind decît ca să mă sfîşie. Cine mă va salva de furia lui sălbatică ?

Dar iată ! e el... Nu mă înşel ; pe el îl revăd. O, iubitule ! ia-mă în braţele tale ; ascunde-mă la pieptul tău : da, tu eşti, chiar tu ! Ce nălucire amarnică m-a făcut să nu te recunosc ? cît am suferit în lipsa ta ! Să nu ne mai despărţim, să nu ne mai despărţim niciodată. Lasă-mă să răsuflu. Uite cum îmi bate inima ! Ah ! dar nu de teamă, e emoţia duioasă a dragostei. De ce respingi gingaşele mele dezmierdări ? îndreaptă spre mine privirea ta blîndă ! Care sînt legăturile pe care vrei să le rupi ? De ce pregăteşti toată această uneltire

a morții ? ce poate să-ți schimbe astfel trăsăturile feței ? Ce faci ? Lasă-mă : mă cutremuri !... Doamne ! iarăși monstrul acela ! O, prietenele mele ! nu mă părăsiți. Voi, care m-ați îndemnat să fug de el, ajutați-mă să lupt împotriva lui ; dumneata, care, mai îngăduitoare, îmi făgăduiai să-mi ușurezi chinul, vino lîngă mine. Unde sînteți amîndouă? Dacă nu-mi mai este îngăduit să vă revăd, răspundeți cel puțin la această scrisoare : ca să știu că tot mă mai iubiți.

Lasă-mă, om crud ce ești ! ce furie nouă te-a împins ? Ți-e oare teamă ca un sentiment blînd să nu ajungă pînă la sufletul meu ? Faci să-mi sporească îndoit chinul ; mă silești să te urăsc. O ! cît de dureroasă e ura ! ce tare roade inima prin care se strecoară ! De ce mă persecuți ? ce-ai avea oare să-mi mai spui ? nu m-ai pus în imposibilitatea de a te asculta, ca și de a-ți răspunde ? Nu mai aștepta nimic de la mine. Adio, domnule.

Paris, 5 decembrie 17˙˙

SCRISOAREA a CLXII-a

Cavalerul Danceny către vicontele de Valmont

Sînt informat, domnule, de purtarea dumneavoastră față de mine. Știu de asemenea că nu v-ați mulțumit să vă bateți joc de mine cu nerușinare, dar că vă mai și lăudați cu aceasta, că vă faceți dintr-aceasta o glorie. Am văzut dovada trădării dumneavoastră scrisă de mîna dumneavoastră. Mărturisesc că inima mea a fost adînc mîhnită și că am simțit oarecare rușine că am ajutat atît de mult eu însumi la odiosul abuz pe care l-ați săvîrșit împotriva oarbei mele încrederi : totuși, nu vă invidiez acest rușinos avantaj ; sînt numai curios să știu dacă le veți păstra pe toate, pînă la urmă, asupra mea. O voi ști, dacă, așa cum nădăjduiesc, veți binevoi să vă aflați mîine dimineață, între opt și nouă, la intrarea pădurii Vincennes, în satul Saint-Mandé. Voi avea grijă să aduc cu mine toate cele trebuitoare pentru socotelile ce-mi mai rămîn de lămurit cu dumneavoastră.

Cavalerul Danceny

Paris, 5 decembrie 17˙˙, seara

SCRISOAREA a CLXIII-a

Domnul Bertrand către doamna de Rosemonde

Doamnă,

Cu foarte mult regret îmi îndeplinesc trista îndatorire de a vă anunţa o veste care vă va pricinui o cruntă durere. Îngăduiţi-mi să vă îndemn mai întîi la acea resemnare pioasă pe care cu toţii am admirat-o atît de des la dumneavoastră şi care singură ne îngăduie să îndurăm nenorocirile cu care este presărată biata noastră viaţă.

Nepotul dumneavoastră... Doamne ! cum pot oare să îndurerez o doamnă atît de respectabilă ! Nepotul dumneavoastră a avut nenorocul să fie ucis într-un duel pe care l-a avut azi-dimineaţă cu domnul cavaler Danceny. Nu cunosc absolut de loc pricina certei lor : dar se pare, din biletul pe care l-am găsit în buzunarul domnului viconte, şi pe care am cinstea să vi-l trimit, se pare, zic, că nu el era agresorul. Şi totuşi, a trebuit să fie el acela pe care cerul l-a sortit să moară !

Îl aşteptam pe domnul viconte acasă la el, chiar în momentul cînd a fost adus. Vă puteţi închipui spaima mea, văzîndu-l pe nepotul dumneavoastră purtat pe braţele a doi servitori de-ai săi, şi scăldat în sînge. Primise două lovituri de spadă şi era foarte slăbit. Domnul Danceny era şi el acolo şi chiar plîngea. A ! fără îndoială, are de ce plînge : dar e prea tîrziu să verşi lacrimi după ce ai pricinuit o nenorocire ireparabilă.

În ce mă priveşte, nu m-am mai putut stăpîni ; şi cu toate că nu însemn mare lucru, i-am spus ceea ce gîndeam. Dar domnul viconte s-a arătat cu adevărat mărinimos. Mi-a poruncit să tac ; l-a luat de mînă pe acela care era ucigaşul său, i-a spus că e prietenul lui, l-a îmbrăţişat faţă de noi toţi şi ne-a spus : „Vă poruncesc să aveţi faţă de domnul cavaler Danceny toată consideraţia datorată unui om curajos şi nobil". Totodată, i-a înmînat faţă de mine un teanc voluminos de hîrtii, care nu ştiu ce sînt, dar cărora ştiu că le dădea multă importanţă. Pe urmă, a cerut să-i lăsăm singuri un moment. În timpul acesta, trimisesem după ajutoare, atît de ordin sufletesc cît şi trupesc : dar, vai ! răul era fără leac. În mai puţin de o jumătate de ceas domnul viconte şi-a pierdut cunoştinţa. N-a putut primi decît sfîntul maslu ; şi ceremonia abia se isprăvise, că şi-a dat sufletul.

Doamne Dumnezeule ! cînd am primit în braţele mele, la naşterea sa, acest preţios vlăstar al unei familii atît de ilustre, puteam prevedea că în braţele mele îşi va da sfîrşitul, şi că-mi va fi dat să-i plîng moartea ? O moarte atît de timpurie şi de tragică ! Lacrimile îmi curg fără să vreau. Vă cer iertare, doamnă, că îndrăznesc astfel să-mi amestec lacrimile cu ale dumneavoastră : dar, în oricare condiţie te-ai afla, inima şi simţirea e aceeaşi ; şi aş fi un ingrat dacă n-aş plînge toată viaţa pe un stăpîn care a fost atît de bun cu mine şi care mă onora cu toată încrederea lui.

Mîine, după ridicarea rămăşiţelor pămînteşti, voi pune sigilii peste tot şi puteţi fi convinsă că voi avea eu grijă să fac totul aşa cum trebuie. Ştiţi

bine, doamnă, că această nenorocită întîmplare curmă substituţia averii dumneavoastră şi vă lasă libertatea de dispoziţie. Dacă vă pot fi de vreun folos, vă rog să binevoiţi a-mi face cunoscute ordinele dumneavoastră : voi depune toată rîvna ca să le execut întocmai.

Rămîn cu cel mai adînc respect, doamnă, al dumneavoastră preaumil etc.

Bertrand

*Paris, 7 decembrie 17***

SCRISOAREA a CLXIV-a

Doamna de Rosemonde către domnul Bertrand

Primesc chiar acum scrisoarea dumitale, dragul meu Bertrand, şi aflu din ea îngrozitoarea întîmplare a cărei nenorocită victimă a fost nepotul meu. Da, fără îndoială, voi avea ordine să-ţi dau şi numai ele mă distrag o clipă de la durerea mea cumplită.

Biletul domnului Danceny pe care mi l-ai trimis este o dovadă convingătoare că el a provocat acest duel : şi vreau ca dumneata să faci îndată plîngere în numele meu. Iertîndu-l pe duşmanul său, pe ucigaşul său, nepotul meu şi-a arătat generozitatea sa firească ; dar eu trebuie să răzbun în acelaşi timp moartea lui, umanitatea şi religia. Nu trebuie neglijat nimic pentru a stîrni asprimea legilor împotriva acestui rest de barbarie, care încă mai alterează moravurile noastre, şi nu cred că iertarea ofenselor ar putea să ne fie recomandată în acest caz. Mă aştept deci să dai urmare acestei afaceri cu toată rîvna şi toată energia de care te ştiu capabil şi pe care o datorezi memoriei nepotului meu.

Vei avea în primul rînd grijă să-l vezi din partea mea pe domnul preşedinte de... şi să te sfătuieşti cu el. Nu-i scriu, căci durerea mă copleşeşte.

Prezintă-i scuzele mele şi comunică-i această scrisoare.

Rămîi cu bine, dragă Bertrand ; eşti un om de inimă şi-ţi mulţumesc pentru frumoasele dumitale sentimente ; pentru totdeauna cu totul a dumitale.

*Castelul... 8 decembrie 17***

SCRISOAREA a CLXV-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Ştiu că aţi şi aflat, scumpă şi respectabilă prietenă, pierderea pe care aţi suferit-o ; cunoaştem dragostea pe care o aveaţi faţă de domnul de Valmont şi împărtăşesc sincer durerea pe care o simţiţi. Sînt cu adevărat mîhnită că vin să adaug noi regrete acelora pe care le aveţi : dar, vai ! numai lacrimi vă mai rămîne să daţi nenorocitei noastre prietene. A murit ieri la unsprezece seara. Printr-o fatalitate legată de soarta ei, şi care părea să-şi rîdă de orice prudenţă omenească, acest scurt răstimp cît a supravieţuit domnului de Valmont i-a fost de ajuns ca să afle de moartea lui şi, cum ea însăşi a spus, i-a fost de asemenea de ajuns ca, sub povara nenorocirilor ei, să nu moară decît după ce acestea au întrecut măsura.

Într-adevăr, v-am spus că era mai bine de două zile de cînd îşi pierduse cu desăvîrşire cunoştinţa ; şi chiar ieri dimineaţă, cînd a sosit medicul şi ne-am apropiat de patul ei, nu ne-a recunoscut pe nici unul, şi n-am putut obţine de la ea nici un cuvînt, nici cel mai mic semn. Dar abia ne întorseserăm lîngă cămin, şi medicul tocmai mă informa despre tristul eveniment al morţii domnului de

Valmont, cînd nefericita femeie şi-a recăpătat întreaga ei minte; fie că natura singură a produs acest reviriment, fie că el va fi fost pricinuit de acele cuvinte repetate, *domnul de Valmont* şi *moarte,* care au putut aminti bolnavei singurele gînduri care o frămîntau de multă vreme.

Oricum ar fi, a dat într-o parte repede perdelele patului strigînd: „Cum! Ce spuneţi? domnul de Valmont a murit!" Eu am vrut s-o fac să creadă că se înşelase şi i-am spus că n-a auzit bine; departe însă de a se lăsa convinsă, ea a cerut de la medic să reînceapă această crudă povestire; şi cînd am vrut s-o fac să renunţe, m-a chemat şi mi-a spus încet: „De ce vreţi să mă înşelaţi? nu era el oare mort pentru mine?" A trebuit deci să cedăm.

Nenorocita noastră prietenă a ascultat mai întîi cu destulă linişte; dar imediat după aceea ne-a întrerupt, spunînd: „Destul, ştiu destul". Şi a poruncit numaidecît să se tragă la loc perdelele; şi cînd medicul a vrut să-i mai dea îngrijirile necesare, ea nu i-a mai îngăduit să se apropie.

Îndată după plecarea medicului, a alungat, de asemenea, pe infirmieră şi pe cameristă; şi cînd am rămas singure, m-a rugat s-o ajut să îngenunche pe pat şi s-o sprijin. A stat aşa cîtva timp în tăcere, fără să spună nimic, iar lacrimile ei curgeau din belşug. În sfîrşit, împreunîndu-şi mîinile şi ridicîndu-le la cer, a spus cu o voce stinsă dar plină de fervoare: „Dumnezeule atotputernic mă supun dreptăţii tale, dar iartă-l pe Valmont. Nenorocirile pe care recunosc că le-am meritat să nu-i fie un motiv de vinovăţie, şi voi binecuvînta milostivirea ta!" Mi-am îngăduit, scumpă şi respectabilă prietenă, să intru în aceste amănunte în legătură cu un subiect menit să reînnoiască şi să sporească durerea dumneavoastră, deoarece nu mă îndoiesc că această rugă a doamnei de Tourvel va aduce o mîngîiere în sufletul dumneavoastră.

După ce prietena noastră a rostit aceste puţine cuvinte, mi-a căzut în braţe. De abia am aşezat-o pe pat, că a apucat-o o slăbiciune mai îndelungată, dar care a cedat totuşi îngrijirilor obişnuite. Îndată ce şi-a venit în fire, m-a rugat să trimit după părintele Anselme şi a adăugat: „Acum el e singurul medic de care am nevoie; simt că în curînd suferinţele mele vor lua sfîrşit". Se plîngea că se înăbuşă şi vorbea cu greutate.

Puţin după aceea, porunci cameristei să-mi dea o casetă, pe care v-o trimit, şi care mi-a spus că ar conţine hîrtii de-ale ei, pe care m-a însărcinat să vi le trimit îndată după moartea ei.[1] Apoi mi-a vorbit de dumneavoastră şi de prietenia dumneavoastră faţă de dînsa pe cît îi îngăduia starea în care se afla şi cu multă înduioşare.

Părintele Anselme a sosit pe la patru şi a stat aproape un ceas cu ea. Cînd am intrat din nou în odaie, chipul bolnavei era liniştit şi senin; dar se vedea limpede că printele Anselme plînsese mult. Rămase ca să asiste la ultimele ceremonii religioase. Acest spectacol, totdeauna atît de impunător şi de dureros, era şi mai impresionant prin contrastul pe care-l făcea resemnarea liniştită a bolnavei cu adînca durere a venerabilului ei confesor, care izbucnea în lacrimi lîngă ea. Înduioşarea ne cuprinse pe toţi; şi aceea pe care toată lumea o plîngea a fost singura care n-a plîns.

---

[1] Această casetă conţinea toate scrisorile referitoare la aventura ei cu domnul de Valmont.

Restul zilei a trecut cu rugăciunile obişnuite, care nu au fost întrerupte decît de numeroasele leşinuri ale bolnavei. În sfîrşit, pe la unsprezece seara, mi-a făcut impresia că se înăbuşă şi mai tare şi că suferă şi mai mult. Am întins mîna ca să-i caut braţul, şi ea mai avu puterea să-mi ia mîna şi s-o ducă la inima ei. Nu-i mai simţeam bătăile ; şi într-adevăr, nenorocita noastră prietenă îşi dădu sufletul chiar în clipa aceea.

Vă amintiţi, scumpă prietenă, că la ultima dumneavoastră călătorie aici, n-a trecut de atunci nici un an, stînd de vorbă împreună despre cîteva persoane a căror fericire ne părea mai mult sau mai puţin sigură, ne-am oprit cu precădere asupra soartei acestei femei ale cărei nenorociri şi moarte le deplîngem împreună astăzi. Atîtea virtuţi, atîtea calităţi vrednice de laudă, atîta farmec ; un caracter atît de blînd şi de împăciuitor ; un soţ pe care-l iubea şi de care era adorată ; o societate în care se complăcea şi al cărei farmec era ; frumuseţe, tinereţe, avere ; atîtea calităţi întrunite care s-au spulberat printr-o singură nesocotinţă ! O ! providenţă ! fără îndoială că trebuie să adorăm hotărîrile tale, dar cît sînt ele de nepătruns ! Mă opresc aici, mi-e teamă să nu sporesc durerea dumneavoastră, lăsîndu-mă pradă durerii mele.

Vă părăsesc ca să mă duc la fata mea care e puţin suferindă. Aflînd de la mine azi-dimineaţă vestea morţii atît de neaşteptate a două persoane pe care le cunoştea, s-a simţit rău şi am sfătuit-o să se aşeze în pat. Nădăjduiesc totuşi că această indispoziţie nu va avea urmări. La vîrsta asta nu ai încă deprinderea necazurilor şi impresia pe care ele ţi-o

lasă este cu atît mai vie şi mai puternică. Această sensibilitate exagerată este fără îndoială o calitate vrednică de laudă ; dar cît de mult ne învaţă să ne ferim de ea tot ceea ce vedem că se petrece astăzi în jurul nostru ! Vă las cu bine, scumpa şi respectabila mea prietenă.

Paris, 9 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXVI-a

Domnul Bertrand către doamna de Rosemonde

Doamnă,

În urma ordinelor pe care mi-aţi făcut cinstea să mi le adresaţi, am avut de asemenea cinstea să-l văd pe domnul preşedinte de..., căruia i-am comunicat scrisoarea dumneavoastră, prevenindu-l că, potrivit dispoziţiilor dumneavoastră, nu voi întreprinde nimic fără să-i cer sfatul. Acest respectabil magistrat m-a însărcinat să vă atrag atenţia că plîngerea ce aveţi de gînd s-o înaintaţi împotriva domnului cavaler Danceny ar compromite amintirea nepotului dumneavoastră, şi că onoarea lui ar fi de bună seamă pătată prin hotărîrea Curţii, ceea ce fără îndoială ar fi o mare nenorocire. Părerea sa este deci că trebuie să ne ferim să facem vreun demers ; şi dacă ar fi de făcut vreunul, ar fi mai degrabă să nu lăsăm ca Ministerul public să afle această nenorocită aventură, de care s-a făcut şi aşa prea mult caz.

Aceste observaţii mi s-au părut înţelepte şi m-am hotărît să aştept noi ordine din partea dumneavoastră.

Îngăduiţi-mi să vă rog, doamnă, să binevoiţi, o dată cu ele, să-mi adăugaţi cîteva rînduri privitoare la sănătatea dumneavoastră, de care sînt îngrijorat din pricina tristelor consecinţe ale atîtor supărări. Nădăjduiesc că veţi ierta această îndrăzneală, datorată ataşamentului şi zelului meu.

Rămîn, doamnă, cu tot respectul, al dumneavoastră etc.

Paris, 10 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXVII-a

Anonimă către domnul cavaler Danceny

Domnule,

Am onoarea să vă încunoştinţez că azi-dimineaţă la Parchetul Curţii a fost vorba printre domnii magistraţi ai regelui despre afacerea pe care aţi avut-o acum cîteva zile cu domnul viconte de Valmont, şi că sînt temeri ca Ministerul public să deschidă acţiune. Am socotit că această înştiinţare v-ar putea fi de folos, fie ca să acţionaţi prin protecţiile de care vă bucuraţi, pentru a opri din timp consecinţele acestea supărătoare ; fie, în cazul că nu veţi izbuti, ca să vă luaţi măsurile de siguranţă personală.

Dacă îmi daţi voie să vă dau un sfat : cred că aţi face bine să vă arătaţi în lume cîtăva vreme mai puţin decît v-aţi arătat în timpul din urmă. Cu toate că de obicei acest fel de afaceri se bucură de indulgenţă, datorăm totuşi legilor acest respect.

Această precauţie devine cu atît mai necesară cu cît am auzit că o doamnă de Rosemonde, despre care aflu că ar fi mătuşa domnului de Valmont, ar vrea să facă o plîngere împotriva dumneavoastră, şi că atunci autoritatea publică nu ar putea refuza să dea curs cererii sale. Poate n-ar fi rău ca cineva să vorbească din partea dumneavoastră cu această doamnă.

Motive de ordin personal mă împiedică să semnez această scrisoare. Dar sper că faptul de a nu şti de la cine vine nu vă va opri să recunoaşteţi dreptatea sentimentului care a dictat-o.

Am onoarea de a fi etc.

*Paris, 10 decembrie 17***

SCRISOAREA a CLXVIII-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Se răspîndesc aici, scumpă şi respectabilă prietenă, pe socoteala doamnei de Merteuil zvonuri foarte ciudate şi supărătoare. Desigur că sînt departe de a le da crezare şi aş pune rămăşag că nu sînt decît o infamă calomnie : dar ştiu prea bine cît de repede prind răutăţile, chiar cele mai puţin verosimile, şi cît de greu se şterge impresia pe care o lasă, ca să nu fiu foarte îngrijorată de aceste zvonuri, oricît le-aş crede de şubrede. Aş dori mai cu seamă să poată fi oprite la timp, şi mai înainte ca ele să se răspîndească. Dar nu am aflat decît aseară, foarte tîrziu, ororile acestea care abia încep a fi povestite ; şi cînd am trimis azi-dimineaţă la doamna de Merteuil, plecase la ţară, unde urmează să rămînă două zile. Nu mi s-a putut spune la cine anume s-a dus. A doua ei cameristă, pe care am chemat-o ca să vorbesc cu ea, mi-a spus doar că stăpîna ei i-a poruncit s-o aştepte joi : şi nici unul din servitorii pe care i-a lăsat aici nu ştie mai mult. Nici eu nu-mi închipui unde poate să fie ; nu ştiu pe nimeni dintre cunoştinţele ei care să rămînă la ţară atît de tîrziu.

Oricum ar fi, sper că-mi veţi putea procura pînă la întoarcerea ei unele lămuriri care i-ar putea

folosi : căci aceste odioase zvonuri se întemeiază pe unele împrejurări legate de moartea domnului de Valmont, împrejurări despre care ar trebui să aveţi cunoştinţă, dacă sînt adevărate, sau despre care cel puţin vă va fi lesne să vă informaţi, lucru pe care vă rog din tot sufletul să-l faceţi. Iată, ce se spune ; sau, mai bine zis, ceea ce deocamdată doar se şopteşte, dar care nu va întîrzia desigur să izbucnească.

Se spune că cearta ivită între domnul de Valmont şi cavalerul Danceny este opera doamnei de Merteuil, care îi înşela deopotrivă pe amîndoi ; că, aşa cum se întîmplă mai totdeauna, cei doi rivali au început prin a se bate, şi abia după aceea au ajuns la lămuriri ; că acestea i-au făcut să se împace în mod sincer ; şi că pentru a-l lămuri pînă la capăt pe cavalerul Danceny în privinţa doamnei de Merteuil şi totodată pentru a se justifica pe deplin, domnul de Valmont a adăugat cuvintelor sale o grămadă de scrisori, alcătuind o corespondenţă regulată pe care o întreţinea cu ea, şi în care aceasta povesteşte despre ea însăşi, în stilul cel mai liber, lucrurile cele mai scandaloase.

Se mai spune că Danceny a fost la început atît de indignat, încît a arătat aceste scrisori tuturor acelora care au vrut să le vadă şi că acum s-au răspîndit în tot Parisul. Se citează cu predilecţie două [1] : una în care ea îşi povesteşte întreaga viaţă şi-şi mărturiseşte principiile, şi care pare să fie culmea ororii ; cealaltă, care-l dezvinovăţeşte pe deplin pe domnul de Prévan, a cărui poveste v-o amintiţi, prin dovada pe care o conţine că el n-a făcut decît să cedeze avansurilor repetate şi in-

[1] Scrisorile a LXXXI-a şi a LXXXV-a ale acestei culegeri.

sistente ale doamnei de Merteuil şi că întîlnirea era fixată în perfectă înţelegere cu dînsa.

Din fericire, am cele mai puternice motive să cred că aceste învinuiri sînt tot atît de false pe cît de odioase. În primul rînd, ştim amîndouă că domnul de Valmont nu se ocupa cîtuşi de puţin de doamna de Merteuil şi am toate motivele să cred că nici Danceny nu se ocupa mai mult de ea: astfel, mi se pare clar că ea n-a putut fi nici pricina, nici autoarea certei dintre ei. De asemenea, nu înţeleg ce interes ar fi putut avea doamna de Merteuil — bănuită că ar fi fost de acord cu domnul de Prévan — să facă o scenă care, oricum, nu putea fi decît neplăcută prin scandalul ei, putînd deveni foarte primejdioasă pentru ea, deoarece îşi făcea astfel un duşman neîmpăcat dintr-un om care-i deţinea măcar în parte secretul şi care pe-atunci avea multe relaţii. Totuşi, trebuie remarcat că de la aventura aceasta încoace nu s-a ridicat nici un glas în favoarea lui Prévan, şi că nici din partea lui n-a fost vreo reclamaţie.

Aceste reflecţii m-ar face să cred că el este autorul zvonurilor care circulă astăzi şi să consider infamiile acestea ca fiind opera urii şi răzbunării unui om care, ştiindu-se pierdut, speră ca prin acest mijloc să stîrnească măcar îndoieli şi să pricinuiască poate o diversiune utilă. Dar ori de unde ar veni aceste răutăţi, prima noastră grijă trebuie să fie să le stîrpim. S-ar spulbera singure dacă s-ar putea dovedi — după cum e verosimil — că domnii de Valmont şi Danceny n-au mai vorbit între ei după nenorocita împrejurare, şi că domnul de Valmont nu i-a înmînat domnului Danceny nici un fel de hîrtii.

În nerăbdarea mea de a verifica toate acestea, am trimis azi-dimineaţă pe cineva la domnul Danceny; dar nici el nu e la Paris. Servitorii săi au spus trimisului meu că plecase în noaptea aceea, în urma unei înştiinţări pe care-o primise ieri, şi că nu se ştie unde s-a dus. După cît se pare, se teme de consecinţele întîmplării sale. Aşadar, numai de la dumneavoastră, scumpă şi respectabilă prietenă, pot căpăta amănuntele care mă interesează şi care pot deveni atît de folositoare doamnei de Merteuil. Vă reînnoiesc rugămintea mea de a mi le trimite cît mai curînd cu putinţă.

P.S. Fiica mea s-a făcut bine şi vă prezintă respectele ei.

*Paris, 11 decembrie 17***

SCRISOAREA a CLXIX-a

Cavalerul Danceny către doamna de Rosemonde

Doamnă,

Poate veți găsi că demersul pe care-l fac astăzi pe lîngă dumneavoastră este foarte ciudat ; dar vă implor să mă ascultați înainte de a mă judeca, și să nu vedeți nici îndrăzneală, nici cutezanță, acolo unde nu este decît respect și încredere. Nu-mi ascund vina pe care o am față de dumneavoastră ; și nu mi-aș ierta-o toată viața dacă aș putea crede o singură clipă că mi-ar fi fost cu putință să o evit. Fiți convinsă chiar, doamnă, că deși socotesc că nu pot să-mi reproșez nimic, nu sînt lipsit de regrete ; și mai pot adăuga cu sinceritate că acelea pe care vi le pricinuiesc sporesc pe acelea pe care le simt. Ca să dați crezare acestor sentimente, de care îndrăznesc să vă asigur, e de ajuns să fiți dreaptă cu dumneavoastră și să vă gîndiți că fără să am cinstea de a fi cunoscut de dumneavoastră, eu o am totuși pe aceea de a vă cunoaște.

Cu toate acestea, în vreme ce eu deplîng fatalitatea care a pricinuit în același timp durerile dumneavoastră și nenorocirile mele, vor unii să mă facă să cred că dumneavoastră, în dorința răzbu-

nării, veți căuta mijloacele de a o satisface pînă și în asprimea legii.

Îngăduiți-mi mai întîi să vă atrag în privința aceasta atenția că durerea dumneavoastră vă copleșește, de vreme ce în această chestiune interesele mele sînt absolut aceleași cu ale domnului de Valmont, care s-ar găsi și el implicat în condamnarea pe care ați provoca-o împotriva mea. Aș crede deci, doamnă, că ar trebui să mă aștept din partea dumneavoastră mai degrabă la ajutor decît la piedici, în grija ce mi-aș da-o pentru ca această nenorocită întîmplare să rămînă îngropată în uitare.

Dar ideea de a recurge la această complicitate, care convine deopotrivă vinovatului ca și nevinovatului, nu satisface delicatețea sufletului meu : în dorința de a vă înlătura ca parte, vreau să-mi fiți totuși judecător. Stima persoanelor pe care le respect e prea prețioasă ca să nu-mi fie răpită a dumneavoastră, fără să caut s-o apăr, și cred că am mijloacele pentru aceasta.

Într-adevăr, dacă admiteți că răzbunarea este legitimă, să spunem mai bine că se impune chiar atunci cînd ai fost trădat în dragostea, în prietenia și mai ales în încrederea ta ; dacă admiteți aceasta, atunci vinovăția mea se va șterge în ochii dumneavoastră. Nu vă silesc să credeți în vorbele mele ; dar citiți dacă aveți curajul corespondența pe care o depun în mîinile dumneavoastră.[1] Numărul mare de scrisori în original care o alcătuiesc

[1] Din această corespondență, din aceea înmînată la moartea doamnei de Tourvel și din scrisorile încredințate, de asemenea, doamnei de Rosemonde de către doamna de Volanges s-a alcătuit prezenta culegere de scrisori ale căror originale se află încă în mîinile moștenitorilor doamnei de Rosemonde.

sînt o garanție de autenticitate și pentru acelea de la care nu există decît copii. De altminteri, am primit hîrtiile acestea, așa cum am cinstea să vi le trimit, chiar de la domnul de Valmont. N-am adăugat nimic și n-am scos din ele decît două scrisori pe care mi-am îngăduit să le fac cunoscute în public.

Una din ele era necesară răzbunării noastre comune — a domnului de Valmont și a mea — la care amîndoi aveam dreptul și cu care el mă însărcinase în mod special. Totodată am socotit că aduceam un serviciu societății, demascînd pe o femeie atît de primejdioasă cum este doamna de Merteuil și care, după cum veți putea constata, este singura și adevărata cauză a tot ce s-a petrecut între domnul de Valmont și mine.

Un sentment de dreptate m-a făcut de asemenea s-o fac cunoscută și pe a doua, pentru dezvinovățirea domnului de Prévan, pe care abia îl cunosc, dar care nu meritase nicidecum tratamentul aspru la care a fost supus și nici severitatea judecății opiniei publice, încă și mai de temut, și din pricina căreia suferă de atunci, fără să aibă nici un mijloc de apărare.

Nu veți găsi deci decît copiile acestor două scrisori, ale căror originale sînt nevoit să le păstrez. Pentru rest, nu cred că aș putea încredința în mîini mai sigure un depozit care am tot interesul să nu fie distrus, dar de care mi-ar fi rușine să abuzez. Socotesc, doamnă, că, încredințîndu-vă hîrtiile acestea, slujesc tot atît de bine persoanele pe care ele le privesc, ca și cum le-aș remite chiar lor, și le scap de încurcătura de a le primi din mîna mea și de a ști că sînt informat despre unele aventuri pe care desigur ele doresc ca toată lumea să le ignore.

Cred de datoria mea să vă previn în legătură cu acest subiect că alăturata corespondență nu constituie decît o parte dintr-o colecție mult mai voluminoasă, pe care domnul de Valmont a scos-o în prezența mea, și pe care o veți găsi la ridicarea sigiliilor sub titlul — pe care l-am văzut — *Răfuiala dintre marchiza de Merteuil și vicontele de Valmont*. Veți lua în această privință hotărîrea pe care v-o va sugera înțelepciunea dumneavoastră.

Rămîn cu tot respectul, doamnă, etc.

P.S. Unele înștiințări pe care le-am primit și sfaturile prietenilor mei m-au hotărît să plec din Paris pentru cîtva timp; dar locul pe care l-am ales, secret pentru toată lumea, nu va fi tot astfel și pentru dumneavoastră. Dacă îmi veți face cinstea să-mi răspundeți, vă rog să-l adresați Comanderiei din... prin P... și pe adresa domnului comandor de... De la domnia-sa am cinstea să vă scriu.

Paris, 12 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXX-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Trec, scumpă prietenă, din uimire în uimire și dintr-o supărare într-alta. Trebuie să fii mamă ca să-ți faci o idee de ceea ce am suferit ieri toată dimineața: și dacă îngrijorările mele cele mai cumplite s-au liniștit de atunci, îmi rămîne totuși o mare supărare, al cărei sfîrșit nu-l prevăd.

Ieri pe la zece dimineața, mirată că n-o văzusem încă pe fiica mea, am trimis la ea pe cameristă ca să aflu din ce cauză întîrzia atît de mult. S-a întors peste o clipă foarte speriată, și m-a speriat și pe mine și mai mult, înștiințîndu-mă că fata mea nu era în apartamentul ei și că nici de dimineață camerista ei n-o mai găsise acolo. Gîndiți-vă în ce stare eram! Am chemat pe toți servitorii și în primul rînd pe portar: toți s-au jurat că nu știu nimic și că nu pot să-mi spună nimic în privința acestei întîmplări. M-am dus îndată în camera fetei mele. Dezordinea care domnea acolo m-a făcut să înțeleg că, după toate aparențele, nu plecase decît dimineața: dar n-am găsit nimic care ar fi putut să mă lămurească. Am inspectat dulapurile și scrinul, am găsit totul în ordine și toate hainele ei, afară de

rochia cu care plecase. Nu-și luase nici măcar puținii bani pe care-i avea acolo.

Cum nu aflase decît abia ieri de toate cîte se spun despre doamna de Merteuil, cum ține atît de mult la ea, încît toată seara n-a făcut alceva decît să plîngă; și cum, pe cît îmi aminteam, nu știa că doamna de Merteuil era plecată la țară, cel dintîi gînd al meu a fost că voise să-și vadă prietena și că avusese nesocotința să meargă singură. Dar timpul trecea fără ca ea să se întoarcă și asta îmi redeștepta toate îngrijorările. Fiecare clipă îmi sporea neliniștea, și cu toate că ardeam de nerăbdare să aflu ce s-a întîmplat, nu îndrăzneam să caut vreo lămurire, de teamă să nu stîrnesc vîlvă în jurul unei chestiuni pe care poate aș vrea după aceea s-o pot ascunde ochilor lumii. Nu, de cînd sînt n-am suferit atîta.

În sfîrșit, abia după ce trecuse de două, am primit în același timp o scrisoare de la fiica mea și una de la maica stareță a mănăstirii... Scrisoarea fiicei mele spune doar că se temuse ca eu să nu mă împotrivesc vocației ce-și simțea de a se face călugăriță, și că nu îndrăznise să-mi vorbească despre aceasta: restul scrisorii cuprindea numai scuze pentru faptul că luase singură, fără îngăduirea mea, această hotărîre, pe care de bună seamă n-aș dezaproba-o, adăugă ea, dacă aș cunoaște motivele ei, de care totuși mă ruga să nu o întreb.

Stareța îmi scria că la început, deoarece fata venise singură, ea n-a vrut s-o primească; dar că după ce a întrebat-o și a aflat cine e, a socotit că-mi face un serviciu acordînd mai întîi adăpost fetei mele, ca să n-o expună la noi alergături, la care părea hotărîtă. Stareța oferindu-se, cum e și de așteptat, să-mi înapoieze fata, dacă

i-aş cere-o, mă îndemnă, ca o călugăriță ce este, să nu mă opun unei vocații care zicea ea e atît de puternică ; îmi mai spunea că nu putuse să mă înştiinţeze mai devreme despre acest lucru, din pricina greutății cu care o convinsese pe fiica mea să-mi scrie ; aceasta ar fi vrut ca nimeni să nu ştie unde se retrăsese. Ce cumplită poate fi nechibzuința copiilor !

M-am dus îndată la acea mănăstire ; şi după ce am văzut pe stareță, i-am spus că vreau s-o văd şi pe fiică-mea ; aceasta n-a venit decît după multe ezitări şi tremurînd toată. I-am vorbit de față cu călugărițele şi i-am vorbit şi între patru ochi ; tot ce-am putut scoate de la ea, printre lacrimi, a fost că n-ar putea fi fericită decît la mănăstire ; m-am hotărît să-i îngădui să rămînă, dar fără să intre încă în rîndurile postulantelor, aşa cum voia ea. Mi-e teamă că moartea doamnei de Tourvel şi aceea a domnului de Valmont să nu fi zdruncinat mintea ei de copil. Oricît respect aş avea față de vocația religioasă, n-aş putea fără mîhnire şi nici fără teamă să văd pe fata mea făcîndu-se călugăriță. Mi se pare că avem şi aşa destule datorii în viață, fără să ne mai născocim şi altele ; şi apoi, nu la vîrsta aceasta ne putem da seama de calea pe care trebuie s-o urmăm.

Ceea ce sporeşte încurcătura în care mă aflu e că domnul Gercourt şi-a anunțat întoarcerea pe curînd ; va trebui oare să renunțăm la căsătoria aceasta atît de avantajoasă ? Cum putem face oare fericirea copiilor noştri, dacă nu-i destul s-o dorim şi să-i închinăm toate puterile noastre ? V-aş fi foarte îndatorată dacă mi-ați spune ce-ați face în locul meu ; nu pot să iau nici o hotărîre ; nu cunosc nimic mai înspăimîntător, decît să fii silit să iei o hotărîre în privința soartei altora şi mi-i

teamă ca în această împrejurare să nu dau dovadă fie de o asprime de judecător, fie de o slăbiciune de mamă.

Îmi reproşez într-una că vă sporesc supărările, vorbindu-vă mereu de ale mele ; dar vă cunosc inima : mîngîierea pe care ați putea-o da altora ar fi pentru dumneavoastră cea mai mare pe care ați putea-o primi !

Vă las cu bine, sumpă şi respectabilă prietenă ; aştept amîndouă răspunsurile dumneavoastră cu multă nerăbdare.

Paris, 13 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXXI-a

Doamna de Rosemonde către cavalerul Danceny

După toate cele ce mi-ai spus, domnule, nu-mi mai rămîne decît să plîng şi să tac. Îţi pare rău că mai trăieşti cînd afli asemenea grozăvii ; ţi-e ruşine să fii femeie, cînd afli că vreuna se face vinovată de o astfel de purtare.

Mă învoiesc bucuros, domnule, în ce mă priveşte, să învălui în tăcere şi uitare tot ceea ce ar putea să se refere la aceste triste evenimente sau ar putea decurge din ele. Doresc chiar să nu-ţi pricinuiască vreodată alte supărări decît cele care se leagă de nenorocitul avantaj pe care l-ai cîştigat asupra nepotului meu. În ciuda greşelilor lui, pe care sînt nevoită să le recunosc, simt că nu mă voi mîngîia niciodată de pierderea pe care am suferit-o : dar durerea mea veşnică va fi singura răzbunare pe care mi-o voi îngădui împotriva dumitale ; inima dumitale va şti să-i măsoare întinderea.

Dacă îngădui vîrstei mele să exprime o cugetare pe care n-o prea faci cînd ai vîrsta dumitale, îţi voi spune că dacă am fi lămuriţi în privinţa adevăratei noastre fericiri, n-am căuta-o niciodată în afara marginilor prescrise de legi şi de religie.

Poţi fi sigur că voi păstra cu sfinţenie şi cu dragă inimă depozitul ce mi-ai încredinţat ; dar te rog să mă încuviinţezi să nu-l înmînez nimănui, nici chiar dumitale, domnule, decît numai în cazul cînd ar fi necesar pentru dezvinovăţirea dumitale. Îmi place să cred că nu vei refuza această rugăminte şi că ai depăşit clipa cînd îţi pare rău că nu te-ai lăsat pradă unei dorinţe de răzbunare, fie ea chiar îndreptăţită.

Nu mai contenesc cu rugăminţile mele, încredinţată cum sînt de generozitatea şi de delicateţea dumitale ; mi-ai da cu adevărat o dovadă vrednică de ele, dacă mi-ai înmîna şi scrisorile domnişoarei de Volanges pe care bănuiesc că le-ai păstrat şi care fără îndoială nu te mai interesează. Ştiu că această tînără s-a făcut vinovată faţă de dumneata, dar nu cred că ai avea de gînd s-o pedepseşti ; de n-ar fi decît din respect pentru dumneata însuţi, şi tot n-ai voi să pîngăreşti fiinţa pe care ai iubit-o atît de mult. Nu am prin urmare nevoie să adaug că menajamentele, la care fata nu are dreptul, le datorezi cel puţin mamei, acestei femei respectabile, faţă de care nu eşti absolut fără nici o vină : căci, la urma urmei, orîcîte iluzii ai căuta să-ţi faci dintr-o pretinsă delicateţe de sentimente, acela care cel dintîi încearcă să seducă un suflet neprihănit şi simplu se face cel dintîi vinovat de corupţia lui, şi trebuie ţinut, pentru totdeauna, răspunzător de excesele şi de rătăcirile care urmează.

Nu te mira, domnule, de atîta severitate din partea mea ; ea este cea mai deplină dovadă pe care ţi-o pot da de întreaga mea stimă. Vei dobîndi şi alte drepturi la ea, angajîndu-te, după cum doresc, să păstrezi cu sfinţenie un secret a cărui divulgare ţi-ar dăuna chiar şi dumitale şi ar

semăna moartea în inima unei mame, pe care şi aşa a-i rănit-o. În sfîrşit, domnule, doresc să fac acest serviciu prietenei mele ; şi dacă m-aş teme că mi-ai refuza această mîngîiere, te-aş ruga mai întîi să te gîndeşti că-i singura pe care mi-ai lăsat-o.

Castelul... 15 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXXII-a

Doamna de Rosemonde către doamna de Volanges

Dacă aş fi fost nevoită, scumpă prietenă, să aflu şi să aştept de la Paris lămuririle pe care mi le ceri, cu privire la doamna de Merteuil, nu mi-ar fi fost cu putinţă să ţi le dau ; şi, fără îndoială, n-aş fi primit decît lămuriri vagi şi nesigure ; dar mi-au venit unele pe care nu le aşteptam, pe care n-aveam nici un motiv să le-aştept ; şi acestea sînt din păcate prea sigure. O ! dragă prietenă, cît de tare te-a înşelat femeia aceasta !

Mi-e silă să intru în vreun amănunt al acestui noian de orori ; dar oricîte s-ar putea spune, poţi fi sigură că e încă mai puţin decît realitatea. Nădăjduiesc, dragă prietenă, că mă cunoşti destul ca să mă crezi pe cuvînt şi că nu vei pretinde nici o dovadă. Mulţumeşte-te doar să ştii că există foarte multe pe care le am, în chiar clipa aceasta, în mîinile mele.

Cu aceeaşi durere nemărginită te rog de asemenea să nu mă sileşti să motivez sfatul pe care mi-l ceri cu privire la domnişoara de Volanges. Te îndemn să nu te împotriveşti vocaţiei pe care o arată. Desigur, nici un argument nu ne poate îndreptăţi să obligăm pe cineva să îmbrăţişeze starea monacală, cînd acela nu se simte chemat :

dar uneori e o mare fericire să fii chemat, şi vezi că însăşi fata dumitale îţi spune că n-ai dezaproba-o dacă i-ai cunoaşte motivele. Acela care ne inspiră sentimentele ştie mai bine decît deşarta noastră înţelepciune ceea ce convine fiecăruia dintre noi ; şi adesea, ceea ce pare din partea lui un act de asprime este, dimpotrivă, unul de clemenţă.

În sfîrşit, părerea mea, care ştiu bine că te va mîhni şi pe care, tocmai din pricina aceasta, poţi să mă crezi că nu ţi-o dau decît după multă chibzuinţă, este s-o laşi pe domnişoara de Volanges la mănăstire, de vreme ce astfel a ales ea : să încurajezi mai degrabă decît să zădărniceşti hotărîrea pe care a luat-o şi, în aşteptarea înfăptuirii ei, să desfaci căsătoria pe care ai proiectat-o.

După ce am îndeplinit aceste penibile datorii ale prieteniei şi în neputinţa în care mă aflu de a le adăuga vreo mîngîiere, favoarea ce-mi mai rămîne să-ţi cer, scumpa mea prietenă, este să nu mă mai întrebi nimic în legătură cu aceste triste evenimente : să le lăsăm în uitarea care li se cuvine ; şi fără să căutăm inutile şi dureroase desluşiri, să ne supunem mai bine hotărîrilor Providenţei şi să credem în înţelepciunea intenţiilor ei chiar şi atunci cînd nu ne îngăduie să le pătrundem. Te las cu bine, scumpa mea prietenă.

*Castelul... 15 decembrie 17***

SCRISOAREA a CLXXIII-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

O ! dragă prietenă ! cu ce văl înspăimîntător acoperiţi soarta fetei mele ! şi parcă vă e teamă să nu încerc să-l ridic ! Îmi ascunde el oare ceva care ar putea să mîhnească inima unei mame, mai mult decît groaznicele bănuieli cărora mă daţi pradă ? Chinurile mele sînt cu atît mai mari cu cît vă cunosc bine prietenia şi îngăduinţa : de douăzeci de ori, de ieri încoace, am vrut să scap din această cumplită nesiguranţă, rugîndu-vă să mă lămuriţi fără cruţare şi fără înconjur ; şi de fiecare dată m-am cutremurat gîndindu-mă la rugămintea pe care mi-aţi făcut-o de-a nu vă pune nici o întrebare. În sfîrşit, mă opresc la un gînd care-mi mai lasă oarecare speranţă ; şi aştept de la prietenia dumneavoastră să nu-mi refuzaţi ceea ce doresc : să-mi răspundeţi dacă am înţeles destul de bine tot ceea ce voiaţi să-mi spuneţi ; să nu vă fie teamă să-mi mărturisiţi tot ceea ce îngăduinţa unei mame ar fi în stare să ierte şi care n-ar fi cu neputinţă de îndreptat. Dar dacă nenorocirile mele depăşesc această măsură, atunci prefer, într-adevăr, să nu-mi daţi alte explicaţii

decît tăcerea dumneavoastră ; iată, aşadar, ceea ce ştiam şi pînă unde pot merge temerile mele.

Fiica mea a arătat oarecare înclinare pentru cavalerul Danceny şi am fost informată că a mers pînă acolo încît a primit scrisori de la el, ba chiar i-a şi răspuns ; dar credeam că izbutisem să împiedic ca această greşeală copilărească să aibă urmări primejdioase : acum, cînd am ajuns să-mi fie frică de orice, admit că ar fi cu putinţă ca supravegherea mea să fi fost amăgită ; şi mi-e teamă că, sedusă de el, fata mea a pus vîrf rătăcirilor sale.

Îmi amintesc, de asemenea, mai multe împrejurări care întăresc această teamă. V-am scris că fetei mele i-a venit rău la vestea nenorocirii întîmplate domnului de Valmont ; poate că această sensibilitate era pricinuită de gîndul primejdiei la care domnul Danceny era şi el expus în acel duel. Cînd, pe urmă, a plîns atît de mult aflînd de cele ce se spun pe socoteala doamnei de Merteuil, poate că ceea ce am considerat că ar fi durerea prieteniei nu era decît efectul geloziei sau al regretului de a descoperi că amantul ei i-a fost necredincios. Ultima ei ispravă se poate şi ea explica, am impresia, prin acelaşi motiv. Adesea, te crezi chemat de Dumnezeu numai din pricină că te simţi răzvrătit împotriva oamenilor. În sfîrşit, presupunînd că toate acestea sînt adevărate şi că dumneavoastră aţi avea cunoştinţă de ele, aţi fi putut, fără îndoială, să le găsiţi suficiente ca să îndreptăţească sfatul sever pe care mi-l daţi.

Cu toate acestea, chiar aşa fiind, dezaprobîndu-mi fiica, aş crede totuşi că-i de datoria mea să

încerc totul ca s-o scap de chinurile şi de primejdiile unei vocaţii iluzorii şi trecătoare. Dacă domnul Danceny nu a pierdut orice sentiment de cinste, el nu va refuza să repare o greşeală al cărei singur autor este ; şi pot crede, în sfîrşit, că o căsătorie cu fiica mea e destul de avantajoasă pentru ca atît el cît şi familia lui să fie măguliţi de ea.

Iată, scumpă şi respectabilă prietenă, singura speranţă ce-mi mai revine ; grăbiţi-vă să mi-o întăriţi dacă vă este cu putinţă. Vă închipuiţi cît de mult doresc să-mi răspundeţi şi ce lovitură ar fi pentru mine tăcerea dumneavoastră![1]

Mă pregăteam să închid scrisoarea, cînd un cunoscut a venit să mă vadă şi mi-a povestit afrontul îngrozitor pe care l-a îndurat doamna de Merteuil, alaltăieri. Cum nu mai văzusem pe nimeni în ultimile zile, nu aflasem nimic despre această întîmplare ; iată cum s-au petrecut lucrurile, după povestirea unui martor ocular.

Doamna de Merteuil, sosind alaltăieri, joi, de la ţară, s-a dus de-a dreptul la Comedia Italiană unde îşi avea loja ; era singură în lojă, şi — ceea ce a trebuit să i se pară foarte neobişnuit — nici un bărbat n-a venit s-o vadă în timpul spectacolului. La ieşire, a intrat, potrivit obiceiului, în salonaşul teatrului, care era plin de lume ; imediat s-a stîrnit rumoare, dar ea, la început, n-a crezut că era împotriva ei. A zărit un loc liber pe o banchetă şi s-a dus să se aşeze ; dar îndată toate femeile care erau acolo s-au sculat ca la un semn, şi au

[1] Scrisoarea aceasta a rămas fără răspuns.

lăsat-o absolut singură. Acest gest de indignare unanimă a fost aprobat de toţi bărbaţii şi a sporit murmurele care, se spune, ajunseseră pînă la adevărate huiduieli.

Ca umilirea să fie deplină, nenorocul a făcut ca domnul de Prévan, care nu se mai arătase nicăieri de la aventura lui, să intre tocmai în acel moment în salonaş. Îndată ce a fost văzut, toată lumea, bărbaţi şi femei, l-a înconjurat şi l-a felicitat : şi el s-a găsit, ca să zică aşa, împins pînă în faţa doamnei de Merteuil de lumea care se îngrămădea în jurul lor. Se pare că ea s-a făcut că nu vede şi nu aude nimic şi nu şi-a schimbat de loc expresia feţei, dar cred că se exagerează. Oricum ar fi, situaţia aceasta cu adevărat ruşinoasă pentru ea a durat pînă în clipa cînd i s-a anunţat trăsura ; şi la plecarea ei, huiduielile insultătoare au sporit. E îngrozitor să fii rudă cu această femeie. Domnul de Prévan a fost chiar în seara aceea sărbătorit de ofiţerii regimentului său care erau acolo şi nu e nici o îndoială că-şi va recăpăta funcţia şi gradul.

Aceeaşi persoană care mi-a istorisit aceste amănute mi-a spus că doamna de Merteuil a avut, în noaptea următoare, o febră mare, despre care mai întîi s-a crezut că este efectul situaţiei penibile în care a fost pusă ; dar că de aseară se ştie că este vorba de vărsat într-o formă foarte primejdioasă. Şi cred că, într-adevăr, ar fi pentru ea o fericire să moară. Se mai spune că toată această întîmplare îi va dăuna poate mult şi la procesul ei, care e în ajun de a se judeca şi pentru care se pare că are nevoie de multă bunăvoinţă.

Rămîneţi cu bine, scumpă şi respectabilă prietenă. Văd în toate acestea pe cei răi pedepsiţi ; dar nu găsesc nici o consolare pentru nenorocitele lor victime.

*Paris, 18 decembrie 17***

SCRISOAREA a CLXXIV-a

Cavalerul Danceny către doamna de Rosemonde

Aveţi dreptate, doamnă, şi desigur că nu vă voi refuza nimic din ceea ce va depinde de mine, şi pe care veţi pune oarecare preţ. Pachetul pe care am cinstea să vi-l adresez conţine toate scrisorile domnişoarei de Volanges. Dacă le veţi citi, veţi vedea poate nu fără uimire cum poate avea cineva, în acelaşi timp, atîta nevinovăţie şi atîta perfidie. E cel puţin ceea ce m-a izbit mai mult la ultima lor lectură, pe care abia am terminat-o.

Dar, mai ales, cum să nu fii cuprins de cea mai vie indignare împotriva doamnei de Merteuil, cînd te gîndeşti cu cîtă bucurie perversă s-a străduit să amăgească atîta nevinovăţie şi candoare.

Nu, nu mai sînt îndrăgostit. Nu mai păstrez nimic dintr-un sentiment trădat într-un chip atît de nedemn ; şi nu el mă îndeamnă să încerc s-o dezvinovăţesc pe domnişoara de Volanges. Totuşi sufletul acesta atît de simplu, caracterul acesta atît de blînd şi de docil nu s-ar fi lăsat oare călăuzit spre bine, mai uşor încă decît s-a lăsat tras spre rău ? Care fată tînără, ieşind ca ea de la mănăstire, fără experienţă şi aproape fără vreo idee de viaţă, şi neaducînd în lume, cum se întîmplă de obicei, decît neştiinţa şi a binelui şi a

răului ; care fată tînără, zic, ar fi putut rezista multă vreme unor maşinaţii atît de vinovate ? Ah ! ca să fii îngăduitor, e destul să-ţi dai seama de cîte împrejurări independente de voinţa noastră depinde înspăimîntătoarea alternativă a delicateţei sau a depravării sentimentelor noastre. Nu-mi făceaţi, aşadar, doamnă, decît un act de dreptate socotind că vina domnişoarei de Volanges, pe care am simţit-o puternic, nu-mi inspiră totuşi nici o idee de răzbunare. E destul că sînt silit să n-o mai iubesc ; m-ar costa prea mult s-o urăsc.

N-am avut nevoie să cuget prea mult ca să doresc ca tot ce-o priveşte şi care i-ar putea dăuna să rămînă pe veci neştiut de nimeni. Dacă vi s-a părut poate că am întîrziat să vă îndeplinesc dorinţele în privinţa aceasta, cred că sînt în măsură să nu vă ascund motivul ; am vrut mai întîi să fiu sigur că nu voi mai avea nici o neplăcere de pe urma nenorocitei mele întîmplări. Pe cînd vă imploram indulgenţa şi îndrăzneam chiar să cred că aveam unele drepturi la ea, mă puteam teme că aş avea aerul că vreau oarecum să v-o cumpăr, cu această condescendenţă a mea ; şi sigur de puritatea motivelor mele, am avut, mărturisesc, mîndria de a voi ca nici dumneavoastră să nu vă îndoiţi de ea. Sper că veţi ierta această delicateţe, poate prea susceptibilă, dar care provine din veneraţia ce-mi inspiraţi şi din preţul pe care-l acord stimei dumneavoastră.

Acelaşi sentiment mă îndeamnă să vă rog, ca ultimă favoare, să binevoiţi a mă încunoştinţa dacă socotiţi că mi-am îndeplinit toate îndatoririle pe care nenorocitele împrejurări în care m-am aflat au putut să mi le impună. Odată liniştit în această privinţă, hotărîrea mea e luată ; plec la Malta : mă duc să fac cu bucurie şi să păstrez cu sfinţenie

jurămîntul care mă va îndepărta de o lume de care, încă atît de tînăr, am avut atît de mult a mă plînge ; în sfîrşit, voi căuta să uit, sub un cer străin, gîndul atîtor grozăvii adunate şi a căror amintire nu ar putea decît să mîhnească şi să veştejească sufletul meu.

Rămîn cu tot respectul, doamnă, al dumneavoastră foarte umil etc.

Paris, 26 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXXV-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Soarta doamnei de Merteuil pare, în sfîrşit, împlinită, scumpa şi respectabila mea prietenă ; şi în aşa fel, încît pînă şi duşmanii ei cei mai neîmpăcaţi simt atît indignarea pe care o merită cît şi mila care o inspiră. Aveam dreptate să spun că ar fi fost poate o fericire pentru ea să moară de vărsat. S-a făcut bine într-adevăr, dar e îngrozitor de desfigurată ; a pierdut şi un ochi. După cum vă puteţi închipui, eu n-am revăzut-o, dar mi s-a spus că era cu adevărat înfiorătoare.

Marchizul de..., care nu pierde prilejul să spună o răutate, spunea ieri vorbind despre ea că boala a întors-o pe dos şi că acum sufletul i se arată pe figură. Din nefericire, toată lumea a socotit că expresia era justă.

Altă întîmplare se mai adaugă nenorocirilor şi greşelilor ei. Procesul i s-a judecat alaltăieri şi l-a pierdut în întregime. Despăgubiri, cheltuieli de judecată, restituirea beneficiilor, totul a fost adjudecat minorilor : astfel încît puţinul din averea ei care nu era angajat în acest proces a fost înghiţit şi chiar depăşit de acoperirea cheltuielilor.

Îndată ce a aflat ştirea aceasta, cu toate că era încă bolnavă, a luat toate dispoziţiile şi a plecat

singură, noaptea, cu diligența. Servitorii ei spun astăzi că nici unul din ei nu a vrut s-o urmeze. Se crede că a plecat în Olanda.

Plecarea aceasta stîrneşte mai multă indignare decît tot restul, din pricină că şi-a luat cu ea diamantele, care reprezintă o mare valoare şi care urmau să reintre în succesiunea soţului ei, apoi argintăria, bijuteriile, în sfîrşit, tot ce a putut; şi că lasă în urma ei aproape cincizeci de mii de livre datorii. E un adevărat faliment.

Familia trebuie să se întrunească mîine ca să ajungă la o înţelegere cu creditorii. Cu toate că nu sînt decît o rudă îndepărtată, am spus că voi lua parte şi eu, dar nu mă voi duce la această întrunire, fiind silită să asist la o ceremonie şi mai tristă. Fata mea intră postulantă la mănăstire. Sper că nu uitaţi, scumpă prietenă, că întrucît priveşte acest mare sacrificiu, eu n-am alt motiv de a mă crede obligată să-l săvîrşesc decît tăcerea pe care aţi păstrat-o faţă de mine.

Domnul Danceny a părăsit Parisul acum aproape două săptămîni. Se spune că se duce la Malta şi că are de gînd să rămînă acolo. Ar mai fi oare timp să-l oprim ?... Dragă prietenă !... fata mea e aşadar atît de vinovată ?... Veţi ierta, fără îndoială, unei mame, că nu cedează decît cu greu acestei cumplite certitudini.

Ce fatalitate mă urmăreşte de cîtva timp şi m-a lovit în fiinţele cele mai scumpe ! Fata mea şi prietena mea !

Cine nu s-ar cutremura gîndindu-se la nenorocirile pe care le poate pricinui o singură legătură primejdioasă ! Şi cîte supărări nu ne-am evita dacă am cugeta mai bine la asta ! Care femeie nu ar fugi la prima vorbă a vreunui seducător ? Care mamă ar putea vedea, fără să tremure, pe vreo altă persoană vorbind cu fiica ei ? Dar reflecţiile acestea tîrzii vin întotdeauna după întîmplare ; şi unul din cele mai însemnate adevăruri, şi poate chiar din cele mai unanim recunoscute, rămîne înăbuşit şi fără folosinţă în vîrtejul moravurilor noastre nesocotite.

Rămîneţi cu bine, scumpă şi respectabilă prietenă ; simt în această clipă că înţelepciunea noastră, şi aşa atît de neputincioasă să preîntîmpine nenorocirile, este încă şi mai puţin în stare să ne consoleze de ele. [1]

Paris, 14 ianuarie 17”

---

[1] Motive de ordin particular şi considerente pe care totdeauna ne vom face o datorie să le respectăm ne silesc să ne oprim aici.

Nu putem deocamdată nici să dăm cititorului urmarea aventurilor domnişoarei de Volanges, nici să-i facem cunoscut sinistrele întîmplări care au pus vîrf nenorocirilor sau au dus pînă la capăt pedeapsa doamnei de Merteuil.

Poate că vreodată ne va fi îngăduit să completăm această lucrare ; dar nu ne putem lua nici o obligaţie în privinţa aceasta : şi chiar dacă am putea, am crede de cuviinţă să consultăm mai întîi gustul publicului, care nu are aceleaşi motive ca noi să se intereseze de această lectură.

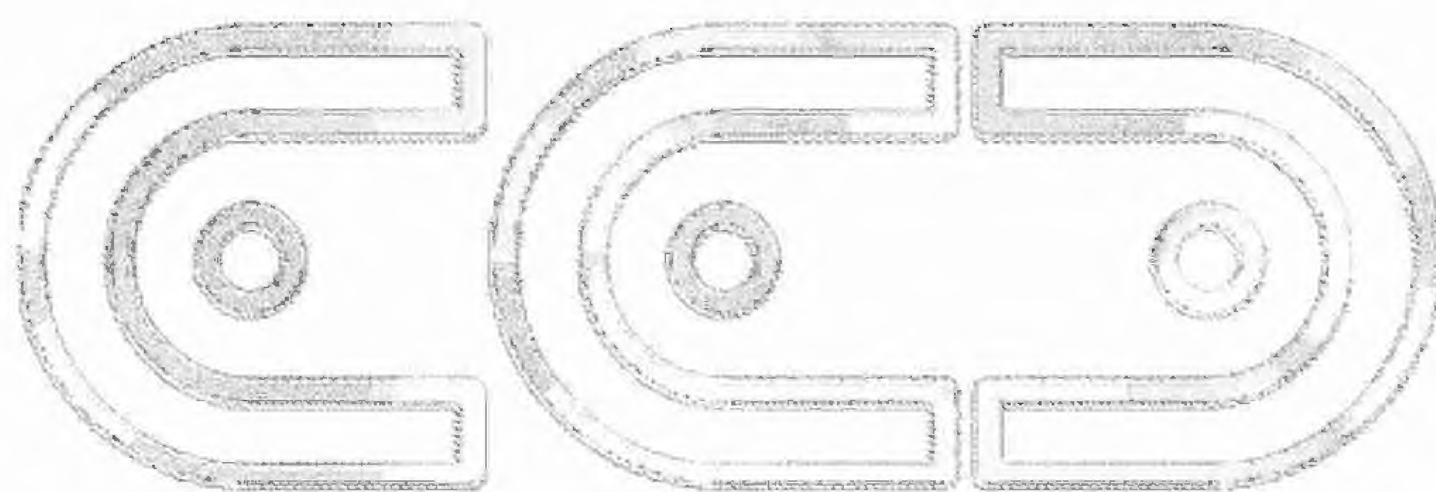
Nota editorului

Redactor : ELENA MURGU
Tehnoredactor : ION TUDOR

Apărut 1969. Tiraj 70.175 ex. broşate. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 11,50. Coli tipar 9,75. A. nr. 16.441/1969. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 84—31=59.

Tiparul executat sub comanda nr. 90 649 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii“, Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

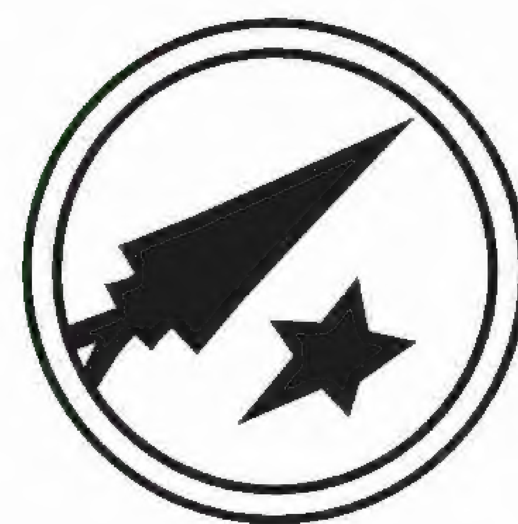

de

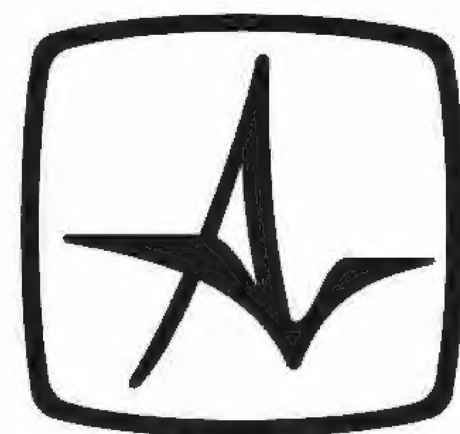
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023